

МІНІСТЕРСТВО ОБОРОНИ УКРАЇНИ
ГЕНЕРАЛЬНИЙ ШТАБ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ
ЦЕНТР ДОСЛІДЖЕНЬ ВОЄННОЇ ІСТОРІЇ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ

ВОЄННО-ІСТОРИЧНИЙ
ОПИС РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ
(серпень 2023 року)

Голова робочої групи:

генерал Валерій ЗАЛУЖНИЙ

Робоча група:

генерал-лейтенант Михайло ЗАБРОДСЬКИЙ, генерал-лейтенант Євген МОЙСЮК, генерал-лейтенант Сергій ШАПТАЛА, віце-адмірал Андрій ТАРАСОВ, полковник Віталій БІДНИЙ, полковник Геннадій БІЛОУС, полковник Роман ГУЗЬ, полковник Данило КОМАРОВ, полковник Сергій КОСАЧ, полковник Ігор КОСЯК, полковник Віталій КУРАВСЬКИЙ, полковник Олександр ПАЛАМАРЧУК, полковник Леся СКУРІНЕВСЬКА, полковник Андрій СЛЮСАРЕНКО, полковник Сергій ТАРАНЕЦЬ, полковник Олександр ТКАЧУК, полковник Сергій ХЛОНЬ, підполковник Олександр БОКОВ, майор Микола КРЕТ, майор Олександр ГАПОНЕНКО, капітан Іван ПАТРИЛЯК, старший лейтенант Сергій СІВКОВ, старший лейтенант Дмитро ВЕДУЛА, старший лейтенант Андрій КОВАЛЬ, старший лейтенант Михайло КОВАЛЬЧУК, старший лейтенант Олександр ПАГІРЯ, лейтенант Андрій ЗМРОЧКО, лейтенант Максим ЛЮБАШЕНКО, молодший лейтенант Макар ТАРАН, працівник Збройних Сил України Валерій ГРИЦЮК, Володимир ГОЛОВКО.

Рецензенти:

головний консультант апарату Головнокомандувача Збройних Сил України генерал-майор запасу Віктор НАЗАРОВ;

заступник начальника Генерального штабу Збройних Сил України генерал-майор Володимир КОВАЛЬ.

Воєнно-історичний опис російсько-української війни:

Вип. 18: серпень 2023 року / Міністерство оборони України, Апарат Головнокомандувача Збройних Сил України, Генеральний штаб Збройних Сил України та Центр досліджень воєнної історії Збройних Сил України. – Київ, 2023. – 204 с.

У вісімнадцятому випуску “Воєнно-історичного опису російсько-української війни” проаналізовано воєнно-політичну, воєнно-економічну, воєнно-стратегічну обстановку та хід бойових дій упродовж серпня 2023 року.

Матеріали опису призначені для військових і цивільних фахівців у галузі воєнної історії, національної безпеки і оборони, журналістів.

УДК 355.48(477-651.2:470-651.1)(06)"2023.08"

ISSN 2786-8028

© Міністерство оборони України, 2023

© Генеральний штаб Збройних Сил України, 2023

© Центр досліджень воєнної історії Збройних Сил України, 2023

ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ	5
ПЕРЕДМОВА	8
Розділ 1. ВОЄННО-ПОЛІТИЧНА, ВОЄННО-ЕКОНОМІЧНА ТА ВОЄННО-СТРАТЕГІЧНА ОБСТАНОВКА У СЕРПНІ 2023 РОКУ	9
1.1 ВОЄННО-ПОЛІТИЧНА ОБСТАНОВКА	9
<i>Суб'єкти воєнно-політичних відносин у російсько-українській війні.</i>	
<i>Воєнно-політичні цілі протиборчих сторін.</i>	
<i>Ключові воєнно-політичні події, процеси, їх сутність.</i>	
<i>Воєнно-політичні рішення щодо забезпечення національної безпеки України.</i>	
<i>Висновки.</i>	
1.2 ВОЄННО-ЕКОНОМІЧНА ОБСТАНОВКА	45
<i>Економічна обстановка у світі.</i>	
<i>Економічна обстановка в росії.</i>	
<i>Економічна обстановка в Україні.</i>	
<i>Висновки.</i>	
1.3 ВОЄННО-СТРАТЕГІЧНА ОБСТАНОВКА	73
<i>Обстановка навколо України</i>	
<i>Загальна обстановка.</i>	
<i>Часткова обстановка (положення, завдання, угруповання військ (сил) сторін на напрямках, способи ведення, напрями зосередження зусиль, результати воєнних дій):</i>	
<i>у Східній операційній зоні;</i>	
<i>у Південно-Західній операційній зоні;</i>	
<i>у Північно-Західній операційній зоні.</i>	
<i>Висновки.</i>	
Розділ 2. ХІД БОЙОВИХ ДІЙ У СЕРПНІ 2023 РОКУ	94
2.1 У ЗОНІ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ОСУВ “ПІВНІЧ”	94
<i>Загальна характеристика оперативної обстановки.</i>	
<i>Завдання сторін. Склад угруповань військ сторін.</i>	
<i>Характер воєнних дій на операційних напрямках</i>	
<i>Результати.</i>	
<i>Висновки.</i>	
2.2 У ЗОНІ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ОСУВ “ХОРТИЦЯ”	98
<i>Загальна характеристика оперативної обстановки.</i>	
<i>Завдання сторін. Склад угруповань військ сторін.</i>	
<i>Характер воєнних дій на операційних напрямках</i>	
<i>Результати.</i>	
<i>Висновки.</i>	

2.3	У ЗОНІ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ОСУВ “ТАВРІЯ”	114
	<i>Загальна характеристика оперативної обстановки.</i>	
	<i>Завдання сторін. Склад угруповань військ сторін.</i>	
	<i>Характер воєнних дій на операційних напрямках</i>	
	<i>Результати.</i>	
	<i>Висновки.</i>	
2.4	У ЗОНІ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ОСУВ “ОДЕСА”	128
	<i>Загальна характеристика обстановки.</i>	
	<i>Завдання сторін. Склад угруповань військ сторін.</i>	
	<i>Характер воєнних дій на операційних напрямках</i>	
	<i>Результати.</i>	
	<i>Висновки.</i>	
2.5	ДІЇ ВІЙСЬКОВО-МОРСЬКИХ СИЛ У ЧОРНОМОРСЬКІЙ ТА АЗОВСЬКІЙ ОПЕРАЦІЙНИХ ЗОНАХ	138
	<i>Характеристика морської обстановки.</i>	
	<i>Завдання ВМС сторін. Склад угруповань ВМС.</i>	
	<i>Особливості виконання завдань ВМС у Чорноморській операційній зоні.</i>	
	<i>Результати.</i>	
	<i>Висновки.</i>	
2.6	ДІЇ АВІАЦІЇ ТА ПРОТИПОВІТРЯНОЇ ОБОРОНИ	144
	<i>Характеристика повітряної обстановки.</i>	
	<i>Завдання авіації та ППО сторін.</i>	
	<i>Склад угруповань авіації та ППО. Особливості виконання завдань авіації та протиповітряної оборони.</i>	
	<i>Результати.</i>	
	<i>Висновки.</i>	
	ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ	152
	ДОДАТКИ:	
	1. ВТРАТИ ЗБРОЙНИХ СИЛ РФ У СЕРПНІ 2023 РОКУ	155
	2. ЗВЕДЕНА СТАТИСТИКА РАКЕТНИХ І АВІАЦІЙНИХ УДАРІВ ЗА СЕРПЕНЬ 2023 РОКУ	
	3. МІЖНАРОДНІ САНКЦІЇ ТА ВОЄННА, ЕКОНОМІЧНА І ПОЛІТИЧНА ПІДТРИМКА УКРАЇНИ З БОКУ КРАЇН-ПАРТНЕРІВ	159
	4. РІШЕННЯ КЕРІВНИЦТВА УКРАЇНИ, НАПРАВЛЕНІ НА ПІДТРИМАННЯ ФУНКЦІОНУВАННЯ ДЕРЖАВИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	161
	5. ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ТА ОСНОВНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ ЗАСОБІВ РАДІОЕЛЕКТРОННОЇ БОРОТЬБИ НАЗЕМНОГО БАЗУВАННЯ ЯКІ ЗАСТОСОВУВАЛИСЬ ПРОТИБОРЧИМИ СТОРОНАМИ.....	174

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ

А	армія (загальновійськова армія)
АЕС	атомна електростанція
ае	аеродром
АКР	авіаційна керована ракета.
АТО	антитерористична операція
ББМ	бойова броньована машина
БМД	бойова машина десанту
БМП	бойова машина піхоти
БпЛА	безпілотний літальний апарат
БпАК	безпілотний авіаційний комплекс
БРК	береговий ракетний комплекс
БТГр	батальйонна тактична група
БТР	бронетранспортер
ВДК	великий десантний корабель.
ВМБ	військово-морська база
ВМС	Військово-Морські Сили
ВМФ	військово-морський флот
ВО	військовий округ
ВТЗ	високоточна зброя
ГА ООН	Генеральна Асамблея Організації Об'єднаних Націй
ГОУ	Головне оперативне управління
ГУР	Головне управління розвідки
ГШ	Генеральний штаб
ДКУ	Державний кордон України
“днр”	“донецька народна республіка”
ДПС	Державна прикордонна служба
ДРГ	диверсійно-розвідувальна група
ДШВ	Десантно-штурмові війська
ЄС	Європейський Союз
ЗМІ	засоби масової інформації
ЗРБД	захищений район бойових дій.
ЗРВ	зенітно-ракетні війська
ЗРГК	зенітний гарматно-ракетний комплекс
ЗРК	зенітно-ракетний комплекс
зс рф	збройні сили російської федерації
ЗС України	Збройні Сили України
ІВФ	інші військові формування
ІПсО	інформаційно-психологічна операція
КРВД	крилата ракета великої досяжності.
КРМБ	крилата ракета морського базування.
“лнр”	“луганська народна республіка”
МВС	Міністерство внутрішніх справ
МЗС	Міністерство закордонних справ
МО	Міністерство оборони

МП	морська піхота
мрк	малий ракетний корабль
МТЗ	матеріально-технічне забезпечення (засоби)
НБ України	Національний банк України
НГ	Національна гвардія
НЗФ	не передбачені законом збройні формування
оаємбр	окрема аеромобільна бригада
ОБСЄ	Організація з безпеки і співробітництва в Європі
ОВТ	озброєння та військова техніка
огпбр	окрема гірсько-піхотна бригада
ОДКБ	Організація договору про колективну безпеку
ОЗ	операційна зона
омбр	окрема механізована бригада
ООН	Організація Об'єднаних Націй
ООШ	об'єднаний оперативний штаб
ОПК	оборонно-промисловий комплекс
ОР	операційний район
ОРДЛО	окремі райони Донецької та Луганської областей
ОСУВ	оперативно-стратегічне угруповання військ
отбр	окрема танкова бригада
отр	оперативно-тактичний рівень
ОТРК	оперативно-тактичний ракетний комплекс
ОТУ	оперативно-тактичне угруповання
ОУВ	оперативне угруповання військ
КРМБ	крилаті ракети морського базування
ПВК	приватна військова компанія
ПвК	повітряне командування
ПДВ	повітряно-десантні війська
ПЗРК	переносний зенітно-ракетний комплекс
ПКС	повітряно-космічні сили
ПКР	протикорабельна ракета
пмр	придністровська молдовська республіка
ППО	протиповітряна оборона
ПРО	протиракетна оборона
ПРРМ	Придністровський регіон Республіки Молдова
ПС	повітряні сили
ПТКР	протитанкова керована ракета
ПТРК	протитанковий ракетний комплекс
ПУ	пускова установка
пч	підводний човен
ПЧРК	протичовновий ракетний комплекс
рб	республіка білорусь
РБ ООН	Рада Безпеки Організації Об'єднаних Націй
РБК	ракетний береговий комплекс
РБУ	реактивно-бомбометна установка
РВіА	ракетні війська і артилерія

РВК	розвідувально-вогневий комплекс
РЛС	радіолокаційна станція
РЕБ	радіоелектронна боротьба
РЕР	радіоелектронна розвідка
РНБО	Рада національної безпеки і оборони
РОВ(с)	російські окупаційні війська (сили)
РПГ	ручний протитанковий гранатомет
РСЗВ	реактивна система залпового вогню
РТВ	радіотехнічні війська
РТЩ	рейдовий тральщик
РТГр	ротна тактична група
РТР	радіотехнічні розвідка
рф	російська федерація
РХБЗ	радіаційний, хімічний, біологічний захист
СБУ	Служба безпеки України
СВ	Сухопутні війська
СНД	Співдружність Незалежних Держав
ТА	танкова армія
ТВД	театр воєнних дій
ТОТ	тимчасово окуповані території
ТРК	тактичний ракетний комплекс
ТЯЗ	тактична ядерна зброя
УВ	угруповання військ
УСіЗО	угруповання сил і засобів оборони
фсб	федеральна служба безпеки
фр	фрегат
чф	чорноморський флот

ПЕРЕДМОВА

У черговому випуску Воєнно-історичного опису російсько-української війни Центром досліджень воєнної історії Збройних Сил України зібрано, узагальнено матеріали та проаналізовано події війни протягом серпня 2023 року.

У розділі 1 описано воєнно-політичну, воєнно-економічну та воєнно-стратегічну обстановку, ключові процеси, явища у політичній, економічній, воєнній сферах, що відбулись у серпні 2023 року.

Підрозділ 1.1 містить аналіз дій суб'єктів воєнно-політичних відносин, розкриває воєнно-політичні інтереси і цілі сторін, ключові воєнно-політичні події, процеси, явища у воєнно-політичній сфері та тенденції їх розвитку. Розглянуто воєнно-політичні рішення в інтересах захисту фундаментальних національних інтересів, міжнародні чинники прийняття та корегування воєнно-політичних рішень.

В підрозділі 1.2 здійснено оцінку економічної обстановки:

у світі: досліджено темпи зростання/падіння ВВП, ріст інфляції та її вплив на валютні котирування. Розглянуто ситуацію з експортом/імпортом загалом та енергоносіїв зокрема. Висвітлено динаміку оборонних витрат і нарощування санкційних обмежень;

в російській федерації: фінансово-економічний стан підприємств ОПК через міжнародні санкції, відмову у постачанні комплектуючих, закупівлі продукції подвійного призначення тощо, стан ринків збуту продукції;

в Україні: зроблено загальну оцінку фінансово-економічного стану в державі, знищення та руйнування підприємств ОПК, вплив на економіку міжнародної фінансово-економічної допомоги.

Проаналізовано ефективність впливу міжнародних санкцій проти росії як країни-терориста зі сторони країн-партнерів та ЄС.

Підрозділ 1.3 розкриває загальну воєнно-стратегічну обстановку. Здійснено кількісну та якісну оцінку зс рф, визначено особливості положення сторін, склад угруповань військ (сил) на напрямках, завдання протидіючих сторін, напрями зосередження головних зусиль проблемні питання, притаманні зс рф.

Розділ 2 описує характер воєнних дій на всіх операційних напрямках у зонах відповідальності ОСУВ “Північ”, “Хортиця”, “Таврія” та “Одеса”. Надано загальну характеристику оперативної обстановки, завдання сторін, склад угруповань, характер бойових дій на операційних напрямках.

Висвітлено дії Військово-Морських Сил ЗС України у Чорноморській операційній зоні, характеристику морської обстановки, завдання ВМС (вмф) сторін, склад угруповань ВМС (вмф), визначені особливості виконання завдань ВМС (вмф) у Чорноморській операційній зоні, результати та висновки.

Розглянуто зміни у тактиці ведення бойових дій в повітряному просторі. Дана характеристика повітряної обстановки, визначені завдання авіації та сил ППО протидіючих сторін, наведено склад угруповань авіації та ППО, проаналізовано особливості виконання завдань авіацією та силами протиповітряної оборони.

Сформульовані загальні висновки щодо перебігу російсько-української війни у серпні 2023 року, публікуються додатки.

Матеріали опису призначені для військових і цивільних фахівців у військовій галузі, оборонній та безпековій політиці, журналістів.

РОЗДІЛ 1

ВОЄННО-ПОЛІТИЧНА, ВОЄННО-ЕКОНОМІЧНА ТА ВОЄННО-СТРАТЕГІЧНА ОБСТАНОВКА У СЕРПНІ 2023 РОКУ

1.1. ВОЄННО-ПОЛІТИЧНА ОБСТАНОВКА

Суб'єкти воєнно-політичних відносин в російсько-українській війні

У 1991 році державну незалежність України було визнано міжнародною спільнотою. Проте фактичної суб'єктності ми не набули, оскільки на вкрай низькому рівні залишалась спроможність до усвідомлення й узагальнення тенденцій свого розвитку, здатність до формулювання національних інтересів, послідовність у їх реалізації та захисті, а визначення національної мети та розробка стратегії її досягнення залишались невирішеними. Разом з тим, даючи відсіч кремлівському агресору в новітній російсько-українській війні, відстоюючи свій суверенітет та територіальну цілісність, Україна в разі зміцнювала свою суб'єктність, стрімко відновлювала свій вплив як на регіональному, так і на глобальному рівні. Жодна країна сучасного світу не витримала би ведення бойових дій такої інтенсивності. Успіхи Сил оборони України на російсько-українському фронті найефективніше утверджували міжнародну суб'єктність нашої держави. Саме в Україні здобувалася безпека для нашого континенту та загалом для міжнародного порядку, заснованому на правилах, і це заслуговувало на політичне та юридичне визнання нашими партнерами¹.

Протягом серпня 2023 року активними суб'єктами воєнно-політичних відносин навколо російсько-української війни залишались західні держави (США, Велика Британія, Німеччина, Франція й Італія) та створені колективним Заходом міждержавні об'єднання (НАТО та ЄС), які продовжували забезпечувати всебічну підтримку України у відсічі російській агресії.

Рф залишалася ключовим деструктивним суб'єктом руйнування міжнародного світоустрою. В фарватері російської політики продовжувала слідувати лукашенківська білорусь, втрачаючи рештки своєї міжнародної суб'єктності та перетворюючись на сателіта москви.

Значний вплив на перебіг російсько-української війни продовжував здійснювати Китай. Опосередкована підтримка керівництвом КНР російських намагань дестабілізувати світовий порядок ускладнювала зусилля України та її західних партнерів із міжнародної ізоляції москви.

Вихід росії із “зернової угоди” дещо активізував країни Глобального Півдня. Виступаючи в цілому за припинення війни, ці держави водночас прагнули залишатися лояльними партнерами росії.

Воєнно-політичні цілі протиборчих сторін

Україна. Перемога над російськими військами на полі бою, вихід на кордони 1991 року та відновлення територіальної цілісності України залишалися головною ціллю нашої держави у протистоянні російському агресору. Разом з тим, українська дипломатія у серпні 2023 року впевнено просувала на міжнародній арені Формулу миру, залучаючи до реалізації її пунктів все більше коло держав-учасниць, з метою проведення Глобального саміту миру, на якому дана мирна ініціатива Президента

¹ Ваше завдання – щоб світ завжди був разом з Україною – виступ Президента на нараді з керівниками закордонних дипломатичних установ України // Президент України. Офіційне інтернет-представництво. – 2023, 02 серпня. – URL: <https://tinyurl.com/mwaudn6r>

В. Зеленського мала бути прийнята за основу. Після завершення бойових дій планувалося ухвалення міжнародного документа з фіксацією закінчення війни й перемоги України. Його затвердження на Глобальному саміті миру всіма державами-учасниками процесу мало закріпити реалізацію виконання останнього, 10-го пункту Формули та, як результат, настання справедливого й стійкого миру в Україні².

НАТО. 1 серпня 2023 року Північноатлантичний Альянс зіштовхнувся з серйозним викликом безпеці свого східноєвропейського флангу. Два військових гелікоптери з маркуванням в/с зс рб перетнули білорусько-польський кордон на наднизькій висоті, заглибилися на кілька кілометрів углиб польської території, облетіли приватний сектор у містечку Біловежа і повернулися до Білорусі. Спочатку Польща та НАТО не визнавали сам факт даного інциденту, а потім намагалися применшити його воєнно-політичне значення. Керівництво Білого дому не побачило в цьому інциденті загрози для безпеки Польщі та інших членів НАТО, а, відтак, не побачило і причин для введення в дію статті 5 Північноатлантичного договору³.

Порушення повітряного простору Польщі не викликало адекватної відповіді з боку НАТО. Це лише підтвердило намір Альянсу уникати прямого зіткнення з росією та локалізувати війну в межах України. Втім, даний інцидент стимулював союзників приступити до розробки алгоритму реакції Альянсу в разі порушення його повітряного простору військово-повітряними силами росії чи Білорусі.

Загроза збройних провокацій чи навіть гібридного нападу на східний фланг НАТО (Польщу і Литву) посилилась у зв'язку з можливістю кремля здійснити диверсії з території Білорусі під прикриттям групи "вагнера". Активне обговорення такої можливості керівництвом Альянсу мало на меті відволікти держави Заходу від надання військової допомоги Україні. Неготовність НАТО до рішучих дій демонструвала страх західних політиків перед відкритим протистоянням з рф⁴.

ЄС. Російсько-українська війна, короткострокові та довгострокові зобов'язання ЄС у сфері безпеки для України та перспектива досягнення миру на основі Формули

миру перебували у фокусі неформального засідання міністрів оборони та міністрів закордонних справ держав-членів ЄС в іспанському Толедо 30-31 серпня 2023 року. Зокрема, міністри оборони обговорили можливість збільшення цільового показника тренувальної місії ЄС EUMAM для Збройних Сил України із 30

тис. до 40 тис. військовослужбовців до кінця 2023 року. Окремо були розглянуті шляхи прискорення постачання Україні 1 млн артилерійських снарядів, відповідно до трикомпонентного плану ЄС на суму 2 млрд євро. Зокрема, Жозеп Боррель заявив, що в межах першого етапу держави-члени ЄС спільно передали Силам оборони України бл. 224 тис. артилерійських снарядів і 2300 ракет зі своїх військових запасів. Поряд із

² Повага до територіальної цілісності й суверенітету – основа Формули миру – Андрій Єрмак розповів представникам ЗМІ про перебіг зустрічі радників у Джидді // Президент України. Офіційне інтернет-представництво. – 2023, 08 серпня. – URL: <https://tinyurl.com/2253vnp4>

³ Readout of Secretary of Defense Lloyd J. Austin III's Phone Call With Poland's Minister of National Defence Mariusz Blaszczak // U.S. Department of Defense. – 2023, 4 August. – URL: <https://tinyurl.com/yda8c9hw>

⁴ Сон Р., Гіць А., Гопко Г. 10 причин діяти нестандартно: чому Україна має запропонувати Європі гарантії безпеки // Європейська правда. – 2023, 10 серпня. – URL: <https://tinyurl.com/mr2j4rv3>

цим, продовжувалася робота над укладанням контрактів з оборонними підприємствами й розширення внутрішнього виробництва у секторі європейського ОПК⁵.

У свою чергу, міністри закордонних справ на зустрічі у Толедо обговорили програму фінансування військової допомоги Україні на період 2024-2027 років (Ukraine Assistance Fund) в рамках Європейського фонду миру на суму 20 млрд євро (5 млрд євро щорічно). Очікувалось, що Рада ЄС мала затвердити дану пропозицію до кінця 2023 року. Високий представник Європейського Союзу із зовнішньої політики і політики безпеки Жозеп Боррель заявив, що підтримка України з боку ЄС мала набути сталого, довгострокового та передбачуваного характеру, щоб продемонструвати росії, що Європейський Союз буде стояти поруч з Україною “сьогодні, завтра та повсякчас, під час війни та після війни”. Поряд з цим, через позицію Угорщини держави-члени ЄС не змогли ухвалити восьмий транш військової допомоги у розмірі 500 млн євро з Європейського фонду миру. Окрім цього, міністри висловили підтримку Формулі миру Президента Зеленського, як інструменту для досягнення справедливого і сталого миру в Україні, та виступили за розширення кількості її учасників та підготовки Глобального саміту миру⁶.

США. Протягом усієї широкомасштабної війни росії проти України президент Джо Байден та інші високопосадовці адміністрації США висловлювали неоднозначні і часто суперечливі погляди на стратегію своїх дій щодо росії. Хоча американські та українські інтереси часто перетиналися, вони не були ідентичними. Обидві держави виступали за покарання за невинуватене вторгнення росії та відновлення суверенітету і територіальної цілісності України. Однак не в інтересах США було переслідувати надто амбітні воєнні цілі, які загрожували прямою конфронтацією з росією або сильним виснаженням військових запасів Сполучених Штатів, які могли виявитися необхідними в іншому потенційному конфлікті⁷. Дві головні цілі США – за будь-яку ціну уникнути війни між НАТО та росією та допомогти Україні дати відсіч російській агресії – перебували в певному протиріччі між собою, визначаючи межі стратегії управління ескалацією конфлікту з боку Вашингтону.

Офіційно США підтримували досягнення справедливого та довготривалого миру в Україні, а перемогою нашої держави у війні називали виведення всіх російських військ з її території. Адміністрація США тісно співпрацювала з представниками Офісу Президента України у просуванні Формули миру та підготовці саміту радників з національної безпеки та зовнішньої політики 42 країн у Джидді, Саудівська Аравія, 5-6 серпня 2023 року.

3 серпня 2023 року Україна розпочала переговори зі США щодо укладення двосторонньої угоди про надання безпекових гарантій у межах Спільної декларації G7 про підтримку нашої держави, зробленої на полях Вільнюського саміту НАТО 12 липня 2023 року. Згадані гарантії мали посилити прогрес України на шляху до майбутнього членства в ЄС і НАТО⁸. Символічно, що США стали першою країною, з

⁵ Informal Foreign Affairs Council (Defence): Press remarks by High Representative Josep Borrell at the press conference // European Union External Action. – 2023, 30 August. – URL: <https://tinyurl.com/bdh3xhdm>

⁶ Informal Foreign Affairs Council (Gymnich): Press remarks by High Representative Josep Borrell at the press conference // European Union External Action. – 2023, 31 August. – URL: <https://tinyurl.com/2y7n2yrk>

⁷ Reid Smith and Tyler Koteskey. Arm but verify: a blueprint for rigorous oversight on future Ukraine aid // War on the Rocks. – 2023, 14 August. – URL: <https://tinyurl.com/yucbd9dr>

⁸ Україна розпочала переговори зі США щодо двосторонньої угоди про надання безпекових гарантій // Президент України. Офіційне інтернет-представництво. – 2023, 3 серпня. – URL: <https://tinyurl.com/2p8rmfts>

якою Україна розпочала цей процес. Угода з Вашингтоном мала стати своєрідною моделлю для наслідування іншими країнами G7.

Виступаючи на трьохсторонньому саміті з лідерами Японії та Південної Кореї у

Кемп-Девіді 18 серпня, президент США Джо Байден наголосив на глобальних наслідках російської агресії проти України, яка призвела до найбільшої з часів Другої світової війни кризи світового порядку, заснованого на верховенстві права. Американський президент заявив, що росія вже стратегічно програла війну, оскільки не здатна досягти своїх початкових цілей. За його словами, відсутність реакції на

вторгнення рф в Україну могла заохотити Китай до агресії проти Тайваню⁹.

10 серпня адміністрація президента США Джо Байдена звернулася до Конгресу з проханням виділити до кінця 2023 року понад 22 млрд дол. на підтримку України, з яких понад 13 млрд дол. призначались на військову допомогу та 8 млрд дол. на економічну та гуманітарну підтримку. Білий дім сформував запит таким чином, щоб збільшити шанси на двопартійну підтримку. Проте цього разу виділення додаткових коштів на допомогу Україні наштотувалося на більші труднощі, ніж це мало місце у 2022 році¹⁰. Республіканці у Конгресі перебували під значним тиском консерваторів на чолі з экс-президентом Дональдом Трампом, які ставили під сумнів необхідність продовження підтримки України, а серед американських виборців підтримка допомоги Україні дещо знизилась. Згідно соціологічних опитувань, більшість американців (55%) у серпні 2023 року виступали проти виділення додаткових коштів нашій державі¹¹. Водночас, один із претендентів на президентську номінацію від Республіканської партії Вівек Рамасвами, який вийшов у першу трійку за популярністю серед прихильників цієї політсили, пообіцяв в разі обрання його президентом визнати російський контроль над окупованими територіями України, заблокувати вступ України до НАТО, скасувати санкції проти росії в обмін на союз з рф проти Пекіну¹².

Велика Британія. Уряд та опозиція у Великій Британії продовжували вважати підтримку України питанням власної національної безпеки і водночас вбачали в цьому можливість для посилення ролі Лондона на міжнародній арені. Слідом за США, 11 серпня 2023 року Сполучене Королівство розпочало двосторонні консультації з Україною щодо безпекових гарантій¹³. У такий спосіб Лондон черговий раз демонстрував своє лідерство у довгостроковій підтримці України.

Британський уряд продовжував здійснювати політико-економічний тиск на росію та її союзників, запроваджуючи заходи для уникнення обходу москвою західних санкцій через треті країни. Так, 8 серпня 2023 року глава МЗС Великої Британії Джеймс

⁹ Biden: Consequences of war in Ukraine "extend well beyond Europe" // CNN. – 2023, 18 August. – URL: <https://tinyurl.com/yhymvamh>; Biden looks to 'next era of cooperation' following trilateral Camp David summit with Japan and South Korea // CNN. – 2023, 18 August. – URL: <https://tinyurl.com/k9sf33fe>

¹⁰ Biden asks Congress for \$40 billion to support Ukraine, replenish US disaster aid and bolster border // AP. – 2023, 11 August. – URL: <https://tinyurl.com/59wzzh8w>

¹¹ CNN Poll: Majority of Americans oppose more US aid for Ukraine in war with Russia // CNN. – 2023, 4 August. – URL: <https://tinyurl.com/yh5bj5sb>

¹² A Viable Realism and Revival Doctrine // The American Conservative. – 2023, 28 August. – URL: <https://tinyurl.com/bvfc296k>

¹³ Україна почала переговори щодо "гарантій безпеки" з Британією – Єрмак // Європейська правда. – 2023, 11 серпня. – URL: <https://tinyurl.com/5bmnx29>

Клеверлі оголосив про нові масштабні санкції, спрямовані на обмеження доступу росії до закупівлі військового обладнання. Лондон розширив санкції проти Ірану та білорусі за їх роль у підтримці російських воєнних зусиль¹⁴. Поряд із цим, Велика Британія зайняла жорстку лінію щодо випадків порушення росією та її білоруським союзником повітряного простору НАТО, наголошуючи на необхідності адекватної реакції на такі провокації.

Німеччина взяла на себе довгострокові зобов'язання в галузі забезпечення безпеки України. Зокрема, під час першого з часів широкомасштабної агресії рф візиту до Києва 14 серпня 2023 року міністр фінансів ФРН Крістіан Лінднер заявив про намір німецького уряду в рамках ЄС виділяти щорічно до 2027 року до 5 млрд євро на військову допомогу Україні. Згадані плани мали ще пройти схвалення з боку німецького парламенту та європейських інституцій. Загалом же з 24 лютого 2022 року допомога ФРН Україні склала 22 млрд євро¹⁵.

Окреслюючи “червоні лінії” Німеччини у російсько-українській війні, канцлер ФРН Олаф Шольц заявив, що намагатиметься не допустити втягування його країни у війну в Україні як сторони конфлікту, а також зазначив, що Захід не планував докладати зусиль для зміни політичного режиму в рф¹⁶. Це свідчило про відмову Берліна від здійснення

політичного тиску на путіна та його оточення після невдалого путчу пригожина у червні 2023 року з метою зміни стратегічного курсу росії.

У серпні 2023 року уряд Шольца опинився під зростаючим внутрішнім і міжнародним тиском щодо передачі Україні далекобійних крилатих ракет повітряного базування Taurus (радіус дії до 500 км). У той час як у німецькому парламенті, зокрема у правлячій “світлофорній” коаліції, сформувалося широке об’єднання прихильників такого кроку, федеральний уряд виступав проти можливої ескалації війни. Противники передачі Україні далекобійних ракет Taurus вказували й на відсутність консенсусу з головним трансатлантичним союзником – Сполученими Штатами, які утримувалися від передачі Україні далекобійних ракет наземного базування ATACMS. На фоні надання ЗС України крилатих ракет Storm Shadow та SCALP-EG з боку Великої Британії та Франції, відповідно, позиція Німеччина виглядала нерішучою. В Україні сподівалися, що вихід дискусій щодо Taurus у публічну площину підштовхне уряд Шольца до позитивного рішення¹⁷. Зі свого боку, українська сторона відкинула занепокоєння німецького уряду щодо ескалації війни як “безпідставні”. Міністр закордонних справ України Дмитро Кулеба закликав Німеччину і США надати

¹⁴ Largest ever UK action targets Putin's access to foreign military supplies // Gov.uk. – 2023, 8 August. – URL: <https://tinyurl.com/mr3pstz9>

¹⁵ Німеччина запланувала щорічну військову підтримку Україні у €5 млрд до 2027-го – міністр фінансів Лінднер // Forbes. – 2023, 14 серпня. – URL: <https://tinyurl.com/bddbs9e7>

¹⁶ Шольц: Немецких солдат нет и не будет в Украине // DW. – 2023, 19 серпня. – URL: <https://tinyurl.com/2c4am8sr>

¹⁷ Erster SPD-Politiker fordert deutsche Taurus-Marschflugkörper für die Ukraine // Spiegel. – 2023, 6 August. – URL: <https://tinyurl.com/mr33x73k>; Kuleba: Brauchen Raketen um Leben zu retten // Bild. – 2023, 12 August. – URL: <https://tinyurl.com/5cu8rmr6>; Regierung sperrt sich gegen Taurus-Lieferung // Bild. – 2023, 11 August. – URL: <https://tinyurl.com/4u79uaad>; Scholz will "Taurus"-Reichweite wohl begrenzen // Tagesschau. – 2023, 11 August. – URL: <https://tinyurl.com/2s45y8fw>; Бондарева Х. Шольц проти, коаліція за: як Німеччина дискутує про передачу Україні ракет Taurus // Європейська правда. – 2023, 11 серпня. – URL: <https://tinyurl.com/mtz8yvav>

далекобійні ракети Taurus і ATACMS, запевнивши, що їх використовуватимуть виключно в межах кордонів України¹⁸.

Франція. Геополітичні зрушення останніх років створили нові виклики та можливості для Франції у сфері зовнішньої політики. Париж усвідомлював необхідність переосмислення своєї ролі та стратегії на світовій арені, адаптації до нових реалій та пошуку нових напрямків для забезпечення національних інтересів.

Зміна позиції Франції щодо вступу України до ЄС та НАТО відображала глибоку трансформацію традиційної французької політики “стратегічної автономії”, яка передбачала більшу підтримку східного флангу НАТО та нову геополітичну пропозицію країнам, розташованим між ЄС і рф. Тривалий час політика Франції у Східній Європі характеризувалася одночасною униканням втягування в геополітичну конкуренцію з росією на пострадянському просторі та засудженням її дій, спрямованих на порушення міжнародного права.

Чотири фактори вплинули на зміну позиції Франції щодо євроатлантичного майбутнього України. По-перше, війна росії проти України змусила французьких політиків дійти висновку, що членство в НАТО було найкращим способом гарантувати безпеку нашої держави в довгостроковій перспективі та запобігти майбутній агресії в Європі. По-друге, у Парижі також сподівалися, що надання Україні чіткого шляху до членства мало продемонструвати рішучість Заходу та завадити розрахункам москви на “втому від України”. По-третє, французькі еліти усвідомили, що членство в НАТО могло, зрештою, обійтися Франції та Європі дешевше – фінансово, політично та стратегічно, – ніж довгострокова допомога ЗС України у забезпеченні захисту України від майбутньої агресії. По-четверте, у більш загальному плані французькі політики сподівалися, що чітка перспектива членства могла спонукати москву переглянути свої максималістські цілі щодо України¹⁹.

Під час свого щорічного виступу перед послами 28 серпня 2023 року президент Франції Еммануель Макрон наголосив на необхідності інституційних змін у межах ЄС, щоб відповісти нинішнім викликам і зберегти геополітичний вплив Європи та Заходу. Він закликав до “ширшого залучення Європи” до НАТО, більшої відповідальності європейських

країн за безпеку та оборону на континенті та посилення європейської оборонної промисловості. Французький лідер підкреслив, що розбудова Європейської політичної спільноти було ключовим фактором для утвердження “геополітичної Європи” та досягнення миру на континенті. Він також зазначив, що ЄС повинен був залишатися твердим у своїй політиці по відношенню до рф, підкресливши, що “росія не може і не повинна виграти цю війну”²⁰.

Італія. За часів правління прем’єр-міністра Джорджії Мелоні Італія розпочала енергійну зовнішню та оборонну політику, скориставшись геополітичним моментом,

¹⁸ Dmytro Kuleba // Twitter. – 2023, 11 August. – URL: <https://tinyurl.com/3dnsev52>

¹⁹ David Cadier & Marin Quencez. France’s policy shift on Ukraine’s NATO membership // War on the Rocks. – 2023, 10 August. – URL: <https://tinyurl.com/2d478av4>

²⁰ Davide Basso. Macron wants ‘boldness’ to counter weakening of the West // Euroactiv. – 2023, 29 August. – URL: <https://tinyurl.com/yu3ytwm2>

створеним війною росії проти України та енергетичною кризою в Європі. Зовнішньополітична концепція офіційного Риму була спрямована на перезавантаження ролі Італії як регіональної держави з глобальним впливом та зміцненні її партнерства зі США та Європою. Спираючись на політику свого попередника Маріо Драгі, Мелоні зайняла сильну євроатлантичну позицію, розробляючи нову африканську стратегію та водночас прагнучи поєднати Середземномор'я з Індो-Тихоокеанським регіоном в рамках більш узгодженої та цілеспрямованої стратегії. Складовими компонентами такої політики були євроатлантичний поворот, рішучість проти вторгнення росії в Україну, новий підхід до диверсифікації енергопостачання та зосередження на Середземноморському регіоні. Історично Італія набувала геополітичної ваги, коли вона зближалася зі Сполученими Штатами і коли європейські країни переживали моменти кризи²¹.

Виступаючи на саміті Кримської платформи (23 серпня 2023 року), Джорджія Мелоні запевнила Україну у підтримці та назвала помилковою і недостатньою реакцію Заходу на анексію рф Криму у 2014 р. Голова італійського уряду визнала, що західні країни не усвідомили масштаб загрози, сподіваючись, що імперіалістичні прагнення москви цим і обмежаться. Мелоні підкреслила, що Італія не втомиться працювати задля завершення війни та досягнення справедливого й тривалого миру. Італія була готова також допомагати у відбудові України, погодившись прийняти у 2025 році конференцію з відновлення України (Ukraine Recovery Conference)²².

Країни Балтії у серпні 2023 року традиційно продовжували всебічну допомогу Україні в політичній, військовій та економічній галузях. Головною мотивацією такої політики було розуміння стратегічної вразливості згаданих країн до загрози з боку росії. Продовжуючи надавати військову допомогу нашій країні, лідери Литви, Латвії та Естонії водночас закликали інші держави-члени ЄС збільшити свої оборонні витрати та рівень підтримки України. 17 серпня три балтійські країни долучилися до декларації G7 про безпекові гарантії щодо України, які включали не лише допомогу під час війни, але у здійсненні повоєнної відбудови, реформ, європейського і євроатлантичного поступу України²³. Символом політичної підтримки став також візит 24 серпня в Україну президента Литви Гітанаса Науседи, який з нагоди Дня незалежності виступив на Софійській площі в Києві українською мовою²⁴.

Польща. Початок передвиборчого циклу та недостатня комунікація між суспільствами навколо чутливих історичних проблем перетворилися в серпні 2023 року на значний тягар в польсько-українських відносинах. Тема заборони на експорт українського зерна раптом доповнилася заявою про “невдячність” України та

²¹ Leonardo Palma. Italy's New Look // War on the Rocks. – 2023, 17 August. – URL: <https://tinyurl.com/2wbrpw4r>

²² Мелоні про реакцію Заходу на окупацію Криму: "Ми помилилися і маємо це визнати" // Європейська правда. – 2023, 23 серпня. – URL: <https://tinyurl.com/3mbme9fm>

²³ Joint Statement by Estonia, Latvia and Lithuania on support for UKraine // Kaja Kallas Twitter. – 2023, August 17. – URL: <https://tinyurl.com/49ahasft>

²⁴ Виступ Г. Науседи на День незалежності // Gitanas Nauseda Twitter. – 2023, August 24. – URL: <https://tinyurl.com/48pj84dm>

обопільними дипломатичними демаршами з викликами послів у Києві та Варшаві. Проте ці обставини не стояли на заваді комунікаціям на військово-політичному рівні. Під час свого виступу на Третньому саміті Кримської платформи 23 серпня 2023 року президент Польщі Анджей Дуда закликав до максимальної підтримки України та недопущення перемоги путіна. Особливо важливою була згадка про деокупацію Криму як фактору стабільності глобальної архітектури безпеки²⁵.

Чехія. Під час наради чеських послів 28 серпня прем'єр-міністр країни Петр Фіала дав настанови дипломатичному корпусу країни продовжувати військову та іншу допомогу Україні, а також її інтеграцію до ЄС та НАТО, навіть за умови ймовірності переростання війни в затяжну та довготривалу. На згаданій нараді виступив і запрошений міністр закордонних справ України Дмитро Кулеба, який, зокрема, закликав до взаємодії двох країн напередодні Вашингтонського саміту НАТО у 2024 році та координації зусиль на Африканському континенті. Президент Чехії Петр Павел у промові закликав не допустити перемоги росії, яка, за його словами, не втратила сподівань на вплив і на Прагу²⁶.

Молдова. Будучи нейтральною державою, Молдова продовжувала демонструвати проукраїнську та антиросійську позицію²⁷. Ключовим практичним проявом їх реалізації у серпні був передусім процес мінімізації участі Молдови в форматі СНД, шляхом поступової денонсації дедалі більшої кількості багатосторонніх угод. Протягом місяця уряд Молдови ухвалив рішення про вихід загалом із одинадцяти угод в рамках СНД²⁸. Окрім цього, 18 серпня парламентська комісія з питань зовнішньої політики та європейської інтеграції ухвалила рішення денонсувати угоду від 1992 р. щодо забезпечення прикордонних військ країн-учасниць СНД зброєю, військовою технікою та іншими матеріальними ресурсами, тим більше, що в МВС РМ надало висновок, що Молдова ніколи не використовувала цю угоду²⁹.

Політичне керівництво **Угорщини** впродовж серпня 2023 року продовжувало займати достатньо антиукраїнську позицію, а його ключові представники – робити гучні та провокативні заяви, основні ідеї яких доволі чітко співпадали з ідеологічними наративами кремля. Так, 26 серпня очільник МЗС Угорщини Петер Сійярто на консервативному фестивалі Tranzit у селищі Тихань (Угорщина) вкотре розкритикував політику санкцій ЄС проти росії, які, на його думку, не дали бажаного результату³⁰. 30 серпня прем'єр-міністр Віктор Орбан в інтерв'ю американським ЗМІ заявив про

²⁵ Дуда пояснив, чому "проковтнути" окупацію Криму небезпечно для всього світу // Європейська правда. – 2023, Серпень 23. – URL: <https://tinyurl.com/4peebf78>

²⁶ Fiala: Ruská imperiální politika je největší bezpečnostní hrozbou pro ČR // Ceskenoviny. – 2023, August 28. – URL: <https://tinyurl.com/js8ytct6>

²⁷ Президентка Молдови закликала надати більшу підтримку Україні: Росія не зупиниться // Європейська правда. – 2023, 28 серпня. – URL: <https://tinyurl.com/48unxeby>

²⁸ Молдова денонсує ще сім угод СНД // Європейська правда. – 2023, 03 серпня. – URL: <https://tinyurl.com/mtywctv9>; Молдова денонсувала чотири угоди, підписані в рамках СНД // Європейська правда. – 2023, 30 серпня. – URL: <https://tinyurl.com/2ejjfy2>

²⁹ Молдова расторгнет еще одно соглашение с СНГ // NewsMaker.md – 2023, 18 августа. – URL: <https://tinyurl.com/2p8pdjzr>

³⁰ Голова МЗС Угорщини знову нарікає на "неефективність" санкцій проти Росії // Європейська правда. – 2023, 26 серпня. – URL: <https://tinyurl.com/2ujxz3m3>

неможливість вступу України в НАТО та запропонував переговори з рф для досягнення перемир'я у війні³¹.

росія. Воєнно-політичні цілі рф в її протистоянні з Україною та Заходом принципових змін не зазнали й полягали у знищенні Української держави. Так, у своєму відео-зверненні до учасників бізнес-форуму БРІКС (22 серпня) путін вчергове озвучив кремлівські наративи про “безвідповідальну поведінку західних країн, незаконні санкції та заморожування активів окремих держав, що спровокувало дефіцит товарів, зростання цін на продовольство та посилення нерівності й страждань бідніших націй”³². Разом із тим, ядерна риторика москви вже не була топовою темою, оскільки кремль намагався активізувати загравання з країнами Глобального Півдня та при цьому мінімізувати міжнародні іміджеві ризики для себе.

З метою реалізації амбіційних геополітичних цілей, росія продовжувала орієнтуватися на країни БРІКС, намагаючись розвивати з її державами-членами геоекономічні відносини, а саму структуру використовувати в якості платформи для ідеологічного протистояння із Заходом. Оскільки наступний саміт БРІКС у 2024 році був запланований у м. Казані (рф), москва поклала на це об'єднання значні сподівання³³. Поряд із цим, суттєвим викликом стала неможливість особистої участі путіна в саміті БРІКС у м. Йоганнесбург, ПАР, на фоні особистої присутності на заході лідерів Китаю та Індії.

Посилила міжнародну ізоляцію росії також неучасть рф у важливій зустрічі радників лідерів 42 країн щодо української Формули миру 5-6 серпня у м. Дждда, Саудівська Аравія. Коментуючи цей захід, речниця мзс рф захарова відзначила, що “без участі росії та врахування її інтересів жодні зустрічі з тематики української кризи не мають ані найменшої доданої вартості”³⁴.

Водночас, в росії опосередковано продовжувала проявлятися напруга між “баштами кремля” (у т.ч. через кадрові перестановки³⁵), чинником посилення якої стала загибель верхівки пвк “вагнер”, зокрема євгенія пригожина в авіакатастрофі 23 серпня. Перед падінням літака очевидці зафіксували два сильних вибухи, що дало підстави припустити, що падіння літака відбулося внаслідок ураження ракетою класу “земля-повітря” ппо зс рф³⁶. Показово, що росія не допустила міжнародного розслідування авіакатастрофи³⁷, що додатково посилює підозру про причетність кремля до інциденту. Певного символізму цій події надала та обставина, що загибель пригожина сталася рівно два місяці після спроби заколоту пвк “вагнер” (23 червня 2023 року).

³¹ Орбан: Забудьте про членство України в НАТО, це нереалістично // Європейська правда. – 2023, 30 серпня. – URL: <https://tinyurl.com/y27259c5>; Орбан: Забудьте про членство України в НАТО, це нереалістично // Європейська правда. – 2023, 30 серпня. – URL: <https://tinyurl.com/y27259c5>

³² Саміт лідерів країн-членів БРІКС в Йоганнесбурзі 22-24 серпня 2023 року // Національний інститут стратегічних досліджень. – 2023, 29 серпня. – URL: <http://tinyurl.com/yddz4n56>

³³ Саміт лідерів країн-членів БРІКС в Йоганнесбурзі 22-24 серпня 2023 року // Національний інститут стратегічних досліджень. – 2023, 29 серпня. – URL: <http://tinyurl.com/yddz4n56>

³⁴ Погорілов С. Росія відреагувала на зустріч у Дждді: образилась, що без неї // Українська правда. – 2023, 07 серпня. – URL: <https://tinyurl.com/2v4xejdd>

³⁵ Погорілов С. РосЗМІ: Путін звільнив Суровікіна з посади командувача повітряних сил // Українська правда. – 2023, 22 серпня. – URL: <https://tinyurl.com/4zarn9ta>

Мазуренко А. Росіяни знайшли нового командувача Повітряно-космічних сил РФ замість Суровікіна // Українська правда. – 2023, 23 серпня. – URL: <https://tinyurl.com/562xpxhe>

³⁶ Вонс Р. Журналісти з'ясували якою ракетою, ймовірно, було вбито терориста Пригожина // Главком. – 2023, 24 серпня. – URL: <https://tinyurl.com/3vz3h2px>

³⁷ Погорілов С. У Кремлі заявили, що нікого не допустять до розслідування смерті Пригожина // Українська правда. – 2023, 31 серпня. – URL: <http://tinyurl.com/2p82nyk9>

Загибель верхівки пвк “вагнер” суттєво мінімізувало ризики повторення антипутінського заколоту, оскільки не тільки усунула його лідерів, але також стала чітким сигналом іншим потенційним бунтівникам. Після загибелі пригожина путін наказав усім приватним військовим компаніям, у т.ч. пвк “вагнер”, підписати присягу на вірність росії³⁸. Також політичне керівництво рф вирішило до середини вересня 2023 року вивезти більшу частину “вагнерівців” із білорусі до країн Африки (Нігеру, Лівії, Судану, Малі, ЦАР та Мозамбіку), де кремль зберігав свої геополітичні впливи неокolonіального характеру, підтримуючи хунту або заколотників³⁹. Меншу частину “вагнерівців” вирішили залишити інструктувати спецпідрозділи мвс білорусі для протидії можливому заколоту проти лукашенка або змусити підписати контракт з мо рф для участі у війні проти України⁴⁰.

З метою демонстрації відновлення своїх владних позицій та непорушності військово-політичного управління наприкінці серпня путін здійснив візит до штабу південного військового округу зс рф у м. Ростов-на-Дону (в 160 км від лінії фронту), де провів нараду з вищим офіцерським складом за участі очільника гш зс рф генерала герасімова⁴¹.

білорусь. Впродовж серпня 2023 року режим лукашенка продовжував балансувати між задекларованою мінськом лояльністю до москви та бажанням уникнути безпосереднього втягнення зс рб в російсько-українську війну. Це доповнювалося спробами максимально використати створюваний самим лукашенко особистий імідж перспективного “миротворця” (переговорника-медіатора) та активізацією діалогу з пекіном. Так, за підсумками зустрічі у мінську з міністром оборони Китаю Лі Шанфу лукашенко заявив про спільність міжнародного порядку денного Китаю та білорусі⁴².

На цьому тлі суттєво зросла напруга між білоруссю та країнами східного флангу НАТО, зокрема Польщею. 1 серпня польська сторона звинуватила зс рб у порушенні повітряного простору Польщі. Країни обмінялися гострими заявами, звинувачуючи одна одну в провокаціях, а МЗС двох країн викликали послів та повірених для пояснень. Втім, невдовзі лукашенко доволі несподівано озвучив ідею “налагодити стосунки” з Польщею, яку він до цього звинувачував у підготовці агресії⁴³.

Загибель верхівки пвк “вагнер” (23 серпня), посередником та гарантом безпеки якої під час спроби заколоту пригожина (23-24 червня 2023 р.) виступав саме лукашенко, завдало суттєвого удару як по зовнішньому іміджеві самопроголошеного лідера рб⁴⁴, так і його переговорно-комунікаційним позиціям по лінії мінськ-москва, оскільки позбавило його вагомого чиннику впливу.

³⁸ Жабська Є. Путін наказав «вагнерівцям» присягнути на вірність РФ // Главком. – 2023, 27 серпня. – URL: <https://tinyurl.com/53jmzc44>

³⁹ Кремль вивезе “вагнерівців” з Білорусі до країн Африки – Спротив // Українська правда. – 2023, 31 серпня. – URL: <http://tinyurl.com/y3f2rahy>

⁴⁰ Кремль вивезе “вагнерівців” з Білорусі до країн Африки – Спротив // Українська правда. – 2023, 31 серпня. – URL: <http://tinyurl.com/y3f2rahy>

⁴¹ Розвідка Британії розповіла про рідкісний візит Путіна до штабу в Ростові // Європейська правда. – 2023, 24 серпня. – URL: <http://tinyurl.com/5adjna3t>

⁴² Лукашенко заявив, що Білорусь та Китай мають однакове бачення світоустрою // ESPRESO.TV – 2023, 17 серпня. – URL: <https://tinyurl.com/ucc2bk79>

⁴³ Лукашенко раптом доручив “налагодити стосунки” з Польщею // Європейська правда. – 2023, 11 серпня. – URL: <https://tinyurl.com/yc5heh4p>

⁴⁴ Лукашенко: Я і не должен обеспечивать безопасность Пригожина // REFORM.by – 2023, 25 августа. – URL: <https://tinyurl.com/yc3pfhtx>

Авторитарний режим Лукашенка продовжував політику адміністративного тиску на опозицію та демонтажу залишків навіть формальних елементів демократії в державі. Так, 14 серпня Верховний суд Білорусі схвалив ліквідацію партії “Білоруський народний фронт” (БНФ), яка була найстарішим політичним об’єднанням країни, опозиційним до режиму Лукашенка⁴⁵.

Позиція Туреччини щодо російсько-української війни залишилась незмінною, та, за визначенням турецьких аналітиків, характеризувалась як проукраїнська, але не антиросійська. У серпні керівництво Туреччини концентрувало свою увагу на наслідках одностороннього виходу Росії із Чорноморської зернової угоди, погіршенні безпекового середовища у Чорноморському регіоні та пошуках шляхів припинення російсько-української війни.

Відсутність чіткої позиції із зазначених питань призвела до низки суперечливих заяв президента Туреччини Реджепа Таїпа Ердогана. Так, якщо у телефонній розмові з

путіним 2 серпня турецький лідер говорив, що тривале припинення дії Чорноморської зернової ініціативи не приносило нікому користі і найбільше від цього страждали країни з низьким рівнем доходу, які потребували зерна (в першу чергу, африканські країни)⁴⁶, то вже 10 серпня, виступаючи на брифінгу перед журналістами, він допустив, що відновлення “зернової угоди” залежало від спроможності західних країн виконати свої обіцянки, взяті перед Росією⁴⁷. 18 серпня він знову закликав Москву повернутися до “зернової угоди”, щоб дозволити Україні постачати зерно на Африканський континент.

Для вироблення чіткої позиції, Ердоган виніс ці питання на обговорення уряду та Ради національної безпеки Туреччини. Зокрема, за підсумками засідання 7 серпня турецький уряд рекомендував порушити питання виходу РФ із Чорноморської зернової ініціативи під час зустрічі лідерів Туреччини та Росії у вересні 2023 року⁴⁸. Натомість Рада національної безпеки країни, обговоривши 10 серпня перебіг російсько-української війни та її можливі наслідки для Близькосхідного регіону, прийняла рішення скерувати до сторін конфлікту заклик про негайне проведення переговорів щодо припинення війни⁴⁹.

Намагання президента Ердогана запобігти ескалації в регіоні знайшли підтримку з боку США та ЄС. Так, державний секретар США Ентоні Блінкен у телефонній розмові з міністром закордонних справ Туреччини Хаканом Фіданом 5 серпня 2023 року подякував Туреччині за її лідерство у Чорноморській зерновій ініціативі та

⁴⁵ У Білорусі ліквідували найстаріше політичне об’єднання, опозиційне до Лукашенка // Європейська правда. – 2023, 14 серпня. – URL: <https://tinyurl.com/53raewfp>

⁴⁶ Ердоган обговорив із Путіним “зернову угоду” і домовився про його візит у Туреччину // Укрінформ — 2023, 02 серпня., - URL: <https://tinyurl.com/4d2h9sra>

⁴⁷ Ердоган: Відновлення “зернової угоди” залежить від Заходу // Deutsche Welle – 2023, 09 серпня., - URL: <https://tinyurl.com/3atwuhnx>

⁴⁸ Ердоган скликає засідання уряду для обговорення «зернової угоди» // Укрінформ — 2023, 07 серпня., - URL: <https://tinyurl.com/3shnxugc>

⁴⁹ У Туреччині Україну та РФ закликали негайно розпочати переговори // Espresso.tv — 2023, 10 серпня., - URL: <https://tinyurl.com/57n37nbc>

наголосив на нагальній потребі протидіяти негуманному використанню московою продовольства як зброї війни⁵⁰.

Іран, будучи головним військовим союзником росії, продовжував політику максимального військового та військово-технічного зближення з московою. У рамках цієї політики, Іран підписав довгострокові стратегічні угоди з білоруссю та рф про будівництво на їх території заводів з виробництва безпілотників, промислові потужності яких мали забезпечити випуск 6 тис. БпЛА на рік. До того ж будівництво заводу в білорусі мало вирішити і логістичні проблеми, з якими стикалася росія при транспортуванні іранських дронів через Близький Схід⁵¹. В обмін на поставки безпілотників, Іран отримав від росії новітнє програмне забезпечення для спостереження та кіберзброю, як засоби боротьби з тими ж БпЛА.

На фоні поглиблення співпраці між двома підсанкційними країнами, видання Bloomberg повідомило про досягнуті між США та Іраном таємні домовленості, які передбачали прогрес у вирішенні питань з обміну полоненими, часткового розблокування заморожених іранських активів (6 млрд дол. заблокованих урядом Республіки Корея) та послаблення санкційного тиску на Іран у питанні продажу нафти⁵².

Підтверджуючи проведення згаданих переговорів, державний секретар США Ентоні Блінкен заявив, що США реалізовували стратегію стримування, тиску та дипломатії, аби гарантувати, що Іран не отримає ядерну зброю, та чітко дали зрозуміти, що Тегеран мав знизити рівень ескалації в регіоні, щоб створити простір для майбутніх дипломатичних заходів. Паралельно, під час непрямих переговорів США закликали Іран припинити продаж ударних безпілотників росії у межах обговорення ширших “неписаних домовленостей” щодо деескалації напруженості та стримування ядерної кризи. Згідно останніх, Іран мав взяти на себе зобов’язання не збагачувати уран до понад 60% чистоти та покращити співпрацю з Міжнародним агентством з атомної енергії (МАГАТЕ), а США у відповідь – утримуватимуться від запровадження нових санкцій у певних сферах⁵³.

Ізраїль у своєму ставленні до російсько-української війни продовжив дотримуватись позиції, яка обумовлювалась заборонаю на надання Україні військової допомоги, та обмежувався лише гуманітарною допомогою в рамках таких проєктів, як передача медикаментів закладам охорони здоров’я України чи обладнання для проведення ремонтних робіт на об’єктах енергетичної інфраструктури України.

Така позиція Ізраїлю в черговий раз викликала критику з боку посла України в Ізраїлі Євгена Корнійчука, який заявив, що Україна не розуміла, чому Ізраїль, продаючи зброю Німеччині, Марокко та іншим країнам, обмежувався у випадку України лише обіцянками⁵⁴. Посол також допустив можливе короткострокове призупинення безвізового режиму з Ізраїлем через безпекові ризики, викликані

⁵⁰ Secretary Blinken’s Call with Turkish Foreign Minister Fidan // U.S. State of Department. – 2023, 5 August. – URL: <https://tinyurl.com/2jh6w8fc>

⁵¹ Заводи з виробництва “Шахедів” з’являться в РФ та Білорусі // Лента — 2023, 02 серпня., - URL: <https://tinyurl.com/3c9uty5v>

⁵² For Global Oil Markets, a US-Iran Deal Is Already Happening // Bloomberg. – 2023, 25 August. – URL: <https://tinyurl.com/58nz7m2s>

⁵³ США вимагають від Ірану припинити продаж безпілотників Росії // Букви — 2023, 16 серпня., - URL: <https://tinyurl.com/2sh5esze>

⁵⁴ Ізраїль продає зброю Німеччині та Марокко. Чому ж відмовляє Україні – навіть у захисті ППО // LIGA.net 2023, 16 серпня., - URL: <https://tinyurl.com/4v2ev4h4>

приїздом 30 тис. хасидів-паломників до Умані⁵⁵.

Заяви посла України в Ізраїлі пролунали одночасно з резонансним повідомленням

про те, що Ізраїль отримав від США дозвіл на продаж системи ППО “Праща Давида” (“David’s Sling”), розробленої ізраїльською компанією Rafael Advanced Defence Systems спільно з американською Raytheon, яка здатна перехоплювати ракети на відстані 40-300 кілометрів⁵⁶. Першою країною, яка мала отримати дану систему, була Фінляндія.

Зрозуміло, що Україна також була зацікавлена у купівлі цієї системи ППО.

КНДР. Для північнокорейського диктатора Кім Чен Ина зовнішня політика залишилася ледь не головним інструментом реалізації стратегії протистояння із Заходом, яке мало водночас утверджувати офіційну ідеологію й тримати суспільство в стані максимальної військової мобілізації. Цьому були покликані традиційні запуски ракет і супутників-шпигунів разом із пошуком варіантів подальшого вдосконалення видів озброєння з метою посилення військово-політичного статусу держави-парії. За таких умов ключовими зовнішньополітичними союзниками та партнерами Пхеньяна були КНР та росія. 4 серпня представники розвідки США заявили, що розмова міністра оборони рф шойгу та північнокорейськими офіційними особами під час його триденного візиту (25-27 липня) в КНДР стосувалася збільшення продажу боєприпасів рф⁵⁷.

Тиск з боку Заходу змушував Північну Корею та росію до взаємної підтримки. 15 серпня путін закликав до більш тісної співпраці з Пхеньяном. Це, очевидно, передбачало надання північнокорейським режимом боєприпасів і можливо зброї. Проте фактор Республіки Корея та необхідність тримати умовний воєнно-стратегічний паритет були суттєвим обмежувальним чинником для надання військової допомоги москві.

Індія. Своєрідність позиції Індії щодо російської агресії – дотримання принципів нейтралітету, рівновіддаленості і водночас підтримка діалогу як з Україною, так і росією. Комунікація та співпраця Нью-Делі стосувалася також відносин і з більшими полюсами глобальної політики – Вашингтоном, Брюсселем та Пекіном. Проте таке позиціонування не означало пасивність. Для презентації свого голосу на світовій арені Індія прагнула сповна використати нагоду головування у 2023 році у G20.

На саміті в Джидді 5-6 серпня представник Індії Аджит Довал, радник з національної безпеки, у своєму виступі окреслив позицію його країни, що полягала у підтримці світового порядку, базованого на Статуті ООН і міжнародному праві, та пошуку рішення, прийнятного для всіх⁵⁸. Це означало, що пропонована Індією послуга посередника та медіатора не могла спрацювати, оскільки орієнтувалася більше на

⁵⁵ Україна може призупинити дію безвізу з Ізраїлем — посол // Deutsche Welle – 2023, 09 серпня.,- URL: <https://tinyurl.com/whs6vcea>

⁵⁶ США вперше дозволили Ізраїлю продати систему ППО "Праща Давида": стало відомо, яка країна отримає // Антикор — 2023, 07 серпня., - URL: <https://tinyurl.com/2p8p6n9f>

⁵⁷ A Russian Jet Was Spotted in North Korea, Raising Concerns Over Possible Arms Deal // Time. – 2023, August 7. – URL: <https://tinyurl.com/mr49fbbz>

⁵⁸ ‘Only way forward..’: India bats for peace at Ukraine conference hosted by Saudi // The Hindustan Times. – 2023, August 6. – URL: <https://tinyurl.com/yymmjmvvn>

отримання політичних дивідендів, аніж на реальний пошук шляхів справедливого мирного врегулювання.

Антикитайський фактор у зовнішньополітичній стратегії Індії з низки причин був більш виразний, аніж антиросійський. 15 серпня стало відомо, що індійська сторона не запросила на саміт G20 в Нью-Делі (9-10 вересня 2023 р.) Президента України Володимира Зеленського. Натомість серед запрошених гостей опинився путін. При цьому, на саміт покликали країни, які не були членами групи, зокрема Оман, Маврикій та Бангладеш. Міністр закордонних справ Індії С. Джайшанкар пояснив, що G20 була групою, яка обстоювала принципи розвитку та соціально-економічного зростання, а тема конфліктів була поза межами її компетенції⁵⁹.

Таким чином, Індія прагнула утримуватися від навіть опосередкованої залученості в російсько-українську війну, що загрожувало певними економічними втратами. Натомість індійська зовнішня політика була зосереджена на організації мирного процесу та можливостях демонстрації свого потенціалу в цьому контексті.

Китай. Регулярно роблячи заяви щодо необхідності переговорів між Україною та державою-агресором і завершення війни, Китай водночас не запропонував жодних дієвих ініціатив в цьому контексті. Присутність спецпредставника КНР за питань Євразії Лі Хуея на саміті в Джидді 5-6 серпня 2023 р. для обговорення мирного плану України була неочікуваною, адже Пекін до цього всіляко намагався просувати власний мирний план. Міністр закордонних справ України Дмитро Кулеба назвав участь Лі Хуея “суперпроривом”⁶⁰. Гнучкість формату проведення заходу у формі консультацій та формулювання незобов’язуючих механізмів давала Пекіну значне поле для маневру. До того ж участь Китаю в заході давала можливість підкреслити важливість його відносин із Саудівською Аравією.

Під час роботи саміту Лі Хуей у своєму виступі неодноразово апелював до китайського “мирного плану” із 12-ти пунктів, оприлюдненого в лютому 2023 року. За підсумками переговорів в Саудівській Аравії МЗС КНР заявило про “зміцнення міжнародного консенсусу” навколо “української кризи” та зазначило, що Китай діятиме на основі базового документу щодо її політичного врегулювання та проводитиме діалог зі всіма сторонами⁶¹. Аналізуючи підсумки зустрічі, більшість експертів зійшлися на тому, що КНР все ж прагнув мирного врегулювання, але, водночас усвідомлював, що на даному етапі Захід навряд чи сприйматиме його ініціативу.

Показово, що китайські офіційні коментарі, як і публікації в державній пресі, значно ширше висвітлювали розмову глави МЗС країни Ван Ї та його російського колеги лаврова, яка відбулася по телефону 7 серпня. Головний дипломат Пекіна вже вкотре озвучив багатозначну й абстрактну китайську формулу про неупередженість його країни та раціональні й об’єктивні підходи до т.зв. української кризи, не зробивши при цьому будь-яких значимих реверансів у бік москви. Останній залишалося лише підтримати офіційний документ КНР щодо політичного врегулювання війни. Такий обмін ритуальними фразами відбувся після того, як в російській столиці почали лунати

⁵⁹ NDTV EXCLUSIVE: Jaishankar On G20, Global South, China, Pakistan // NDTV. – 2023, August 29. – URL: <https://tinyurl.com/3zm3axcj>

⁶⁰ Кулеба про участь Китаю в зустрічі щодо Формули миру в Джидді: Це суперпрорив // Інтерфакс-Україна. – 2023, Серпень 8. – URL: <https://tinyurl.com/2shdmrdb>

⁶¹ Spokesperson: China to continue contributing to political settlement of Ukraine crisis // Xinhua. – 2023, August 9. – URL: <https://tinyurl.com/3tryt9x6>

роздратовані коментарі щодо присутності представництва КНР на саміті в Джидді. Вони насамперед були пов'язані з тим, що ключові питання світового порядку денного Пекін все частіше обговорював, ігноруючи заявлений формат стратегічного діалогу з Москвою.

Китайська дипломатія швидко перетворилася на дуалістичну гру, намагаючись поєднувати взаємосуперечливі в питаннях російсько-української війни лінії відносин із Заходом та Москвою. Під час свого шестиденного закордонного турне, міністр оборони КНР Лі Шанфу вирушив спочатку в Росію для участі в московській конференції з міжнародної безпеки, а згодом відвідав Білорусь. Це був вже другий у 2023 році візит Лі Шанфу в Росію, що викликало серйозну стурбованість на Заході з приводу можливості надання Китаєм військової допомоги РФ. Проте його виступ у Москві містив дуже незначну кількість тих фраз, які там хотіли почути.

19 серпня британське видання The Telegraph оприлюднило додаткові факти передачі Росії з боку Китаю гелікоптерів, прицілів та дронів. Зокрема, китайські фірми поставили до РФ 1000 безпілотників, шість гелікоптерів, оптичні приціли, продукцію з титанових сплавів для виробництва зброї, а також запчастини для літаків, в тому числі військових. Загалом китайський експорт товарів подвійного призначення в РФ протягом 2022 року зріс більш ніж утричі⁶². За даними Міжнародної санкційної групи Єрмака-Макфола, 67% всіх поставок складових для російських БПЛА припадала саме на КНР⁶³.

Напередодні публікації, міністр закордонних справ Франції Катрін Колонна провела телефонну розмову з Ван Ї, під час якої закликала Пекін вплинути на Росію. А під час візиту до КНР міністра закордонних справ Великої Британії Джеймса Клеверлі 29-30 серпня прозвучали аналогічні прохання та попередження утримуватися від будь-яких поставок зброї до Росії⁶⁴.

Ключові воєнно-політичні події, процеси, їх сутність

Воєнно-політичні відносини на глобальному рівні. Тема російсько-української війни прямо чи опосередковано фігурувала на порядку денному фактично всіх ключових глобальних подій і форумів, які мали місце у серпні 2023 року.

Нарощування Китаєм воєнного потенціалу, його політичний альянс з Росією та войовнича риторика щодо Тайваню змушувала Сполучені Штати та їхніх партнерів до відповідних кроків зі стримування Пекіна. Продовжувався розвиток неформального альянсу між США, Республікою Корея та Японією, у фокусі якого були дії Китаю у Південно-Китайському морі та ракетні загрози з боку КНДР і КНР. Всупереч рішення Міжнародного трибуналу від 2016 року, Китай продовжував посилювати контроль над усім морем, попри позицію Брунею, Малайзії, Філіппін, Тайваню та В'єтнаму.

18 серпня на американській військово-повітряній базі в Кемп-Девіді відбулася зустріч президента США Джо Байдена, президента Республіки Корея Юн Сок Їоля та прем'єра Японії Фуміо Кісиди. За результатами перемовин сторони домовилися про механізм негайних консультацій у випадку виникнення загроз будь-якій стороні. Хоча

⁶² China helping to arm Russia with helicopters, drones and metals // The Telegraph. – 2023, August 19. – URL: <https://tinyurl.com/5xrt7ybe>

⁶³ Міжнародна експертна група Єрмака-Макфола представила новий план дій щодо посилення санкцій проти Росії – керівник Офісу Президента // Офіс Президента України. Офіційне інтернет-представництво. – 2023, 25 квітня. – URL: <https://tinyurl.com/bd84uu72>

⁶⁴ Chinese, French FM's hold phone talks on deepening bilateral cooperation // People's Daily online. – 2023, August 19. – URL: <https://tinyurl.com/5yb8y5zv>

на підсумковій прес-конференції Китай і не згадувався, Байден підкреслив, що лідери трьох держав підтвердили зобов'язання підтримки миру й стабільності в Тайванській протоці та спільно протистояти застосуванню з боку Китаю практики економічного примусу з метою досягнення своїх політичних цілей. Кісіда, у свою чергу, висловився про кризу міжнародного порядку, який базувався на нормах міжнародного права. Хоча він конкретно згадав про загрози “односторонньої спроби силою змінити статус-кво в Східно- та Південно-Китайському морях”, контекст його промови стосувався і росії⁶⁵.

У спільній декларації учасників зустрічі містилися вже більш однозначні та рішучі висловлювання. В її преамбулі було сформульовано початок “нової ери” тристороннього партнерства із подальшим зміцненням двосторонніх альянсів: США – Японія, США – Республіка Корея. Китай було звинувачено в милітаризації акваторії Південно-Китайського моря, що несло небезпеку стабільності всього Індо-Тихоокеанського регіону. Сторони заявили про прагнення домагатися повної денуклеаризації Північної Кореї. З метою постійної підтримки високого рівня спільної координації Вашингтон, Сеул та Токіо заявили про регулярне проведення щорічних військових навчань. Лідери трьох країн також висловили підтримку Україні та взяли на себе зобов'язання і надалі надавати нашій державі допомогу⁶⁶.

Сигналом рішучості з боку Сполучених Штатів та демонстрацією більш широкого потенціалу союзництва стала серія спільних військових навчань в Південно-Китайському морі поблизу Філіппін. Починаючи з 21 серпня, флоти США, Філіппін та Австралії провели кілька імітацій висадки десанту на узбережжя, а 24 серпня до них доєдналися також ВМС Японії. Саме ці чотири сили і мали визначати способи та ступінь протидії прискореному посиленню КНР своєї присутності в регіоні.

Китай продовжував вести власну геополітичну контргру, яка характеризувалася нелінійними силовими підходами, а більшою мірою подальшим згрупуванням тих чи інших країн навколо світового порядку денного, запропонованого Пекіном. Протягом 22-24 серпня 2023 року в Йоганнесбурзі на саміті БРІКС, який проходив під гаслом “БРІКС та Африка: партнерство задля спільного прискореного зростання, стійкого розвитку та інклюзивного мультилатералізму” досить активно обговорювалася тема розширення блоку. Це зібрання було надзвичайно репрезентативним як щодо кількості, так і політичного статусу учасників, – разом із 5-ма членами БРІКС (Бразилія, росія, Індія, Китай та ПАР) участь взяли представники ще 61 країни, при цьому 46 представляли Африку, а з загального числа 20 делегацій очолювали або ж глави держав, або урядів. Крім того, активну участь в роботі саміту взяв і генеральний секретар ООН Антоніу Гутерріш.

Хоча учасники саміту й не заперечували проти розширення БРІКС за рахунок нових країн, виникли розбіжності щодо того, як швидко це мало відбутися. Ключова ідея, яка прозвучала на форумі – БРІКС мав і надалі посилювати формат об'єднання країн, що розвивалися, в якості м'якої альтернативи західним сценаріям розвитку. Було погоджено механізм для розгляду питання вступу нових членів. На момент проведення зустрічі, понад 40 країн висловили своє зацікавлення в приєднанні до БРІКС, а 22 з них формально подали запит на членство. За підсумками саміту, було офіційно заявлено,

⁶⁵ President Biden Hosts a Joint Press Conference with President Yoon and Prime Minister Kishida // The White House. – 2023, August 18. – URL: <https://tinyurl.com/yc7td8w8>

⁶⁶ The Spirit of Camp David: Joint Statement of Japan, the Republic of Korea, and the United States // The White House. – 2023, August 23. – URL: <https://tinyurl.com/t5ddj35k>

що шість країн (Аргентина, Єгипет, Ефіопія, Іран, Саудівська Аравія та Об'єднані Арабські Емірати) з 1 січня 2024 року мали приєднатися до блоку⁶⁷.

Згадане розширення БРІКСу несло ризик суттєвої зміни балансу у глобальній архітектурі та зменшення механізмів впливу, в тому числі й політичного, з боку Заходу на країни Глобального Півдня (учасники БРІКС представляли 40% населення світу та близько чверті глобального ВВП, перевищуючи частку в світовій економіці країн G7). Китай, зокрема, обережно підтримував ідею політичної експансії групи БРІКС, а це означало, що згадана тенденція буде розвиватися. Пекін фактично взяв ініціативу з подальшого посилення ролі Нового банку розвитку в рамках блоку, як альтернативу позикам з боку західних фінансових інституцій. Окрім цього, розпочалася дискусія стосовно нової спільної валюти, підкріпленої золотом і здатною стати альтернативою долару. У перспективі це мало значно посилити тенденцію до багатополярності та підвищити статус країн, що розвиваються, у світовій системі.

Існуючі світові економічні та фінансові механізми продовжували залишатися загальновизнаним основним регулятором процесів на глобальному рівні. 24-25 серпня на зустрічі міністрів торгівлі та інвестицій G20 в Джайпурі (Індія), яка відбулася за модерування індійського представника, держави-учасники підтвердили важливу роль в глобальних процесах багатосторонньої торговельної системи, в основі якої лежала Світова організація торгівлі (СОТ). Про це, зокрема, говорив і прем'єр-міністр Індії Нарендра Моді, висловивши від імені країни прихильність відкритій, інклюзивній та багатосторонній системі, заснованій на загальновизнаних нормах. У підсумковому документі зібрання, його учасники торкнулися геополітичних проблем. Зокрема, в останньому пункті, доданому від імені головуєчого, рішуче засуджувалася агресія РФ проти України, яка посилює нестабільність в світовій економіці, стримує зростання, збільшує інфляцію тощо⁶⁸.

Система торгівлі й економічно-торгівельні відносини самі по собі традиційно розглядаються в якості важеля політичного тиску, так і містком побудови більш коопераційних відносин. А у випадку відносин між США та КНР, економіка виступала своєрідним барометром. 28 та 29 серпня міністерка торгівлі США Джина Раймондо провела низку зустрічей в Пекіні зі своїм китайським колегою, а також з головою Державної ради КНР Лі Цян та його заступником Хе Ліфеном. Китайська сторона намагалася всіляко уникати "гострих кутів" та обережно висловлювалася щодо досягнення економічного консенсусу. У свою чергу, американська міністерка заявила, що ніякого *decoupling* (або ж розлучення, розведення економік) не буде. Було домовлено про створення двох груп діалогу щодо розв'язання проблем, пов'язаних з експортом технологій⁶⁹. За задумом американської сторони, таке рішення мало дати більше можливостей доступу до інформації щодо технологічних планів Пекіна та унеможливити невідповідні для адміністрації Байдена потенційні економічні потрясіння напередодні початку президентської виборчої кампанії в Сполучених Штатах.

Зустріч у Джидді. 5-6 серпня 2023 року у м. Джидда (Саудівська Аравія) відбулася друга, після започаткування в червні в Копенгагені відповідного формату,

⁶⁷ XV BRICS Summit Johannesburg II Declaration // BRICS. – 2023, August 24. – URL: <https://tinyurl.com/zdx7k3uu>

⁶⁸ Trade and investment ministerial meeting. Outcome Document & Chair's Summary // G20 Trade and Investment Minister's Meeting. – 2023, August 25. – URL: <https://tinyurl.com/5jt6m5u3>

⁶⁹ Warm words but little 'real action' as US commerce secretary ends China visit // CNN Business. – 2023, August 30. – URL: <https://tinyurl.com/mt8fs7mt>

зустріч дипломатичних радників із національної безпеки та політичних директорів зовнішньополітичних відомств 42 країн світу щодо ключових принципів відновлення сталого й справедливого миру в Україні. Це була фактично перша спільна зустріч ключових груп світового впливу – Заходу, Глобального Півдня та Китаю, – під час якої сторони зробили певний крок у напрямку формування скоординованої відповіді на загрози подальшої дестабілізації світової системи у зв'язку з війною, розв'язаною росією. Подія була, зокрема, важлива тим, що в ній взяли участь країни, які претендували на (транс)регіональне лідерство, такі як Індія, Туреччина, Саудівська Аравія, Єгипет, ПАР, Індонезія та Бразилія. Крім того, політичний статус учасників, а це переважно офіційні особи, які відповідали на рівні своїх країн за національну безпеку, давав підстави для того, що наслідки форуму безпосередньо вплинули на формування безпекових стратегій як на національному рівні, так і щодо подолання глобальних проблем.

Лише той факт, що саміт проходив у Саудівській Аравії, підтвердив намагання Ер-Ріяда зайняти більш активну позицію у врегулюванні російсько-української війни, не обмежуючись лише гуманітарною допомогою Україні. Дещо несподівано до мирних ініціатив приєднався Іран, який підтримував формат саміту, без участі росії, та висловив готовність долучитись до розгляду Формули миру Президента Зеленського.

Учасникам зустрічі – представникам 42 країн (переважна більшість із них

відкрито не засудили російську агресію) українська делегація на чолі з керівником Офісу Президента України Андрієм Єрмаком роздала документ під назвою “Філософія української Формули миру”⁷⁰. Він загалом описував кожен із 10-ти пунктів мирної пропозиції Президента Зеленського та містив посилання на відповідні норми міжнародного права. Фактично цей документ і став програмною

основою зустрічі. Відсутність же російської делегації сприяла тому, що партнери москви, такі як КНР, Індія, Бразилія чи ПАР, були змушені все-таки йти в руслі намірів більшості, а саме відкинути на певний час установку на особливі відносини з росією.

Члени української делегації у своїх виступах наголошували на необхідності виведення військ РФ з території України, що було одним із пунктів Формули миру. Переважна більшість партнерів також чітко наголосила на необхідності виведення російських військ із території України та неможливості замороження війни в будь-якому вигляді, оскільки це могло дати лише час для відновлення агресії у майбутньому⁷¹. Усі присутні представники держав задекларували повну підтримку й повагу незалежності, територіальної цілісності й суверенітету України та погодили проведення наступного раунду консультацій.

Хоча за підсумками зустрічі не було підписано документу щодо моделі припинення війни та досягнення справедливого миру, все ж погляди щодо його обрисів

⁷⁰ Філософія Української Формули миру // Офіс Президента України. Офіційне інтернет-представництво. – 2023, 8 серпня. – URL: <https://tinyurl.com/2p82nh7j>

⁷¹ Найважливіший підсумок зустрічі в Джидді – ми стали ще на крок ближчими до реалізації Формули миру – Андрій Єрмак // Президент України. Офіційне інтернет-представництво. – 2023, 08 серпня. – URL: <https://tinyurl.com/ywxdnc3b>

вперше безпосередньо обговорили представники США, Індії, ЄС та КНР. Регулярне посилення на статут ООН як основоположний документ ведення міждержавних відносин з боку учасників саміту означало, що Організація мала потенціал в якості дієвого майданчика в досягненні практичних результатів, а міжнародне право залишалося загально визнаним регулятором зовнішньополітичної поведінки держав.

Участь представника КНР, на позицію якої орієнтувалася чимало держав Глобального Півдня і в руках якої були зосереджені основні важелі впливу на росію, також можна розцінити як зацікавленість з боку Пекіна в існуванні моделей міждержавних відносин для вирішення глобальних проблем.

На полях саміту у Джиді 5 серпня відбулися двосторонні зустрічі української делегації з главами делегацій США, Саудівської Аравії, Фінляндії, Японії, Катару, Франції, ФРН, Іспанії, Норвегії, Туреччини, Польщі та Словаччини⁷². 6 серпня відбулися переговори з радниками з питань національної безпеки та зовнішньої політики лідерів Швеції, ПАР, Бахрейну, Канади, Італії, Данії, Республіки Корея, а також із керівником кабінету президента Європейської комісії⁷³.

Після зустрічі у Джиді Україна активно працювала над розширенням кола держав-учасниць і продовжувала поступовий рух до проведення установчого Глобального саміту миру. На ньому мала бути схвалена за основу Формула миру Володимира Зеленського, після чого лідери держав могли дати “зелене світло” для проведення окремих міжнародних конференцій і самітів, присвячених кожному з її пунктів. Міжнародний документ, який зафіксував би закінчення війни й перемогу України, мав бути схвалений після закінчення бойових дій. Його планувалося затвердити на Глобальному саміті миру, де мали зібратися усі держави-учасниці процесу і який мав закріпити реалізацію виконання останнього, 10-го пункту, Формули та, як результат, настання справедливого й стійкого миру в Україні⁷⁴.

У серпні 2023 року відбулася низка політико-дипломатичних контактів, організованих Офісом Президента України за участі його керівництва, які мали важливе значення задля просування на світовій арені мирних ініціатив Глави держави.

12 серпня на виконання доручення Президента Володимира Зеленського керівник Офісу Глави держави Андрій Єрмак провів п’яту зустріч із представниками іноземних дипломатичних установ, акредитованих в Україні, у межах реалізації Формули миру. Зустріч стосувалася пунктів Формули “Енергетична безпека” та “Недопущення ескалації війни та повторення агресії”⁷⁵. Шосту зустріч щодо пункту Формули миру “Екологічна безпека” було проведено 17 серпня. У заході наживо та у форматі відеоконференції взяли участь представники 63 дипломатичних місій, при цьому представники дипломатичних установ Албанії, Кіпру, Малайзії, Молдови, Мальти,

⁷² Андрій Єрмак обговорив актуальні питання двосторонніх відносин з учасниками зустрічі щодо реалізації Формули миру // Президент України. Офіційне інтернет-представництво. – 2023, 06 серпня. – URL: <https://tinyurl.com/yc4bhf9c>

⁷³ У межах зустрічі в Джиді Андрій Єрмак провів низку двосторонніх переговорів щодо забезпечення обороноздатності України та реалізації Формули миру // Президент України. Офіційне інтернет-представництво. – 2023, 06 серпня. – URL: <https://tinyurl.com/yc8d92j2>

⁷⁴ Повага до територіальної цілісності й суверенітету – основа Формули миру – Андрій Єрмак розповів представникам ЗМІ про перебіг зустрічі радників у Джиді // Президент України. Офіційне інтернет-представництво. – 2023, 08 серпня. – URL: <https://tinyurl.com/2253vnp4>

⁷⁵ Андрій Єрмак провів п’яту зустріч із представниками іноземних дипустанов щодо реалізації Формули миру Володимира Зеленського // Президент України. Офіційне інтернет-представництво. – 2023, 12 серпня. – URL: <https://tinyurl.com/5e92v4j7>

Словенії, Таїланду, В'єтнаму долучилися до обговорення пунктів Формули миру вперше⁷⁶.

30 серпня Андрій Єрмак на сьомій зустрічі обговорив із представниками іноземних дипломатичних установ імплементацію української Формули миру стосовно пункту “Продовольча безпека”. Регіональний директор Програм Центральної та Західної Африки у Національному демократичному інституті (США) доктор Крістофер Фомуньо, який був амбасадором ініціативи Grain from Ukraine, зазначив, що реалізація згаданої ініціативи дасть змогу не лише говорити про лідерство України у продовольчій безпеці, а й підвищити рівень поінформованості на Африканському континенті та загалом у країнах Глобального Півдня щодо ролі нашої країни, яка в умовах війни забезпечувала продовольчу безпеку⁷⁷.

17 серпня в Офісі Президента відбулося установче засідання робочої групи, яка мала розпочати роботу над реалізацією дев'ятого пункту Формули миру Президента України Володимира Зеленського – “Недопущення ескалації війни та повторення агресії”. У зустрічі в гібридному форматі взяли участь послы та уповноважені представники посольств країн “Групи семи” (G7), ЄС і майже всіх країн, які на той час приєдналися до Спільної декларації про підтримку України щодо надання нашої державі безпекових зобов'язань⁷⁸.

Зовнішньополітична діяльність України. У серпні 2023 року політико-дипломатична активність України на міжнародній арені залишалась високою. Зусилля нашої держави були спрямовані на мобілізацію міжнародної підтримки з метою посилення військових спроможностей України, просування української Формули миру, збільшення санкційного тиску на РФ, формування міжнародних безпекових гарантій для України, задоволення потреб нашої країни у контексті відбудови і відновлення, захист прав та інтересів українців за кордоном⁷⁹.

4 серпня Президент України Володимир Зеленський провів зустрічі з членом Республіканської партії США, губернатором штату Нью-Джерсі у 2010–2018 роках Крістофером Крісті⁸⁰, 10 серпня із представником Вселенського Патріархату митрополитом Халкедонським Еммануїлом⁸¹. У телефонному режимі відбулися переговори Володимира Зеленського з прем'єр-міністром Нідерландів Марком

⁷⁶ Андрій Єрмак провів шосту зустріч із представниками іноземних дипломатичних установ щодо реалізації Формули миру // Президент України. Офіційне інтернет-представництво. – 2023, 18 серпня. – URL: <https://tinyurl.com/4pp43jrh>

⁷⁷ Андрій Єрмак провів сьому зустріч із представниками іноземних дипустанов щодо імплементації Української формули миру, присвячену продовольчій безпеці // Президент України. Офіційне інтернет-представництво. – 2023, 30 серпня. – URL: <https://tinyurl.com/2s43jt5x>

⁷⁸ Відбулося перше засідання робочої групи, яка працюватиме над реалізацією безпекового пункту Української формули миру // Президент України. Офіційне інтернет-представництво. – 2023, 17 серпня. – URL: <https://tinyurl.com/4mfd65w9>

⁷⁹ Конференція керівників закордонних дипломатичних установ України: Перемога понад усе! // Урядовий портал. Єдиний веб-портал органів виконавчої влади України. – 2023, 02 серпня. – URL: <https://tinyurl.com/5y4jj84b>

⁸⁰ Володимир Зеленський зустрівся з членом Республіканської партії, колишнім губернатором штату Нью-Джерсі Крістофером Крісті // Президент України. Офіційне інтернет-представництво. – 2023, 04 серпня. – URL: <https://tinyurl.com/4dsrm2wb>

⁸¹ Володимир Зеленський зустрівся з представником Вселенського Патріархату // Президент України. Офіційне інтернет-представництво. – 2023, 10 серпня. – URL: <https://tinyurl.com/4sau6rk4>

Рютте⁸², президентом Замбії Хакаінде Хічілемою⁸³, прем'єр-міністром Японії Фуміо Кішідою⁸⁴.

21 серпня у межах робочого візиту до Грецької Республіки Президент Зеленський провів зустрічі з прем'єр-міністром Кіріакосом Міцотакісом⁸⁵ та президентом Греції Катеріною Сакелларопулу⁸⁶, результатом яких стало підписання Спільної декларації щодо євроатлантичної інтеграції України. Грецька Республіка підтримала набуття Україною членства в НАТО, коли члени Альянсу дійдуть згоди та будуть виконані умови, як було зазначено в декларації Вільнюського саміту НАТО⁸⁷. Греція стала 24-ю державою-членом Альянсу, з якою Україна формалізувала підтримку свого членства.

21 серпня Президент Зеленський узяв участь у роботі саміту Україна – Балкани в Афінах, де провів переговори із прем'єр-міністром Республіки Болгарія Ніколаєм Денковим⁸⁸, президентом Сербії Александром Вучичем⁸⁹, прем'єр-міністром Республіки Хорватія Андреєм Пленковичем⁹⁰, президентом Республіки Молдова Маєю Санду⁹¹, прем'єр-міністром Республіки Північна Македонія Димитаром Ковачевським⁹², президентом Чорногорії Яковом Мілатовичем⁹³. Під час зустрічей увагу сторін було зосереджено на питаннях: співпраці чорноморських держав задля гарантування сталої безпеки в Чорному морі та функціонування “зернового коридору” альтернативними шляхами; підтримки української Формули миру й готовності балканських країн взяти участь у реалізації її конкретних пунктів; координації європейської та євроатлантичної інтеграції; взаємної підтримки територіальної цілісності й суверенітету; регіональної безпеки, двосторонніх відносин і перспектив їхнього розвитку; координації кроків з подальшої взаємодії на міжнародній арені; геополітичних та інших викликів, які спричинила російська агресія проти України.

⁸² Володимир Зеленський обговорив із Марком Рютте майбутні безпекові гарантії для України та роль Нідерландів у коаліції винищувачів // Президент України. Офіційне інтернет-представництво. – 2023, 08 серпня. – URL: <https://tinyurl.com/mpfb2bbp>

⁸³ Глава держави обговорив із Президентом Замбії реалізацію Формули миру та продовження дії «зернового коридору» // Президент України. Офіційне інтернет-представництво. – 2023, 11 серпня. – URL: <https://tinyurl.com/55t2ybp5>

⁸⁴ Володимир Зеленський обговорив із Прем'єр-міністром Японії реалізацію Формули миру, безпекові гарантії для України та функціонування «зернового коридору» // Президент України. Офіційне інтернет-представництво. – 2023, 11 серпня. – URL: <https://tinyurl.com/mvvpak96>

⁸⁵ Греція візьме участь у тренуванні українських пілотів на F-16 – Президент України за результатами зустрічі з Прем'єр-міністром Кіріакосом Міцотакісом // Президент України. Офіційне інтернет-представництво. – 2023, 21 серпня. – URL: <https://tinyurl.com/yckspjhf>

⁸⁶ Володимир Зеленський провів зустріч із Президентом Греції // Президент України. Офіційне інтернет-представництво. – 2023, 21 серпня. – URL: <https://tinyurl.com/m8vp3tdz>

⁸⁷ Спільна декларація України та Грецької Республіки щодо євроатлантичної інтеграції України // Президент України. Офіційне інтернет-представництво. – 2023, 21 серпня. – URL: <https://tinyurl.com/y24td467>

⁸⁸ В Афінах Президент України провів зустріч із Прем'єр-міністром Болгарії // Президент України. Офіційне інтернет-представництво. – 2023, 22 серпня. – URL: <https://tinyurl.com/2s8ewfu3>

⁸⁹ Глава держави зустрівся з Президентом Сербії на полях саміту Україна – Балкани // Президент України. Офіційне інтернет-представництво. – 2023, 22 серпня. – URL: <https://tinyurl.com/m36wue6y>

⁹⁰ Глава держави зустрівся в Афінах із Прем'єр-міністром Хорватії // Президент України. Офіційне інтернет-представництво. – 2023, 22 серпня. – URL: <https://tinyurl.com/4mkze7cx>

⁹¹ Президент України провів переговори з Президентом Молдови // Президент України. Офіційне інтернет-представництво. – 2023, 22 серпня. – URL: <https://tinyurl.com/ybwcnub>

⁹² Президент України зустрівся з Прем'єр-міністром Північної Македонії // Президент України. Офіційне інтернет-представництво. – 2023, 22 серпня. – URL: <https://tinyurl.com/mujpwnjv>

⁹³ Володимир Зеленський зустрівся з Президентом Чорногорії в Афінах // Президент України. Офіційне інтернет-представництво. – 2023, 22 серпня. – URL: <https://tinyurl.com/mryspsbj>

У присутності президента Європейської Ради та президента Європейської комісії лідери 11 балканських країн підписали Афінську декларацію⁹⁴ на підтримку територіальної цілісності України в межах її міжнародно визнаних кордонів. Також представники країн привітали зусилля Генеральної Асамблеї ООН, спрямовані на сприяння миру в Україні. Стратегічною інвестицією в мир, безпеку та стабільність у Європі було названо майбутнє прийняття у європейську сім'ю країн західних Балкан, України та Республіки Молдова, географічно прилеглих до держав — членів ЄС, які мали спільну європейську спадщину, історію та майбутнє, визначене спільними можливостями й викликами.

Стратегічно важливим став візит Президента України у країни Північної Європи (Швецію, Нідерланди і Данію) 19-20 серпня 2023 року. Під час зустрічі із

прем'єр-міністром Швеції Ульфом Крістерссоном, сторони деталізували домовленість щодо спільного виробництва шведської БМП CV90 в Україні, що було зафіксовано у відповідній заяві про наміри між Президентом України та прем'єр-міністром Швеції⁹⁵. Українські воїни почали навчання на артилерійських

системах Archer, а пілоти розпочали тестові випробування шведських винищувачів Gripen. Тривали переговори щодо можливості отримання Україною цих літаків. У межах Спільної декларації щодо безпекових гарантій для України відбулося обговорення роботи над українсько-шведським двостороннім документом. Крім того, Володимир Зеленський обговорив із прем'єр-міністром Швеції прискорення постачання шведського високотехнологічного насосного обладнання для забезпечення питною водою десятків українських міст, які потерпали від її нестачі після руйнування росією греблі Каховської ГЕС⁹⁶. В рамках візиту Володимир Зеленський провів зустрічі зі спікером Риксдагу Королівства Швеція Андреасом Норленом і лідерами політичних партій, представлених у найвищому законодавчому органі цієї країни⁹⁷, а також з королем Швеції Карлом XVI Густавом і королевою Швеції Сільвією⁹⁸.

Під час візиту у Нідерланди, Президент Зеленський 20 серпня провів зустріч із прем'єр-міністром Марком Рютте⁹⁹, а також відвідав базу ВПС Королівства у місті Ейндховені, де для Глави Української держави було проведено брифінг щодо

⁹⁴ Декларація Афіńskiego саміту // Президент України. Офіційне інтернет-представництво. – 2023, 22 серпня. – URL: <https://tinyurl.com/4s82uua8>

⁹⁵ Заява про наміри між Президентом України та Прем'єр-міністром Швеції про посилене співробітництво щодо платформи CV90 // Президент України. Офіційне інтернет-представництво. – 2023, 19 серпня. – URL: <https://tinyurl.com/34c5zz6z>

⁹⁶ Безпекова співпраця України та Швеції повністю відображатиме єдність наших цінностей – Володимир Зеленський зустрівся з головою шведського уряду // Президент України. Офіційне інтернет-представництво. – 2023, 19 серпня. – URL: <https://tinyurl.com/upjs64hm>

⁹⁷ Президент України провів зустріч зі Спікером парламенту Швеції та лідерами парламентських партій // Президент України. Офіційне інтернет-представництво. – 2023, 19 серпня. – URL: <https://tinyurl.com/mrucfp2u>

⁹⁸ Відбулася аудієнція Президента й першої леді України у королівського подружжя Швеції // Президент України. Офіційне інтернет-представництво. – 2023, 19 серпня. – URL: <https://tinyurl.com/38rzvd7m>

⁹⁹ Володимир Зеленський провів зустріч із Марком Рютте // Президент України. Офіційне інтернет-представництво. – 2023, 20 серпня. – URL: <https://tinyurl.com/2uf9w9f4>

експлуатації й технічного обслуговування винищувачів F-16¹⁰⁰. За результатами переговорів, Україна та Нідерланди домовилися про надання нашій державі 42 винищувачів F-16. Нідерланди стали першою країною, яка погодилася надання Україні F-16 після завершення відповідного навчання пілотів¹⁰¹.

Під час зустрічі із прем'єр-міністром Данії Метте Фредеріксен сторони домовилися про передачу Україні 19 винищувачів F-16. Також йшлося про розширення тренувальних місій та деталі участі Данії в зусиллях з відбудови України після російських ударів¹⁰². У супроводі прем'єр-міністра Данії Метте Фредеріксен і командування Королівських ВПС Глава держави ознайомився з технічними особливостями

винищувачів F-16 та програмою підготовки українських пілотів на цих літаках на авіабазі Королівських військово-повітряних сил Fighter Wing Skrydstrup Данії. Глава держави поспілкувався з українськими льотчиками, які проходили навчання на F-16 в Данії¹⁰³.

У Копенгагені Президент України Володимир Зеленський провів зустріч із лідерами данських парламентських партій і головами комітетів Фолькетингу Данії¹⁰⁴ і разом з Першою леді побував на аудієнції у королеви Данії Маргрете II, а також у членів королівської родини¹⁰⁵.

У знакові дні 23-24 серпня Президент Зеленський провів зустрічі зі лідерами країн, котрі особисто прибули в Україну для участі в урочистостях з нагоди відзначення Дня Державного Прапора та 32-ї річниці Незалежності України: прем'єр-міністром Фінляндської Республіки Петтері Орпо, президентом Литовської Республіки Гітанасом Науседаю, головою Президії Боснії і Герцеговини Желько Комшичем і членом Президії цієї держави Денісом Бечіровичем, прем'єр-міністром Молдови Доріном Речаном, президенткою Угорщини Каталін Новак, американськими сенаторами Річардом Блюменталем, Ліндсі Гремом та Елізабет Уоррен, президентом Португальської Республіки Марселу Ребелу де Соузою та прем'єр-міністром Королівства Норвегія Йонасом Гаром Стере.

Питання ризиків, пов'язаних з блокуванням з боку росії чорноморського “зернового коридору” та звільнення громадян України з російського полону було

¹⁰⁰ На базі ВПС Нідерландів Володимир Зеленський ознайомився з особливостями експлуатації та обслуговування винищувачів F-16 // Президент України. Офіційне інтернет-представництво. – 2023, 20 серпня. – URL: <https://tinyurl.com/4zw56ddh>

¹⁰¹ Ми використаємо F-16, щоб тримати російських терористів якнайдалі від українських міст і сіл – Президент за підсумками переговорів у Нідерландах // Президент України. Офіційне інтернет-представництво. – 2023, 20 серпня. – URL: <https://tinyurl.com/9y8psnvb>

¹⁰² Домовилися про передачу Данією 19 винищувачів F-16 – Глава держави за результатами зустрічі з Метте Фредеріксен // Президент України. Офіційне інтернет-представництво. – 2023, 20 серпня. – URL: <https://tinyurl.com/3n4c94rz>

¹⁰³ Президент ознайомився з програмою підготовки українських льотчиків на F-16 на базі ВПС Данії // Президент України. Офіційне інтернет-представництво. – 2023, 20 серпня. – URL: <https://tinyurl.com/48ewxtab>

¹⁰⁴ Коли сталося вторгнення зла, Україна повірила Данії, і дякую, що ви повірили в нас – виступ Президента перед членами Фолькетингу // Президент України. Офіційне інтернет-представництво. – 2023, 21 серпня. – URL: <https://tinyurl.com/y3dzmzxp>

¹⁰⁵ Президент і перша леді України зустрілися з Королевою Данії Маргрете II // Президент України. Офіційне інтернет-представництво. – 2023, 21 серпня. – URL: <https://tinyurl.com/4tys3mww>

обговорено під час зустрічі Президента Зеленського з міністром закордонних справ Турецької Республіки Хаканом Фіданом 25 серпня¹⁰⁶.

31 серпня за підсумками зустрічі Президента України з представниками транснаціональної компанії BAE Systems було підписано Угоду про співпрацю з локалізації виробництва озброєнь BAE Systems між Міністерством з питань стратегічних галузей промисловості України та BAE Systems. Також було підписано Рамкову угоду про співпрацю щодо ремонту, запасних частин та виробництва нових легких гармат L119 між Міністерством оборони України та BAE Systems¹⁰⁷.

На виконання першочергових завдань, поставлених Президентом України, у серпні міністр закордонних справ Дмитро Кулеба здійснив візити до Чеської Республіки, Французької Республіки та Королівства Іспанія.

28 серпня у Празі на запрошення чеського колеги Яна Ліпавського Дмитро Кулеба звернувся до глав дипломатичних місій Чехії як почесний гість щорічної конференції послів¹⁰⁸ та провів двосторонні переговори щодо розвитку військово-технічного співробітництва між двома державами¹⁰⁹. 29-30 серпня у Парижі міністр провів переговори з керівництвом Франції¹¹⁰ та провідними компаніями французького ОПК. На запрошення французької колеги Катрін Колонни, він також став почесним гостем конференції французьких послів, де виступив із промовою¹¹¹. 31 серпня у іспанському Толедо глава МЗС України взяв участь у неформальній зустрічі міністрів закордонних справ ЄС.

Основними темами переговорів у Чехії, Франції та Іспанії були нові постачання зброї для посилення ЗС України, зокрема зміцнення протиповітряної оборони, просування Формули миру та підготовка до Глобального саміту миру, початок переговорів про вступ України до ЄС. Окремою метою зустрічей було залучення європейських компаній та ЄС в цілому до участі в першому Форумі оборонних індустрій, який мав відбутися в Україні восени¹¹².

Окремим напрямом зусиль української дипломатії було розширення міжнародної підтримки Спільної декларації лідерів “Групи семи” (G7) щодо надання безпекових гарантій Україні, ухваленої на полях саміту НАТО у Вільнюсі 12 липня 2023 року. У серпні перелік країн, які заявили про свою готовність приєднатися до згаданої декларації, зріс до 28. Зокрема, протягом місяця відповідні заяви зробили Греція, Ісландія, Ірландія, Латвія, Іспанія Швеція, Північна Македонія, Болгарія, Литва, Естонія, Республіка Косово, Словенія, Люксембург та Чорногорія.

¹⁰⁶ Президент України провів зустріч із міністром закордонних справ Туреччини // Президент України. Офіційне інтернет-представництво. – 2023, 25 серпня. – URL: <https://tinyurl.com/9x4z97dn>

¹⁰⁷ Володимир Зеленський зустрівся з представниками компанії BAE Systems // Президент України. Офіційне інтернет-представництво. – 2023, 31 серпня. – URL: <https://tinyurl.com/2p9cu8ha>

¹⁰⁸ Промова міністра закордонних справ України Дмитра Кулеби на конференції послів Чехії // Міністерство закордонних справ України. – 2023, 28 серпня. – URL: <https://tinyurl.com/2dxdne45>

¹⁰⁹ Дмитро Кулеба провів зустріч з радником з національної безпеки Чехії Томашем Пояром // Міністерство закордонних справ України. – 2023, 28 серпня. – URL: <https://tinyurl.com/yckz2kj7>

¹¹⁰ Дмитро Кулеба був прийнятий Президентом Франції Еммануелем Макроном // Міністерство закордонних справ України. – 2023, 30 серпня. – URL: <https://tinyurl.com/y8f8tcfz>

¹¹¹ Промова міністра закордонних справ України Дмитра Кулеби на конференції послів Франції // Міністерство закордонних справ України. – 2023, 30 серпня. – URL: <https://tinyurl.com/567mkhcj>

¹¹² Дмитро Кулеба здійснить візити до Чехії, Франції та Іспанії // Міністерство закордонних справ України. – 2023, 28 серпня. – URL: <https://tinyurl.com/veveac8>

Європейська та євроатлантична інтеграція України. 15 серпня керівник апарату генерального секретаря НАТО Стіан Єнссенна під час публічній дискусії в норвезькому місті Арендаль допустив, що Україна може стати членом Альянсу в обмін на “відмову” від частини своєї території, але наголосив, що таке рішення мав ухвалювати лише Київ. Він зауважив, що дискусії про майбутній статус України в контексті Альянсу після війни вже тривали, і в них, зокрема, лунали опції з відмовою Києва від частини території¹¹³. Того ж дня МЗС України відкинуло пропозиції про обговорення членства України в Північноатлантичному альянсі в обмін на територіальні поступки росії, назвавши їх “абсолютно неприйнятними”¹¹⁴. Свідома чи несвідома участь посадовців НАТО у формуванні наративу про можливість відмови України від своїх територій грала на руку росії.

Натомість, в інтересах євроатлантичної безпеки було обговорення шляхів пришвидшення перемоги України та набуття нею повноправного членства в НАТО¹¹⁵.

17 серпня Президент України підписав закон про зміни процедури відбору суддів Конституційного Суду – один із ключових законів, які Україні були необхідні для відкриття переговорів про вступ нашої держави в ЄС. Закон гарантував прозорий, професійний і добросовісний відбір суддів Конституційного Суду України¹¹⁶.

22 серпня у межах саміту Україна – Балкани Президент Зеленський провів зустріч із президентом Європейської комісії Урсулою фон дер Ляєн, під час якої лідери оцінили прогрес нашої держави у виконанні семи рекомендацій Європейської комісії та подальші кроки в цьому напрямку. Глава Української держави висловив очікування на позитивну оцінку у звіті в межах пакету розширення у жовтні та рішення держав-членів ЄС щодо початку переговорів з Україною про членство ще у 2023 році¹¹⁷.

28 серпня під головуванням віце-прем’єр-міністра з питань європейської та євроатлантичної інтеграції України Ольги Стефанішиної у форматі відеоконференції відбулось засідання Комісії з питань координації євроатлантичної інтеграції України. У засіданні взяли участь представники міністерств, ГШ ЗС України, СБ України, СЗР України, Національної поліції, Державної прикордонної служби України, інших органів державної влади та відомств. Ключовою темою обговорення стало формування адаптованої річної національної програми (аРНП) Україна-НАТО. Ольга Стефанішена представила учасникам зустрічі концептуальне бачення української сторони стосовно аРНП та перелік пріоритетних напрямів для включення до програми з урахуванням Вільнюського комюніке, Спільної декларації та рекомендацій представників Альянсу, зокрема, реформування органів правопорядку, посилення цивільного контролю за сектором безпеки і оборони, антикорупційна політика, досягнення взаємосумісності з

¹¹³ Åpner for at Ukraina avgir territorium i bytte mot Nato-medlemskap // Verdens Gang. – 15 Aug 2023. – URL: <https://tinyurl.com/ktnmt4h6>

¹¹⁴ Oleg Nikolenko // Facebook. – 2023, 15 серпня. – URL: <https://tinyurl.com/44vabn79>

¹¹⁵ МЗС: Розмови про вступ України в НАТО в обмін на територіальні поступки неприйнятні // Європейська правда. – 2023, 15 серпня. – URL: <https://tinyurl.com/2m8486je>

¹¹⁶ Будемо арсенал вільного світу разом – звернення Президента України // Президент України. Офіційне інтернет-представництво. – 2023, 17 серпня. – URL: <https://tinyurl.com/y4nee2y8>

¹¹⁷ В Афінах Володимир Зеленський зустрівся з Президентом Європейської комісії // Президент України. Офіційне інтернет-представництво. – 2023, 22 серпня. – URL: <https://tinyurl.com/yps9ewza>

НАТО та розвиток сектору безпеки і оборони України. аРНП мала зберегти загальну структуру із 5 розділів – “Політичні та економічні питання”, “Оборонні та військові питання”, “Ресурсні питання”, “Питання безпеки”, “Правові питання”. Віце-прем’єр-міністр підкреслила також, що РНП мала бути адаптована до реалій широкомасштабної збройної агресії РФ проти України. Після додаткового доопрацювання з урахуванням пропозицій, висловлених в межах засідання, проект пріоритетних напрямів для включення до аРНП та концептуальне бачення мали бути передані стороні НАТО для подальшого спільного обговорення¹¹⁸.

28 серпня Голова Верховної Ради України Руслан Стефанчук зустрівся з представниками дипломатичних місій країн G7 та ЄС. Головною темою зустрічі було перебіг реформ в Україні та робота над виконанням семи рекомендацій Європейської Комісії. Сторони обговорили відновлення декларування в умовах дії воєнного стану та фінансового звітування політичних партій. Було порушено питання реформ, зміцнення спроможності САП та НАБУ. Учасники також проговорили тему корпоративного управління державних підприємств, що передбачав проект Закону “Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення корпоративного управління юридичних осіб, акціонером (засновником, учасником) яких є держава”¹¹⁹.

29 серпня міністр закордонних справ України Дмитро Кулеба провів телефонну розмову з генеральним секретарем НАТО Єнсом Столтенбергом про наступні кроки України на шляху до НАТО. Сторони обговорили адаптовану Річну національну програму та повноцінне розгортання Ради Україна-НАТО¹²⁰.

Кримська платформа. 22 серпня задля формування максимально повного бачення ситуації, в якій перебувала Україна на шляху до звільнення Криму й окупованих частин Чорного й Азовського морів, та визначення можливого плану дій звільнення, експертна мережа Кримської платформи у координації з МЗС України ініціювали проведення передодня Третього саміту Міжнародної Кримської платформи. У виступах учасників заходу прозвучали додаткові сигнали, які Україна хотіла транслювати міжнародним партнерам. Насамперед, йшлося про неприйнятність обговорення змін державно-правового статусу Криму, який залишається інтегральною частиною України. Крім того, лише Україна обиратиме спосіб деокупації Кримського півострова. Вперше за історію функціонування Кримської платформи саміт складався тільки з внутрішньополітичного треку¹²¹.

23 серпня Президент України Володимир Зеленський під час відкриття саміту заявив, що головне завдання Кримської платформи – підготовка деокупації Криму і Україна мала чіткий шлях відновлення територіальної цілісності і повоєнної трансформації півострова. Він наголосив на щорічному збільшенні кількості держав-учасниць. Якщо у першому саміті Кримської платформи 2021 року взяли участь 48 держав і міжнародних організацій, то 2023 року – 63. Також Володимир Зеленський анонсував перший економічний крок до глобалізації повоєнної економіки Криму, –

¹¹⁸ На засіданні Комісії з питань координації євроатлантичної інтеграції схвалили перелік пріоритетів адаптованої РНП // Урядовий портал. Єдиний веб-портал органів виконавчої влади України. – 2023, 29 серпня. – URL: <https://tinyurl.com/2cpd9eae>

¹¹⁹ Спікер Парламенту України Руслан Стефанчук зустрівся із Групою послів країн Групи Семи та ЄС // Верховна Рада України. Офіційний вебпортал парламенту України. – 2023, 28 серпня. – URL: <https://tinyurl.com/ytkbbz5y>

¹²⁰ Дмитро Кулеба провів телефонну розмову з Генеральним секретарем НАТО Єнсом Столтенбергом // Міністерство закордонних справ України. – 2023, 29 серпня. – URL: <https://tinyurl.com/3exwvx89>

¹²¹ Переддень Третього Саміту Міжнародної Кримської платформи зібрав у Києві понад 100 учасників з 12 країн світу // Кримська платформа. – 2023, 23 серпня. – URL: <https://tinyurl.com/mvww99nj>

підписання першого документа із компаніями, які були готові інвестувати у розвиток українського Криму¹²². За підсумками саміту було оприлюднено спільну заяву¹²³, яка містила важливі для України підходи до деокупації: підтримку територіальної цілісності, повернення українських депортованих дітей, військовополонених, цивільних бранців, які перебували у тюрмах рф, безпеку та відновлення контролю України над Запорізькою АЕС, безпеку Чорноморського регіону, поновлення зернового експорту, відновлення після екоциду, підтримку створення спеціального трибуналу¹²⁴.

Чорноморська зернова ініціатива. Вранці 13 серпня у Чорному морі військовий корабель вmf зс рф відкрив “попереджувальний” вогонь по турецькому суховантажу Sukru Okan під прапором Палау, що прямував у порт Ізмаїл. Також у повітря було піднято бойовий гелікоптер Ка-29 із групою військових, які висадилися на судно і провели так званий “огляд”. Після цих дій Sukru Okan продовжив шлях до Ізмаїла.

Рішуче засудивши провокаційні дії рф, МЗС України зазначило, що російська сторона грубо порушила Статут ООН, Конвенцію ООН з морського права та інші норми міжнародного права. Такі дії стали черговим прикладом цілеспрямованої політики росії щодо створення загроз свободі навігації та безпеці торговельного мореплавства в Чорному морі. МЗС України висловило підтримку та солідарність із Туреччиною та закликала міжнародну спільноту вжити рішучих заходів задля унеможливлення дій рф, які перешкоджали мирному проходженню суден в Чорному морі. Україна закликала партнерів посилити зусилля задля збереження функціонування Чорноморської зернової ініціативи, яка відігравала ключову роль в забезпеченні глобальної продовольчої безпеки¹²⁵.

У зв’язку із появою відомостей про спроби рф налагодити експорт зернових у Чорному морі без відновлення експорту українських зернових із українських портів, МЗС України 31 серпня опублікувало коментар, в якому зазначило, що такі дії завдадуть серйозного удару по міжнародному праву, заохочуватимуть москву до подальших агресивних дій. Україна, як один із гарантів глобальної продовольчої безпеки, зацікавлена у відновленні функціонування Чорноморської зернової ініціативи з метою продовження експорту української сільськогосподарської продукції на іноземні ринки, зокрема Африки та Азії, а також активно працювала над запуском альтернативних маршрутів. Чорне море мало залишатися відкритим для вільної та безпечної торгівлі. У цьому контексті Україна розраховувала, що Туреччина, яка неодноразово підтверджувала свою непорушну позицію щодо збереження та чіткого

¹²² Росія спричинила ізоляцію Криму, ми повернемо для Криму весь світ – виступ Президента на третьому саміті Кримської платформи // Президент України. Офіційне інтернет-представництво. – 2023, 23 серпня. – URL: <https://tinyurl.com/bcmtadaa>

¹²³ У Києві відбувся Третій Саміт Міжнародної Кримської платформи // Міністерство закордонних справ України. – 2023, 23 серпня. – URL: <https://tinyurl.com/2a5djvt3>

¹²⁴ Спільна заява учасників міжнародної Кримської платформи // Crimea platform. – 2023, 23 серпня. – URL: <https://tinyurl.com/yv4ybe65>

¹²⁵ Заява МЗС України щодо провокативних дій рф в Чорному морі // Міністерство закордонних справ України. – 2023, 14 серпня. – URL: <https://tinyurl.com/2hchwyp>

дотримання норм міжнародного права, а також інші причетні сторони, використовують свій авторитет задля запобігання спробам росії знову порушити міжнародні зобов'язання та шантажувати світ новими продовольчими кризами¹²⁶.

Злочини росіян. Здійснюючи агресію проти Української держави, рф не зупинялася перед завданням шкоди довколишньому середовищу. Станом на серпень 2023 року, було зафіксовано майже 2,5 тис. випадків завдання шкоди довкіллю, а Офіс Генерального прокурора України проводив розслідування за майже 200 фактами екологічних воєнних злочинів. Умисел, який стояв за цими злочинами, а також їх масштаб вказували на систематичну політику знищення. Близько 250 тис. км² території України було забруднено мінами й снарядами, що зіставно з територією Великобританії. 20% природоохоронних територій перебували під окупацією або в зоні бойових дій. Крім того, через російську агресію постраждала майже третина українських лісів, близько 3 млн га було перекопано або спалено. Від тисяч пожеж і мільйонів вибухів у повітря потрапляло десятки тисяч тонн отруйних речовин. Вуглекислого газу в атмосферу було викинуто близько 33 млн тонн. Тож злочини проти природи, які скоювала росія в Україні, були злочинами проти всієї планети. І від екоциду страждали не лише мільйони живих істот в Україні, а й мільйони людей в усьому світі¹²⁷.

Ввечері 7 серпня зс рф завдали ракетного удару по центру Покровська. Окупанти з недовгим інтервалом запустили по місту дві ракети “Іскандер”, щоб, ймовірно, вбити працівників екстрених служб, які приїхали рятувати людей. Внаслідок атаки загинули дев'ять людей, зокрема: семеро цивільних, рятувальник і військовий. 82 людини, зокрема 40 цивільних було поранено. Серед них двоє дітей, 31 поліцейський, сім працівників ДСНС, четверо військових. Було пошкоджено: 12 багатоповерхівок; будівлі готелю, прокуратури, пенсійного фонду, аптеки, двох магазинів та двох кафе¹²⁸. За процесуального керівництва Донецької обласної прокуратури було розпочато досудове розслідування у кримінальному провадженні за фактом порушення законів та звичаїв війни (ч. 2 ст. 438 КК України)¹²⁹.

Увечері 9 серпня, російські війська завдали ракетного удару по цивільній інфраструктурі міста Запоріжжя, пошкодивши ТЦ, храм і прилеглі будинки. Також ушкоджень зазнали медзаклад і заклад освіти. Жертвами удару стали три людини, шістнадцять отримали поранення, у тому числі чотири дитини. Ворог для удару обирає саме те місце, де потенційно могла знаходитися велика кількість людей¹³⁰.

¹²⁶ Коментар МЗС України щодо спроб Росії налагодити експорт зернових у Чорному морі без відновлення експорту українських зернових // Міністерство закордонних справ України. – 2023, 31 серпня. – URL: <https://tinyurl.com/5n6jrzvr>

¹²⁷ Андрій Єрмак провів шосту зустріч із представниками іноземних дипломатичних установ щодо реалізації Формули миру // Президент України. Офіційне інтернет-представництво. – 2023, 18 серпня. – URL: <https://tinyurl.com/4pp43jrh>

¹²⁸ Крок за кроком ми робимо деокупацію Криму дедалі більш досяжною й продуманою – звернення Президента України // Президент України. Офіційне інтернет-представництво. – 2023, 08 серпня. – URL: <https://tinyurl.com/3hjv8kfk>

¹²⁹ П'ятеро людей загинули, вісімнадцятеро поранені – за фактом ракетного обстрілу Покровська розпочато розслідування // Офіс Генерального прокурора України. – 2023, 07 серпня. – URL: <https://tinyurl.com/bdh9yu5z>

¹³⁰ Завдання у всіх в Україні – збільшувати потенціал наших можливостей на фронті та послаблювати окупантів – звернення Президента Володимира Зеленського // Президент України. Офіційне інтернет-представництво. – 2023, 09 серпня. – URL: <https://tinyurl.com/3v5mccux>

13 серпня російські окупанти вранці підступно та жорстоко вдарили по Херсонщині. В результаті артилерійських обстрілів сіл Велетенське, Широка Балка та Станіслав було вбито семеро людей, серед них немовля – дівчинка та її 39-річна мати з 12-річним сином. Багато людей було поранено¹³¹.

Вранці 19 серпня зс рф нанесли удар по центру Чернігова балістичною ракетою.

Постраждало 144 людини¹³², семеро з яких загинули, у тому числі 6-річна дівчинка. 129 було поранено, з яких 15 дітей та 15 працівників поліції. Люди під час атаки перебували в автотранспорті чи переходили дорогу, а також повертались із церкви. Влучанням ворожої ракети була знищена будівля Чернігівського обласного академічного музично-драматичного театру імені Тараса Шевченка, було пошкоджено також П'ятницьку церкву та понад 60 будинків. Ракетного удару по драмтеатру в центрі Чернігова було завдано тоді, коли там проводився зліт виробників дронів та навчальних шкіл з аеророзвідки у рамках демо-дня “Люті пташки”. Російські пропагандисти цинічно заявили, що ціллю ракет були “збори військових фахівців ЗСУ з бойових дронів”. 19, 20 та 21 серпня у місті були оголошені днями жалоби за жертвами російського терористичного акту¹³³.

Російська влада продовжувала викрадати українських дітей. За повідомленням радниці – уповноваженої Президента України з прав дитини та дитячої реабілітації Дар’ї Герасимчук, існувало щонайменше шість сценаріїв цього злочину. Зокрема, це було примусове вивезення в дитячі табори, вилучення дітей у батьків, які не погоджувалися співпрацювати з окупаційними адміністраціями, розлучення з рідними у фільтраційних таборах. Також, за її словами, росіяни почали впроваджувати новий сценарій – обов’язковий “медичний огляд” у лікувальних закладах, де у здорових дітей виявляли хворобу, яка потребувала негайного лікування. Дітям, які перебували у таких медичних закладах без батьків, призначали опікуна з російським громадянством¹³⁴.

10 серпня президент ДП “НАЕК “Енергоатом” Петро Котін під час пленарного засідання щорічної конференції Utility Working Conference (UWC) і Vendor Technology Expo, в якій брали участь лідери ядерної енергетики, повідомив, що росія на окупованій нею Запорізькій АЕС продовжувала порушувати всі основні принципи ядерної безпеки, визначені МАГАТЕ. Крім того, через російську незаконну присутність і злочинні дії відбувалася постійна деградація систем і обладнання підприємств. Він зауважив, що навіть присутність місії МАГАТЕ на майданчику ЗАЕС не заважала окупантам втручатися в роботу станції та приймати незаконні рішення. Ці злочинні дії створювали серйозні ризики для ядерної та радіаційної безпеки через тривалий простій обладнання, відсутність належного технічного обслуговування й ремонту обладнання,

¹³¹ Російські терористи повинні відчувати одне: їх буде знищено – звернення Президента України // Президент України. Офіційне інтернет-представництво. – 2023, 13 серпня. – URL: <https://tinyurl.com/bdecmh78>

¹³² Крок за кроком наближаємося до того, щоб шведські літаки «Гріпен» з’явилися в нашому небі – звернення Президента України // Президент України. Офіційне інтернет-представництво. – 2023, 20 серпня. – URL: <https://tinyurl.com/48ey4ne9>

¹³³ Ракетний удар по Чернігову: кількість поранених зросла до 129, пошукова операція завершена // Укрінформ. Мультимедійна платформа іномовлення України. – 2023, 19 серпня. – URL: <https://tinyurl.com/38ujmsej>

¹³⁴ Україна щодня бореться за кожну незаконно вивезену Росією нашу дитину – Дар’я Герасимчук // Президент України. Офіційне інтернет-представництво. – 2023, 14 серпня. – URL: <https://tinyurl.com/5a4t3vvz>

пов'язаного з безпекою, а також недостатню кількість кваліфікованого персоналу на станції. Продовжувалося ігнорування резолюції Ради керуючих МАГАТЕ, які закликали росію повернути контроль над ЗАЕС Україні¹³⁵.

Міжнародне правосуддя. У серпні 2023 року продовжувались заходи з формування міжнародно-правових механізмів для притягнення військово-політичного керівництва рф до відповідальності за злочин агресії проти України. Основою для України залишалася модель створення міжнародного трибуналу на основі прийняття резолюції Генеральної асамблеї ООН та угоди між Україною та ООН. Цю версію Україна далі продовжувала адвокувати в рамках Координаційної групи (Core Group) – коаліції з 38 країн за створення спеціального трибуналу. Поряд з цим, українська сторона не відкидала можливість створення т.зв. інтернаціоналізованого або гібридного трибуналу, на якому наполягали, зокрема, США. Єдина вимога України стосувалася того, що у разі створення гібридного трибуналу його основою мала стати не українська судова система, як партнери пропонували від початку (це було заборонено Конституцією України), а судова система іншої країни, яка викликала довіру. Оскільки злочин агресії, який вчиняло вище військово-політичне керівництво рф проти України – це злочин проти всього цивілізованого світу, наша держава прагнула не допустити звуження його юридичної оцінки до рівня збройного конфлікту між двома країнами¹³⁶.

За повідомленням ЗМІ, у серпні 2023 року Україна досягла попередньої домовленості з урядом Нідерландів, що спеціальний трибунал щодо злочину агресії буде створений у Гаазі та діятиме за нідерландським законодавством. Для української сторони було важливо, щоб після того, як трибунал буде створений, він отримав схвалення своєї діяльності окремим рішенням Генеральної асамблеї ООН, щоб надати йому міжнародно-правової легітимності. Головним непогодженим аспектом залишалось тільки те, чи опиниться серед підсудних трибуналу чинний президент держави-агресора путін. Вашингтон категорично виступив проти того, щоби судовий процес проти очільника кремля розпочався ще тоді, коли він перебуває на посаді президента рф, оскільки побоювався створення прецеденту переслідування чинних очільників держав за міжнародні злочини¹³⁷.

За словами посла з особливих доручень МЗС України Антона Кориневича, спецтрибунал щодо злочину агресії росії проти України мав притягнути до відповідальності орієнтовно 20 представників політичного і військового керівництва рф. До цього переліку мали увійти постійні члени радбезу росії, які ухвалювали рішення про вторгнення зс рф в Україну, а також ті, хто здійснював кроки на виконання цього рішення – командувачі видів і родів зс рф, росгвардії та інших військових формувань держави-агресора. Решта російських воєнних злочинців мали відповідати за скоєні злочини в інших судах¹³⁸.

21 серпня керівник Офісу Президента Андрій Єрмак під час онлайн-виступу на конференції “Спеціальний трибунал щодо злочину агресії проти України. Правосуддя,

¹³⁵ Петро Котін взяв участь у щорічній конференції лідерів ядерної енергетики // Енергоатом. – 2023, 10 серпня. – URL: <https://tinyurl.com/bdd35k82>

¹³⁶ Andrii Smyrnov // Facebook. – 2023, 23 серпня. – URL: <https://tinyurl.com/2s3ef7mn>

¹³⁷ Сидоренко С. "Гаазький трибунал" стає реальністю: як Україна та Захід домовляються про спецсуд для Путіна // Європейська правда. – 2023, 22 серпня. – URL: <https://tinyurl.com/458z6ckx>

¹³⁸ Кориневич: Спецтрибунал має засудити орієнтовно 20 російських топпосадовців // Укрінформ. – 2023, 18 серпня. – URL: <https://tinyurl.com/3fdwkpab>

яке має бути здійснене” заявив, що притягнення до справедливої відповідальності усіх винних у злочині агресії росії проти України стане передумовою безпеки та захищеності людства, тому всі цивілізовані держави, які поважають міжнародне право, мали долучитися до процесу створення спеціального міжнародного трибуналу¹³⁹.

Воєнно-політичні рішення щодо забезпечення національної безпеки України

2 серпня під час робочої поїздки у Закарпатську область Президент України Володимир Зеленський провів нараду з керівниками дипломатичних установ України в іноземних державах, під час якої окреслив орієнтири зовнішньополітичної діяльності нашої держави в умовах, коли в ключових державах ЄС та НАТО мав початися новий виборчий цикл: просування Формули миру; зброя та санкції; інтеграція України у ЄС і НАТО; безпекові гарантії та політика сусідства; економіка, відновлення й трансформація; захист прав українських громадян закордоном та сприяння їх поверненню в Україну¹⁴⁰.

3 серпня Україна розпочала переговори зі США щодо двосторонньої угоди про надання безпекових гарантій, як це було передбачено Спільною декларацією про підтримку України, що стала основою для розроблення відповідних двосторонніх угод¹⁴¹.

9 серпня Верховна Рада України прийняла Постанову “Про Звернення Верховної Ради України до парламентів та уряді іноземних держав, міжнародних організацій та їх парламентських асамблей щодо намірів РФ провести незаконні вибори на тимчасово окупованих територіях Донецької, Луганської, Запорізької та Херсонської областей України”, в якій закликала міжнародну спільноту не визнавати легітимності будь-яких “виборів” на тимчасово окупованих частинах території України, а також легітимність структур, які їх організовують¹⁴².

11 серпня Україна розпочала перший раунд переговорів на робочому рівні з Великою Британією щодо двосторонньої угоди про надання безпекових гарантій, як це було передбачено Спільною декларацією про підтримку України¹⁴³.

11 серпня під головуванням Президента Володимира Зеленського відбулося засідання РНБО України. Учасники заслухали інформацію про результати перевірки територіальних центрів комплектування та соціальної підтримки від директора ДБР Олексія Сухачова, голови СБ України Василя Малюка, міністра внутрішніх справ Ігоря Клименка, Генерального прокурора Андрія Костіна, голови НАЗК Олександра Новікова та директора НАБУ Семена Кривоноса. РНБО рекомендувала Головнокомандувачу ЗС України призначити за рекомендаціями командувачів оперативно-тактичних та оперативно-стратегічних угруповань на посади керівників

¹³⁹ Справедливе покарання Росії за скоєні злочини стане передумовою безпеки та захищеності всього людства – Андрій Єрмак // Президент України. Офіційне інтернет-представництво. – 2023, 21 серпня. – URL: <https://tinyurl.com/y5kcfmfj>

¹⁴⁰ Ваше завдання – щоб світ завжди був разом з Україною – виступ Президента на нараді з керівниками закордонних дипломатичних установ України // Президент України. Офіційне інтернет-представництво. – 2023, 02 серпня. – URL: <https://tinyurl.com/mwaudn6r>

¹⁴¹ Україна розпочала переговори зі США щодо двосторонньої угоди про надання безпекових гарантій // Президент України. Офіційне інтернет-представництво. – 2023, 03 серпня. – URL: <https://tinyurl.com/bddzfn6x>

¹⁴² Спікер Парламенту України Руслан Стефанчук повідомив про результати пленарного засідання // Верховна Рада України. Офіційний вебпортал парламенту України. – 2023, 09 серпня. – URL: <https://tinyurl.com/5343nv7z>

¹⁴³ Україна розпочала переговори з Великою Британією щодо двосторонньої угоди про надання безпекових гарантій // Президент України. Офіційне інтернет-представництво. – 2023, 11 серпня. – URL: <https://tinyurl.com/97f5btxm>

обласних ТЦК офіцерів, які безпосередньо брали участь у бойових діях, після проходження ними перевірки СБ України. Офісу Генерального прокурора спільно з НАЗК та ДБР було рекомендовано вжити додаткових заходів із протидії вчиненню корупційних правопорушень посадовцями ТЦК¹⁴⁴.

17 серпня Президент України Володимир Зеленський підписав закон №9533 про продовження дії воєнного стану та №9532 про продовження строку проведення загальної мобілізації в Україні на 90 діб, до 15 листопада 2023 року¹⁴⁵.

18 серпня радник – уповноважена Президента України з прав дитини та дитячої реабілітації Дар'я Герасимчук, координаторка системи ООН в Україні, гуманітарна координаторка Деніз Браун і голова Представництва ЮНІСЕФ Мурат Шахін підписали спільний превентивний план щодо запобігання та припинення грубих порушень прав дітей в умовах збройної агресії РФ проти України, що стало важливим кроком у межах виконання Bring Kids Back UA – комплексного плану дій, розробленого за ініціативою Президента Зеленського¹⁴⁶.

25 серпня за дорученням Президента Володимира Зеленського було розпочато переговори з Канадою щодо двосторонньої угоди про надання Україні безпекових гарантій, як це було передбачено Спільною декларацією про підтримку нашої держави¹⁴⁷.

Міжнародна військова допомога. У серпні пріоритетами України залишалося постачання засобів ППО, артилерійських снарядів і бойової броньованої техніки усіх типів, а також навчання особового складу ЗС України за різними напрямками з метою підтримання темпів наступальної операції Сил оборони України та підготовки країни до осінньо-зимового періоду.

Абсолютним лідером за обсягами військової допомоги нашій державі залишались Сполучені Штати, які з початку широкомасштабного вторгнення РФ виділили понад 43 млрд дол. на передачу ОВТ, боєприпасів та іншу допомогу (навчання, консультування, логістику та обладнання). Ця сума значно перевищила двосторонню підтримку інших союзників США, в тому числі Ізраїлю (8,6 млрд), Йорданії (3,3 млрд) та Єгипту (2,9 млрд), які були одними з найбільших бенефіціарів американської допомоги. Це масштабна інвестиція в партнера/союзника Сполучених Штатів, якої не бачив світ з часів Другої світової війни¹⁴⁸.

У серпні 2023 року адміністрація Джо Байдена виділила Україні два пакети військової допомоги (14 та 29 серпня) в рамках механізму Presidential Drawdown Authority (PDA – виділення допомоги за розпорядженням президента США) на загальну суму 450 млн дол. Засоби, які були передані нашій державі із запасів Пентагону, зокрема включали: додаткові боєприпаси для систем Patriot, ракети AIM-9M Sidewinder для ППО, ракети для HIMARS, артилерійські снаряди калібрів 155 мм і

¹⁴⁴ Президент провів засідання РНБО щодо результатів перевірки роботи ТЦК // Президент України. Офіційне інтернет-представництво. – 2023, 11 серпня. – URL: <https://tinyurl.com/4cdcrjt9>

¹⁴⁵ В Україні продовжили мобілізацію та воєнний стан: Президент підписав закони // Уніан. Інформаційне агенство. – 2023, 17 серпня. – URL: <https://tinyurl.com/2per53rs>

¹⁴⁶ Україна та ООН підписали спільний превентивний план щодо запобігання та припинення грубих порушень прав дітей в умовах збройної агресії Росії // Президент України. Офіційне інтернет-представництво. – 2023, 18 серпня. – URL: <https://tinyurl.com/34yd6mud>

¹⁴⁷ Україна розпочала переговори з Канадою щодо укладення двосторонньої угоди про надання безпекових гарантій // Президент України. Офіційне інтернет-представництво. – 2023, 25 серпня. – URL: <https://tinyurl.com/mweeebcf>

¹⁴⁸ A look at the amount of U.S. spending powering Ukraine's defense // Washington Post. – 2023, 10 August. – URL: <https://tinyurl.com/yc5efbvw>

105 мм, 120-мм танкові боєприпаси, ракети TOW, протитанкові комплекси Javelin, 37 тактичних транспортних засобів для перевезення обладнання, понад 15 млн патронів для стрілецької зброї, обладнання й системи для розмінування, снаряди для розчищення перешкод і запчастини для ремонту техніки¹⁴⁹. Окрім цього, 6 серпня США схвалили відправку Україні першої партії основних бойових танків Abrams M1A1 (31 од.) разом із боєприпасами, запчастинами, ремонтними засобами та паливним обладнанням¹⁵⁰.

Водночас, Сполучені Штати намагались збільшити обсяги поставок критично важливих для України 155-мм боєприпасів для підтримки наступу Сил оборони України. За повідомленням ЗМІ, протягом літа 2023 року США уклали відповідні угоди з Болгарією та Південною Кореєю і вели переговори на цю тему з Японією. Окрім збільшення поставок у короткостроковій перспективі за рахунок міжнародних союзників, США робили також кроки, щоб наростити власне виробництво боєприпасів протягом наступних двох років до рівня 90 тис. боєприпасів на місяць, порівняно з 24 тис. влітку 2023 року¹⁵¹.

Другий найбільший постачальник військової допомоги України – Німеччина – в

рамках чотирьох пакетів (9, 17, 24 та 30 серпня) надала в розпорядження ЗС України наступні засоби: 2 ПУ ЗПК Patriot та ракети до них, 2 ПУ IRIS-T, 10 основних бойових танків Leopard 1A5, 11 тис. 155-мм димових боєприпасів, РЛС повітряного спостереження TRML-4D, 10 радарів наземного спостереження GO12, 90 систем для виявлення безпілотників, 10 гусеничних всюдиходів BV206, чотири тягачі HX81, 20

розвідувальних безпілотники VECTOR, 40 розвідувальних безпілотників RQ-35 HEIDRUN, 16 млн патронів до стрілецької зброї, 42 ваговозів Zetros, матеріали для знешкодження вибухонебезпечних предметів та інше польове обладнання¹⁵².

Окрім цього, на національному рівні варто виділити наступні рішення урядів і парламентів європейських країн, спрямовані на посилення обороноздатності України.

1 серпня Словаччина передала Україні 2 САУ Zuzana 2 (із 16), виробництво яких спільно фінансувалося Данією, Норвегією та Німеччиною.

посередників, як вона робила до цього)¹⁵³. Під час зустрічі міністра оборони Республіки Болгарія Тодора Тагарева з міністром оборони України Олексієм Резніковим в Одесі 21 серпня було обговорено перспективні напрями двостороннього співробітництва, зокрема посилення ППО, постачання додаткових систем ОБТ і боєприпасів, навчання

¹⁴⁹ Pentagon Announces \$200M in Security Assistance for Ukraine // U.S. Department of Defense. – 2023, 14 August. – URL: <https://tinyurl.com/4t7edpva>; AIM-9M Missiles, \$250 Million in Additional Security Assistance Headed for Ukraine // U.S. Department of Defense. – 2023, 29 August. – URL: <https://tinyurl.com/mrxz9vsa>

¹⁵⁰ First batch of US Abrams tanks officially approved for shipment to Ukraine // CNN. – 2023, 7 August. – URL: <https://tinyurl.com/msvdtedp>; Ukrainians complete training on Abrams tanks as Kyiv makes battlefield gains // Politico. – 2023, 31 August. – URL: <https://tinyurl.com/3r47kccm>

¹⁵¹ US faces hurdles in ramping up munitions supplies for Ukraine war effort // Financial Times. – 2023, 1 August. – URL: <https://tinyurl.com/mvad7ta5>

¹⁵² Military support for Ukraine // The Federal Government. – 2023, 30 August. – URL: <https://tinyurl.com/2p83yxh9>

¹⁵³ Уряд Болгарії слідом за парламентом схвалив надання Україні 100 БТР // Європейська правда. – 2023, 4 серпня. – URL: <https://tinyurl.com/3fydz9pj>

українських військовослужбовців та їх реабілітація у Болгарії, розмінування акваторії Чорного моря¹⁵⁴.

6 серпня Литва повідомила про передачу пускових установок до ЗПК NASAMS, антидронових систем та іншого обладнання¹⁵⁵.

10 серпня уряд Естонії оголосив про передачу 150 одиниць ручної стрілецької зброї та боєприпасів до неї¹⁵⁶.

17 серпня парламент Швеції Ріксдаг схвалив передачу Україні 13-го пакету військової допомоги загальною вартістю бл. 270 млн євро, що включав боєприпаси та запчастини до БМП Stridsfordon 90 (CV 90) та САУ Archer, вантажівки та обладнання для розмінування. Окрім цього, Ріксдаг уповноважив шведський уряд продати США керовані ракети AIM-120 AMRAAM класу “повітря-повітря” для подальшої передачі Україні¹⁵⁷.

17 серпня Міністерство оборони Великої Британії в рамках Міжнародного фонду для України (IFU) уклало три контракти на суму 115 млн дол., які дозволи надіслати Україні засоби протиповітряної оборони. Найбільший контракт на 56 млн фунтів стерлінгів, укладений з норвезькою оборонною компанією Kongsberg, передбачав надання систем протидії безпілотникам, які Україна могла використовувати для виявлення, відстеження, знищення і порушення роботи російських БПЛА¹⁵⁸. 25 серпня збройні сили Латвії передали Україні черговий радянський вертоліт Мі-17¹⁵⁹.

25 серпня президент Фінляндії Саулі Нініistö за пропозицією уряду ухвалив рішення про надання Україні 18-го пакета військової допомоги на суму приблизно 94 млн євро, зміст якого традиційного не розкривався з міркувань безпеки¹⁶⁰.

“Авіаційна коаліція”. У серпні 2023 року військово-політичне керівництво України активізувало переговори з партнерами щодо початку навчань українських пілотів на західних винищувачах та їх майбутньої передачі.

18 серпня державний секретар США Ентоні Блінкен надіслав листи міністрам закордонних справ Данії та Нідерландів, в яких висловив повну підтримку з боку США як процесу підготовки українських пілотів, так і самої передачі Україні винищувачів F-16 після завершення навчань¹⁶¹. США також заявили, що готові приєднатися до підготовки українських пілотів для винищувачів F-16 на своїй території, якщо європейські союзники не встигатимуть з проведенням навчання¹⁶². Тема забезпечення прискореного надання дозволу з боку США іншим країнам на передачу своїх F-16

¹⁵⁴ Посилення ППО, підготовка воїнів ЗСУ, розмінування та реабілітація поранених: Міністри оборони України та Болгарії обговорили співпрацю в інтересах забезпечення миру // Міністерство оборони України. – 2023, 21 серпня. – URL: <https://tinyurl.com/5crh6zay>

¹⁵⁵ Lietuva toliau teikia nenutrūkstamą karinę paramą Ukrainai // Ministry of National Defence. Republic of Lithuania. – 2023, 8 August. – URL: <https://tinyurl.com/3964xhfw>

¹⁵⁶ MoD Estonia // Twitter. – 2023, 10 August. – URL: <https://tinyurl.com/mr29697x>

¹⁵⁷ Further military equipment to be donated to Ukraine // Sveriges Rikstag. – 2023, 17 August. – URL: <https://tinyurl.com/y363yj4>; Regeringen föreslår nytt stödpaket till Ukraina // SVT. – 2023, 15 August. – URL: <https://tinyurl.com/2k8xcxdw>

¹⁵⁸ UK signs £90m air defence contracts for Ukraine // Sky News. – 2023, 17 August. – URL: <https://tinyurl.com/24tp492a>

¹⁵⁹ Ināra Mūrniece // Twitter. – 2023, 25 August. – URL: <https://tinyurl.com/2ffbtjn>

¹⁶⁰ Finland to deliver more defence materiel to Ukraine // Ministry of Defence of Finland. – 2023, 25 August. – URL: <https://tinyurl.com/46t8w4f7>

¹⁶¹ US approves sending F-16s to Ukraine from Denmark and Netherlands // Reuters. – 2023, 18 August. – URL: <https://tinyurl.com/w6b3ntaa>; US has given Denmark approval for F-16 instructional materials for Ukraine // CNN. – 2023, 18 August. – URL: <https://tinyurl.com/dhdxcula>

¹⁶² U.S. Open to Training Ukrainian F-16 Pilots if Needed // U.S. Department of Defense. – 2023, 21 August. – URL: <https://tinyurl.com/mry6xwzw>; Pentagon Press Secretary Air Force Brig. Gen. Pat Ryder Holds a Press Briefing // U.S. Department of Defense. – 2023, 22 August. – URL: <https://tinyurl.com/y7h7cf8r>

Україні була у фокусі телефонної розмови між Президентом України Володимиром Зеленським і президентом США Джо Байденом 24 серпня 2023 р.¹⁶³.

Під час візиту до Нідерландів (20 серпня), Глава Української держави уклав попередню домовленість з урядом Марка Рютте про передачу Повітряним Силам ЗС України 42 винищувачів F-16 – усіх наявних на озброєнні Королівських Військово-Повітряних Сил – після завершення навчання українських пілотів та інженерів у Данії та Румунії та підготовки відповідної інфраструктури на території України. Цього ж дня під час візиту Президента України до Данії прем'єр-міністр Данії Метте Фредеріксен заявила про передачу Україні 19 винищувачів F-16 данських ВПС, з яких 6 мали прибути в Україну до кінця 2023, 8 – 2024 і ще 5 – 2025. Було повідомлено, що в Данію прибуло понад 70 українських військовослужбовців для проходження навчання, включно з вісьмома пілотами¹⁶⁴.

24 серпня під час візиту в Україну прем'єр-міністр Норвегії Йонас Гар Стьоре підтвердив намір його країни передати певну кількість винищувачів F-16 Україні (за даними ЗМІ, йшлося про 12 од.), включно з двома літаками для тренувань, у тісній співпраці із союзниками. Також глава норвезького уряду повідомив про передачу Україні зенітних ракет для систем ППО IRIS-T, які раніше передала Швеція¹⁶⁵.

Таким чином, незважаючи на відсутність великих міжнародних заходів (засідання Контактної групи з питань оборони України та НАТО), у серпні держави-партнери ухвалили важливі рішення на національному рівні з метою посилення обороноздатності України та передачі Силам оборони України необхідних матеріально-технічних засобів для проведення оборонних і наступальних операцій. Окрім цього, вагомим досягненням місяця стало зрушення з “мертвої точки” питання щодо підготовки українських пілотів і наземного складу на винищувачах F-16 та ухвалення політичних рішень про передачу цих бойових літаків з боку групи європейських країн-операторів (Нідерландів, Данії та Норвегії).

Висновки

У серпні 2023 року цілі росії у війні проти України продовжували залишатись незмінними. Рф продовжувала займати відверто антиукраїнську та антизахідні позиції, які підкріплювала відповідною агресивно-войовничою риторикою.

Пріоритетними напрямками зовнішньополітичної діяльності України в серпні 2023 року залишалися: акумуляція зовнішньої військово-технічної допомоги для опору російській збройній агресії; формування якомога ширшої міжнародної антипутінської коаліції держав; забезпечення зовнішньої фінансової допомоги для стабілізації внутрішньої соціально-економічної ситуації та відновлення України; сприяння процесу міжнародної ізоляції путінського режиму і політико-правовому засудженню

¹⁶³ Readout of President Biden's Call with President Volodymyr Zelenskyy of Ukraine // White House. – 2023, 24 August. – URL: <https://tinyurl.com/2zpxrjpa>

¹⁶⁴ Ми використаємо F-16, щоб тримати російських терористів якнайдалі від українських міст і сіл – Президент за підсумками переговорів у Нідерландах // Президент України. Офіційне інтернет-представництво. – 2023, 20 серпня. – URL: <https://tinyurl.com/3tv785pt>; Данія передасть Україні 19 винищувачів F-16 // Українська правда. – 2023, 20 серпня. – URL: <https://tinyurl.com/2h4m7nnu>; Eight Ukrainian pilots begin F-16 training in Denmark // Reuters. – 2023, 22 August. – URL: <https://tinyurl.com/2p8hzcr4>

¹⁶⁵ Norway plans to donate F-16 fighter jets to Ukraine // Government.no. – 2023, 24 August. – URL: <https://tinyurl.com/4fttd65c>; Zelenskyj vil ha fredssamtaler i Norge // NRK. – 2023, 24 August. – URL: <https://tinyurl.com/4k2yjfy2>

російської агресії; зміцнення і розширення міжнародного санкційного фронту проти держави-агресора.

У серпні 2023 року держави Заходу (США, Велика Британія та Канада) розпочали процес інституціоналізації своєї підтримки України шляхом укладання двосторонніх договорів про довгострокові зобов'язання у сфері безпеки, які мали допомогти нашій державі стримувати російську агресію. Цим кроком західні партнери України прагнули надати довгострокового імпульсу підтримці нашої держави міжнародною спільнотою. Крім того, надання подібних гарантій мало створити потужні механізми надійного захисту України від зовнішніх загроз під час інтеграції в НАТО.

Крім того, завдяки зусиллям керівництва України, вдалося розблокувати процес підготовки передачі американських винищувачів F-16 для посилення Повітряних Сил ЗС України. Лідерами “авіаційної коаліції” стали Нідерланди, Данія та Норвегія, які ухвалили всі необхідні рішення за підтримки Сполучених Штатів Америки.

Проведення саміту у Джиді (5-6 серпня 2023 року) стало важливим етапом консолідації міжнародної спільноти навколо української Формули миру та формування воєнно-політичних умов для проведення Глобального саміту миру з метою завершення російсько-української війни на засадах міжнародного права. Саміт став додатковим фактором посилення глобальної ізоляції росії. Ігноруючи наслідки зустрічі у Саудівській Аравії, Москва сама ініціювала процес маргіналізації своїх відносин з багатьма країнами Африки, Азії та Латинської Америки. Водночас Саудівська Аравія перетворилася на перспективний канал комунікації та майданчик для переговорів між глобальними центрами сил. Зусилля Ер-Ріяду співпали з діями української дипломатії щодо максимально широкого охоплення кількості країн з метою формування платформи для обговорення шляхів встановлення справедливого та стійкого миру в Україні.

Геополітичні події місяця продемонстрували зростання політичної ваги країн Глобального Півдня, а також їх значення з точки зору впливу на російсько-українську війну загалом і позицію росії зокрема. Однак лояльність цієї групи держав до росії несла загрози подальшого розмивання санкційного й політичного тиску на державу-агресора. Криза ефективності ООН та СОТ збільшувала потенціал розвитку таких проєктів як БРІКС. Це, в свою чергу, змушувало Україну та її західних партнерів активніше діяти на просторі країн, що розвиваються, та шукати можливостей для донесення до них власної позиції.

Події серпня 2023 року і, насамперед, участь КНР у саміті в Джиді, дає підстави стверджувати, що, дотримуючись і надалі проросійського нейтралітету, Пекін втратив сподівання на реалізацію попереднього сценарію, який передбачав перемогу росії у війні проти України, розкол серед європейських держав та зменшення впливу США на міжнародній арені. Творцям зовнішньополітичної стратегії КНР довелося враховувати неспроможність РФ відіграти роль головного руйнівника світового порядку. Тож участь у миротворчих процесах залишалась для Китаю прийнятною альтернативою розпалюванню воєнно-політичної напруги довкола російсько-української війни.

1.2. ВОЄННО-ЕКОНОМІЧНА ОБСТАНОВКА

Економічна ситуація у світі

Загальна динаміка економічних процесів. В серпні 2023 року світова економіка знаходилась під впливом факторів спричинених широкомасштабним вторгненням РФ в Україну. Війна завдала серйозного удару світовій економіці, спричинивши повільне зростання та ще доволі високий рівень інфляції.

Економіка США в умовах агресивного жорсткого монетарного регулювання центрального банку завдяки своїй надійності запобігла рецесії. Стійкість споживача до ринкових змін продовжувала сприяти позитивному зростанню ВВП.

Зростання економіки в ЄС різко сповільнилося, оскільки Німеччина, найбільша економіка Європи впала в рецесію. Рівень інфляції в єврозоні залишався незмінно високим. Слабкий попит на німецькі товари в Китаї, одному із головних торговельних партнерів ФРН і все більший дефіцит кваліфікованої робочої сили, а також жорстка монетарна політика Європейського центрального банку призвели до сповільнення економічного розвитку в країні¹⁶⁶.

Економічне зростання Китаю протягом серпня 2023 року ще більше сповільнилося, зростання склало лише на 0,8% у другому кварталі 2023 року. Важливими факторами, також стали триваюча торговельна конфронтація з США, потрясіння на внутрішньому ринку нерухомості та погіршення взаємовідносин із західними країнами на тлі продовження співпраці з РФ. Важливими факторами негативного впливу були: закредитованість китайської економіки, несприятлива демографічна ситуація та зменшення потоку іноземних інвестицій в країну¹⁶⁷.

Жорстка грошово-кредитна політика центральних банків в багатьох країнах продовжувала впливати на світову економіку. Поряд із швидким підвищенням облікових ставок зростали процентні ставки за новими корпоративними та іпотечними кредитами. Зростання вартості запозичень вплинуло на доступність кредитів та на фінансовий стан домогосподарств і компаній¹⁶⁸.

Зростаюча геополітична напруга протягом серпня 2023 року особливо підвищила ризики економічної фрагментації у торгівлі й технологічній сфері.

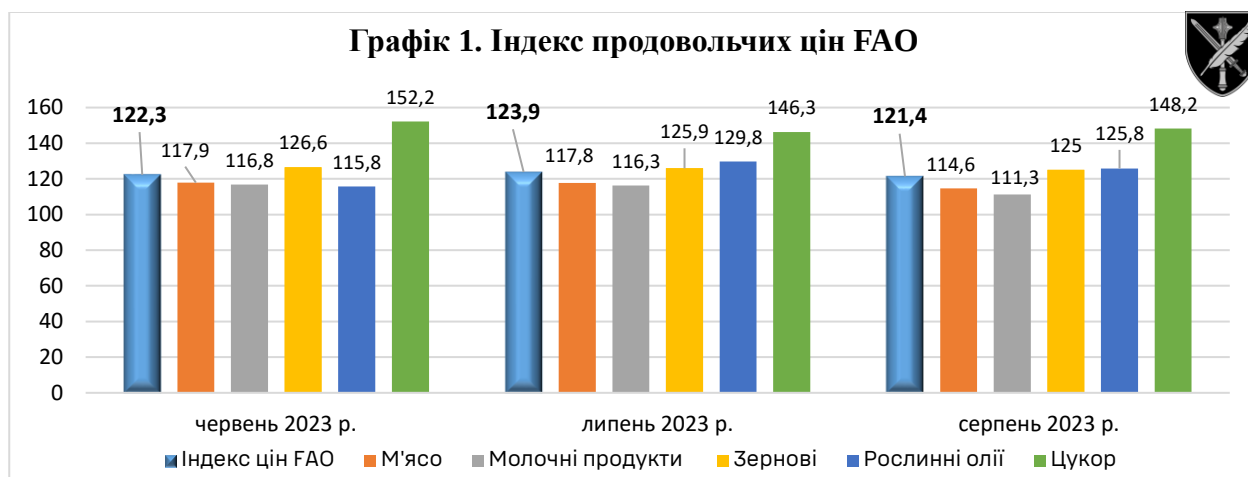
Продовольчий ринок. Протягом серпня 2023 року середнє значення Індексу продовольчих цін ФАО було зафіксовано на рівні 121,4 пункту, що на 2,1% нижче за показник липня 2023 року та на 24,0% нижче максимальних рівнів, досягнутих у березні 2022 року. Зростання індексу в липні 2023 року було нівельовано показниками серпня. Зниження Індексу було обумовлено падінням значення індексів цін на молочну продукцію, олії, м'ясо та зернові на тлі помірного зростання індексу цін на цукор¹⁶⁹.

¹⁶⁶ Озтурк І. Куди котиться економіка Німеччини? Фахівці змалювали невтішний сценарій // Главком. – 2023, 15 серпня. – URL: <https://bitly.ws/Xkq8>

¹⁶⁷ Lingling W. Yifan Xie S. China's 40-Year Boom Is Over. What Comes Next? The economic model that took the country from poverty to great-power status seems broken, and everywhere are signs of distress // The Wall Street Journal. – 2023, 20 August. – URL: <https://bitly.ws/XkrI>

¹⁶⁸ Галіані С. Як війна в Україні змінює економічний і бізнесовий ландшафт країн, регіонів та світу // Forbes. – 2023, 25 серпня. – URL: <https://bitly.ws/Xksj>

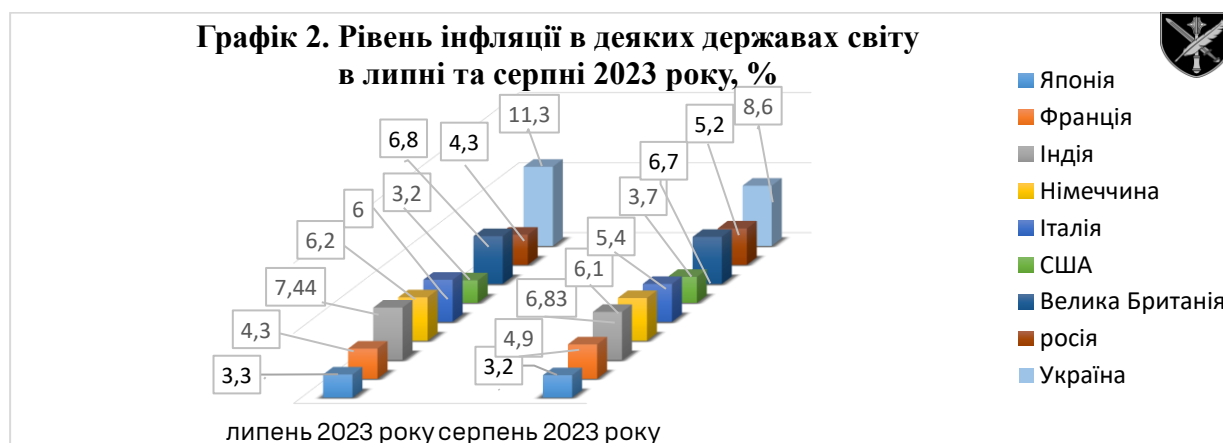
¹⁶⁹ У серпні Індекс продовольчих цін ФАО знизився, що нівельувало його незначне зростання попереднього місяця // УЗА. – 2023. – URL: <https://bitly.ws/XksS>

Інфляційні процеси. Протягом серпня 2023 року спостерігалось незначне зниження інфляційних процесів в багатьох країнах через зниження цін на продовольство. Рівень інфляції в серпні залишався значно вищим за цільові показники центральних банків.

Річна інфляція США прискорилося до 3,7% у серпні 2023 року проти 3,2% у липні. Споживчі ціни в США зросли найбільше за 14 місяців через різке зростання вартості бензину, але річне зростання інфляції було найменшим за майже два роки. Наслідком було залишення Федеративною резервною системою відсоткових ставок на попередньому рівні¹⁷⁰.

Ціни на бензин, які підскочили за підсумками серпня на 10%, після збільшення на 0,2% у липні, спричинили зростання індексу споживчих цін. Продовжували зростати витрати на комунальні послуги, спостерігалось помітне зростання цін на авіаквитки, нові автомобілі та харчові продукти¹⁷¹. Крім цього, протягом серпня продовжувала зростати вартість житла, попри зниження вартості оренди.

Рівень інфляції в єврозоні склав 5,2%, залишившись на рівні липня 2023 року.

Найнижчі темпи інфляції зафіксовані у Бельгії (2,4%) та Іспанії (2,4%), найбільші – у Словаччині (9,6%) та Хорватії (8,5%). У Німеччині інфляція склала 6,4%, у Франції – 5,7%, в Італії – 5,5%¹⁷². Загалом, рівень інфляції в Європі продовжував зменшуватись, але залишався на вищому рівні, ніж у США. Ця тенденція змушувала

¹⁷⁰ Павлиш О. Зростання цін на бензин прискорило інфляцію у США // Економічна правда. – 2023, 13 вересня. – URL: <https://bitly.ws/XAPy>

¹⁷¹ Річна інфляція в США прискорилося в серпні до 3.7% // Finbalance. – 2023, 13 вересня. – URL: <https://bitly.ws/XARU>

¹⁷² HICP - monthly data (annual rate of change) // eurostat. – 2023, 29 September. – URL: <https://bitly.ws/PEI4>

Європейський центральний банк і Банк Великої Британії продовжувати вживати заходів щодо стимулювання економіки¹⁷³.

Світовий ринок енергоносіїв. В серпні 2023 року найбільш динамічно змінювались ринки нафти і газу. Країни ЄС, готуючись до опалювального сезону, активно наповнювали газосховища. Все більша увага приділялась розвитку альтернативних джерел енергії та ядерній енергетиці.

Так, норвезькою енергетичною компанією Equinor та її партнерами було відкрито найбільшу у світі плавучу морську вітроелектростанцію Høvsand Tampen. Планова потужність станції становить 88 МВт. Завдяки вітроелектростанції будуть забезпечуватись приблизно 35% річної потреби п'яти платформ на нафтогазових родовищах у Північному морі за 140 км від західного узбережжя Норвегії¹⁷⁴.

Процес відмови від російських ресурсів та технологій тривав і в атомній енергетиці. Прикладом того є підписання Словаччиною угоди з шведською філією американської компанії Westinghouse про постачання ядерного палива для АЕС та підписання меморандуму про співпрацю із французькою компанією Framatom¹⁷⁵. Це був важливий крок для зміцнення енергетичної безпеки Словаччини, так як 60% енергії, виробленої Словаччиною, надходило від атомних електростанцій, які отримували виключно російське ядерне паливо. Таким чином, Словаччина отримала ще двох потенційних альтернативних постачальників ядерного палива.

Природний газ. На кінець серпня 2023 року рівень цін на природний газ в Європі підскочив до двомісячного максимуму, перевищивши 405 дол. США за 1 тис. куб. м.

На вартість вплинула підготовка до страйків працівниками експортних підприємств скрапленого природного газу (СПГ) в Австралії, які могли суттєво послабити світові поставки напередодні опалювального сезону, впливаючи на 10% світових потоків СПГ¹⁷⁶.

Країни ЄС, враховуючи настанову Європейської комісії щодо необхідного рівня наповненості газосховищ, продовжували збільшувати власні запаси газу. Так, станом на 31 серпня рівень наповненості європейських газосховищ склав 92,65%. Такий рівень наповненості газосховищ став найвищим показником за серпень за весь час існування європейської газової інфраструктури. Проте залежно від країни, запаси газу різнились. Рівень наповненості газосховищ у Німеччині, Нідерландах та Іспанії, вже перевищив цільовий показник ЄС. Франція знаходилась серед аутсайдерів з рівнем запасів близько 84%, через загальнонаціональні страйки на початку 2023 року. Окрім Франції, активно продовжували формувати запаси Румунія та Латвія, які відставали від нормативу у 90%, який мав бути досягнутий на початок опалювального сезону¹⁷⁷.

Крім того, з метою компенсації скорочення російського постачання енергоресурсів, особливо під час пікового попиту в зимові місяці, ЄС прагнув отримати

¹⁷³ Pace B. August 2023 Economic & Market Outlook // certypartners.com. – 2023, 02 August. – URL: <https://bitly.ws/XB9a>

¹⁷⁴ Buli N. Equinor opens world's largest floating wind farm in Norway // Reuters. – 2023, 23 August. – URL: <https://bitly.ws/XBaQ>

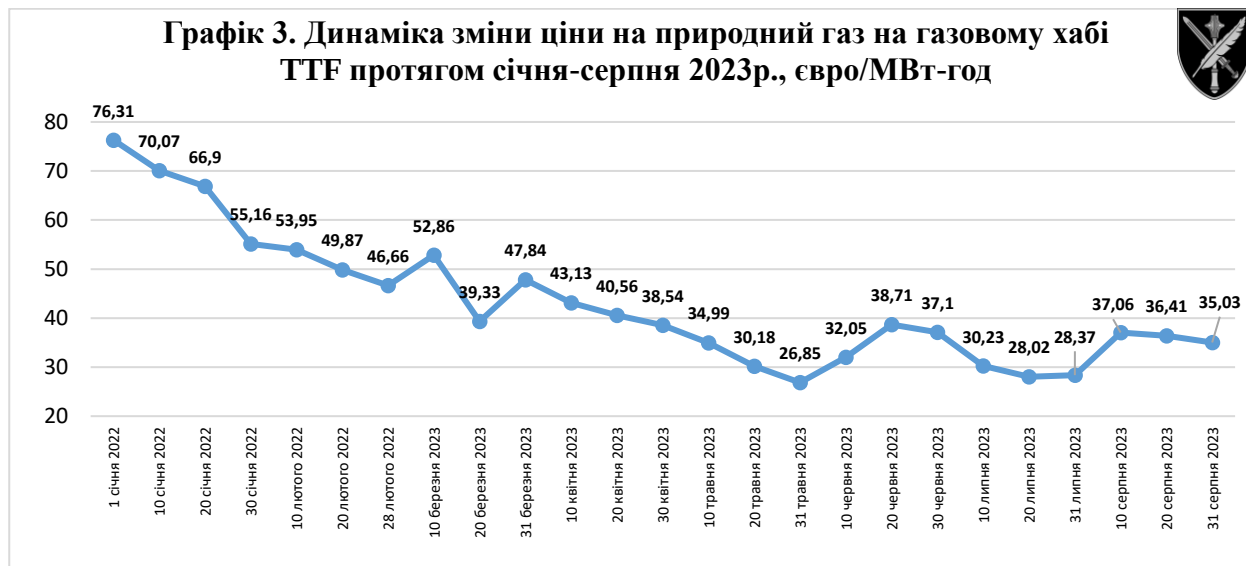
¹⁷⁵ Zmušková B. Slovakia stops relying on Russia for nuclear fuel // euractiv.com. – 2023, 28 August. – URL: <https://bitly.ws/XBc2>

¹⁷⁶ Mazneva E. European Gas Hits Two-Month High on Australia Workers' Ultimatum // Bloomberg. – 2023, 21 August. – URL: <https://bitly.ws/XBdW>

¹⁷⁷ Mazneva E. Europe Gas Storage Is 90% Full. It Still May Not Be Enough // Bloomberg. – 2023, 17 August. – URL: <https://bitly.ws/XBeV>; Ільченко І. Запаси газу в сховищах ЄС максимальні за всю історію спостережень // Економічна правда. – 2023, 30 серпня. – URL: <https://bitly.ws/XBfb>

великі обсяги зберігання газу. Європейські газові трейдери почали зберігати природний газ в українських підземних сховищах, щоб скористатися нижчими цінами на зберігання та наявними потужностями. Прикладом цього була співпраця НАК “Нафтогаз України” та “ЕР Commodities”, яка транспортувала природний газ в Україну та використовувала українські газосховища. Також, можливість використання українських сховищ розглядала словацька державна компанія SPP. Потужності українських сховищ складали 30 млрд куб. м, 10 млрд куб. м з яких могли бути використані під потреби західних партнерів. Українські газосховища знаходились переважно на заході країни, віддалено від лінії фронту¹⁷⁸.

Відзначалось зміцнення позицій постачання російського газу до Угорщини. Станом на кінець серпня Угорщина отримувала близько 80% свого природного газу з рф, який імпортувався трубопроводом “Турецький потік” через територію Сербії. В свою чергу, Сербія заявила про готовність забезпечення необхідного транзитного обсягу, у випадку, якщо Угорщина захоче наростити закупівлю природного газу або припинення транзитної угоди між Україною та рф¹⁷⁹.

Протягом серпня 2023 року мало місце зростання закупівель СПГ з рф державами-членами ЄС. На СПГ з росії не було накладено санкції, тому перед початком опалювального сезону попит на нього зріс. Європейські термінали з прийому СПГ станом на кінець серпня були завантажені на 50%. Ціна в договорах на СПГ, що поставлявся в Північно-Західну Європу (LNG North West Europe Marker) була зафіксована на рівні 428 дол. США за тис. куб. м¹⁸⁰. Наслідком збільшення постачання СПГ з рф стала заява представника Європейської Комісії Тіма Макфі, який закликав припинити російські поставки¹⁸¹.

Нафта. За підсумками серпня 2023 року нафта марки Brent і WTI здорожчали на 1,5% і 2,2% відповідно. Зростання вартості фіксувалось третій місяць поспіль.

¹⁷⁸ Lopatka J. Strzelecki M. Exclusive: Defying war risk, European traders store gas in Ukraine // Reuters. – 2023, 08 August. – URL: <https://bitly.ws/XBg8>

¹⁷⁹ Szandelszky B. Serbia will increase supplies of Russian natural gas to Hungary if Ukraine pulls out of transit deal // apnews.com. – 2023, 20 August. – URL: <https://bitly.ws/XBhw>

¹⁸⁰ Ціна газу: Україна та Європа. Огляд ринку 28 серпня – 1 вересня 2023 року // Українська енергетична біржа. – 2023, 04 вересня. – URL: <https://bitly.ws/XBpN>

¹⁸¹ ЄС закликає держави-члени припинити закупівлю скрапленого природного газу в РФ // Економічна правда. – 2023, 31 серпня. – URL: <https://bitly.ws/XBqB>

Основним фактором, що впливало на ціну, було те, що провідні експортери (Саудівська Аравія і рф) продовжували скорочувати пропозицію, тоді як попит поступово зростав в міру відновлення світової економіки. Скорочення видобутку Саудівською Аравією на 1 млн барелів на добу стало відчутним для ринку. В результаті протягом липня-серпня провідний світовий експортер видобував найменше з 2020 року¹⁸².

На відміну від Близького Сходу, російські нафтовидобувні компанії не могли швидко відновлювати видобуток. Західні санкції звузили коло покупців вимогливих до цін. В той же час, сумарні обсяги поставок до Індії і Китаю з рф, Ірану і Венесуели з початку 2023 року зросли на 50%, або на 2 млн барелів на добу.

Внаслідок санкцій, які було запроваджено США та західними країнами щодо рф, Ірану та Венесуели, зменшилась вартість імпорту нафти для нафтопереробних підприємств у Китаї. Імпорт нафти з Ірану, росії та Венесуели до Китаю морським шляхом склав 2,765 млн барелів на добу. Завдяки імпорту венесуельської нафти, в основному важкого сорту Mereu, Китай заощадив у середньому 10 дол. США на кожному барелі, порівняно з колумбійською нафтою Castilla. Економія Китаю від купівлі венесуельської нафти склала 1,17 млрд дол. США¹⁸³.

Для Китаю імпорт російської нафти був дешевшим, ніж імпорт з інших країн ОПЕК+. Порівняно з ціною одного бареля нафти з Саудівської Аравії, ціна за один барель російської нафти була нижче на 11 дол. США. Проте в серпні 2023 року, враховуючи відсутність прив'язки до дол. США при розрахунках та зростанні ціни нафти Brent, Китай переорієнтував свій імпорт на Іран, збільшивши обсяги імпорту іранської нафти з 917 тис. барелів до 1,5 млн барелів нафти на добу¹⁸⁴. Незалежні нафтопереробники часто маскували іранську сиру нафту під сировину, наприклад бітумну суміш, щоб уникнути використання квоти на імпорт нафти.

В серпні 2023 року тривав процес переорієнтації поставок й іншими важливими постачальниками нафти. Так, найбільший виробник нафти в Центральній Азії – Казахстан з метою організації альтернативного шляху експортному трубопроводу через рф, купував танкери для транспортування своєї нафти через Каспійське і Чорне море¹⁸⁵. Через каспійський трубопровід проходило до 80% казахстанського експорту нафти. Іншим шляхом постачання Казахстану був нафтопровід Баку-Тбілісі-Джейхан, який пролягав з Азербайджану в Туреччину¹⁸⁶.

Окрім диверсифікації поставок та скороченням видобутку основними експортерами, значного впливу на світовий ринок нафти завдавав флот “тіньових” танкерів. З моменту запровадження санкцій кількість рейсів “тіньових” танкерів зросла на 82%. Обсяги російської нафти, що транспортувалась цими суднами, зросли більш ніж удвічі¹⁸⁷.

Понад дві третини всієї нафти, що надходила з рф до Індії та Китаю, транспортувалась “тіньовими” танкерами. Наведені дані вказують на дієвість заходів

¹⁸² Чи зможе ОПЕК+ домогтися дефіциту нафти // *isn.ua*. – 2023. – URL: <https://bitly.ws/XBsy>

¹⁸³ Прасад А. Китай цьогоріч заощадив майже \$10 млрд від купівлі нафти у підсанкційних країн – Reuters // Forbes. – 2023, 11 жовтня. – URL: <https://bitly.ws/XBv3>

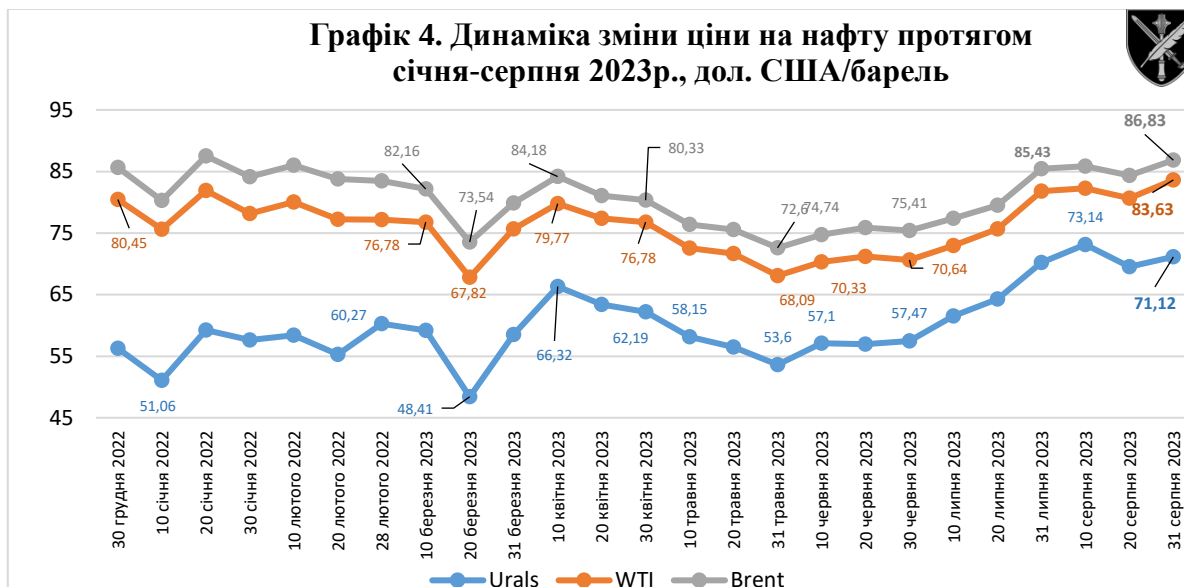
¹⁸⁴ Пилипів І. Китай імпортує рекордну кількість іранської нафти за останнє десяти років // Економічна правда. – 2023, 16 серпня. – URL: <https://bitly.ws/XBvR>

¹⁸⁵ Gizitdinov N. Kazakhstan Diversifies Oil-Export Routes With Tanker Purchases // Bloomberg. – 2023, 31 August. – URL: <https://bitly.ws/XBws>

¹⁸⁶ Павлиш О. Казахстан купує танкери для альтернативи експортному трубопроводу через РФ // Економічна правда. – 2023, 31 серпня. – URL: <https://bitly.ws/XBxh>

¹⁸⁷ Shedding light on “shadow” tankers // CREA. – 2023, September. – URL: <https://bitly.ws/XBxf>

рф з обходу запроваджених щодо росії санкційних обмежень.

Світовий ринок технологій. На світовому ринку технологій превальювали тенденції щодо створення інноваційних підприємств та розвитку штучного інтелекту. Також продовжувалась технологічна війна США та Китаю.

Штучний інтелект (ШІ). В серпні 2023 року одна з компаній-лідерів генеративного ШІ – OpenAI запустила корпоративну версію ChatGPT із додатковими функціями та гарантіями конфіденційності, що є найзначнішою спробою стартапу залучити широке коло бізнес-клієнтів і збільшити дохід від свого найвідомішого продукту. Проект приносив компанії близько 80 млн дол. США щомісячного доходу. Подальше розгортання ChatGPT Enterprise було частиною стратегії OpenAI отримувати доходи через впровадження свого чат-боту, експлуатація якого вимагає значних капіталовкладень, оскільки надійні моделі ШІ потребують великої обчислювальної потужності¹⁸⁸.

Корпорація Microsoft на момент запуску ChatGPT Enterprise, вже пропонувала компаніям доступ до ChatGPT через свою службу Azure OpenAI¹⁸⁹. З метою втримання позицій на ринку ІТ технологій за напрямком ШІ, Microsoft вживав додаткових заходів. Так, протягом серпня фонд Білла та Мелінди Гейтс виділив 5 млн дол. США на гранти розробникам додатків на основі ШІ. Гранти по 100 тис. дол. США отримали близько 50 дослідницьких груп, які планують створювати додатки ШІ на основі ChatGPT та інших великих мовних моделей для вирішення соціальних та медичних проблем у своїх громадах¹⁹⁰.

Протягом серпня 2023 року не згасали побоювання щодо безпеки використання ШІ та законодавчого регулювання пов'язаної з ним діяльності. Національний центр кібербезпеки Великобританії (NCSC) заявив, що експерти ще не повністю розібралися з потенційними проблемами безпеки, пов'язаними з алгоритмами, які можуть генерувати взаємодію, схожу на людську – так звані великі мовні моделі (LLMs). NCSC зазначив, що використання інструментів на основі ШІ, зокрема в роботі

¹⁸⁸ Ludlow E. OpenAI Nears \$1 Billion of Annual Sales as ChatGPT Takes Off // Bloomberg. – 2023, 30 August. – URL: <https://bitly.ws/XEXU>

¹⁸⁹ Tong A. OpenAI releasing version of ChatGPT for large businesses // Reuters. – 2023, 28 August. – URL: <https://bitly.ws/XEZJ>

¹⁹⁰ Shrivastava R. Gates Foundation Funds Nearly 50 Generative AI Projects In Low And Middle Income Countries // Forbes. – 2023, 10 серпня. – URL: <https://bitly.ws/XF2o>

з обслуговування клієнтів та дзвінками з продажу, може нести ризики, якщо такі моделі будуть підключені до інших елементів бізнес-процесів¹⁹¹.

Використання генеративного ШІ в перспективі має сприяти зростанню продуктивності праці на 0,1-0,6 % щорічно, залежно від темпів впровадження технологій та перерозподілу робочого часу на інші види діяльності.

Технологічна війна. У сучасному світі технології та інновації мають вирішальне значення для національної безпеки кожної країни. США посилювали заходи, спрямовані на обмеження доступу Китаю до передових мікросхем та обладнання для їх виробництва, що можуть використовуватися у військових цілях.

9 серпня 2023 року Президент США Д. Байден підписав документ “Про інвестиції США у певні технології та продукти національної безпеки в країнах, що викликають стурбованість”. В якому визначив Китай (із спеціальними адміністративними районами Гонконг та Макао), країною, що викликає стурбованість в контексті інвестицій та технологічного співробітництва.

В документі було передбачено створення нової цільової програми для забезпечення національної безпеки США шляхом захисту важливих технологій, які використовуються в сферах національної оборони. Програма охоплювала три ключові категорії технологій: напівпровідники та мікроелектроніку; квантово-інформаційні технології та ШІ. Заходи вводились для забезпечення національної безпеки США, не обмежуючи при цьому відкритість для іноземних інвестицій, які не становлять загрози¹⁹².

Через загрозу можливого введення нових експортних обмежень з боку США та зростаючий попит на високопродуктивні мікросхеми для ШІ китайські технологічні гіганти, такі як Baidu, ByteDance, Tencent та Alibaba робили поспішні замовлення на новітні чіпи від Nvidia та інших американських виробників. Чіпи були необхідні для побудови генеративних систем ШІ. Для прикладу, загальна кількість замовлених процесорів A800 становила близько 100 тис. одиниць на суму 1 млрд дол. США, які мали бути поставлені до кінця 2023 року. Крім цього, китайські компанії також зробили замовлення на графічні процесори Nvidia вартістю 4 млрд дол. США, поставка яких була запланована на 2024 рік¹⁹³.

Тривав процес інвестування технологічних гігантів в будівництво нових заводів за межами Китаю. Так, тайванський виробник Foxconn, який є ключовим постачальником для Apple, інвестував 600 млн дол. США у два проекти в індійському штаті Карнатака. Близько 350 млн дол. США було заплановано інвестувати у будівництво заводу для виробництва компонентів для iPhone, що надало б можливість створити 12 тис. нових робочих місць. Також Foxconn мав об'єднатись з Applied Materials в проекті вартістю 250 млн дол. США для виробництва обладнання з виготовлення мікросхем, що свідчило про зростаючий інтерес компанії до Індії на тлі релокації за межі Китаю. Це було частиною стратегії Foxconn щодо диверсифікації

¹⁹¹ Satter R. Coulter M. British officials say AI chatbots could carry cyber risks // Reuters. – 2023, 30 August. – URL: <https://bitly.ws/XF3c>

¹⁹² Press releases. Press releases. U.S. Expands Sanctions on the Belarusian Regime, Marking the Three-Year Anniversary of the Fraudulent August 2020 Presidential Election // U.S. Department of the Treasury. – 2023, 09 August. – URL: // U.S. Department of the Treasury. – 2023, 09 August. – URL: <https://bitly.ws/XF7u>

¹⁹³ Павлиш О. Китайські інтернет-гіганти замовили чіпів Nvidia на \$5 мільярдів на тлі побоювань, що США обмежать експорт // Економічна правда. – 2023, 10 серпня. – URL: <https://bitly.ws/XF8a>

виробництва¹⁹⁴.

Тайванська компанія TSMC, найбільший у світі виробник напівпровідників, у співпраці з Bosch та виробниками мікросхем Infineon і NXP, планувала побудувати завод для виробництва мікросхем у Дрездені, Німеччина. Вартість проекту оцінювалась в 10 млрд євро. Рада директорів TSMC схвалила інвестиції в компанію European Semiconductor Manufacturing Company GmbH на суму до 3,5 млрд євро. Крім того, свою підтримку цьому проекту запропонував і уряд Німеччини, пропонуючи TSMC субсидії у розмірі половини від загальної суми, що становить 5 млрд євро. Будівництво було заплановане на початок 2024 року і очікувалось, що проект буде реалізований до 2027 року. У спільному підприємстві TSMC матиме 70% власності¹⁹⁵.

Результати від запроваджених міжнародних санкційних обмежень. В серпні 2023 року продовжував діяти запроваджений Україною та західними партнерами санкційний режим щодо рф. Впроваджувались нові обмеження з метою унеможливлення відновлення російської економіки та ОПК. Також вживались заходи щодо обмеження можливостей для обходу санкцій, запроваджених проти рф, через рб та країни Центральної Азії.

США залишались одним із ключових партнерів України у процесі санкційного тиску на рф та рб.

4 серпня американський банк JPMorgan, який обробляв платежі за експорт російського зерна, припинив обробку платежів “Россельхозбанку”, обмеживши експортні можливості ворога на світовому ринку продовольства¹⁹⁶.

09 серпня 2023 року Міністерство фінансів США запровадило нові санкції щодо фізичних і юридичних осіб з рб, які стосувались восьми фізичних та п’яти юридичних осіб, а також одного повітряного судна. Додатково до прийнятих санкцій Державний департамент США запровадив візові обмеження для 101 посадовця рб¹⁹⁷.

11 серпня Міністерство фінансів США запровадило санкції щодо російських олігархів М. Фрідман і П. Авена. Також, було введено санкції проти Г. Хана, який був партнером М. Фрідмана та співвласником інвестиційної групи LetterOne Holdings. Додатково було оголошено санкційні обмеження щодо російської палати промисловців і підприємців¹⁹⁸.

Вагому роль в санкційному тиску продовжували відігравати ЄС та країни Заходу. Так, Рада ЄС ухвалила нові санкції щодо рб., розширивши заборону на експорт до країни низки критичних товарів та технологій, які сприяли зміцненню військового і технологічного потенціалу рб. Також, було запроваджено додаткову заборону на експорт вогнепальної зброї та боєприпасів, а також товарів і технологій, які можуть

¹⁹⁴ Vengattil M. Foxconn to invest \$600 million in India's Karnataka to make iPhone components, chip equipment // Reuters. – 2023, 02 August. – URL: <https://bitly.ws/XF8v>

¹⁹⁵ Павлиш О. TSMC побудує в Німеччині завод з виробництва мікросхем вартістю 10 мільярдів євро // Економічна правда. – 2023, 09 серпня. – URL: <https://bitly.ws/XF9X>

¹⁹⁶ Nichols M. Russia says JPMorgan stops processing its grain payments // Reuters. – 2023, 05 August. – URL: <https://bitly.ws/XBAs>

¹⁹⁷ Press releases. U.S. Expands Sanctions on the Belarusian Regime, Marking the Three-Year Anniversary of the Fraudulent August 2020 Presidential Election // U.S. Department of the Treasury. – 2023, 09 August. – URL: <https://bitly.ws/XByN>

¹⁹⁸ 1131. Is LETTERONE HOLDINGS S.A. (LetterOne) blocked as a result of the designation of Petr Olegovich Aven, Mikhail Maratovich Fridman, German Borisovich Khan, and Alexey Viktorovich Kuzmichev? // Office of Foreign Assets Control. – 2023, 11 August. – URL: <https://bitly.ws/XBAZ>; Ільченко І. США запровадили санкції проти російських мільярдерів Авена і Фрідмана // Економічна правда. – 2023, 11 серпня. – URL: <https://bitly.ws/XBBn>

використовуватись в авіації та космічній галузі¹⁹⁹.

В продовження санкційної політики Велика Британія запровадила нові санкцій проти 22 фізичних та юридичних осіб за межами рф, які підтримували війну в Україні. До санкцій потрапили: дві турецькі компанії, Turkik Union та Azu International, за їхню роль в експорті мікроелектроніки до рф; компанія Aeromotus Unmanned Aerial Vehicles Trading LLC, що базується в Дубаї – за її роль у постачанні безпілотників і компонентів для них до рф. Також Велика Британія розширила санкції проти Ірану та Білорусі за їх роль у підтримці рф²⁰⁰.

Узгоджену позицію щодо санкційного тиску продемонструвала Швейцарія. 16 серпня Федеральна рада Швейцарії схвалила рішення запровадити дублюючі санкції відповідно до 11 пакету ЄС щодо заборони експорту товарів подвійного призначення та товарів, що сприяють військово-технічному посиленню рф. Санкції було введено стосовно 87 компаній, в тому числі компаній з третіх країн, які постачали такі товари до країни-агресора.

Свою підтримку в санкційному тиску продовжувала демонструвати Канада. Як наслідок, 22 серпня було оголошено нові санкції проти чотирьох фізичних і 29 юридичних осіб із росії. До санкційного списку потрапили структури ОПК, фінансової сфери і атомної галузі. Зокрема, конструкторське бюро ім. Яковлєва, науково-виробничий концерн “Аврора”, “Іжевські безпілотні системи”, банки “Уралсиб”, “Зеніт”, “Росбанк”, “Атомфлот”, Державний науковий центр Науково-дослідного інституту атомних реакторів. Також під санкції потрапили “Северсталь”, холдинг “Інтеррос”, Улан-Уденський авіаційний завод, “195-й ремонтний завод ракетно-артилерійського озброєння”, АТ “Нижегородський завод 70-річчя Перемоги”²⁰¹.

Економічна ситуація в росії.

Огляд економіки рф. Серед основних чинників, що впливали на економіку рф в серпні 2023 року, були підвищення ціни на нафту та девальвація рубля.

Позитивне сальдо рахунку поточних операцій платіжного балансу рф у січні-серпні 2023 року, зменшилося в 7,2 рази – до 25,6 млрд дол. США порівняно з 184,8 млрд дол. США за аналогічний період 2022 року²⁰².

Дефіцит федерального бюджету рф за перші вісім місяців 2023 року склав 2,36 трлн рублів або 1,5% ВВП. Це найменший показник із січня 2023 року, вже за підсумками лютого 2023 року дефіцит оцінювався у 2,6 трлн руб., а на кінець року він був запланований у сумі 2,93 трлн руб. або 2% ВВП. Зменшенню дефіциту бюджету рф сприяла девальвація рубля та зростання цін на нафту²⁰³.

Ціна експортної російської нафти Urals протягом серпня 2023 року зростала до 73,73 дол. США за барель, проте на кінець серпня 2023 року ціна знизилась до

¹⁹⁹ Шепелева А. Війна і права людини: ЄС розширив санкції щодо Білорусі // DW. Made of minds. – 2023, 03 серпня. – URL: <https://bitly.ws/XFg7>

²⁰⁰ Press release. Largest ever UK action targets Putin's access to foreign military supplies // gov.uk. – 2023, 08 August. – URL: <https://bitly.ws/XFh4>

²⁰¹ Regulations Amending the Special Economic Measures (Russia) Regulations // Government of Canada. – 2023, 21 August. – URL: <https://bitly.ws/XFim>

²⁰² Профицит текущего счета платежного баланса РФ в январе-августе упал в 7,2 раза // Интерфакс. – 2023, 11 сентября. – URL: <https://bitly.ws/XFtE>

²⁰³ Ціни на нафту і падіння рубля рятують Путіна: Дефіцит бюджету Росії зменшився до мінімуму з початку року // Бізнес Цензор. – 2023, 08 вересня. – URL: <https://bitly.ws/XFuu>

71,12 дол. США²⁰⁴.

Обсяг доходів федерального бюджету рф в січні-серпні 2023 року становив 16 990 млрд руб., що на 3,5% нижче обсягу надходження доходів за аналогічний період 2022 року.

Нафтогазові доходи становили 4 836 млрд руб. і зменшились на 38,2% у порівнянні з аналогічним періодом 2022 року.

Таблиця 1. Основні показники Федерального бюджету рф, млрд руб.²⁰⁵

Федеральний бюджет рф	Січень-серпень 2022, млрд руб.	Січень-серпень 2023, млрд руб.	Зміна у %/млрд руб.
ДОХІД	17 607	16 990	-3,5%
НАФТОГАЗОВІ ДОХОДИ	7 818	4 836	-38,2%
НЕНАФТОГАЗОВІ ДОХОДИ, в т.ч.:	9 788	12 155	+24,2%
<i>ПДВ внутрішній та імпортовий</i>	<i>5 861</i>	<i>7 280</i>	<i>+24,2%</i>
<i>податок на прибуток</i>	<i>1 163</i>	<i>1 170</i>	<i>+0,7%</i>
ВИДАТКИ, в т.ч.:	17 315	19 351	+11,5%
<i>державні закупівлі</i>	<i>3 559</i>	<i>4 300</i>	<i>+741</i>
ДЕФИЦИТ	292	-2 361	-2 653

Ненафтогазові доходи федерального бюджету склали 12 155 млрд руб. і збільшилися на 24,2% у порівнянні з аналогічним періодом 2022 року. Динаміка надходження найбільших ненафтогазових доходів федерального бюджету (оборотні податки, податок на прибуток) протягом серпня 2023 року відновлювалась. За рахунок покращення надходжень ненафтогазових доходів бюджет рф отримав підтримку для компенсації негативної ситуації з отриманням нафтогазових доходів у 2023 році.

Серед заходів, які протягом серпня 2023 року використовувала російська влада для забезпечення фінансування видатків бюджету, можна виділити такі: збір підвищених податків з нафтогазових та ненафтогазових доходів, девальвація рубля, використання активів ФНД, збільшення нафтогазових доходів за рахунок підвищення ціни на нафту та ручне регулювання валютного ринку.

За рахунок зростання ціни нафти Urals в серпні 2023 року економіка рф отримала додаткові надходження. Нажаль санкції на перевезення російської нафти діяли неефективно, близько 50% суден не дотримувались нафтового ембарго. Саме недотримання ембарго та зростання цін на нафту дало можливість росії отримувати додаткові доходи від продажу нафти.

Станом на 31 серпня 2023 року, обсяг ФНД становив 13,70 трлн руб. або 9,1% ВВП (13,31 трлн руб. в липні 2023 року), що еквівалентно 142,85 млрд дол. США. За місяць обсяг ФНД збільшився у рублях (на 0,39 трлн руб.) та зменшився в доларах США (на 3,49 млрд дол. США).

Структура золотовалютних залишків ФНД на кінець липня 2023 року складалася з: 5,22 млрд євро; 279,77 млрд китайських юаней; 6,78 млрд руб., 508,27 т золота. При цьому у серпні 2023 року в порівнянні з липнем, частка євро зменшилась на 2,054 млрд євро, юаня незначно зменшилась на 0,39 млрд юаней, золота на 0,58 т, а рублів збільшилась на 1,29 млрд. Продовжувала збільшуватись частка неліквідних активів

²⁰⁴ Russia Oil Passes Price Cap as Export Revenue Hits 2023 High // Bloomberg. – 2023, 11 August. – URL: <https://bitly.ws/TViQ>

²⁰⁵ Предварительная оценка исполнения федерального бюджета за январь-август 2023 года // Министерство финансов России. – 2023. – URL: <https://bitly.ws/XFvX>

ФНД, станом на кінець серпня 2023 року кошти, вкладені в інші дозволені активи (неліквідні), становили 6,45 трлн руб. Збільшення частки неліквідних активів склало 321,9 млрд руб²⁰⁶.

За рахунок коштів ФНД планувалось виділити понад 650 млрд руб. (6,8 млрд дол. США) на проекти в галузі авіаційної промисловості. При цьому, більшу частину цієї суми, близько 410 млрд руб., мали виділити на довгострокову (до 2030 року) програму оновлення парку літаків і вертольотів “спеціального льотного загону “росія”, яке обслуговує в. путіна та інших російських високопосадовців. Решта 240 млрд руб., могли бути виділені на розширення виробництва цивільних повітряних суден, двигунів і агрегатів для всієї галузі загалом²⁰⁷.

Таким чином, ліквідна частка ФНД станом на 31 серпня 2023 року становила 7,252 трлн рублів, або 75,594 млрд дол. США. Кошти, наявні в ФНД, не суттєво зменшились у порівнянні з липнем 2023 року. У серпні 2023 року частина коштів ФНД – 385,2 млн юанів та 570,2 кг золота – була продана за 8, 308 млрд руб. Зазначені кошти були зараховані на єдиний рахунок федерального бюджету для фінансування його дефіциту²⁰⁸.

Фінансовий ринок рф. Курс рубля до долара США, станом на 1 серпня 2023 року становив 91,59 руб/дол. США²⁰⁹, а станом на 31 серпня 2023 року подорожчав до 95,92 руб/дол. США²¹⁰. При цьому, 14 серпня 2023 року, на московській біржі курс долара США піднявся вище 100 рублів уперше з березня 2022 року, а євро на рівень 110 рублів²¹¹.

Тобто спостерігалася девальвація курсу рубля відносно основних для російської економіки валют. Перетин в середині серпня 2023 року психологічної позначки у 100 рублів за 1 дол. США змушував російську владу до реалізації низки заходів.

²⁰⁶ Данные о движении средств и результат управления средствами фонда национального благосостояния // Министерство финансов России. – 2023. – URL: <https://bitly.ws/PSc9>

²⁰⁷ Павлиш О. РФ на тлі санкцій витратить майже \$7 мільярдів з резервного фонду Путіна на порятунок авіапрому // Економічна правда. – 2023, 28 серпня. – URL: <https://bitly.ws/XFDT>

²⁰⁸ ФНБ в августе вырос на 390 млрд руб. – до 13,704 трлн руб. // Интерфакс. – 2023, 06 сентября. – URL: <https://bitly.ws/XFEh>

²⁰⁹ Официальные курсы валют на заданную дату, устанавливаемые ежедневно // Центральный банк России. – 2023, август-сентябрь. – URL: <https://bitly.ws/XFF3>

²¹⁰ Официальные курсы валют на заданную дату, устанавливаемые ежедневно // Центральный банк России. – 2023, 01 сентября. – URL: <https://bitly.ws/XFGq>

²¹¹ Пилипів І. Курс долара у РФ перевищив позначку в 100 рублів // Економічна правда. – 2023, 14 серпня. – URL: <https://bitly.ws/XFGV>

15 серпня 2023 року рада директорів банку рф на екстреному засіданні ухвалила рішення щодо підвищення ключової ставки на 3,5 відсоткових пункту – з 8,5% до 12% річних, що мало сприяти стабілізації курсу рубля²¹².

В свою чергу, міністерство фінансів рф скасувало заплановані на 16 серпня аукціони з розміщення облігацій федеральної позики (ОФЗ). Обґрунтування таких дій пояснювалась “збільшеною волатильністю на фінансових ринках” та необхідністю “сприяння стабілізації ринкової ситуації”²¹³.

В ситуацію з курсом рубля вирішив особисто втрутитись президент рф в. путін, який запланував зустріч з російськими посадовцями з приводу посилення валютного контролю, через те що підвищення ставки не змогло зупинити падіння рубля.

Серед заходів, які пропонувались були такі: зобов'язати експортерів конвертувати частину своєї валютної виручки, більша частина якої знаходилась за кордоном, в рублі; зобов'язати експортерів продавати до 80% валютної виручки протягом 90 днів після завершення операції та заборонити компаніям, які відмовлялися виконувати ці вимоги, отримувати державні субсидії; впровадити заборону на виплату дивідендів та надання кредитів за кордоном, навіть країнам, які рф вважала “дружніми”; скасувати субсидій на імпорт; обмежити валютні свопи; зменшити суми іноземної валюти, яку експортери можуть вивозити з рф.

У другій половині серпня найбільші експортери згідно з неформальною вказівкою, наростили обсяг чистого продажу іноземної валюти, який за підсумками місяця збільшився на 4,1% щодо липня 2023 року до 7,2 млрд дол. США. Зростання обсягу продажу валютної виручки експортерами та посилення грошово-кредитної політики (підвищення ставки з 8,5 до 12%) та обмеження ризиків цінової стабільності сприяло зменшенню волатильності курсу рубля. Загалом, за серпень рубль ослабнув щодо долара США на 4,8% (у липні – 2,3%), хоч і стабілізувався на рівні 95-96 рублів за дол. США наприкінці серпня 2023 року.

Частка юаня на біржовому валютному ринку зросла з 44,0% у липні до 44,7% у серпні, що стало новим максимумом на російському ринку. Частка євро та долара США на біржовому валютному ринку знизилася до 53,9% (у липні до 54,4%). Частка юаня у позабіржовому сегменті у серпні зросла до 21,5% (у липні до 19,4%).

Обсяг залучених мінфіном рф коштів на аукціонах серпня скоротився до 245,8 млрд руб. за номіналом (у липні до 364,0 млрд руб.)²¹⁴.

Ринок енергоносіїв. Експорт викопних ресурсів з рф зменшувався в обсязі, проте через зростання цін на нафту, приносив більший обсяг коштів ніж у попередньому місяці. Внаслідок ручного управління галуззю в серпні 2023 року на внутрішньому ринку рф виникла паливна криза.

Обсяг російського експорту викопного палива зменшився на 7% у серпні 2023 року в порівнянні з липнем 2023 року. Однак доходи рф продовжували зростати другий місяць поспіль, збільшившись на 3% порівнюючи з липнем 2023 року, що було спричинено зростанням цін на нафту.

Доходи росії від експорту викопного палива у серпні 2023 року складали 683 млн євро на день (+3,0%). Основні зміни, яких зазнав експорт викопного палива з

²¹² Мельник С. Російський центробанк екстрено і різко підвищив ключову ставку // Економічна правда. – 2023, 15 серпня. – URL: <https://bitly.ws/XFI1>

²¹³ Російський Мінфін відмовився від розміщення облігацій на тлі обвалу рубля // Економічна правда. – 2023, 15 серпня. – URL: <https://bitly.ws/XFIB>

²¹⁴ Август 2023. Обзор рисков финансовых рынков. Информационно-аналитический материал // Центральный банк России. – 2023. – URL: <https://bitly.ws/XFLU>

рф у серпні 2023 року: вугілля, зменшилось на 18 млн євро на день (-23%); СПГ, збільшилось на 0,2 млн євро на день (+0,7%); морські нафтопродукти, зросли на 1,8 млн євро на день (+0,8%); сира морська нафта, зросла до 434 млн євро на день на 28 млн євро (+16%).

У серпні 2023 року найбільшим імпортером російського викопного палива був Китай, за ним йшли Індія, Туреччина, ЄС та Бразилія.

Найбільшими портами, які імпортували російське викопне паливо в серпні 2023 року, були Вадиар (Індія), Мерсін (Туреччина), Донцзякоу (Китай) і Ярмджа-Ізміт (Туреччина). Серед найбільших імпортерів російського викопного палива в ЄС були Угорщина, Болгарія, Словаччина, Чехія та Іспанія. Ці країни, переважно імпортували з росії сиру нафту трубопровідним шляхом, СПГ і трубопровідний газ.

Переважно імпортуючи сиру нафту трубопроводом “Дружба”, газ трубопроводом та ЗПГ (насамперед за допомогою морських перевезень) із рф.

Болгарія мала звільнення від імпортного ембарго, а тому в серпні отримувала партії сирової нафти та нафтопродуктів з росії морем. У серпні 2023 року Болгарія ініціювала дострокове припинення імпорту російської нафти.

Таблиця 2. Найбільші покупці російського викопного палива у серпні 2023 року, %²¹⁵

Вугілля	1.	Китай	46%	ЗНГ	1.	Туреччина	49%
	2.	Індія	19%		2.	ЄС	43%
	3.	Південна Корея	12%				
Сира нафта	1.	Китай	47%	Нафто-продукти	1.	Туреччина	24%
	2.	Індія	32%		2.	Китай	12%
	3.	ЄС	8%		3.	Саудівська Аравія	10%
СПГ	1.	ЄС	34%	Трубопровідний газ	1.	ЄС	42%
	2.	Китай	14%		2.	Туреччина	28%
	3.	Японія	10%		3.	Китай	22%

Імпорт викопного газу з рф до ЄС зріс на 5% у місячному вираженні. У серпні країни ЄС трубопроводом імпортували з росії найбільший обсяг викопного газу з січня 2023 року. Угорщина почала імпортувати додаткові обсяги викопного газу з росії через трубопровід “Турецький потік”.

Іспанія, яка значно залежала від імпорту викопного газу та була найбільшим імпортером російського СПГ, наразі не мала наміру скорочувати імпорт СПГ із росії в короткостроковій перспективі.

У серпні 2023 року росія стикнулася з неординарною проблемою. Внаслідок ручного управління оподаткуванням, потоками товарів, необґрунтованої зміни напрямків постачання та збільшення собівартості викопного палива на внутрішньому ринку рф стрімко почали зростати ціни на пальне та почав утворюватись його дефіцит.

Вперше в історії європейської частини росії, оптові ціни на бензин марки АІ- 95 перевищили 74 тис. руб. за т²¹⁶, а в регіонах країни почали скаржитися на порожні АЗС.

²¹⁵ Levi I. Серпень 2023 — Щомісячний аналіз російського експорту викопного палива та відповідних санкцій // CREA. – 2023, 21 вересня. – URL: <https://bitly.ws/XFMZ>

²¹⁶ Ільченко І. У Росії побито історичний рекорд оптових цін на бензин АІ-95 // Економічна правда. – 2023, 18 серпня. – URL: <https://bitly.ws/XFUK>

Проблема стосувалась не тільки бензину марок AI-95 і AI-92, на які раніше було зафіксовано історичний рекорд зростання цін, а й дизеля²¹⁷.

Один з найбільших світових виробників нафти, росія, зіткнулася з дефіцитом пального, що мало суттєве значення для збору врожаю²¹⁸.

Протягом останніх місяців рф намагалась збільшити бюджетні надходження, скорочуючи субсидії для нафтогазових компаній (так званого “демпферного механізму”²¹⁹). Проте замість наповнення бюджету російська влада влаштувала паливну кризу в країні, що погіршило доступність палива на внутрішньому ринку, тому що нафтопереробні заводи прагнули відправляти свою продукцію на експорт.

Для вирішення проблеми російська влада запропонувала подолати дефіцит дизпалива і бензину шляхом обмеження експорту²²⁰.

Природний газ. У серпні 2023 року видобуток газу в рф зрівнявся із показником серпня 2022 року, склавши 46,5 млрд куб. м порівняно із 46,30 млрд. куб. м у серпні 2022 року²²¹.

“Газпром” збільшив постачання газу до Європи через територію України, до 42,1 млн. куб. м на добу. Усього за підсумками серпня компанія поставила на європейський ринок цим маршрутом 1,3 млрд куб. м газу.

Протягом серпня експорт газу до ЄС “Турецьким потоком” перевищив 1,5 млрд куб. м, що стало новий місячним рекордом. Сумарні постачання “Газпрому” до ЄС у серпні 2023 року становили 2,8-2,9 млрд куб. м.

У серпні жовтневі ф’ючерси на природний газ на хабі TTF у Нідерландах торгувалися у діапазоні 393-436 дол. США за 1000 куб. м²²². Споживання газу в Європі млрд куб. м. З цього обсягу на постачання з рф припало 17 млрд куб. м, на Норвегію – 58 млрд куб. м, 20 млрд куб. м були поставлені з Алжиру, а обсяги, що залишилися, – з Азербайджану та Лівії. Частка норвезького газу у загальному обсязі трубопровідних поставок у 2023 році становила – 56%, а російського – 16%.

Світовий експорт СПГ у серпні 2023 року зріс на 4% у річному вираженні – до 33,23 млн т. З початку року світовий експорт СПГ збільшився на 3,9% – до 271,44 млн т. Найбільшими постачальниками скрапленого газу стали США, Австралія, Катар, рф та замикала п’ятірку найбільших експортерів Малайзія²²³.

Також, ворог вдавався до нестандартних дій, спрямовуючи всі зусилля на збільшення експортних продажів природного газу. Зокрема, “Газпром гелій сервіс” забезпечив доставку у власному контейнері на магістральному тягачі до китайської

²¹⁷ Ільченко І. Після історично високих цін у низці російських регіонів бензин взагалі зник // Економічна правда. – 2023, 22 серпня. – URL: <https://bitly.ws/XFVj>

²¹⁸ Кремлю не вдається стримати подорожчання пального: Ціни на бензин у Росії б’ють рекорди сьомий день підряд // Бізнес Цензор. – 2023, 31 серпня. – URL: <https://bitly.ws/XFVK>

²¹⁹ Демпферний механізм - у нафтовій галузі покликаний стримувати зростання цін на паливе в росії. Він припускає, що за вищих експортних цін на нафтопродукти порівняно з внутрішнім ринком НПЗ отримують виплати з бюджету. За зворотної ситуації нафтовики мають самі доплачувати до бюджету.

²²⁰ Павлиш О. У Росії дефіцит пального для збирання врожаю – Reuters // Економічна правда. – 2023, 31 серпня. – URL: <https://bitly.ws/XFZk>

²²¹ Добыча газа в России в августе могла вырасти после нескольких месяцев снижения // Интерфакс. – 2023, 20 сентября. – URL: <https://bitly.ws/XG2d>

²²² «Газпром» увеличил транзит газа через Украину до уровня декабря // Ведомости. – 2023, 09 октября. – URL: <https://bitly.ws/XG34>

²²³ ЕС в августе впервые за 10 месяцев увеличил потребление газа - на 6,5% // Тасс. – 2023. – URL: <https://bitly.ws/XG5W>

провінції Хейлунцзян. СПГ використовувався в комунальній сфері та як екологічно чисте газомоторне паливо²²⁴.

Нафта. Ціни на нафту марки Urals у серпні 2023 року перевищували встановлений граничний рівень цін на нафту в 60 дол. США, досягнувши місячного піку у 73,73 дол. США за барель. Незважаючи на це, танкери G7+ (що належать і/або застраховані) продовжували транспортувати російську нафту, нафтопродукти та хімічні речовини. Частка танкерів Європи та G7 в перевезеннях російської нафти в серпні 2023 року залишалась на рівні 50%, знизившись приблизно на 5% порівняно з липнем 2023 року. Це свідчило про продовження недотримання міжнародних санкцій коаліцією щодо обмеження ціни. Не виконання власних санкцій європейськими країнами та G7 надавало можливість рф заробляти на експорті нафти та нафтопродуктів.

У серпні 2023 року обсяги експорту російської нафти досягли найнижчого за 2023 рік рівня. Це падіння тривало з моменту досягнення піку в березні 2023 року. Зниження експорту нафти можна пояснити зобов'язаннями рф скоротити експорт нафти, внутрішніми проблемами на ринку палива та необхідністю проведення планових ремонтів на нафтопереробних заводах, що призводило до скорочення експорту нафтопродуктів. Проте через зростання цін на російську нафту третій місяць поспіль доходи рф від її морського експорту продовжували зростати.

Так, експорт російської нафти зріс до 434 млн євро на день, що на 7% вище, ніж у липні. Виручка від експорту сирої нафти в серпні зросла на 16%, або 28 млн євро на день, проти попереднього місяця²²⁵.

Важливу роль у транспортуванні нафти, нафтопродуктів та інших підсанкційних вантажів, відігравав “тіньовий флот” росії, який як правило, використовувався на “коротких” маршрутах. У серпні 2023 року в експлуатації перебувало 156 танкерів “тіньового флоту” рф, з них 79% були старші за 15 років. “Тіньовий флот” експортував близько 2,1 млн барелів на добу сирої нафти та 0,8 млн барелів на день нафтопродуктів²²⁶.

В умовах військових дій в акваторії російських і українських чорноморських портів, внаслідок розриву “зернової угоди”, зросли ризики для трейдерів. Страхові компанії підвищили свої платежі, в результаті чого кожен рейс танкера коштував на 200 тис. дол. США дорожче. Збільшення страхових платежів прямо збільшувало загальні витрати рф на експорт нафти та зменшувало її нафтогазові доходи²²⁷.

У серпні 2023 року найбільшим покупцем сирої нафти з рф був Китай (47%), за ним йшли Індія (32%), ЄС (8%) і Туреччина (3%). Основними експортними ринками російської нафти, що перевозилась морем, були Індія – 33%, за нею йшов Китай – 21% і Туреччина – 12%.

Оборонно промисловий комплекс. В серпні 2023 року рф продовжувала нарощувати виробництво та розробку нового озброєння, а також ремонт та

²²⁴ Россия начала доставлять СПГ в Китай на фурах. Газпром гелий сервис// TAdviser.ru. – 2023. – URL: <https://bitly.ws/XG7j>

²²⁵ Levi I. Серпень 2023 — Щомісячний аналіз російського експорту викопного палива та відповідних санкцій // CREA. – 2023, 21 вересня. – URL: <https://bitly.ws/XFMZ>

²²⁶ Експорт російської нафти морем впав до найнижчого рівня з вересня 2022 року, але доходи суттєво виросли — Russian Oil Tracker від KSE Institute // KSE. – 2023, 02 жовтня. – URL: <https://bitly.ws/XG94>

²²⁷ Exclusive: Insurers raise premiums for Black Sea tankers as tensions mount - traders // Reuters. – 2023, 23 August. – URL: <https://bitly.ws/XG9M>

модернізацію ушкодженої та знятої зі зберігання техніки, витрачаючи на це всі наявні ресурси.

Протягом першого півріччя 2023 року рф витратила більше коштів ніж було передбачено бюджетом на весь 2023 рік. На виробництво зброї, армію та пов'язані з нею статті видатків було витрачено 5,59 трлн руб, що на 12% більше закладених в бюджет 4,91 трлн руб. В структурі загального бюджету рф оборонні витрати досягли 37,3%, або 19,2% всього річного бюджету. Оборонні видатки на армію у 2023 році подвоїлись до більш ніж 100 млрд дол. США²²⁸.

Основна частина коштів спрямовувалась на виробництво та розробку нового озброєння. Так, на початку серпня 2023 року в. путін доручив ДК “Ростех” наростити виробництво БпЛА типу “КУБ” та “Ланцет”, а також новітніх зразків техніки таких, як танк Т-90 “Прорив”²²⁹.

В серпні 2023 року міністерство оборони рф замовило партію модернізованих бронемашин “Тигр-М”, які були представлені під час виставки озброєнь в рф “Армія-2023”²³⁰.

ПАТ “Об’єднана авіаційна корпорація” (ОАК), яка входить до ДК “Ростех”, отримала замовлення на виробництво нових винищувачів та бомбардувальників в рамках створення нової повітряної армії для нових міжвидових стратегічних територіальних об’єднань ЗС рф: московського та ленінградського військових округів²³¹.

У серпні 2023 року армія країни-агресора отримала першу партію нових автоматизованих комплексів управління ППО “Магістр-СВ”, що призначені для розвідки повітряного простору з використанням зовнішніх і вбудованих засобів розвідки та координації протиповітряного бою. Зазначений комплекс в подальшому планувалось інтегрувати в систему ППО. Машина розроблена на базі комплексу автоматизації засобів ППО “Барнаул-Т” та являє собою уніфікований модуль на шасі БМП-3, до якого входять оптико-електронна станція, виносний оптико-електронний пристрій спостереження, малогабаритний радіолокаційний виявник і станція радіотехнічної розвідки²³².

Російська компанія “Робоавіа”, яка займається розробкою та виготовленням ударних дронів “Сюрприз” та розвідувальних “Сарич-2”, заявила про плани щодо розширення виробництва та відкриття нового заводу у Ростові-на-Дону. Наявні потужності дозволяли виготовляти до 16 БпЛА на місяць, а з відкриттям нових потужностей передбачалось збільшення виробництва до 48 дронів²³³.

Слід зазначити, що зважаючи на великі втрати своєї артилерії на полі бою, ОПК рф намагався якнайшвидше поставити нову техніку російській армії. Так, не дочекавшись завершення випробувань, які планувалось закінчити до кінця 2023 року, було запущено серійне виробництво 152-мм САУ 2С35 “Коалиция-СВ” на платформі

²²⁸ Exclusive: Russia doubles 2023 defense spending plan as war costs soar // Reuters. – 2023, 04 August. – URL: <https://bitly.ws/XGbD>

²²⁹ Ільченко І. Путін доручив “Ростеху” наростити виробництво безпілотників // Економічна правда. – 2023, 07 серпня. – URL: <https://bitly.ws/XGbG>

²³⁰ Росія замовила партію модернізованих “Тигр-М” // Мілітарний. – 2023, 16 серпня. – URL: <https://bitly.ws/XGci>

²³¹ Росія замовляє додаткові бойові літаки // Мілітарний. – 2023, 24 серпня. – URL: <https://bitly.ws/XGcX>

²³² Лутович Д. Армія РФ отримала на озброєння нові системи ППО “Магістр-СВ”: що відомо // Фокус. – 2023, 21 серпня. – URL: <https://bitly.ws/XGdj>

²³³ РФ планує наростити випуск БПЛА “Сарич-2” та “Сюрприз” // Мілітарний. – 2023, 29 серпня. – URL: <https://bitly.ws/XGe6>

танка Т-90. Після проведення випробувань було налагоджено серійне виробництво нової 152-мм САУ 2С43 “Мальва” на шасі БАЗ-6010-027 із колісною формулою 8×8²³⁴.

Вплив санкцій на економіку рф. Через брак іноземних компонентів, на постачання яких були накладені санкції, програми виробництва російських цивільних літаків, якими мали замінити Boeing та Airbus, не були реалізовані. Тобто амбітні плани російського керівництва щодо випуску 100 літаків на рік зазнали повного краху²³⁵.

В умовах браку іноземних компонентів значно зросла кількість авіапригод за участю цивільних літаків. За січень-серпень 2023 року в рф сталось 120 аварійних ситуацій, тоді як в 2018-2022 рр. до кінця літа фіксувалось в середньому 55 авіаційних інцидентів. Найбільш вразливими елементами були двигуни (30%) та шасі (25%). Кількість аварійних ситуацій збільшилась на тлі зменшення пасажиропотоку, який за підсумками 2022 року склав 86% від 2021 року²³⁶.

Згідно звіту Міжнародної робочої групи Єрмака-Макфола рф, продовжувала вживати заходи щодо обходу накладених на неї санкцій. Для виробництва дронів, рф використовувала іноземні комплектуючі, які завозили з Китаю, Туреччини та ОАЕ. На Китай припадало 67% всіх поставок компонентів, Туреччину – 5%, а на ОАЕ – 2%. Також, в російських БПЛА були виявлені процесори, мікросхеми та транзистори з Японії, Південної Кореї та Швейцарії²³⁷.

Крім мікроелектроніки Китай значно збільшив експорт до рф та допомагав озброювати армію країни-агресора. Також для обходу санкцій використовувались поставки через Індію та Коста-Рику, через які було експортовано турбореактивні двигуни та радіолокаційні ракетно-навігаційні системи тощо²³⁸.

Продовжились процеси виходу міжнародних компаній з ринку рф. Станом на кінець серпня 2023 року було ідентифіковано 3 407(+45 за серпень) компаній, організацій та їх брендів з 94 країн та 58 галузей і їхню позицію щодо роботи на ринку рф. 1750 іноземних компаній вже частково скоротили, призупинили або припинили свою діяльність в росії²³⁹.

При цьому рф продовжувала перешкоджати та всіляко ускладнювати іноземним компаніям виходити з її ринку. Так, в серпні 2023 року рф націоналізувала виробничі потужності з виготовлення вибухових речовин для буріння нафтових свердловин американської нафтосервісної компанії Schlumberger. Виробництво було передане в управління компанії “Авангард”, яка входила до складу ДК “Ростех” та займалась виробництвом вибухівки в інтересах МО рф²⁴⁰.

Міжнародні санкції частково обмежували можливості рф для ведення війни, проте за час широкомасштабної війни рф адаптувалась та виробила механізми для

²³⁴ У Росії готують термінове виробництво САУ “Мальва” та “Коалиция-СВ” // Мілітарний. – 2023, 10 серпня. – URL: <https://bitly.ws/XGek>

²³⁵ Россия сорвала почти все планы производства новых гражданских самолетов // The Moscow Times. – 2023, 23 серпня. – URL: <https://bitly.ws/XGeI>

²³⁶ В 2023 році у РФ зафіксовано рекордну кількість авіаційних інцидентів, – ЗМІ // Еспресо. – 2023, 21 вересня. – URL: <https://bitly.ws/XGgd>

²³⁷ Група Єрмака-Макфола: дві третини іноземних компонентів у російських дронах вироблено в Китаї // Економічна правда. – 2023, 28 серпня. – URL: <https://bitly.ws/XGh2>

²³⁸ Yan S. China helping to arm Russia with helicopters, drones and metals // Reuters. – 2023, 19 August. – URL: <https://bitly.ws/XGhw>

²³⁹ 52-й випуск регулярного дайджесту про вплив виходу іноземних компаній на економіку РФ // KSE. – 2023, 04 вересня. – URL: <https://bitly.ws/XGi6>

²⁴⁰ РФ вилучає виробництво вибухівки в американської компанії Schlumberger // Мілітарний. – 2023, 22 серпня. – URL: <https://bitly.ws/XGiP>

обходу санкцій.

Економічна ситуація в Україні

Загальна економічна ситуація. У серпні економіка України продовжувала поступово відновлюватись. Відбувались переформатування фінансового та валютного ринку України. Головними завданнями залишались підготовка до проходження опалювального сезону, інтенсифікація розвитку окремих галузей економіки (зокрема ОПК, експорту аграрної продукції та ін.) та євроінтеграційні процеси.

НБУ оприлюднив Стратегію пом'якшення валютних обмежень, переходу до більшої гнучкості обмінного курсу та повернення до інфляційного таргетування. Стратегія передбачала спільні дії НБУ та Фонду гарантування вкладів фізичних осіб (ФГВФО) у фінансовому секторі. Ці дії мали бути спрямовані на досягнення п'яти таких стратегічних цілей: макроекономічна стабільність; фінансова стабільність; використання здобутків фінансової системи для відновлення країни; сучасні фінансові послуги; інституційна спроможність регуляторів та ФГВФО²⁴¹.

У серпні окремі показники вказували на певне відновлення економічної активності. Наприклад, кількість фізичних осіб-підприємців в Україні перевищила довоєнні показники. Станом на початок серпня в Україні було зареєстровано близько 2 млн фізичних осіб-підприємців²⁴².

Через численні ремонти енергоблоків АЕС та ТЕС та на фоні високого споживання Україна у серпні 2023 року була вимушена застосувати імпорт електроенергії.

Закачування природного газу в газосховища у рамках підготовки до нового опалювального сезону відбувалось з випередженням графіка. У серпні в підземні сховища газу України (ПСГ) було закачано близько 13 млрд куб. м палива²⁴³.

Протягом серпня 2023 року, до України надійшло майже 1,1 млрд куб. м газу з ЄС та Молдови. З цього об'єму 66% надійшло до зберігання в режимі “митний склад”²⁴⁴. Темпи наповнення ПСГ та попит на українські підземні сховища серед європейських компаній, що зберігали в них природний газ, надавало впевненість Україні у проходженні опалювального сезону.

Приріст реального ВВП України в серпні залишився близьким до 8% у порівнянні з серпнем 2022 року.

Завдяки сприятливій погоді, зросла врожайність зернових, а темпи збирання врожаю були більші за минулорічні. В той же час, припинення “зернової угоди” суттєво погіршило експортні логістичні можливості України та вплинуло на збільшення частки ЄС в українському товарному експорті до 73%.

Проте 12 серпня 2023 року у ВМС ЗСУ заявили про відкриття реєстрації на прохід тимчасовими коридорами для торговельних суден у Чорному морі²⁴⁵. А вже 16

²⁴¹ Публічна версія Стратегії пом'якшення валютних обмежень, переходу до більшої гнучкості обмінного курсу та повернення до інфляційного таргетування // НБУ. – 2023. – URL: <https://bitly.ws/Xh7z>

²⁴² Ситуація в економіці. Де найбільші проблеми в Україні // Главком. – 2023, 07 вересня. – URL: <https://bitly.ws/Xh8G>

²⁴³ Жарикова А. Закачування газу в сховища йде з випередженням плану: скільки палива вже підготували на зиму // Економічна правда. – 2023, 22 серпня. – URL: <https://bitly.ws/Xh9f>

²⁴⁴ Пилипів І. У серпні до України надійшло понад мільярд кубометрів газу з ЄС та Молдови // Економічна правда. – 2023, 02 вересня. – URL: <https://bitly.ws/Xh9F>

²⁴⁵ Шварц Д. Економіка України в серпні зросла на 8% у порівнянні з серпнем 2022 року // Уніан. Інформаційне агенство. – 2023, 12 вересня. – URL: <https://bitly.ws/Xha>

серпня з українського порту Одеса вийшло перше судно з українськими експортними товарами, в тому числі з агропродукцією²⁴⁶. Це було значним успіхом України в організації власного морського транспортного шляху, який став можливий внаслідок дій ЗС України в акваторії Чорного моря.

Станом на 31 серпня 2023 року державний та гарантований державою борг України становив 4 897,56 млрд грн або 133,93 млрд дол. США. Протягом серпня 2023 року сума державного та гарантованого державою боргу України збільшилась у гривневому еквіваленті на 36,96 млрд грн., а у доларовому еквіваленті на 1,01 млрд дол. США²⁴⁷.

Ринковий курс долара США у серпні зростав в коридорі 37,29-38,59 грн за долар США. В свою чергу євро подорожчало та торгувалось в такому коридорі: 41,34-42,09 грн²⁴⁸.

Станом на кінець серпня 2023 року міжнародні резерви України становили 40,39 млрд дол. США. У серпні вони знизилися на 3,2% внаслідок інтервенцій НБУ з продажу валюти для покриття різниці між попитом та пропозицією на валютному ринку України.

Загалом упродовж серпня 2023 року динаміку міжнародних резервів визначала низка чинників: операції НБУ на валютному ринку України, надходження на користь уряду та виплати за обслуговування й погашення державного боргу, переоцінка фінансових інструментів (унаслідок зміни ринкової вартості та курсів валют). Обсяг міжнародних резервів забезпечував фінансування 5,4 місяці майбутнього імпорту²⁴⁹.

Споживча інфляція в річному вимірі стрімко сповільнювалася – до 8,6% з 11,3% у липні. У місячному вимірі другий місяць поспіль було зафіксовано дефляційні процеси – ціни знизилися на 1,4%. В серпні споживчі ціни знизилися на 1,4% порівняно з липнем. Фактичні темпи зростання цін були суттєво нижчими за траєкторію прогнозу Національного банку²⁵⁰.

Продовжувались євроінтеграційні процеси. У серпні 2023 року були презентовані результати першого етапу селф-скринінгу – первинної оцінки стану імплементації актів права ЄС. Більше 80 органів державної влади та державних установ України було залучено до проведення селф-скринінгу за 34 переговорними розділами. Було опрацьовано близько 28 тис. нормативно-правових актів та визначено, що близько 3 тис. актів підлягає імплементації в українське законодавство. З них найбільше припадає на такі розділи: транспортна політика, свобода руху товарів, продовольча безпека, ветеринарна та фітосанітарна політика, фінансові послуги, довкілля. Ще 1400 актів імплементовані повністю, а більше 20 тис. на даному етапі були визначені як такі, що не потребують імплементації²⁵¹.

Державний бюджет України. У серпні 2023 року до загального фонду

²⁴⁶ З порту Одеси вперше після закінчення зернової угоди вийшло судно // Слово і діло. Аналітичний портал. – 2023, 16 серпня. – URL: <https://bitly.ws/XhbU>

²⁴⁷ Інформаційна довідка щодо державного та гарантованого державою боргу України (станом на 31.08.2023) // Міністерство фінансів України. – 2023. – URL: <https://bitly.ws/PYrc>

²⁴⁸ Архів курсу заявок мінняло по EUR // charts.finance.ua. – 2023. – URL: <https://bitly.ws/TntV>

²⁴⁹ Міжнародні резерви становили 40,4 млрд дол. США за підсумками серпня // НБУ. – 2023, 06 вересня. – URL: <https://bitly.ws/XhiF>

²⁵⁰ Данилишин Б. Інфляційні тенденції (серпень 2023) // LB.ua. Дорослий погляд на світ. – 2023. – URL: <https://bitly.ws/Xhm3>

²⁵¹ Презентовані результати першого етапу селф-скринінгу // Євроінтеграційний портал. – 2023, 21 серпня. – URL: <https://bitly.ws/XhnD>

державного бюджету надійшло 124,7 млрд грн, що на 8,8% менше, ніж у липні 2023 року (136,7 млрд грн). Основні надходження були отримані за рахунок ввізного ПДВ та податку на прибуток.

Таблиця 3. Податкові та митні надходження до загального фонду державного бюджету України у серпні 2023 року, млрд грн

ПДВ(ввізне)	34,0
Податок на прибуток	30,9
ПДВ	20,0
ПДФО та військовий збір	14,6
Акцизний податок	10,1
Рентна плата за користування надрами	4,2
Ввізне та вивізне мито	2,8

За січень-серпень 2023 року до загального фонду державного бюджету надійшло більше 1130,8 млрд грн. При цьому виконання розпису доходів Державною податковою службою становило 102,4% (+11,2 млрд грн), Державною митною службою – 97,9% (- 5,3 млрд грн).

Також, за січень-серпень 2023 року до загального фонду державного бюджету надійшло 317,2 млрд грн у вигляді міжнародної допомоги (грантів).

Таблиця 4. Податкові та митні надходження до загального фонду державного бюджету України у січні-серпні 2023 року, млрд грн

ПДВ(ввізне)	226,5
ПДВ	127,0
ПДФО та військовий збір	109,9
Податок на прибуток	101,9
Акцизний податок	69
Рентна плата за користування надрами	39,4
Ввізне та вивізне мито	19,6

Від розміщення ОВДП на фінансування державного бюджету залучено 351,3 млрд грн, в тому числі в іноземній валюті 106,5 млрд грн (2 191,1 млн дол. США та 660,9 млн євро). За рахунок випуску військових ОВДП було залучено 160,2 млрд грн²⁵².

Фактичні державні запозичення до загального фонду державного бюджету за січень-серпень 2023 року становили 1 120,6 млрд грн, або 88,2 % від запланованих на цей період.

Надходження, за підсумками січня-серпня 2023 року, до загального і спеціального фондів державного бюджету склали 1 655,5 млрд грн податків, зборів та інших платежів. Із зовнішніх джерел надійшло 769,3 млрд грн міжнародної допомоги.

Видатки, за підсумками січня-серпня 2023 року, державного бюджету становили 2 377,0 млрд грн. В тому числі, витрати на оборону – 141,2 млрд грн. З початку року видатки на оборону продовжують становити 52% державних видатків, або понад чверть ВВП країни.

Президентом В. Зеленським 18.08.2023 було підписано закон № 9346-1 “Про внесення змін до Бюджетного кодексу України щодо забезпечення

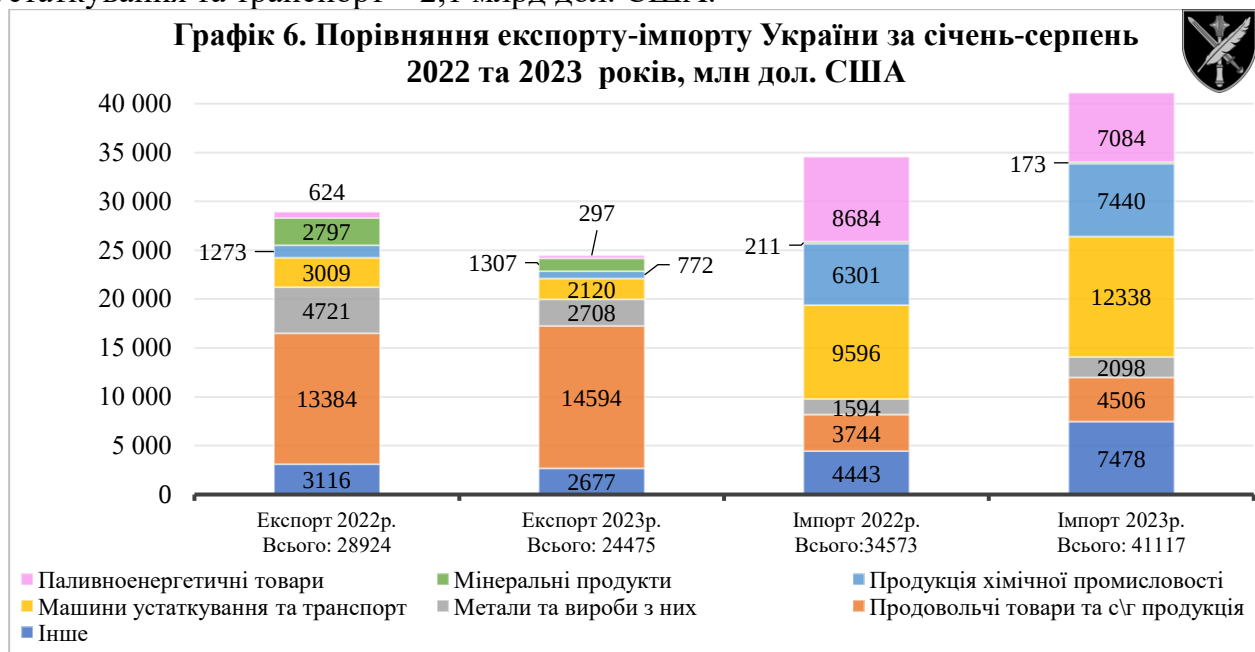
²⁵² У серпні до загального фонду держбюджету надійшло 124,7 млрд гривень // Міністерство фінансів України. – 2023, 4 вересня. – URL: <https://bitly.ws/Xhob>

передбачуваності бюджетної політики та посилення боргової стійкості”. Закон відновлював дію ст. 52 Бюджетного кодексу і давав право переглядати лише оборонні видатки²⁵³.

Міжнародна торгівля. Експорт. Імпорт. Товарообіг України за січень-серпень 2023 року становив 65,6 млрд дол. США. В Україну було імпортовано товарів на суму 41,1 млрд дол. США, а експортовано – на суму 24,5 млрд дол. США. При цьому оподаткований імпорт становив 33,6 млрд дол. США, що становить 82% загальних обсягів імпортованих товарів²⁵⁴.

У загальних обсягах ввезених у січні-серпні 2023 року товарів, 66% склали такі категорії товарів: машини, устаткування та транспорт – 12,3 млрд дол. США, продукція хімічної промисловості – 7,4 млрд дол. США, паливно-енергетичні товари – 7 млрд дол. США.

До трійки найбільш експортованих з України товарів увійшли: продовольчі товари – 14,6 млрд дол. США; метали та вироби з них – 2,7 млрд дол. США; машини, устаткування та транспорт – 2,1 млрд дол. США.

За підсумками 8 місяців 2023 року експорт до ЄС досяг 64%, імпорт із ЄС – 51%, експорт до США, Канади, Азії та Африки скоротився до 32%, імпорт із цих країн зріс до 47%, частка СНД у зовнішній торгівлі скоротилася до 4% та 2% відповідно²⁵⁵.

Таблиця 5. Основні торговельні партнери України, млрд дол. США²⁵⁶

	Країни, найбільші імпортери української продукції		Країни найбільші експортери в Україну	
1.	Польща	3,4	Китай	6,5
2.	Румунія	2,6	Польща	4,4
3.	Китай	1,8	Туреччина	3,4

²⁵³ Ільченко І. Зеленський підписав закон про обмеження змін до держбюджету, ухвалений на вимогу МВФ // Економічна правда. – 2023, 18 серпня. – URL: <https://bitly.ws/Xhpx>

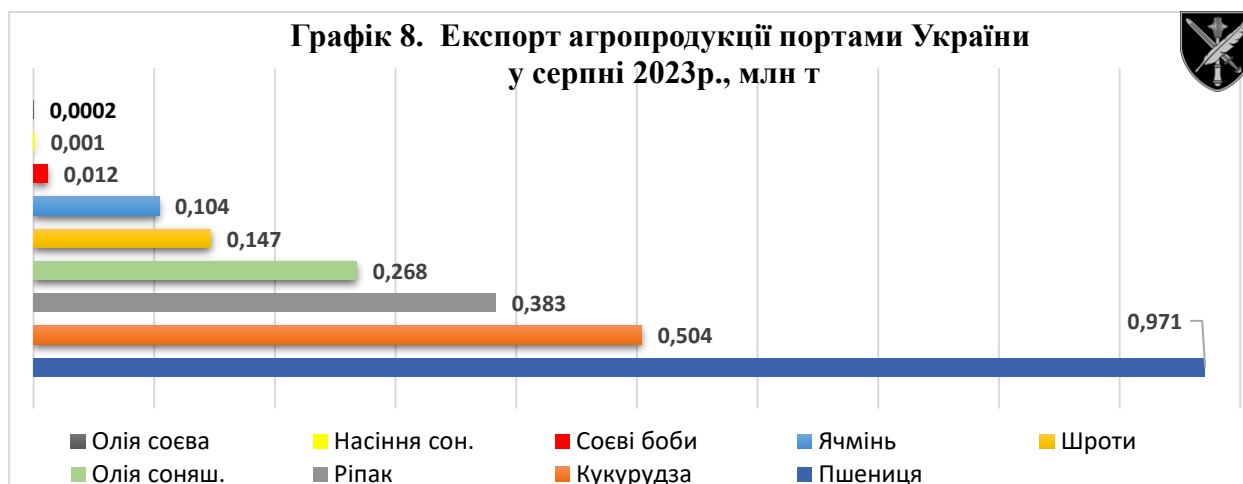
²⁵⁴ Гвоздьева О. Корнилюк Р. Сильное плечо аграріів. За вісім місяців 2023-го агросектор приніс Україні у п'ять разів більше виручки, ніж металургія. Які країни купують українське? Дослідження // Forbes. – 2023, 11 жовтня – URL: <https://bitly.ws/Xhq3>

²⁵⁵ Що відбувається із зовнішньою торгівлею України? І які перспективи її відновлення // Dnipropetrovsk Investment Agency. – 2023, 09 жовтня. – URL: <https://bitly.ws/Xhrw>

²⁵⁶ Товарообіг України за 8 місяців 2023 року // Дія. Бізнес. Експортний напрям. – 2023, 08 вересня. – URL: <https://bitly.ws/Xhsg>

В серпні 2023 року Україна експортувала 4,3 млн т продукції АПК, що на 16% більше аналогічного показника попереднього місяця. Незважаючи на всі перешкоди (обстріли рф річкової інфраструктури Дунаю, падіння рівня води в Дунаї, заборона експорту ряду ключових позицій українського експорту в сусідні країни тощо), а також відсутність сталих шляхів морського експорту, українські аграрії продовжували забезпечувати світ необхідним продовольством. Найбільш результативним каналом транспортування агропродукції залишались річкові порти Дунаю, дякуючи яким було експортовано 64% обсягів експорту в серпні 2023 року.

Щодо структури експорту продукції в серпні 2023 року, то вона виглядала наступним чином: зернові культури: 2,3 млн т (пшениця – 52%, кукурудза – 39%, ячмінь – 9%). Зростання до показника минулого місяця: +2%; олійні культури – 755,4 тис. т (ріпак – 94%, соєві боби – 4% та насіння соняшника – 1%). Зростання: в 2,3 рази; рослинні олії – 548,9 тис. т (соняшникова олія – 81%, ріпакова – 17% та соєва – 2%). Зростання: 0%; макуха після вилучення рослинних олій – 367,3 тис. т (соняшникова – 98%, соєва – 2%). Зростання: 15%²⁵⁷.

Українські гірничодобувні компанії за підсумками серпня 2023 року збільшили експорт залізної руди на 12,7% в порівнянні з липнем 2023-го – до 1,53 млн т. У грошовому виразі експорт залізної руди (ЗРС) за місяць зріс до 144,3 млн дол. США у серпні 2023 року. У порівнянні з серпнем 2022 року у серпні поточного року експорт ЗРС зріс на 6,2%, а виручка від експорту – скоротилась на 16,2%. Відвантаження залізної руди незначно відновились у серпні на фоні підготовки металургійних підприємств до сезонного покращення попиту на сталь.

Протягом січня-серпня 2023 року вітчизняні гірничо-видобувні компанії відвантажили на експорт 11,2 млн т залізної руди на 1,18 млрд дол. США. Обсяги відвантажень скоротилися на 44% у порівнянні з січнем-серпнем 2022 року, а виручка – на 53,3%. Найбільшими споживачами української руди за підсумками січня-серпня 2023 року були: Словаччина – 29,8%, Чехія – 23,5%, Польща – 20,1%²⁵⁸.

Зернова угода. Після розриву домовленостей про “зернову ініціативу” ворог посилює свої атаки на склади, елеватори та портову інфраструктуру України з метою

²⁵⁷ Незважаючи на всі перешкоди, експорт агропромислової продукції поступово зростає // усаб. Український клуб аграрного бізнесу. – 2023, 05 вересня. – URL: <https://bitly.ws/XhsC>

²⁵⁸ Колісниченко В. Український ГМК у серпні збільшив експорт залізної руди на 12,7% м./м. // GMK Center. – 2023, 08 вересня. – URL: <https://bitly.ws/Xhtw>

нанесення шкоди аграрній галузі України²⁵⁹.

Однак, згідно з наказом навігаційного доручення ВМС ЗСУ №6 від 8 серпня 2023 року були оголошені нові тимчасові маршрути руху цивільних суден до/з чорноморських морських портів України. При цьому Україна повідомляла, що протягом всіх маршрутів зберігається військова загроза та мінна небезпека з боку рф²⁶⁰.

16 серпня 2023 року перше судно скористалося українським чорноморським коридором. Контейнеровоз “JOSEPH SCHULTE” (прапор Гонконг) вийшов з порту Одеса з понад 30 тис т. вантажу (2 114 контейнерів), зокрема з продовольством²⁶¹. Також 27 серпня 2023 року з порту Одеса, вийшов балкер PRIMUS сінгапурського оператора під прапором Ліберії з металопродукцією. Обидва кораблі успішно пройшли коридором.

В серпні не припинялись міждержавні консультації з питання поновлення “зернової ініціативи”. Туреччина, Катар та рф працювали над новою тристоронньою угодою²⁶². Але ЗС України якнайкраще виконали роль “міжнародного посередника”, знищуючи Чорноморський флот рф, сили та засоби ворога на морі і в окупованому Криму. Завдяки ЗС України було забезпечено морський логістичний шлях для всіх груп товарів, зокрема і для металопродукції.

Паралельно з надзвичайно важливим успіхом України на морі розвивались і інші експортні ланцюги. Зокрема, США у співпраці з Румунією та Молдовою, намагались збільшити експорт зерна з України через річку Дунай, вивчаючи альтернативні маршрути після виходу рф з “зернової ініціативи”²⁶³.

Допомога міжнародних партнерів.

Фінансова допомога. За січень-серпень 2023 року із зовнішніх джерел надійшло 769,3 млрд грн позик, фінансування та кредитів, 316,2 млрд грн грантової допомоги та 351,3 млрд грн було залучено шляхом розміщення ОВДП.

Залучена міжнародна допомога була спрямована на фінансування пріоритетних соціальних видатків держбюджету, зокрема, на забезпечення оплати праці працівників секторів освіти та охорони здоров'я, гуманітарні потреби, а також забезпечення соціального захисту населення.

Платежі з погашення державного боргу за січень-серпень 2023 року склали 301,5 млрд грн (95,7% плану), платежі з обслуговування державного боргу – 159,7 млрд грн (94,2 % плану).

Залученні кошти від розміщень ОВДП за січень-серпень 2023 року дозволили повністю покрити потребу в коштах, необхідних для здійснення платежів з погашення ОВДП.

У серпні 2023 року до державного бюджету України надійшло 1,5 млрд євро (59,8 млрд грн.) зовнішнього фінансування в рамках масштабної програми макрофінансової допомоги ЄС (МФД). З початку 2023 року Україна в рамках МФД

²⁵⁹ Перше судно, яке вийшло з порту Одеси без "зернової ініціативи", прибуло до Стамбула // Економічна правда. – 2023, 18 серпня. – URL: <https://bitly.ws/Xhuo>

²⁶⁰ Жарикова А. Україна оголосила тимчасові коридори для суден, що йдуть до та з чорноморських портів // Економічна правда. – 2023, 10 серпня. – URL: <https://bitly.ws/Xkd9>

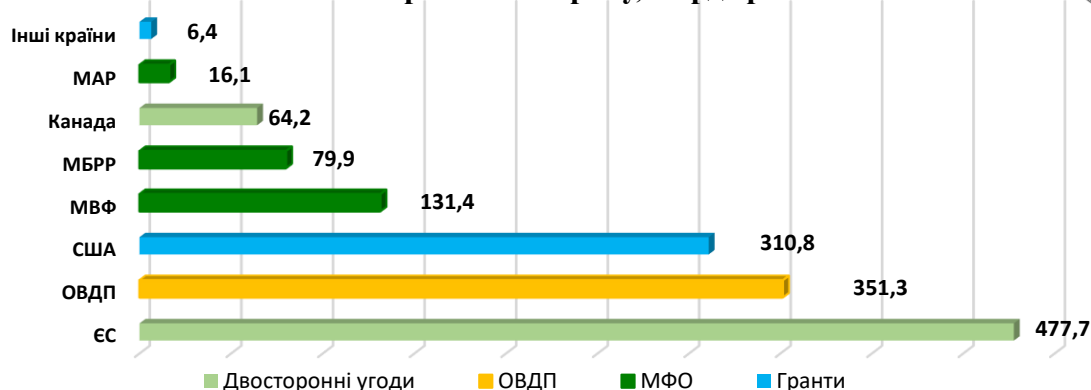
²⁶¹ Друге з заблокованих через війну суден вийшло з Одеського порту та йде тимчасовим коридором // Міністерство розвитку громад, територій та інфраструктури України. – 2023, 27 серпня. – URL: <https://bitly.ws/XkdJ>

²⁶² Росія, Туреччина і Катар готують нову тристоронню "зернову угоду" – Bild // Економічна правда. – 2023, 18 серпня. – URL: <https://bitly.ws/Xkej>

²⁶³ США розповіли про переговори з Румунією і Молдовою для збільшення експорту українського зерна // Економічна правда. – 2023, 30 серпня. – URL: <https://bitly.ws/Xkev>

залучила 12 млрд євро з передбачених 18 млрд євро. За умовами програми строк погашення кредиту становив 35 років, а відсотки та інші платежі за обслуговування повинна була сплачувати сторона ЄС²⁶⁴.

Графік 8. Додаткове фінансування Державного бюджету України з січня по серпень 2023 року, млрд грн

Загалом за 8 місяців 2023 року Міністерство фінансів України залучило майже 30 млрд дол. США зовнішнього фінансування на нагальні потреби держбюджету²⁶⁵.

Слід зазначити, що в серпні Україна вперше не залучила жодного гранту, а додаткове фінансування із зовнішніх джерел було на найнижчому рівні.

Гуманітарна допомога. Попри виклики, що виникли через широкомасштабне вторгнення росії в Україну, міжнародне співтовариство не припинило надавати гуманітарну допомогу. В серпні 2023 року 32 донори, серед яких енергетичні компанії, урядові структури та організації з 18 країн, передали через Міністерство енергетики України близько 258 т гуманітарної допомоги, яка була призначена для ремонту та відновлення енергетичної інфраструктури та включала в себе трансформатори, генератори, авто, кабель та інше обладнання²⁶⁶.

З метою зміцнення енергетичної безпеки України та для допомоги в позбавленні залежності від ядерного палива РФ, уряд Великої Британії погодив надання кредитних гарантій “Енергоатому” на суму 192 млн фунтів (225 млн євро). Так, британська компанія Urenco взяла на себе зобов’язання із надання послуг збагачення урану для України, який є важливою складовою ядерного палива для українських АЕС²⁶⁷.

В серпні 2023 року, Світовий банк запровадив новий проект для допомоги українським родинам, які постраждали від широкомасштабного вторгнення росії в Україну “Ремонт житла для відновлення прав і можливостей людей (НОРЕ)”. Реалізацію проекту взяло на себе Міністерство розвитку громад, територій та інфраструктури України. Було погоджено початкове фінансування проекту у сумі 232 млн дол. США, з яких 70 млн дол. США це позика Міжнародного банку реконструкції та розвитку (МБРР), 162,5 млн дол. США – грант від багатостороннього донорського Цільового фонду підтримки, відновлення, відбудови та реформування України. Крім того, було передбачено в майбутньому додаткове фінансування до 800 млн дол. США

²⁶⁴ Міністерство фінансів залучило сьомий транш масштабної макрофінансової допомоги від ЄС у розмірі 1,5 млрд євро // Міністерство фінансів України. – 2023, 22 серпня. – URL: <https://bitly.ws/XGkz>

²⁶⁵ У серпні до загального фонду держбюджету надійшло 124,7 млрд гривень // Міністерство фінансів України. – 2023, 04 вересня. – URL: <https://bitly.ws/Xhob>

²⁶⁶ У серпні Міненерго передало енергокомпаніям 258 тонн гуманітарної допомоги з 18 країн // Міністерство енергетики України. – 2023, 06 вересня. – URL: <https://bitly.ws/XGmz>

²⁶⁷ Британія профінансує ядерну безпеку України на 225 млн євро // Економічна правда. – 2023, 23 серпня. – URL: <https://bitly.ws/XGne>

від Світового банку та партнерів у вигляді кредитних гарантій, грантів та інших внесків²⁶⁸.

Уряд Норвегії, для забезпечення імпорту електроенергії та газу Україні, наприкінці серпня 2023 року виділив 1,5 млрд норвезьких крон (майже 140 млн дол. США) через Європейський банк реконструкції та розвитку (ЄБРР). Кошти було передбачено для ремонту та технічного обслуговування критичної енергетичної інфраструктури, аварійного електропостачання в районах, які постраждали від бойових дій, а також на закупівлю газу для аварійного зберігання²⁶⁹.

Військова допомога. Протягом серпня 2023 року, до України продовжувала надходити міжнародна військова допомога.

14 серпня 2023 року США оголосили перший пакет військової допомоги на 200 млн дол. США з 6,2 млрд дол. США, які були виявлені під час аудиту наданої Україні допомоги через бухгалтерську помилку. Пакет був наданий в рамках механізму Presidential Drawdown Authority, згідно якого дозволяється вилучати зброю з американських запасів для подальшої передачі її Україні. До пакету ввійшли боєприпаси до ЗПК Patriot та РСЗВ HIMARS, 155-мм та 105-мм артилерійські снаряди, танкові 120-мм снаряди тощо²⁷⁰.

29 серпня 2023 року США для задоволення критичних потреб України в сфері безпеки та оборони оголосили про пакет допомоги на 250 млн дол. США, до якого ввійшли ракети для ППО AIM-9M, додаткові боєприпаси для систем HIMARS, ракети Hydra-70, 155-мм та 105-мм артилерійські снаряди, обладнання для розмінування тощо²⁷¹.

17 серпня 2023 року Німеччина вперше передала ЗС України два ЗПК малої дальності IRIS-T SLS, які до цього часу на озброєнні мала тільки Швеція (8 одиниць). Загалом же заплановано передати 22 такі установки. Окрім цієї системи було надано димові 155-мм снаряди, 10 РЛС типу GO12, 4 важкі тягачі типу HX81 тощо²⁷².

Крім того, міжнародні партнери виділили військову допомогу до Дня Незалежності України. Так, Литва надала пакет озброєння на 41 млн дол. США, до якого ввійшли боєприпаси, гвинтівки, радіолокаційні станції морського спостереження, антидронове обладнання тощо. Німеччина оголосила про надання Україні ракет для ЗПК Patriot, 40 розвідувальних БпЛА RQ-35 HEIDRUN, 16 вантажівок Zetros, системи виявлення дронів, патрони та вогнепальну зброю²⁷³. В свою чергу, уряд Норвегії прийняв рішення про передачу Україні літаків F-16 в майбутній перспективі, хоча точна кількість не повідомлялась, проте було заявлено про передачу двох літаків одразу для навчання наших пілотів²⁷⁴.

Додатково, наприкінці серпня 2023 року, уряд Німеччини оголосив про черговий

²⁶⁸ Світовий банк оголосив про надання Україні допомоги на екстрені ремонти житла // The World Bank. – 2023, 30 серпня. – URL: <https://bitly.ws/XGnx>

²⁶⁹ Жарикова А. Норвегія виділить \$140 млн на відновлення української енергетики та постачання світла й газу // Економічна правда. – 2023, 25 серпня. – URL: <https://bitly.ws/XGo4>

²⁷⁰ Biden Administration Announces Additional Security Assistance for Ukraine // U.S. Department of Defense. – 2023, 14 August. – URL: <https://bitly.ws/Xkfs>

²⁷¹ Черновол К. До нового пакету увійдуть, зокрема, ракети AIM-9M для протиповітряної оборони та боєприпаси для HIMARS // Уніан. Інформаційне агенство. – 2023, 29 серпня. – URL: <https://bitly.ws/XkfN>

²⁷² Що це за ЗПК IRIS-T SLS, який Німеччина вперше поставила для ППО України // Defense Express. – 2023, 17 серпня. – URL: <https://bitly.ws/Xkg3>

²⁷³ Німеччина відправила Україні ракети до ЗПК Patriot // Мілітарний. – 2023, 24 серпня. – URL: <https://bitly.ws/Xkgh>

²⁷⁴ Zelenskyj vil ha fredssamtaler i Norge // nrk.no. – 2023, 24 August. – URL: <https://bitly.ws/Xkgy>

пакет допомоги, до якого ввійшли 10 основних бойових танків Leopard 1A5, РЛС TRML-4D, 16 розвідувальних БпЛА Vector, чотири тягачі 8×8 HX81, понад 13 млн патронів до вогнепальної зброї та польовий госпіталь²⁷⁵.

Оборонні витрати. Стан вітчизняного ОПК. В серпні 2023 року державою було вжито ряд важливих заходів щодо спрощення імпорту окремих товарів та комплектуючих для організації виробництва та ремонту військової техніки, а також для забезпечення ЗС України всіма необхідними видами ОВТ в найкоротші терміни.

Так, 11 серпня 2023 року КМУ було ухвалено рішення щодо спрощення процедури постачання компонентів військової техніки. Рішення надавало можливість імпортувати комплектуючі та запчастини до наземної військової техніки, в тому числі для бронетехніки та спеціально обладнаних автомобілів, а також компоненти до пілотованих літальних апаратів без спеціального дозволу Державної служби експортного контролю. Крім того, будь яка компанія з відповідними потужностями та фахівцями мала право відновлювати та ремонтувати військову техніку, що пришвидшувало її повернення на фронт²⁷⁶.

18 серпня 2023 року Президент України В. Зеленський підписав два закони (№ 9467 та № 9468). Згідно яких імпорт в Україну тепловізійних біноклів, монокулярів, приладів нічного бачення, біноклярів та далекомірів було звільнено від ПДВ та мит²⁷⁷.

23 серпня 2023 року ВРУ прийняла Закон “Про внесення змін до Митного кодексу України та інших законів України щодо уніфікації з європейськими та північноатлантичними стандартами процедур декларування військової техніки та інших товарів”. Суть Закону полягала у впровадженні замість митної декларації, – Форми 302, яка використовувалась для переміщення військової техніки, особового складу та інших товарів необхідних для підрозділів ЗС держав-членів ЄС та НАТО (для забезпечення потреб військових навчань, реекспорту тощо), а також створювала передумови для підписання міжнародних угод про використання в державах-членах ЄС або НАТО.

Кластер для розвитку військових технологій в Україні Brave 1 у серпні 2023 року надав фінансування п'ятнадцятьом проектам на суму 225 тис дол. США, а ще з 15 укладалися контракти на суму 235 тис дол. США. Слід нагадати, що Brave 1 об'єднує державні та приватні ініціативи з розробки унікальних рішень для Сил оборони України, серед яких захищені від РЕБ ворога БпЛА, роботи з дистанційним управлінням, платформи із ШІ для аналізу та системами пошуку й ідентифікації мін тощо²⁷⁸.

Українське конструкторсько-виробниче підприємство “Українська бронетехніка” після релокації, в серпні 2023 року, змогло повністю відновити та наростити виробництво мінометів калібрів 60-мм (МП-60), 82-мм (УПК-82) та 120- мм (МП-120). ЗС України вже отримали більше 600 одиниць таких мінометів. Окрім самих мінометів, компанія в співпраці з іноземними партнерами виготовляла і боєприпаси до

²⁷⁵ Війна в Україні // bundesregierung.de. – 2023. – URL: <https://bitly.ws/XkgS>

²⁷⁶ Уряд спростив імпорт комплектуючих для військової техніки: тепер її ремонтувати зможуть на будь-якому підприємстві з відповідними потужностями, - Юлія Свириденко // Міністерства економіки. – 2023, 11 серпня. – URL: <https://bitly.ws/XkhR>

²⁷⁷ Павлиш О. Зеленський підписав закони про звільнення від мита антидронових рушниць і тепловізорів // Економічна правда. – 2023, 18 серпня. – URL: <https://bitly.ws/XkiD>

²⁷⁸ Пилипів І. Brave1: 15 проєктів отримали фінансування в розмірі 225 тисяч доларів // Економічна правда. – 2023, 12 серпня. – URL: <https://bitly.ws/Xkjb>

Висновки

В серпні 2023 року в системі світової економіки спостерігались інфляційні процеси, які негативно впливали на економічний розвиток більшості держав світу.

Незважаючи на те, що світова економіка знаходилась стадії рецесії вона знайшла новий драйвер для зростання у вигляді активного розвитку новітніх технологій. Скористатися можливостями, що відкривалися, змогли тільки США, як світовий лідер в галузі інновацій, продемонструвавши в серпні зростання ВВП. Тоді як країни ЄС балансували на межі рецесії. Економіка Китаю ще більше уповільнила своє зростання

Так, у США спостерігалось збільшення інфляції на 0,5%, до 3,7% у річному компенсувалося розвитком альтернативних джерел енергії та атомної енергетики.

Газові сховища країн ЄС були заповнені на 92,65%, що було найвищим показником за весь час існування європейської газової інфраструктури.

Продовжувався процес переорієнтації та диверсифікації нафтових поставок ключовими гравцями. Після того як РФ втратила високомаржинальний європейського ринку для експорту своїх енергоносіїв основними їх покупцями стали Китай, Індія та Туреччина.

У серпні спостерігалася підвищена ділова активність у сфері новітніх технологій, особливо у сегменті розвитку штучного інтелекту. Лідером процесів виступали США, де провідні компанії в цій сфері впроваджували нові моделі штучного інтелекту.

Тривала технологічна війна у сфері напівпровідників та мікросхем. Основна міждержавна конкуренція проявлялась у виробництві та технологіях, що використовувались у сфері національної оборони країн. Така ситуація позитивно вплинула на створення нових технологічних підприємств.

Стабільність економіки країни-агресора у серпні підтримували високі ціни на нафту, а також девальвація рубля, яка допомогла скоротити дефіцит бюджету. Разом з тим на внутрішньому ринку РФ сформувався дефіцит бензину та дизпалива, викликаний зниженням субсидій для нафтопереробних підприємств.

Міжнародні санкції і далі поступово впливали на економіку країни-агресора, змушуючи її відмовитись від ряду амбітних проектів в галузі авіабудування та новітніх технологій. В той же час, завдяки допомозі деяких країн в обході санкцій та тіньовим схемам постачання сучасних комплектуючих, РФ вдавалось зберегти свої спроможності в сфері ОПК.

За умови міжнародної підтримки держав-партнерів, економіка України продовжувала відновлюватись. Приріст реального ВВП України в серпні залишився близьким до 8% у порівнянні з серпнем 2022 року, інфляція сповільнилась до 8,6%. В умовах стабілізації української економіки НБУ знов перейшов до більшої гнучкості валютного ринку, відмовившись від фіксованого курсу.

Внаслідок успішних дій ЗС України в акваторії Чорного моря вдалось розблокувати прохід кораблів в чорноморські порти. В результаті в серпні 2023 року державі вдалося експортувати 4,3 млн т продукції АПК, що було на 16% більше

²⁷⁹ “Українська бронетехніка” з початку вторгнення поставила 600 мінометів // Мілітарний. – 2023, 31 серпня. – URL: <https://bitly.ws/Xkjs>

аналогічного показника минулого місяця.

До державного бюджету України надійшло 1,5 млрд євро зовнішнього фінансування в рамках масштабної програми макрофінансової допомоги ЄС. Крім того була отримана гуманітарна допомога спрямовано для ремонту та відновлення енергетичної інфраструктури держави.

В серпні українська економіка стабільно функціонувала в умовах війни. Уряду вдалося утримати економічну ситуацію в державі.

1.3. ВОЄННО-СТРАТЕГІЧНА ОБСТАНОВКА

Від початку широкомасштабного вторгнення росії в Україну минуло 18 місяців. Це набагато більше ніж президент рф та деякі скептично налаштовані політики і військові експерти прогнозували для т. зв. російської “сво”. За цей час керівництво держави-окупанта постійно озвучувало нові цілі спецоперації, що засвідчувало чергові поразки кремля.

У серпні 2023 року на тлі складного українського наступу на південному фронті росія за всіма ознаками ще не була готова розпочати наступ по всій протяжності лінії зіткнення, вважаючи за тимчасову “перемогу” стабілізацію фронту та утримання ТОТ, та спробами покращити тактичне положення своїх військ на окремих напрямках.

Російському керівництву вкрай важливо було виграти час, щоб відновити військовий потенціал для продовження війни в Україні, а, можливо, розв’язання нових конфліктів. Поряд з цим між західними партнерами та українським командуванням точилися гострі дискусії щодо пожвавлення наступальних дій, які сповільнилися через потужну ешелоновану оборону противника, та у контексті наближення осіннього бездоріжжя. Американські експерти наполягали на дієвості тактики загальновійськового бою, якої навчали українських військових західні інструктори, і достатній кількості ОВТ, переданої Україні. Також вони радили формувати ударне угруповання для наступу виключно на одному напрямку – Маріупольському, як найбільш доцільному для прориву найскладнішої лінії оборони, залишаючи поза увагою підвищену активність противника на інших напрямках, особливо Бахмутському та Авдіївському.

Пояснюючи особливості російсько-української війни та підходи щодо планування стратегічних операцій, Головнокомандувач ЗС України генерал Валерій Залужний наголошував, що на Заході досі не повною мірою усвідомили сутність військового конфлікту між росією та Україною²⁸⁰, а також неприпустимість сприйняття українського наступу як протиповстанської діяльності. На його глибоке переконання, цей етап війни був більш схожий на битву на Курській дузі в 1943 році, яка стала ключовою під час Другої світової війни. А пріоритетом для українського керівництва було максимальне зменшення власних втрат, як запоруки збереження бойового потенціалу ЗС України в умовах дефіциту окремих видів наступального ОВТ, особливо важкої бронетехніки, далекобійних ракет і штурмової авіації.

Об’єктивну оцінку повільному українському наступу дав генеральний секретар НАТО Єнс Столтенберг, який зазначив, що українці вкотре перевершили очікування, долаючи добре вибудовані лінії оборони росіян. Тому вони заслуговують на довіру та підтримку. Але всі рішення має ухвалювати безпосередньо керівництво України²⁸¹.

Саме з метою об’єктивної оцінки обстановки на фронті та прийняття виважених

²⁸⁰ Зіткнення США та України через стратегію контрнаступу // WSJ. – 2023, 24 серпня. – URL: <https://tinyurl.com/3sx6bcf9>

²⁸¹ Українські військові перевершили очікування: вони завойовують позиції та відтісняють росіян //www.armyininform.com.ua. – 2023, 31 серпня. – URL: <http://surl.li/mamfw>

рішень проводилися засідання Ставки Верховного Головнокомандувача ЗС України. Серед питань, які у серпні 2023 року виносилися на порядок денний (4, 9, 16, 28 серпня), – хід наступальних та оборонних операцій, забезпечення військ боєприпасами та БпЛА, застосування високоточної зброї та розвиток ОПК. Окрема увага приділялася захисту критичної інфраструктури та підготовці до зими. На окремому засіданні Ставки (спеціальний формат) обговорювався наступ ЗС України з глибоким аналізом поточної обстановки та дій ворога, а також планування подальших заходів²⁸².

Обстановка навколо України

Безпекова ситуація в Європі протягом серпня 2023 року значно не змінилася, але продовжувала залишатись напруженою. Все об'єктивнішим, хоча й доволі повільно, ставало сприйняття Заходом того, що росія є реальною загрозою регіону, якій героїчно протистоять ЗС України за підтримки держав-партнерів.

Відповідно, НАТО збільшило чисельність сил на своєму східному кордоні, особливо в країнах Балтії та Польщі, а США посилило свою присутність на Європейському континенті. Зростали витрати на оборону. Зокрема, в Польщі вони вже сягнули 3% ВВП, а Німеччина врешті погодилася на показник у 2%. Крім того, командування Альянсу розробило детальні плани оборони для кожного регіону з визначенням конкретних сил.

Серед заходів, які впливали на безпекову складову, слід відмітити ротацію португальського і румунського авіазагонів (03.08.2023), які в Литві та Естонії упродовж чотирьох місяців забезпечували охорону повітряного простору НАТО в Балтійському морі. Їх замінили підрозділи ВПС Італії та Іспанії²⁸³. Для італійської авіаційної групи це було вже дев'яте розгортання, для іспанської – лише перше.

У рамках підвищення готовності НАТО було проведено низку спільних навчань, зокрема:

в Ісландії під час Rapid Viking 2023 (01-10.08.2023) відпрацьовувалися питання оперативного розгортання військ та проводилися маневри в Арктичному регіоні. Вперше за десять років у цих заходах прийняли участь ВПС Німеччини²⁸⁴;

в Румунії (14-18.08.2023)²⁸⁵ та Литві (29-30.08.2023)²⁸⁶ пройшли навчання передових груп НАТО;

авіація ВПС США спільно з болгарськими (5-20.08.2023)²⁸⁷ і турецькими колегами (26.08.2023)²⁸⁸ виконали низку навчально-тренувальних польотів в ході спільних навчань Thracian Summer 2023;

кораблі багатонаціональної морської групи НАТО 2 (SNMG2) взяли участь у серії навчань за участю найбільшого у світі авіаносця USS Gerald R. Ford²⁸⁹. Під час

²⁸² Офіційний канал Президента України – Володимира Зеленського // Telegram. – 2023, 9 серпня. – URL: https://t.me/V_Zelenskiy_official/7313

²⁸³ союзники продовжують разом охороняти небо нато в балтійському морі // [ac.nato.int](http://surl.li/mgkcv). – 2023, 3 серпня. – URL: <http://surl.li/mgkcv>

²⁸⁴ Німеччина вперше за десять років перекидає авіацію в Ісландію // [eurointegration.com.ua](https://tinyurl.com/ymc33zfd). – 2023, 03 серпня. – URL: <https://tinyurl.com/ymc33zfd>

²⁸⁵ Наступного тижня у Румунії пройдуть навчання НАТО // [lb.ua](https://tinyurl.com/ms596dn7). – 2023, 12 серпня. – URL: <https://tinyurl.com/ms596dn7>

²⁸⁶ У Литві проходять навчання артилеристів НАТО // [lb.ua](https://tinyurl.com/2bv4m8ar). – 2023, 29 серпня. – URL: <https://tinyurl.com/2bv4m8ar>

²⁸⁷ Болгарія та США почали спільні військові навчання // [suspilne.media](https://tinyurl.com/4bc4kt9w). – 2023, 05 серпня. – URL: <https://tinyurl.com/4bc4kt9w>

²⁸⁸ Туреччина та США провели спільні навчання за участю F-16 // [unn.com.ua](https://tinyurl.com/ytxjac49). – 2023, 28 серпня. – URL: <https://tinyurl.com/ytxjac49>

²⁸⁹ Кораблі НАТО тренуються поруч з найбільшим у світі авіаносцем // [www.nato.int](http://surl.li/mgyaz). – 2023, 17 серпня. – URL: <http://surl.li/mgyaz>

навчань Sage Wolverine у Середземному морі (02-11.08.2023) збройні сили Греції, Італії, Туреччини, Великої Британії та США відточували навички ведення бойових дій та безперервної оперативної сумісності;

масштабні навчання Agile Spirit 2023 за участі 22 держав і партнерів НАТО пройшли у Грузії (21.08-01.09.2023), до яких вперше долучилася Йорданія.

Також західні партнери продовжували навчання, як цілих підрозділів, так і окремих категорій фахівців ЗС України²⁹⁰. На тлі активізації бойових дій слушним стало рішення ЄС щодо збільшення на третину кількості військовослужбовців, яких планувалося підготувати упродовж 2023 року. Про це

заявив верховний представник ЄС із зовнішньої політики та безпеки Жозеп Боррель після консультацій з главами МЗС держав-членів ЄС, які проходили в Іспанії (31.08.2023). Попередній показник у 30 тис. осіб буде досягнуто наприкінці жовтня.

Було досягнуто прогресу і щодо підготовки українських пілотів на винищувачах F-16. З ініціативою щодо створення навчального центру в Румунії виступили Нідерланди. Допоможе в цьому компанія Lockheed Martin, яка також буде обслуговувати літаки, які надасть МО Нідерландів. Спочатку підготують найнятих інструкторів F-16, після чого відбуватимуться тренування українських пілотів і союзників по НАТО.

Загальна обстановка

Загалом цілі рф в Україні на близьку перспективу не змінилися – це утримання окупованих та захоплення нових територій, як мінімум, у межах адміністративних кордонів Луганської і Донецької областей та утримання окупованих територій на півдні України.

Два місяці вкрай складного наступу ЗС України засвідчили пріоритети у досягненні цілей операції. Перш за все, стало очевидним, що стратегічна наступальна операція має головним завданням розрізання “сухопутного коридору” з Кримом.

Незважаючи на ініціативу, якою володіла Україна, суттєвої зміни лінії фронту не відбулося. Сили оборони України продовжували наступальну операцію на Мелітопольському напрямку, на східному фронті – оборонну операцію із наступальними діями на Бахмутському напрямку. Стабілізаційні дії тривали на півночі України та на Херсонському напрямку.

Українські війська стійко утримували займані рубежі, маючи на окремих напрямках тактичні успіхи. Зокрема, було взято під вогневий контроль Бахмут та забезпечено просування у напрямку Токмака з метою створення плацдарму для виходу на оперативний простір і подальшого наступу на Мелітополь. Військам ОСУВ “Таврія” доводилося долати потужну глибокоешелоновану лінію оборони, яку противник

²⁹⁰ Майже 1000 морських піхотинців ЗСУ повертаються з навчання у Британії // radiosvoboda. – 2023, 13 серпня. – URL: <https://tinyurl.com/bdzhcmj7>; У Польщі українські військові пройшли навчання за стандартами НАТО // suspilne.media. – 2023, 29 серпня. – URL: <https://tinyurl.com/yc6n5zfu>

облаштовував упродовж багатьох місяців. В свою чергу, зс рф все ще зберігали свою боєздатність і намагалися контрнаступати.

Ворог проводив активні наступально-штурмові дії одночасно на кількох напрямках, стратегічно вигідним для противника на цьому етапі війни було якнайдовше стримування українського наступу, незважаючи на великі власні втрати.

Оптимістичною для ЗС України залишалася можливість витіснення окупантів до Азовського моря, незважаючи на те, що противник утримував на цьому напрямку значне угруповання. Прибережні території фактично вже перебували під вогневим контролем української далекобійної артилерії, через що наземні лінії забезпечення противника втратили свою стійкість.

У контексті відсутності вагомих здобутків на полі бою, у серпні 2023 року рф розпочала новий етап інформаційної війни проти України²⁹¹. На окремій нараді кремлівським “технологам” і представникам медіаресурсів, які дотичні до операцій в інформаційній сфері, адміністрацією президента рф було визначено перелік тем і наративів для посилення дискредитації України та негативного впливу на її партнерів. Серед основних тем – “український контрнаступ не має успіхів”, “масова мобілізація”, “зневіра українських партнерів у можливості перемоги”, “тотальна корупція” тощо. Реалізуючи це завдання, проросійські ЗМІ почали активно висвітлювати начебто відсутність у ЗС України успіхів на фронті при великих втратах, тиражуючи у регіонах України матеріали про загибелі українських воїнів. Почастішали інформаційні “вкиди” про необхідність пошуку винних у “прорахунках”, прихованих домовленостях про “мир в обмін на території”, відсутність покарань для корупціонерів та інші. Окрему увагу москва приділяла підняттю соціальної напруги в суспільстві начебто через мобілізацію всіх без винятку українців.

Крім того, у соціальних мережах активно ширилися російські пропагандистські відео, спрямовані як на росіян, так і безпосередньо на українських військовослужбовців, з метою їх деморалізації та дестабілізації ситуації на фронті²⁹². Зокрема, в одному із відео під назвою “Це твій останній шанс”, ворожі інформаційні ресурси намагалися створити уявлення, що ролик нібито походить з України. Для створення подібних відео ІПСО, противник залучав професійних акторів.

Українські війська продовжували продавлювати ешелоновану оборону противника, просуваючись в напрямку на Мелітополь та виснажуючи угруповання російських військ і задіяні ним оперативні резерви, про що свідчили втрати на полі бою. Зважаючи на утримання ініціативи ЗС України, російське командування докладало значних зусиль, щоб за будь-яку ціну не допустити суттєвого просування український військ до настання зими, перш за все, шляхом активізації наступальних дій одразу на кількох напрямках із застосуванням великої кількості штурмових загонів, сформованих на швидку переважно із найманців – в’язнів і колишніх силовиків. А головна мета – зупинити український наступ на півдні та виснажити оперативні резерви ЗС України.

²⁹¹ У кремлі затвердили тематику нового етапу інформаційної війни проти України // gur.gov.ua. – 2023, 29 серпня. – URL: <http://surl.li/lsmuh>

²⁹² Центр протидії дезінформації // Telegram. – 2023, 29 серпня. – URL: <http://surl.li/mbgjb>

Часткова обстановка (положення, завдання, угруповання військ (сил) сторін на напрямках, способи ведення, напрями зосередження зусиль, результати воєнних дій)

Зона відповідальності ОСУВ “Хортиця”

Протягом серпня 2023 року **противник** продовжував наступальну операцію з метою розгрому угруповання Сил оборони України в межах ділянок відповідальності УВ “Центр” та УВ “Юг” і створення умов для виходу на адміністративні кордони Луганської і Донецької областей.

Російське командування, ймовірно, ставило перед собою наступні завдання:

недопущення просування ЗС України на Куп'янському, Лиманському і Бахмутському напрямках;

оволодіння рубежем: Куп'янськ, вздовж лівого берега Оскільського водосховища, р. Оскіл, р. Сіверський Донець, Слов'янськ, Краматорськ, Костянтинівка, Покровськ, Старомайорське з подальшим просуванням в напрямку адміністративного кордону Луганської і Донецької областей;

утримання вогневої переваги по всій лінії фронту та у повітрі;

дезорганізація систем управління військами і зброєю, ППО, розвідки та РЕБ, а також логістичного забезпечення Сил оборони України.

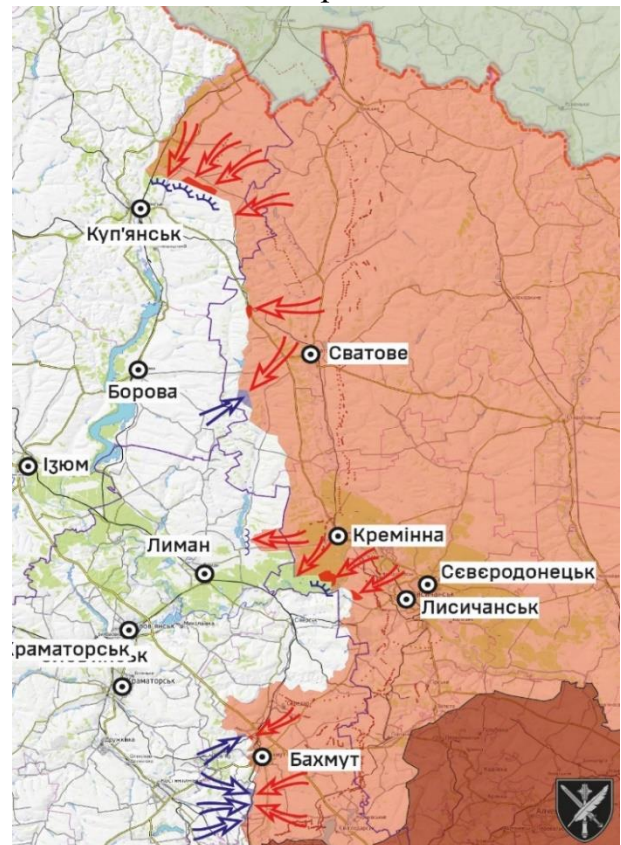
У серпні 2023 року угруповання російських військ у Східній операційній зоні за рахунок частин резерву та добровольчих штурмових бригад/загонів збільшилося і налічувало: до 150 тис. особового складу, понад 2600 танків та ББМ, понад 1300 од. артилерії (включно з РСЗВ).

Бойові дії велися по рубежу: Широка Балка, Шуми, Майорськ, Озарянівка, вздовж каналу Сіверський Донець – Донбас, зах. ок. Бахмуту, Сакко і Ванцетті, Яковлівка, Спільне, Золотарівка, Діброва, Торське, Нововодяне, Ковалівка, Куземівка, Ягідне, Першотравневе, Лиман Перший, вздовж лівого берега р. Оскіл, ДКУ.

В межах зони відповідальності **ОУВ “Харків”** противник з метою недопущення перекидання українських підрозділів на інші напрямки зберігав військову присутність поблизу ДКУ, продовжував обстріли прикордонних населених пунктів з території рф, а також активізував діяльність ДРГ.

В межах зони відповідальності **ОТУ “Лиман”** після тимчасового затишшя на ділянці фронту Куп'янськ – Сватове – Кременна ворог відновив наступально-штурмові дії, щоб витіснити Сили оборони України з району Серебрянського лісництва та за річки Оскіл і Чорний Жеребець, які у подальшому слугували б йому бар'єрним рубежем.

Поряд з цим, тривало перегрупування сил і засобів між угрупованнями військ

“Запад” та “Центр” зс рф із задіянням оперативних резервів. Тільки на Куп’янському напрямку було зосереджено до 50 тис. особового складу, понад 500 танків, 500 ББМ, більше 30 артилерійських систем та до 150 РСЗВ.

Всього на Лиманському та Куп’янському напрямках ворог сконцентрував понад 110 тис. особового складу (мсбр – 11, мсп (тп, дшп, пдп) – 41, омсб (тб) – 9).

Тактика противника суттєвих змін не зазнала і нагадувала дії “вагнерівців” під Бахмутом, коли великою кількістю штурмовиків російське командування намагалося “продавити” позиції українських військ. Саме для виходу на Куп’янськ було сформовано угруповання у складі восьми штурмових загонів “шторм z”²⁹³.

Одночасно з наступом з району Новоселівського ворог спробував розсікти угруповання Сил оборони України ударом у фланг для подальшого його оточення. Але завдяки залученню додаткових сил і засобів дії противника не досягли своєї мети.

В межах зони відповідальності **ОТУ “Соледар”** на Бахмутському напрямку ворог здійснював нарощування угруповання військ, підвищував щільність вогню артилерії, посилював оборонні спроможності, у т.ч. облаштовував додаткові інженерні загородження на загрозливих напрямках. Значні сили були задіяні для стримування наступальних дій ЗС України північніше Бахмута.

У південній частині міста та на його околицях російське командування зосередило угруповання, до складу якого (без урахування артилерійської складової) входили: 72 та 4 омсбр 2 АК, 11 одшбр, 83 дшбр, 102 мсп, 80, 68 тп, 1307 мсп ТрВ, 141 смп внг росгвардії, 14 омсб (ТрО) “призрак” 2 АК, “добровольчий” батальйон барс – 13 “русский легион”, 374 особ мр 2 АК та інші.

В даному районі противник намагався вибудувати рубіж оборони вздовж залізниці на ділянці між Бахмутом та Курдюмівкою. Це мало створити умови для утримання під контролем важливої логістичної артерії – дороги Бахмут – Горлівка (Т 0513). Однак, через просування ЗС України ворог відійшов.

Противник намагався діяти переважно вздовж основних транспортних маршрутів, які могли б забезпечити відносно швидку логістику його військ. Тому вкрай важливим було утримання Курдюмівки (Зеленопілля – Озарянівка – Андріївка).

Саме тому для організації стійкої оборони в районі Курдюмівки та Зеленопілля противник зосередив 57 омсбр, зведені тактичні загони 346 обр спп, а також окремі підрозділи 68 тп. Російське командування усвідомлювало, що в разі прориву рубежу оборони Одрадівка – Миколаївка Друга, це могло негативно відобразитись на всьому Бахмутському угрупованні.

Загалом, на кінець серпня 2023 року, в зоні відповідальності ОСУВ “Хортиця” російські війська активізували наступальні дії на Куп’янському та Лиманському напрямках, фактично втратили ініціативу і перейшли до оборони в районі Бахмуту.

Угрупування Сил оборони України силами ОСУВ “Хортиця” (ОУВ “Харків”, ОТУ “Лиман” і “Соледар”) та ОСУВ “Таврія” (ОТУ “Донецьк” і ОУВ “Запоріжжя”) продовжувало наступальну та оборонну операції у Східній ОЗ у межах Донецького та Слобожанського ОР з основними завданнями:

недопущення прориву угруповань військ противника у глибину по рубежу: Тополі, Дворічна, Кислівка, Новоселівське, Макіївка, Торське, Білогорівка, Спірне, Оріхово-Василівка, Курдюмівка, Красногорівка, Авдіївка, Первомайське, Мар’їнка,

²⁹³ Що таке «Шторм-Z», або російське командування на втрати не зважає // www.armyinform.com.ua. – 2023, 4 квітня. – URL: <https://tinyurl.com/2s3z38x4>

Вугледар, шляхом створення стійкої ешелонованої оборони;

відбиття наступу противника на Куп'янському, Лиманському та Бахмутському напрямках;

недопущення просування противника в напрямках: Куп'янськ-Ізюм; Донецьк-Покровськ; Бахмут-Краматорськ; Волноваха-Костянтинівка з виходом на адміністративні кордони Донецької і Луганської областей;

відновлення втраченого положення проведенням контратак (контрудару);

відбиття ударів засобів повітряного нападу противника;

дезорганізація системи управління військами і зброєю, логістичного забезпечення, ППО, розвідки та РЕБ противника.

Основні зусилля зосереджувалися на утриманні ініціативи, максимальному знищенні найбільш боєздатних підрозділів російських військ та створенні умов для наступальної операції ЗС України зі звільнення ТОТ.

На Куп'янському та Лиманському напрямках підрозділи Сил оборони України, попри шалений тиск, стійко утримували займані рубежі та позиції, відбивали численні атаки ворога та завдали йому значних втрат.

На Бахмутському напрямку ЗС України продовжували володіти ініціативою та мали тактичний успіх на південь від Бахмута, де головним завданням залишалось витіснення противника до залізниці, яка проходила західніше Кліщіївки, через Андріївку та Курдюмівку.

Битва за Бахмут тривала вже понад рік. Влітку українські війська у кривавих боях поступово відвойовували панівні висоти на півдні та півночі міста з метою взяття його в оперативне оточення. Західні експерти та ЗМІ відзначали, що українське командування перетворило цей районний центр на справжню “м'ясорубку” для боєздатних підрозділів регулярної російської армії та різного роду збройних формувань і пвк. Саме тому за назвою цього міста закріпилось уявлення про одну з найбільш масштабних битв російсько-української війни.

Для ЗС України стратегія боротьби за повністю зруйнований районний центр полягала у виснаженні російських військ та зменшенні їх спроможностей для відновлення наступу у найближчі місяці. При цьому тактичне положення противника продовжувало погіршуватися. За інформацією МО України, наприкінці серпня на Бахмутському напрямку вдалося звільнити 44 км² території²⁹⁴.

Зона відповідальності ОСУВ “Таврія”

Противник у складі УВ “Запорожжє” (58 ЗВА, 35 А) та УВ “Восток” (5 А, 29 А, 36 А) вів бойові дії оборонного характеру по рубежу: Василівка, Нестерянка, Мирне, Дорожнянка, Марфопіль, Старомлинівка, Павлівка, Володимирівка. Одночасно бойові дії наступального характеру проводилися по рубежу: Мар'їнка, Старомихайлівка, Первомайське, Авдіївка, Кам'янка, Красногорівка.

З метою утримання ТОТ Донецької та Запорізької областей, ймовірно, ворог виконував наступні завдання:

недопущення просування ЗС України в напрямку Мелітополя, Бердянська та Маріуполя з подальшим виходом на адміністративний кордон з ТОТ АРК (утримання “сухопутного коридору”);

забезпечення контролю над акваторією Азовського моря;

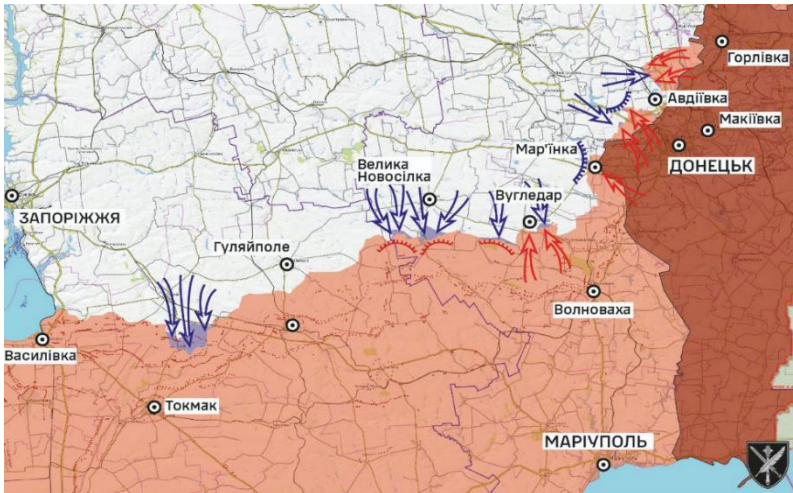
²⁹⁴ ЗСУ вже звільнили 44 квадратні кілометри на Бахмутському напрямку // Укрінформ. – 2023, 28 серпня. – URL: <https://tinyurl.com/5c7wr5c2>

дезорганізація систем управління військами і зброєю, ППО, розвідки та РЕБ, а також логістичного забезпечення Сил оборони України.

В зоні відповідальності **ОУВ “Запоріжжя”** окупанти зосереджували зусилля на недопущенні просування ЗС України у напрямку до Азовського узбережжя, у т.ч. вводячи в бій частину оперативних резервів, а також продовжували вдосконалювати фортифікаційне обладнання на ТОТ.

УВ “Восток” зс рф складалося переважно із частин Східного та Південного ВО і налічувало до 105 тис. особового складу, майже 470 танків, до 1410 ББМ, понад 720 артсистем, до 230 РСЗВ та до 12 ОТРК²⁹⁵.

При плануванні бойових дій російське командування все ще покладалося на добре підготовлену ешелоновану систему оборони із розгалуженою смугою забезпечення та головним рубежем оборони. Проте цього вже було недостатньо, щоб

ефективно протистояти українському наступу. На ділянках фронту, де відмічалось просування ЗС України, ворог почав відчувати нестачу артилерійських боєприпасів. Далися ознаки проблеми, пов'язані з прикриттям флангів між підрозділами, а також логістикою в цілому. Дефіцит основних видів ОВТ впливав

на мобільність військ та унеможлиблював застосування маневреної оборони.

Внаслідок зазначених прорахунків противнику не вдалося утримати важливі населені пункти Урожайне та Роботине, як ключові у напрямку на Токмак – важливий логістичний хаб, який противник утримував потужною обороною. Намагаючись зупинити український наступ та відчуваючи гостру потребу в додаткових силах і засобах, російське командування було змушене вишукувати резерви для посилення цих напрямків.

Накопичивши на Токмацькому напрямку додаткові сили і засоби, командування зс рф почало формувати ударні групи, ймовірно, для нанесення флангових ударів по українському наступальному угрупованню. У такий спосіб воно намагалось зупинити розширення смуги прориву російської ешелонованої оборони та не допустити створення умов для подальшого наступу на Мелітополь (Токмак).

Зокрема, на Токмацькому напрямку ширина вклинювання передових підрозділів ЗС України до перших позицій основного рубежу оборони противника місцями сягала 3 км і продовжувала збільшуватися. Зважаючи на цю загрозу, командування зс рф поставило завдання УВ “Восток” докласти зусиль, щоб забезпечити безпечний “сухопутний коридор” до Криму та не допустити перерізання маршрутів постачання ОВТ російським військам у Запорізькій та Херсонській областях.

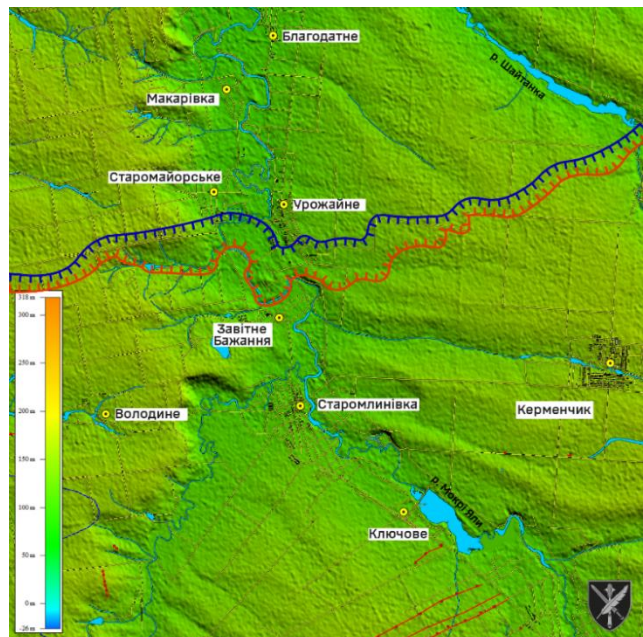
Після липневих ударів по мостах на ТОТ АРК, противник не зміг відновити логістику на півострові. Автомобільні смуги т.зв. “кримському мосту” функціонували

²⁹⁵ Що саме являє собою стотисячне російське угруповання у Приазов'ї // Інформаційний Спротив – 2023, 19 серпня. – URL: <https://tinyurl.com/chf8563r>

в обмеженому режимі й виключно для легкового транспорту, а залізниця – за спеціальним обмеженим режимом. Через це мостова артерія росіян не могла повноцінно забезпечувати потреби держави-агресора на Кримському напрямку²⁹⁶.

Протягом серпня діяльність кораблів чф рф в акваторії Азовського моря залишалась низькою, переміщення десантних кораблів не спостерігалось, носії крилатих ракет в акваторію не заходили.

В зоні відповідальності **ОТУ “Донецьк”** противник проводив наступальні дії, метою яких був вихід на адміністративні кордони Донецької області. Крім того, підвищена активність штурмових підрозділів мала за ціль спонукати командування ЗС України задіяти резерви з інших напрямків, перш за все Запорізького, де тривав український наступ. Головні удари противник продовжував зосереджувати на Авдіївському та Маріїнському напрямках, незначний успіх мав південніше Авдіївки. Відмічалася традиційно висока інтенсивність авіаударів та артобстрілів.

Російське командування здійснило низку спроб відновити втрачені положення на Шахтарському напрямку в районі Старомайорського, які успіху не мали. Ворог зазнав суттєвих втрат та був вимушений зосередити свої основні сили на правому фланзі угруповання.

Сили оборони України у складі ОСУВ “Таврія” (ОУВ “Запоріжжя”, ОТУ “Донецьк”) проводили наступальну операцію, основними завданнями якої були:

розсічення угруповання військ противника, обхід та блокування його осередків опору/оборони (зазвичай населені пункти), вихід до ключових транспортних вузлів в напрямку на Мелітополь, Бердянськ і Маріуполь та оволодіння ними;

недопущення прориву військ противника в районі Донецька та Авдіївки;

порушення системи управління, ППО та логістики противника.

В зоні відповідальності ОУВ “Запоріжжя” Сили оборони України продовжували проводити наступальну операцію, знижуючи бойовий потенціал угруповання військ “Восток” зс рф та поступово просуваючись до другої лінії оборони противника, яку він вибудував на південній ділянці фронту. Одночасно розширювався по флангам район прориву на цьому напрямку.

Значно зросла кількість вогневих завдань, які відпрацьовувала українська артилерія. Основний акцент робився на виснаження російських військ, знищуючи за допомогою далекобійної артилерії та високоточних ракет місця зосередження особового складу, ОВТ та логістику противника.

На Маріупольському та Мелітопольському напрямках передові підрозділи ЗС України зуміли взяти під контроль ряд ключових висот і кілька населених пунктів,

²⁹⁶ Кримський міст “поставили на провітрювання” // Еспресо. – 2023, 17 серпня. – URL:<https://tinyurl.com/3nvxkpuv>

серед яких стратегічно важливі і сильно укріплені – Урожайне (16.08.2023)²⁹⁷ та Роботине (22.08.2023)²⁹⁸, та продовжили просування вздовж першої лінії оборони противника, розширюючи смугу вклинення. Дані населенні були найважливішими опорними пунктами для російських військ у цій локації – на межі першої та другої ліній оборони. Звільнивши їх, українські передові підрозділи наблизились впритул до другорядних рубежів оборони противника та почали підготовку до штурму²⁹⁹.

Водночас Сили оборони України не припиняли завдавати ураження в глибокому тилу противника всіма можливими способами. Так, вранці 24 серпня спецпідрозділи ГУР МО України провели диверсійну висадку поблизу н.п. Маяк на мисі Тарханкут, де знаходиться база 3-го радіотехнічного полку радіотехнічних військ пкс рф. В ході спецоперації за участю малих плавзасобів та авіації було знищено до 30 росіян і пошкоджено чотири швидкохідні катери. Дана висадка вчергове показала неефективність російської оборони на тимчасово окупованому півострові³⁰⁰.

В зоні відповідальності ОТУ “Донецьк”, Сили оборони України продовжували стримувати наступ російських військ та утриманні лінії фронту на визначених рубежах. На Авдіївському напрямку українські підрозділи були змушені відійти на більш вигідні позиції для зменшення власних втрат та ефективного знищення противника. Водночас на Шахтарському напрямку підрозділи ЗС України не давали можливості противнику відновити раніше втрачені позиції та подекуди проводили контрнаступальні дії, заволодівши вигідними ділянками на лінії зіткнення³⁰¹.

Зона відповідальності ОСУВ “Одеса”

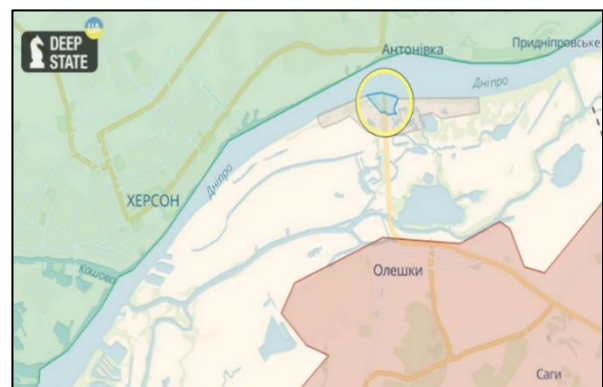
Противник силами угруповання військ “Днепр” (22 АК, 49 А, 7 дшд) вів бойові дії оборонного характеру по рубежу: Енергодар, Велика Лепетиха, вздовж р. Дніпро, Очаків. З метою утримання ТОТ Херсонської та Миколаївської областей, ймовірно, виконував наступні оперативні завдання:

недопущення просування ЗС України в напрямку Каховки, Олешок та Кінбурнської коси з подальшим виходом на адміністративний кордон з ТОТ АРК (утримання “сухопутного коридору”);

встановлення контролю над центральною і північно-східною частинами акваторії Чорного моря;

посилення діяльності диверсійно-розвідувальних сил в районах островів у гирлі р. Дніпро.

Основні зусилля російське командування зосередило на відтинку Гола Пристань – Нова Каховка, де розгорнуло більшу частину УВ “Днепр”, включаючи оперативні резерви. Форсування р. Дніпро підрозділами ЗС України в районі

²⁹⁷ Україна звільнила Урожайне // BBC. – 2023, 16 серпня. – URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/news-66524040>

²⁹⁸ ЗС України зайшли в Роботине // BBC. – 2023, 22 серпня. – URL: <https://tinyurl.com/ycku8zzr>

²⁹⁹ Російські війська під Старомлинівкою: окупанти розраховують на другу лінію оборони // Інформаційний Спротив. – 2023, 17 серпня. – URL: <https://tinyurl.com/33fz5v8v>

³⁰⁰ Під час спецоперації ГУР в Криму українські військові ліквідували особовий склад та пошкодили техніку окупантів // Еспресо. – 2023, 17 серпня. – URL: <https://tinyurl.com/h8bp5xnr>

³⁰¹ Ситуація на Волновахському напрямку // Інформаційний Спротив. – 2023, 4 серпня. – URL: <https://tinyurl.com/mekt3ryp>

північніше Нової Каховки розглядалося як мало ймовірне, про що свідчила незначна кількість військ.

Водночас ворог докладав значних зусиль для ліквідації плацдарму, який тривалий час вдавалося утримувати Силам оборони України на лівому березі р. Дніпро в районі Олешок. Проводячи численні штурмові дії із північної околиці цього населеного пункту, окупантам так і не вдалося вибити українські передові підрозділи із зайнятих позицій. Цьому сприяв і складний характер місцевості та ефективна робота української артилерії³⁰².

З метою стримування наступальних дій ЗС України на лівобережній Херсонщині противник активно нарощували систему оборонних рубежів, яка поступалася тій, що була облаштована на Запорізькому напрямку, особливо на першому рубежі. Її особливість – щільне мінування берегової смуги, велика кількість спостережних пунктів та замаскованих вогневих позицій. На другому рубежі оборони УВ “Днепр” інженерно-фортифікаційними загородженнями і позиціями, в більшості випадків, прикривалися окремі населені пункти, маршрути постачання та опорні пункти.

Сили оборони України у складі **ОСУВ “Одеса”** (ОУВ “Дунай”, ОУВ “Дністер” та угруповання різнорідних сил) проводили стабілізаційну операцію, основними завданням якої були:

- утримання контролю над правим берегом Дніпра та північно-західною частиною акваторії Чорного моря;

- боротьба з диверсійно-розвідувальними силами противника в районах островів у гирлі р. Дніпро;

- відбиття ударів засобів повітряного нападу противника;

- порушення системи управління, ППО та логістики противника.

На відміну від інших ТОТ, на Херсонщині була чітко виражена “сіра” смуга. Узбережну ділянку місцевості шириною 15-20 км вздовж лівого берега р. Дніпро противник не був спроможний утримувати під постійним контролем, оскільки ця територія перебувала в зоні ураження української артилерії з вищого правого берега. Формально це була т. зв. сіра зона, в якій досить складно тривалий час перебувати на стаціонарних позиціях. Тому майже всю важку техніку противник вивів у безпечні райони.

В серпні 2023 року Силам оборони України на окремих напрямках вдалося розширити зону вогневого впливу до 80 км. Покращенню тактичного положення військ та можливостей розвідки також сприяло утримання упродовж двох місяців поспіль плацдарму на лівобережжі Дніпра в районі зруйнованого Антонівського мосту. Як результат, зросли якісно-кількісні показники знищених місць зосередження особового складу та ОВТ противника³⁰³. А спроби розширення плацдарму в районі Олешок та активізація дій на островах у дельті Дніпра вказували на підготовку ЗС України до наступу на Херсонському напрямку.

ЗС України вже тривалий час перевіряли на практиці різні варіанти подолання цієї великої водної перепони, у т.ч. на малих плавзасобах, включно до гумових човнів і каяків. Це відбувалося по всій протяжності нижнього Дніпра, від Нової Каховки до його дельти, а також на Кінбурнській косі. При цьому проблемою все ще залишалося

³⁰² На Таврійсько – Кримському напрямку ворог намагається ліквідувати плацдарми ЗСУ на лівому березі Дніпра // Інформаційний Спротив. – 2023, 9 серпня. – URL: <https://tinyurl.com/mt3uh8f7>

³⁰³ “Зоряна ніч” в Олешках: ЗСУ знищили два склади окупантів // СТОПКОР. – 2023, 13 серпня. – URL: <https://tinyurl.com/4kfsxh4c>

переправлення важкої техніки та значних обсягів боєприпасів³⁰⁴.

Вбачаючи підвищену загрозу з деокупованої правобережної Херсонщини, противник активізував свої дії на р. Дніпро, але їх ефективність була вкрай низькою. Поряд з цим, держава-агресор намагалася контролювати обстановку і в акваторії Чорного моря, куди направлялися для чергування кораблі-ракетоносії чф рф.

Черговою підставою для підвищення напруги на морі став вихід росії із Чорноморської зернової ініціативи та заяви про перехоплення цивільних торгових суден, які прямуватимуть до українських портів. З цією метою російське командування спеціально вивело в акваторію між Одесою і Босфором патрульний корабель “Сергій Котов”³⁰⁵.

В свою чергу, 4 серпня 2023 року Україна оголосила про воєнну загрозу для судноплавства в акваторії шести російських портів у Чорному морі (Анапа, Новоросійськ, Геленджик, Туапсе, Сочі та Тамань)³⁰⁶.

Водночас, враховуючи результати вдалих ракетних ударів, якими було успішно потоплено кілька російських військових кораблів, у т.ч. крейсер “Москва”, почастишали атаки українських морських безпілотників. Ці дії демонстрували неспроможність чф рф забезпечувати свою безпеку ні у відкритому морі, а ні на своїх військових базах, які, за твердженнями російських ЗМІ, були надійно захищені. Підтвердженням тому стала чергова атака морськими БпЛА бази російського флоту в Новоросійську (04.08.2023), в результаті якої зазнав серйозних пошкоджень великий десантний корабель “Оленегорський горняк”. Відремонтувати цей корабель у стислі терміни росіянам навряд чи вдасться, перш за все, через відсутність доступу до запасних частин, які виготовляє польська верф Stocznia Północna (Remontowa Shipbuilding)³⁰⁷.

Особливість цієї спеціальної операції (ВМС ЗС України та СБУ) полягала в тому, що ударні дрони атакували ворожі кораблі безпосередньо на території рф. Раніше кремль звинувачував Україну у нібито використанні зерновозів (як допоміжних суден) для запуску морських БпЛА. Наразі вже стало очевидним, що українські засоби ураження мають запас ходу, якого вистачає, щоб дістатися до будь-якого району в Чорному морі.

Примітно, що удар по рейду стався за кілька днів після того, як Україна розкрила деякі деталі своєї нової зброї – морських безкіпажних катерів, які стали новим етапом в еволюції озброєння ВМС.

Українські морські ударні дрони стали для противника реальною загрозою, проти якої він активно намагався винайти ефективну тактику і засоби протидії. Незважаючи на певну кількість знищених БпЛА, частина з них досягала своїх цілей. А оскільки існували реальні втрати, то співвідношення ціни такого дрона та ціни знищеного або ураженого бойового корабля – непорівнянні, що вказувало на досить ефективний напрямок розвитку українського військового флоту. Внаслідок зазначених подій ворог почав розосереджувати свої кораблі з районупівденно-східного узбережжя

³⁰⁴ ЗС України вже на лівому березі Дніпра, це черговий крок наступу// УНІАН. – 2023, 11 серпня. – URL: <https://tinyurl.com/bdh58v2j>

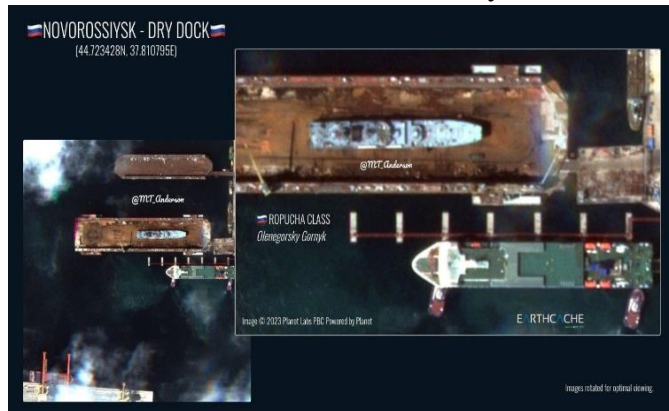
³⁰⁵ МО Великобританії: Є ризики ескалації у Чорному морі // DW. – 2023, 26 липня. – URL: <http://surl.li/meyst>

³⁰⁶ Україна оголосила про воєнну загрозу в портах рф у Чорному морі // www.slovoidilo.ua. – 2023, 4 серпня. – URL: <https://tinyurl.com/mr2au998>

³⁰⁷ Морський дрон пошкодив російський десантний корабель у Чорному морі // Militarnyi. – 2023, 4 серпня. – URL: <https://tinyurl.com/2xpa8ate>

ТОТ АР Крим до Новоросійська рф, іноді ховаючи їх за цивільними суднами, а в пунктах базування для захисту кораблів від морських БПЛА розтягнув бонові загородження³⁰⁸.

Логічним продовженням цієї роботи стало створення вперше в історії у складі ВМС ЗС України 385-ї окремої бригади морських безпілотників. Про це Президент України Володимир Зеленський повідомив під час урочистостей з нагоди Дня Незалежності України³⁰⁹.

Зона відповідальності ОСУВ “Північ”

Основною метою **противника** у межах зони відповідальності ОСУВ “Північ” залишалося сковування частини Сил оборони України поза районами активних бойових дій. Для цього проводилися переважно демонстраційні та інформаційні заходи. Зокрема, вкотре було продовжено військові навчання рб і рф³¹⁰. Неподалік від Сувальського коридору, поблизу кордонів держав-членів НАТО – Польщі та Литви, пройшли командно-штабні навчання 6 огмбр зс рб³¹¹. Також у цьому ж районі група найманців пвк “вагнер” залучалася до підготовки військовослужбовців зс рб³¹².

Всього для прикриття кордону з Україною у Брянській, Курській та Белгородській областях утримувалося три угруповання військ (“брянськ”, “курсськ” та “белгород”).

Суттєвим чинником дестабілізації обстановки на північному напрямку поряд із ядерною риторикою о. лукашенка³¹³ стало порушення повітряного простору Польщі двома білоруськими вертольотами, які брали участь у військових навчаннях 1 серпня 2023 року³¹⁴. Керівництво Литви та Польщі оцінили такі дії як чергову провокацію мінська. Крім того білорусь активно готувала військову інфраструктуру до навчань країн одкб “Бойове братство-2023” (01-06.09.2023)³¹⁵.

У серпні кількість сил і засобів у прикордонних районах білорусі залишалася сталою. Російський наземний компонент практично у повному складі було виведено з території рб (перебував у резерві об’єднаного угруповання військ рф та рб). Не виключено, що росія мала намір використати навчання одкб як чергову демонстрацію

³⁰⁸ Кораблі РФ у Чорному морі ховаються за цивільними суднами, побоюючись нових атак // Суспільне Новини. – 2023, 18 серпня. – URL: <https://tinyurl.com/34hr8vdy>

³⁰⁹ У ВМС України створили бригаду морських дронів // www.mil.in.ua. – 2023, 26 серпня. – URL: <http://surl.li/meyki>

³¹⁰ Білорусь вкотре продовжила військові навчання з Росією // dsnews.ua. – 2023, 20 серпня. – URL: <https://tinyurl.com/4r6vtf2x>

³¹¹ Готуються до війни з НАТО? Білорусь розпочала навчання на кордоні з Польщею та Литвою // apostrophe.ua. – 2023, 07 серпня. – URL: <https://tinyurl.com/23m4rmcf>

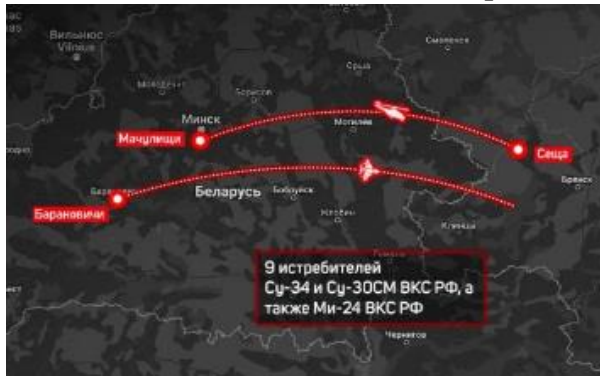
³¹² Польща занепокоєна тим, що понад сотня “вагнерівців” вирушила до Сувальського коридору // lb.ua. – 2023, 29 липня. – URL: <https://tinyurl.com/yzdn8aku>

³¹³ Російське вторгнення: білоруський контекст у серпні 2023 року // ukrinform.ua. – 2023, 13 вересня. – URL: <https://tinyurl.com/23vp9zfs>

³¹⁴ Гелікоптери білорусі перетнули польський кордон // [Sprotyv.info](https://sprotyv.info). – 2023, 2 серпня. – URL: <https://tinyurl.com/2yt2c3xd>

³¹⁵ У білорусі стартують навчання ОДКБ // unn.com.ua. – 2023, 1 вересня. – URL: <https://tinyurl.com/6pu8czrw>

нарощування своєї військової присутності в білорусі³¹⁶, враховуючи знаходження там до 6,5 тис. найманців пвк “вагнер”³¹⁷.

Також рф вивела з рб практично все своє авіаційне угруповання, основна частина якого дислокувалась там з початку 2023 року³¹⁸. Ймовірно, в планах російського командування було задіяння авіаційного компоненту для атак на Україну.

Поряд з цим, за сприяння кдб рб та фсб рф, частина “вагнерівців” долучалася до виявлення погано контрольованих ділянок

державного кордону та спроб виведення з ладу технічних засобів спостереження сусідніх держав. Можливо їх також готували до вчинення інших провокацій, зокрема прориву до ЄС груп мігрантів, а також диверсій і заворушень на території Польщі та Литви³¹⁹.

Загалом формування наступального угруповання, яке спроможне здійснити вторгнення з території рб в Україну, не відмічалось. Проте зберігалася загроза нанесення ракетних та авіаційних ударів, а також застосування ДРГ противника.

Сили оборони України у складі ОСУВ “Північ” продовжували проводити стабілізаційну операцію в межах Волинського, Поліського та Сіверського ОР з метою демонстрації готовності до відбиття збройного нападу з території рф та рб, а також захисту цивільного населення, забезпечення функціонування органів державної влади і місцевого самоврядування в районах відповідальності. Підрозділи угруповання військ перебували у постійній бойовій готовності до дій.

Основними завданнями були:

- недопущення незаконного перетину державного кордону України;
- боротьба з диверсійно-розвідувальними силами та НЗФ противника;
- відбиття ударів засобів повітряного нападу противника;
- охорона та оборона важливих об’єктів і комунікацій.

Оцінюючи загальний перебіг російсько-української війни та ймовірні дії противника у близькій перспективі, значну увагу було приділено Волинському напрямку, де проведено комплекс заходів щодо зміцнення охорони та оборони ДКУ – збільшено кількість прикордонних нарядів, посилено бойову службу та ведення розвідки усіма наявними засобами³²⁰.

З метою унеможливлення вчинення провокаційних дій з території рб і рф, у т.ч. під прикриттям проведення спільних військових навчань одкб (“Ешелон”, “Поиск”, “Взаимодействие”), проводилася робота щодо підвищення контрдиверсійних та оборонних спроможностей Сил оборони України на північному напрямку. Особлива

³¹⁶ РФ може наростити кількість військ у Білорусі // Suspilne.media. – 2023, 29 серпня. – URL: <https://tinyurl.com/mr3acwaj>

³¹⁷ Наєв: «Вагнерівці» у Білорусі – небезпека, але ще не загроза // Ukrinform.ua. – 2023, 14 серпня. – URL: <https://tinyurl.com/3a7jw5js>

³¹⁸ Із Білорусі вилетіли 10 вертольотів і 9 винищувачів РФ – Гаюн // pravda.com.ua – 2023, 05 серпня. – URL: <https://tinyurl.com/4yn5mprz>

³¹⁹ Наєв не виключає можливості застосування ПВК “Вагнер” на прикордонні Польщі та Литви // Ukrinform.ua – 2023, 14 серпня. – URL: <https://tinyurl.com/2xtku75p>

³²⁰ Наєв розповів про посилення оборони на Волинському напрямку // Radiosvoboda.org. – 2023, 20 серпня. – URL: <https://tinyurl.com/42mjdxm>

увага приділялася відбиттю повітряних ударів та протидії ДРГ противника, активність яких зросла. Підтвердженням тому стало виявлення та упередження кількох спроб проникнення російських диверсантів у межах Сумської та Чернігівської областей³²¹. Активізувалася робота компетентних органів України щодо викриття мережі ворожих інформаторів, які збирали відомості про місця базування підрозділів ЗС України у прикордонних із росією районах³²².

Загальна обстановка у повітряному просторі України.

Протягом серпня 2023 року **авіація противника** продовжувала завдавати ракетних ударів і застосовувати ударні БпЛА, як безпосередньо по позиціям українських військ, так й по об'єктах критичної та цивільної інфраструктури у тилкових районах країни. Її активність залишалася доволі високою на східному та південному напрямках в акваторії Азовського моря.

Для викриття та ускладнення роботи українських засобів ППО ворог застосовував розосереджені атаки з різних напрямків зі складними маршрутами руху засобів ураження. Інтенсивність ракетних ударів порівняно з липнем суттєво не змінилася. Всього було випущено 167 ракет різних типів (без урахування С-300/400). Дещо зменшилася кількість ударів БпЛА типу Shahed – 231 од. проти 250 од.³²³.

У серпні командуванням пкс рф організувало шість масованих повітряних ударів, під час яких застосовувалося від 20 до 30 ракет або БпЛА (ракетні удари: 6 серпня – 26 од., 15 серпня – 28 од., 30 серпня – 28 од.; удари БпЛА: 2 серпня – 37 од., 6 серпня – 27 од., 23 серпня – 21 од.).

Результати дій противника вказували на покращення цілевказання та планування ураження цілей. Для уточнення стану потенційних об'єктів, серед яких у пріоритеті були

аеродроми, портова та енергетична інфраструктура, використовувалися дані космічної розвідки. Менш активно застосовувалися ракети дальньої дії. Скоріш за все, через їх накопичення для атак по критичній інфраструктурі в осінньо-зимовий період та реагування в разі критичного загострення ситуації на фронті.

Водночас, в умовах західних санкцій, російський ОПК все ж таки зміг дещо наростити виробництво ракет, яких у серпні вдалося виготовити близько 118 од. Разом

³²¹ На Чернігівщині військові зупинили спробу перетину кордону російською ДРГ // Ukrinform.ua. – 2023, 1 серпня. – URL: <https://tinyurl.com/2j5r7exv>; Українські військові відбили наступ російської ДРГ на Чернігівщині // Ukrinform.ua. – 2023, 15 серпня. – URL: <https://tinyurl.com/297r8kmv>; Українські військові відбили наступ російської ДРГ на Сумщині // Ukrinform.ua. – 2023, 12 серпня. – URL: <https://tinyurl.com/mr2ezwts>

³²² На Сумщині затримали інформаторку, яка передавала росіянам дані про базування ЗСУ // Ukrinform.ua. – 2023, 23 серпня. – URL: <https://tinyurl.com/38c8epuz>

³²³ Зведення по ракетних обстрілах за серпень 2023 року // Telegram канал “monitor” – 2023, 1 вересня. – URL: https://t.me/war_monitor/10039

з тим тривала модернізація радянських крилатих ракет – надзвукової Х-22 (індекс Х-32)³²⁴ та дозвукової Х-59 (нові типи Х-59М2, Х-59МК, Х-59МК2 та Х-59МК2)³²⁵.

Для нанесення ударів балістичними та крилатими ракетами російське командування розмістило вздовж ДКУ у межах Ростовської, Курської та Белгородської областей, а також на ТОТ, у т.ч. АРК, 46 пускових установок оперативно-тактичного ракетного комплексу “Іскандер” (неповний комплект трьох ракетних бригад).

За даними ГУР МО України, на кінець серпня 2023 року РФ мала в запасі вже 270 ракет до ОТРК “Іскандер”, з яких упродовж місяця було виготовлено 42 од. (30 балістичних та 12 крилатих)³²⁶. На початку 2023 року противник мав лише 144 таких засобів ураження, якими зазвичай руйнував критичну інфраструктуру України. Водночас росіяни не припиняли вчиняти й терористичні акти проти мирного населення. Так, 19 серпня 2023 року ракетою “Іскандер” було завдано удару по локації в Чернігові, де проходила виставка дронів благодійного фонду Dignitas (проект “Люті Пташки”). Свідченням злочинних намірів ворога стало те, що підривач бойової частини ракети був налаштований на повітряний підрив для ураження великої кількості людей³²⁷ – отримали поранення майже 130 осіб, ще 7 – загинули.

Повітряні Сили ЗС України зосереджували зусилля на прикритті угруповання військ Сил оборони України і критично важливих об’єктів, а також нанесенні ударів по пріоритетних цілях противника в оперативно-тактичній глибині його оборони.

Упродовж серпня 2023 року під час наступальної операції було завдано до 350 авіаційних ударів (у т.ч.: по позиціям ЗРК – 55, по пунктам управління – 9).

Ефективності ударів на великій відстані сприяло використання крилатих ракет класу “повітря-земля” Storm Shadow, які надала Велика Британія. Крім того, в День Повітряних сил України (06.08.2023) Президент України Володимир Зеленський уперше продемонстрував французьку крилату ракету SCALP з індексом EG, яка є модифікованим аналогом Storm Shadow. Дальність польоту цієї ракети становить 560 км, в експортних варіантах – до 290 км. Яку саме модифікацію SCALP отримали ПС ЗС України не оприлюднено. Але навіть за обмеженої дальності під ракетним ударом опинилися об’єкти противника майже на всій території ТОТ АРК і значній частині акваторії Чорного моря. І це за умови, коли пуск здійснювався в повітрі за десятки кілометрів від лінії фронту, що мало убезпечити українські літаки від впливу засобів ППО противника.

Водночас, через близькість районів пуску ворожих ракет до лінії фронту та складність маршрутів їх руху, результативність української ППО у серпні склала 62% від усіх збитих цілей: по ракетах – 56% (уражено 94 із 167) та 66% – по БпЛА типу

³²⁴ У ГУР розповіли, скільки у РФ залишилося ракет і скільки виробляється // Суспільне Новини. – 2023, 28 серпня. – URL: <https://tinyurl.com/583nadnw>

³²⁵ Експерти вивчають російські модернізовані дозвукові ракети, якими атакують Україну // Інформаційний Спротив. – 2023, 29 серпня. – URL: <https://tinyurl.com/2tduh7jd>

³²⁶ На Кордоні з Україною Росія Розмістила 46 ОТРК “Іскандер” // www.sundries.com.ua. – 2023, 10 вересня. – URL: <http://surl.li/mfvnx>

³²⁷ Біля чернігівського драмтеатру сім годин шукали загиблих від удару російського “Іскандера” // Texty. – 2023, 20 серпня. – URL: <https://tinyurl.com/2bjmmrh4>

Shahed (152/231). Дефіцит винищувачів та систем ППО великого радіусу дії не давав змоги ПС ЗС України ефективно протидіяти авіації противника.

Натомість у серпні український ОПК офіційно представив десяту модель FPV-дрона, яку Сили оборони України почали активно застосовувати на полі бою. Всього прийнято на озброєння вже понад 30 моделей БПЛА різних типів.

Завдяки значному прогресу в розвитку БПАК, українські спецпідрозділи змогли наносити удари по важливим цілям в глибокому тилу ворога. Зокрема, 23 серпня 2023 року біля Оленівки на ТОТ АРК було знищено РЛС “Подлет-К1” ЗРК С-400 “Тріумф”. Це стало черговою поразкою для розрекламованої російської системи ППО, особливо враховуючи її обмежену кількість. Також під час цієї атаки зазнав уражень БРК “Бастіон”, який здійснював пуски ракет “Оникс” по українських містах³²⁸.

Досить часто уражались цілі безпосередньо на території рф. Лише 19 та 23 серпня 2023 року в результаті ударів БпЛА по військових аеродромах у Сольцях (Новгородська обл.) і Шайковці (Калуська обл.) вдалося знищити стратегічний бомбардувальник-ракетоносіє Ту-22 МЗ та пошкодити ще чотири літаки³²⁹.

Російський транспортний літак "Іл-76", знищений під час атаки українського БпЛА на авіабазу "Крести" в Пскові. ФОТО © 2023 PLANET

Найбільш неочікуваною для ворога стала атака ударних БпЛА по аеродрому “Крести” у Пскові (700 км від ДКУ). За інформацією ГУР МО України, удар було завдано 30 серпня 2023 року з території росії. Результат – знищено два літаки, ще два отримали серйозні пошкодження. Ці літальні апарати активно використовувалися для перевезення військових вантажів та підрозділів вдв зс рф³³⁰. Безперешкодний удар БпЛА по аеродрому викликав в росії

бурхливу критику влади з боку пересічних громадян та опозиційних кремлівській владі сил.

Така ситуація стала можливою, перш за все, через те, що найбільш сучасні системи ППО (ЗРК «Панцир-С1») та РЕБ зс рф зосередили для прикриття москви. А Україна вкотре демонструвала спроможність виробляти та застосовувати далекобійні безпілотники-камікадзе. Щоб хоч якось змістити фокус уваги з недосконалої системи російської ППО, яка дозволила українським дронам долетіти аж до пскова, роспропаганда вдалася до поширення фейків про атаки дронів нібито з третіх країн, зокрема Естонії та Латвії. Одночасно український ВПК нарощував власне виробництво БпЛА та покращував технічні характеристики безпілотників від інших виробників, тому інтенсивність і частота таких атак буде тільки зростати.

³²⁸ ЗСУ успішно знищили поблизу Оленівки у Криму рідкісну РЛС “Полдет” // Defense Express. – 2023, 23 серпня. – URL: <https://tinyurl.com/4btm5ura>

³²⁹ Атаки по аеродромах “Сольці” та “Шайковка” влаштували дрони ГУР // ТСН. – 2023, 22 серпня. – URL: <https://tinyurl.com/2mdhuzdb>

³³⁰ Момент удару безпілотника, який знищив російські Іл-76, видно на інфрачервоному зображенні // The War Zone. – 2023, 31 серпня. – URL: <https://tinyurl.com/25senz99>

Комплектування та підготовка резервів у зс рф.

Продовжуючи широкомасштабне вторгнення в Україну, у стратегічному вимірі рф зазнавала відчутних втрат. Її економіка потерпала від західних санкцій, ОПК деградував, військові запаси вичерпувалися. Однак у держави-агресора залишалися значні людські ресурси для продовження війни на виснаження.

Саме з цією метою не припинялися приховані мобілізаційні заходи, розпочаті у вересні 2022 року із проголошенням т. зв. часткової мобілізації. Особливо нагальними вони ставали на тлі великих втрат на фронті та швидкого використання стратегічних резервів зс рф.

Незважаючи на численні заклики російських пропагандистів про “священну війну”, яку рф нібито вела проти “українських нацистів і київської хунти”, ідеологічні наративи кремля для більшості мобілізованих росіян слугували лише фоном до більш примітивних цілей. Зважаючи на те, що переважна їх частина походила з депресивних і віддалених регіонів рф, участь у т. зв. сво видавалася майже єдиною можливістю вирватися з безвиході та злиднів. Центральні регіони росії, москва та санкт-петербург поки що залишилися осторонь цих процесів. Російська влада робила це свідомо, щоб не викликати незадоволення серед більш освіченого електорату. Але adeptів “русского міра”, які все ще бажали воювати в Україні, ставало дедалі менше.

Своєрідною компенсацією їх дефіциту було масове залучення до лав російської армії в'язнів, головним аргументом для рекрутства яких являлися обіцянки щодо зняття судимості. З цією метою держдума та рада рф ухвалила законопроект “Про особливості кримінальної відповідальності осіб, які залучаються до участі у спеціальній військовій операції”. Цей нормативний акт став продовженням ухвалених наприкінці 2022 року законів, які дозволили призов за мобілізацією осіб із судимістю (незнятою або непогашеною). Фактично у такий спосіб вдалося узаконити використання цієї категорії громадян у бойових діях в Україні. За різними оцінками, лише у пвк “вагнер” було відібрано від 40 до 50 тис. засуджених, більшість з яких загинули або отримали важкі поранення.

Поряд з цим влада рф продовжувала посилювати контроль за потенційними мобілізованими. Зокрема, до оголошення “часткової мобілізації” 95% російських підприємств не займалися обліком своїх військовозобов'язаних працівників, а в серпні 2023 року контролюючі органи вже масово штрафували їх керівників за порушення законодавства про “облік і контроль”³³¹. І така тенденція лише посилювалася.

Підтвердженням тому став законопроект про кримінальне покарання за ухилення від мобілізації, який передбачатиме штраф або позбавлення волі³³². У разі схвалення держдумою рф цієї норми, порушенням вважатиметься як “самовільне залишення частини мобілізованим”, а також “спроба неявки до військкомату” після отримання повістки. Цей законопроект був розроблений з оголошення т. зв. часткової мобілізації, але весь цей час проходив узгодження.

Наприкінці серпня 2023 року президент рф в. путін підписав ухвалений раніше законопроект про заборону виїзду за кордон росіян з моменту отримання ними повістки, а також закон про підвищення призовного віку росіян до 30 років (набуде

³³¹ Україна і світ – проти російської агресії. Санкції в дії // Служба зовнішньої розвідки України. – 2023, 5 серпня. – URL: <http://surl.li/ltcj>

³³² Росія: за ухилення від мобілізації може загрожувати до 5 років колонії // Крим. Реалії. – 2023, 4 серпня. – URL: <http://surl.li/ludso>

чинності з 01.01.2024)³³³.

Після таких рішень росією прокотилася чергова хвиля підпалів військових комісаріатів. Лише за п'ять днів було зафіксовано 27 таких випадків. При цьому у Санкт-Петербурзі упродовж доби один військкомат намагалися підпалити тричі. А у підмосковному подільську знищити військкомат намагалися двоє 80-річних чоловіків.

Поряд з цим продовжувала зростати кількість випадків самовільного залишення місця служби російськими військовими, відмов виконувати накази командирів або дезертирства. Після початку “часткової” мобілізації до військових судів рф надійшло майже 3 тис. кримінальних справ, по 75% з яких вже винесено обвинувальні вироки. Якщо у січні 2023 року обліковувалося 82 справи, то у липні – 522 (зростання у 6,4 р.)³³⁴. Це свідчило про небажання частини військових і мобілізованих росіян брати участь у бойових діях в Україні. Регіонами-лідерами за кількістю таких справ виступали московська (201), ростовська (156) та свердловська області рф (127), а також приморський край (118).

Також у січні 2023 року Верховний суд рф перестав публікувати інформацію про рішення у справах про злочини проти військової служби, посиляючись на накази МО та ФСБ рф. Більшу частину справ, які слідство кваліфікувало як дезертирство, російський суд змінював на “самоволку”, тобто менш тяжке звинувачення. Це робилося свідомо, щоб повернути таких порушників назад до військових частин (засудженого не можна звільнити зі ЗС рф, якщо суд не засудив його до реального терміну).

Загалом вибір солдата Росії в Україні був доволі обмежений. Російська влада пропонувала йому в'язницю або окоп. На цьому тлі посилювалася реклама контрактної служби. В окремих регіонах рф вона носила абсурдний характер і проводилася навіть у дитячих садочках та похоронних бюро. Боржникам за комунальні послуги пропонувалося укласти контракт з армією в обмін на списання боргів. Весь цей креатив відбувався на тлі все нових і нових “ініціатив” держдуми Росії.

Зокрема, місцевій владі дозволили створювати т. зв. “спеціалізовані унітарні підприємства”, такі собі військові компанії, які сприятимуть силовикам в охороні громадського порядку, забезпеченню безпеки, охороні державного кордону та боротьбі з ДРГ противника. Для цього формуванням може бути надана зброя, засоби боротьби із дронами та інше обладнання. Ймовірно, окремими їх функціями буде допомога федеральним силовим структурам в приборкуванні заворушень та виконанні інших специфічних завдань.

Одночасно із посиленням контрольного і карного механізмів російська влада намагалася вирішити головну проблему мобілізації, а саме забезпечення призовників. Для цього спрощувалася система державних закупівель МО рф. Тепер купувати товари, роботи та послуги дозволено в єдиного постачальника без жодних обмежень, включно із розрахунком готівкою.

³³³ Президент рф підписав закон о повышении верхней границы призывного возраста до 30 лет // Интерфакс. – 2023, 4 серпня. – URL: <https://www.interfax.ru/russia/914908>

³³⁴ Усі йдуть до Сочі. За чотири місяці 2023 року до судів вже надійшло більше справ про самоволку, ніж за попередній рік // Медіазона. – 2023, 11 травня. – URL: <https://zona.media/article/2023/05/11/sochi>

Висновки

Протягом серпня 2023 року стратегічними цілями рф в Україні залишалися – утримання окупованих та захоплення нових територій, як мінімум в межах адміністративних кордонів Луганської і Донецької областей.

Партнери продовжували надавати Україні військову допомогу за “наростаючою шкалою”, що, ймовірно, пов’язано з пересторогою Заходу не допустити аби війна розширилася і перетворилася на пряме протистояння рф з НАТО. Про це свідчить кількість часу, який було потрібно, щоб перейти до передачі Україні ракетних систем і крилатих ракет. Відтак, виникла ситуація, коли ЗС України вже отримали достатньо (на думку західних експертів) ОВТ та підготовки, щоб зупинити дії російських військ.

Але час, який було витрачено на формування численних пакетів військової допомоги, передачу ОВТ та підготовку розрахунків/екіпажів та окремих фахівців, став у нагоді й противнику. Російське командування спромоглося стабілізувати фронт, накопичити резерви та вибудувати потужну лінію оборони на півдні та сході України.

Відповідно відсутність сучасної західної авіації, обмежена кількість далекобійних артсистем і ракет та відповідних типів боєприпасів, важкої броньованої та інженерної техніки, засобів ППО для прикриття угруповань військ (сил) суттєво гальмувала наступальні дії.

Упродовж серпня Сили оборони України володіли ініціативою та здобували невеликі тактичні перемоги, знищуючи найбільш боєздатні підрозділи противника, порушуючи його систему управління та знищуючи осередки логістики у тилкових районах ТОВ. Але атаки на добре підготовлену, ешелоновану оборону противника проводилися без належної підтримки авіації та достатньої кількості засобів далекобійної артилерії, контрбатареєвих систем та систем РЕБ, що значно сповільняло темп наступальних дій.

Перебіг бойових дій вказував на те, що влада рф не готова у близькій перспективі припинити війну. Після її початку, коли було втрачено багато її ресурсів, перш за все людських, російські воєначальники зробили висновки. Зокрема, це відмова від БТГр, активне застосування штурмових загонів із в’язнів і т. зв. “м’ясні штурми”, досить швидке впровадження новацій і тактик, у т.ч. українських, зокрема ударні дрони, маневрена оборона, наступ малими групами, мобільність артилерії.

Відтак, перед рф стояло завдання: утримувати якнайбільшу частину окупованої території України, і паралельно – відновлювати сили для майбутнього наступу.

Тому для України як ніколи важливою залишатиметься системна допомога західних партнерів та відсутність багатьох т. зв. запобіжників, обмежень і графіків щодо наступальних дій ЗС України.

В ОСУВ “Хортиця” обстановка залишалася доволі динамічною і напруженою. На Бахмутському напрямку Сил оборони України проводили наступальні дії, витісняючи противника з панівних висот з метою оперативного оточення Бахмута.

На ділянці фронту Куп’янськ-Лиман ворог перебував в обороні, періодично намагаючись покращити своє тактичне положення. Поряд з цим, на Куп’янському та Сватівському напрямках тривало накопичення резервів.

Формування потужного угруповання військ, ймовірно, свідчило про наміри російського командування у близькій перспективі спробувати відновити ініціативу шляхом збільшення інтенсивності штурмових дій одразу на кількох оперативних напрямках з виходом на стратегічно вигідні рубежі, перш за все річки Оскіл, Чорний

Жеребець та Сіверський Донець.

У зоні відповідальності ОСУВ “Таврія” в рамках наступальної операції виконувалися завдання з виснаження сил противника за допомогою артилерії та ракет дальньої дії, прориву першої лінії його оборони, розширення смуги вклинення та створення плацдарму для розвитку подальшого наступу. Основні просування відбувалися на Запорізькому напрямку в межах ділянки фронту – Роботине, Новопрікопівка, Вербове та Старомайорське, Завітне Бажання, Урожайне. Темпи наступу були сповільнені добре вибудованими лініями оборони, щільною замінованістю території та постійним посиленням угруповань військ противника резервами.

Водночас в зоні відповідальності ОТУ “Донецьк” за рахунок ефективних оборонних дій українських військ вдалося вже тривалий час утримати ділянку фронту, не задіявши додаткових сил.

У зоні відповідальності ОСУВ “Одеса”, сконцентрувавши головні сили в районі Гола Пристань – Нова Каховка, російське командування готувалося до ймовірного масштабного форсування р. Дніпро штурмовими підрозділами ЗС України, посилювало оборонні рубежі та проводило підготовку резервів для посилення угруповання. В той же час, противник намагався усунути плацдарм Сил оборони України на правобережжі Дніпра. Однак, через щільний вогонь української артилерії та злагоджені дії передових підрозділів ЗС України, а також контрбатарею та радіоелектронну боротьбу, дії ворога успіху не мали.

У межах ОСУВ “Північ” обстановка суттєвих змін не зазнала. Основним завданням угруповання ЗС РФ та ЗС РБ залишалося утримання частини наших військ поза зоною активних бойових дій. Сили оборони України вживали додаткових заходів щодо зміцнення охорони та оборони ДКУ та недопущення проникнення ДРГ. Загроза повторного вторгнення з території РБ залишалась низькою.

У повітряному просторі України ворог продовжував утримувати певний пріоритет, враховуючи кількість авіаційного паку бойових літаків. Наносив групі (2-3 літальних апарати) розосереджені (2-3 напрямки одночасно) авіаційні удари, практично не входячи в зону ураження українських засобів ППО вздовж всієї лінії фронту. Нанесення ударів БпЛА-камікадзе здійснювалося з ретельним прорахуванням маршрутів через “сліпі” ділянки для наших засобів ППО та по руслах річок, що у більшості випадків досягало успіху. Зменшення кількості ракетних ударів, ймовірно, свідчило про їх накопичування для чергової спроби руйнування критичної інфраструктури в зимовий період, а також об’єктів Сил оборони у тиллових районах. Водночас противник утримував перевагу в повітрі вздовж всієї лінії фронту та наносив авіаційні удари по позиціях українських військ.

ПС ЗС України спрямовували основні зусилля на прикриття українських підрозділів і важливих об’єктів від ударів засобів повітряного нападу противника та нанесенні ударів по пріоритетних цілях противника в оперативно-тактичній глибині.

Зміни в законодавстві РФ щодо мобілізації та військової служби свідчили про наміри кремля продовжувати війну в Україні, роблячи основну ставку на значній перевазі в живій силі на полі бою. А недосягнуті цілі СВО можуть стати каталізатором другої хвилі мобілізації в росії.

2. ХІД БОЙОВИХ ДІЙ У СЕРПНІ 2023 РОКУ

2.1. У ЗОНІ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ОСУВ “ПІВНІЧ”

Загальна характеристика оперативної обстановки в зоні відповідальності ОСУВ “Північ”.

У серпні 2023 р. оперативна обстановка у зоні відповідальності ОСУВ “Північ”^{*} не зазнала суттєвих змін. Бойові дії на Волинському і Поліському операційних напрямках не велися. Противник продовжував утримувати угруповання своїх військ на території рб та в прикордонних районах Брянської й Курської обл. рф. Ворог обстрілював населені пункти у прикордонних районах Чернігівської й Сумської обл. з мінометів, ракетної й ствольної артилерії, завдавав авіаційних ударів. Противник завдавав ракетних ударів по об’єктах військової та цивільної інфраструктури в межах відповідальності ОСУВ “Північ”.

Протягом серпня 2023 р. війська ОСУВ “Північ” виконували заходи з посилення охорони ДКУ. Здійснювалося удосконалення оборонних рубежів, проводилися навчання військових сил. Визначені підрозділи вели стабілізаційні дії у прикордонних районах для забезпечення безпеки цивільного населення, посилення охорони об’єктів критичної інфраструктури.

Завдання сторін. Склад угруповань військ сторін.

Аналіз оперативної обстановки свідчить, що російські війська на території рб у серпні 2023 р., вірогідно, проводили демонстраційні дії на лінії Брест, Пинськ, Мозир, Гомель, спрямовані на скосування зосереджених на Волинському й Поліському операційних напрямках Сил оборони України.

Підрозділи зс рб продовжували: посилену охорону ділянки білорусько-українського кордону в Брестській та Гомельській обл. рб; проводили спільні військові навчання із зс рф; облаштовували фортифікаційні укріплення та блокпости у прикордонній смузі.

Ймовірно, війська противника на території Брянської й Курської обл. рф мали такі завдання:

- скосування зосереджених на Сіверському напрямку Сил оборони України;
- недопущення прориву російських оборонних рубежів на лінії Клинці, Трубчевськ, Севськ, Рильськ, Суджа, Грайворон;
- знищення пунктів управління Сил оборони України, об’єктів військової та цивільної інфраструктури в зоні відповідальності ОСУВ “Північ”.

Завданнями ОСУВ “Північ” в ході ведення стабілізаційних дій залишались:

- недопущення проникнення ворожих ДРГ на територію Волинської, Рівненської, Житомирської, Київської, Чернігівської та Сумської обл.;
- відбиття ворожих ударів засобами повітряного нападу;
- забезпечення функціонування важливих об’єктів критичної інфраструктури, прикриття Рівненської й Чорнобильської АЕС;
- підтримання правового режиму воєнного стану.

Угруповання зс рф на території рб складалося з частин сухопутних військ, пкс, військ протиповітряної та протиракетної оборони, підрозділів спеціального

^{*} Загальну характеристику природо-географічних умов регіонів, які входять до зони відповідальності ОСУВ “Північ” див.: Воєнно-історичний опис російсько-української війни (липень 2022 року). – К., 2022. – С. 73-74.

призначення і ракетних військ. Ймовірна чисельність угруповання зс рф на території рб на початку серпня 2023 р. не перевищувала 1 тис. військовослужбовців. Наприкінці серпня до білорусі почали прибувати російські війська, в рамках підготовки до військових навчань ОДКБ³³⁵. На початку серпня російське командування передислокувало до рф майже всю розмішену на території рб військову авіацію пкс рф (10 гелікоптерів армійської авіації та 9 винищувачів оперативно-тактичної авіації)³³⁶. Крім того, на території білорусі упродовж серпня 2023 р. дислокувалися незаконні збройні формування пвк “вагнер”. На Сіверському напрямку, в прикордонних районах Брянської та Курської обл. рф, противник зосередив окремі підрозділи зі складу 1 ТА, 20 і 29 ЗВА (Західний ВО). Загальна чисельність зс рб у червні 2023 р. складала близько 60 тис. військовослужбовців.

До складу оперативно-стратегічного угруповання військ (ОСУВ) “Північ” входили: ОУВ “Волинь”, УСіЗО м. Київ, ОУВ “Чернігів”, ОТУ “Суми”. Командувач ОСУВ “Північ” – командувач Об’єднаних Сил ЗС України генерал-лейтенант С. Наєв.

Характер воєнних дій на операційних напрямках в зоні відповідальності ОСУВ “Північ”.

У серпні 2023 р. обстановка у зоні відповідальності ОСУВ “Північ” не зазнала суттєвих змін, ознак створення противником наступальних угруповань на Волинському, Поліському й Сіверському напрямках не було виявлено.

Зосереджені на території Брянської й Курської обл. рф сили противника продовжували вести турбуючі обстріли, намагаючись завдати вогневого ураження позиціям Сил оборони України на Сіверському напрямку. Ворог вів обстріли населених пунктів у прикордонних районах Чернігівської й Сумської обл. із застосуванням мінометів, ракетної й ствольної артилерії, а також завдавав авіаційних ударів. Інтенсивність обстрілів противником українського прикордоння на Сіверському напрямку залишалась високою.

Зокрема, на Чернігівщині вогневого ураження зазнали 31 населених пунктів (у т. ч. – районний центр Новгород-Сіверський, центр міської громади Семенівка), на Сумщині – 50 (в т. ч. – міста районного підпорядкування Середина-Буда, селища міського типу Велика Писарівка, Зноб-Новгородське, Краснопілля, Угроїди). При цьому, авіаційних ударів зазнали райони н.п. Грем’ячка (08.08), Костобобрів (29.08), Леонівка (08.08), Попівка (22.08) Чернігівської обл., Атинське (15.08), Бобилівка (24.08), Волфине (02.08, 04.08, 24.08, 27.08, 30.08), Журавка (20.08), Іскрисківщина (20.08), Костянтинівка (4.08, 10.08, 19.08, 23.08), Олександрівка (10.08), Павлівка (15.08), Попівка (10.08, а/у), Ромни (23.08), Сопич (1.08), Степне (2.08, 10.08, 15.08, 19.08), Яструбине (15.08) Сумської обл.

Найбільш інтенсивних обстрілів зазнали прикордонні райони Сумської обл. Упродовж серпня 2023 р. прикордоння Сумщини зазнало майже 700 обстрілів. Ворожі обстріли спричинили руйнування житлових будинків та об’єктів інфраструктури, а також людські жертви. Зокрема, 23 серпня російський БПЛА влучив у навчальний

³³⁵ Обстановка на кордоні з білоруссю повністю контролюється / Мілітарі Медіа Центр // Facebook. – 2023, 29 серпня. – URL: <https://tinyurl.com/4mkvcja2>

³³⁶ Петренко Р. Із білорусі вилетіли 10 вертольотів і 9 винищувачів рф // Українська правда. – 2023, 05 серпня. – URL: <https://tinyurl.com/3ubju2vv>

заклад у м. Ромни на Сумщині, внаслідок чого загинули 4 працівники освіти³³⁷. 28 серпня внаслідок ворожого обстрілу на Сумщині постраждали троє людей³³⁸.

Намагаючись уразити пункти управління Сил оборони України, об'єкти цивільної та військової інфраструктури на території Києва та північних областей України, противник у серпні 2023 р. завдавав ракетних та авіаційних ударів по об'єктах у зоні відповідальності ОСУВ "Північ". Підрозділи ППО Сил оборони України продемонстрували високу ефективність у відбитті ударів, знищивши усі ворожі цілі в повітряному просторі над Києвом у ніч на 2, 3, 27, 30 серпня³³⁹.

Сили оборони України на сіверському напрямку запобігли спробам ворожих ДРГ проникнути на територію Чернігівської й Сумської обл. Зокрема, в ніч на 01 серпня підрозділ ДПСУ зупинив спробу ДРГ противника перетнути ділянку ДКУ в Чернігівській обл.³⁴⁰ 12 серпня підрозділом ЗС України було виявлено ворожу ДРГ неподалік одного з сіл Зноб-Новгородської територіальної громади Чернігівської обл. В ході бойового зіткнення, ворожі диверсанти зазнали вогневого ураження й відступили на територію рф³⁴¹.

У серпні 2023 р. Сили оборони України продовжували удосконалення оборонних рубежів вздовж державного кордону на Волинському, Поліському й Сіверському напрямках. Було вжито заходів з покращення фортифікаційного обладнання позицій, спорудження додаткових інженерних загороджень, мінування місцевості, посилення охорони та оборони важливих цивільних об'єктів критичної інфраструктури. Крім того, збільшено кількість прикордонних нарядів і спостережних постів, організовано моніторинг обстановки у прикордонних районах рб та рф. Зокрема, станом на середину липня 2023 р. на ділянці ДКУ на території Рівненської обл. створено близько 20 нових опорних позицій й укладено десятки тисяч мін³⁴². У прикордонній смузі в межах Чернігівської обл. створено нові керовані протипіхотні мінні поля, протитанкові мінні поля та інженерні загородження невибухового типу³⁴³.

Зростанню військової майстерності й бойових спроможностей військовослужбовців сприяли заходи з військової підготовки особового складу. В серпні 2023 р. продовжувалася комплексна підготовка військовослужбовців до ведення бойових дій у різній тактичній обстановці. 07 серпня військові навчання розпочались

³³⁷ "Шахед" зруйнував школу на Сумщині, загинуло четверо працівників // Українська правда. – 2023, 23 серпня. – URL: <https://tinyurl.com/mu8d9f4n>

³³⁸ Лозовенко Т. На Сумщині внаслідок обстрілу постраждали три людини // Українська правда. – 2023, 28 серпня. – URL: <https://tinyurl.com/bdmvwzjy>

³³⁹ Понад 10 безпілотників атакували вночі Київ: всі знищено // Українська правда. – 2023, 02 серпня. – URL: <https://tinyurl.com/4ynhsb9p>; Глущенко О. На підльоті до Києва ППО знищила близько півтора десятка повітряних цілей // Українська правда. – 2023, 03 серпня. – URL: <https://tinyurl.com/cu7jjvtc>; Глущенко О. На підступах до Києва працювала ППО, знищила всі ворожі цілі – КМБА // Українська правда. – 2023, 27 серпня. – URL: <https://tinyurl.com/4f6vhmnd>; Глущенко О. Над Києвом ППО знищила понад 20 ворожих цілей – КМБА // Українська правда. – 2023, 30 серпня. – URL: <https://tinyurl.com/3mbmf5hy>

³⁴⁰ Балачук І. На Чернігівщині вночі зупинили російську ДРГ // Українська правда. – 2023, 01 серпня. – URL: <https://tinyurl.com/yp6rn59y>

³⁴¹ Завдяки вмілим та вчасним діям українські захисники зупинили чергову спробу ворога вдертися на територію нашої країни / Командування Об'єднаних Сил ЗС України // Facebook. – 2023, 12 серпня. – URL: <https://tinyurl.com/yhvbvj4d>

³⁴² Станом на зараз на Волинському напрямку немає ознак того, що ворог готується до наземної наступальної операції / Командування Об'єднаних Сил ЗС України // Facebook. – 2023, 11 серпня. – URL: <https://tinyurl.com/3amvy8rh>

³⁴³ Командувач Об'єднаних сил ЗСУ генерал-лейтенант Сергій Наєв відвідав позиції одного з прикордонних підрозділів / Командування Об'єднаних Сил ЗС України // Facebook. – 2023, 04 серпня. – URL: <https://tinyurl.com/4j5ntudn>

на полігоні Дубенського району Рівненської обл.³⁴⁴ Імітація реальних бойових умов відбувалася на конкурсі мінометних батарей, що відбувся 09 серпня у Північно-Західній ОЗ³⁴⁵. Наприкінці серпня військовослужбовці ТрО у Північно-Західній ОЗ відпрацьовували бойову стрільбу з СПГ-9³⁴⁶.

*Фортифікаційні укріплення біля ДКУ на Волинському операційному напрямку
(фото – Об'єднаний прес-центр Сил оборони Північного напрямку)*

У серпні 2023 р. не було зафіксовано ознак формування противником наступальних угруповань на території рб та прикордонних районів Брянської й Курської обл. рф. Оперативна обстановка в зоні відповідальності ОСУВ “Північ” залишалася стабільною та контрольованою³⁴⁷.

Результати.

У серпні 2023 р. демонстраційні дії, здійснені противником на території рб й прикордонних районів Брянської й Курської обл. рф, не мали успіху й не призвели до послаблення угруповань українських військ в інших операційних зонах для нарощування угруповання ОСУВ “Північ”.

На Сіверському напрямку противнику не вдалося уразити скупчення живої сили та військової техніки Сил оборони України, як і здійснити диверсійно-розвідувальну роботу на території прикордонних районів Чернігівської та Сумської обл. Спроби ворожих ДРГ перетнути ДКУ були відбиті.

Сили і засоби ППО України у зоні відповідальності ОСУВ “Північ” зуміли відбити ворожі атаки засобами повітряного нападу. Не було уражено пункти

³⁴⁴ На одному з полігонів у Рівненській області майже два місяці триватимуть навчання // РадіоТрек. – 2023, 05 серпня. – URL: <https://tinyurl.com/5e8pn6fn>

³⁴⁵ У Північній операційній зоні відбувся конкурс мінометних батарей / Командування Об'єднаних Сил ЗС України // Facebook. – 2023, 09 серпня. – URL: <https://tinyurl.com/yck3csn7>

³⁴⁶ Воїни територіальної оборони у Північній операційній зоні відпрацьовують дії обслуг СПГ-9 з бойовою стрільбою / Командування Об'єднаних Сил ЗС України // Facebook. – 2023, 25 серпня. – URL: <https://tinyurl.com/4psjkc4d>

³⁴⁷ Станом на зараз на Волинському напрямку немає ознак того, що ворог готується до наземної наступальної операції / Командування Об'єднаних Сил ЗС України // Facebook. – 2023, 11 серпня. – URL: <https://tinyurl.com/3amvy8rh>; На Волинському напрямку тривають заходи зі зміцнення охорони та оборони державного кордону України / Командування Об'єднаних Сил ЗС України // Facebook. – 2023, 20 серпня. – URL: <https://tinyurl.com/5d6nuv7f>

управління, важливі об'єкти критичної чи військової інфраструктури, не допущено зриву забезпечення процесів життєдіяльності населення України.

Висновки

У серпні 2023 року оперативна обстановка у зоні відповідальності ОСУВ “Північ” суттєво не змінилася. Інтенсивність ураження противником населених пунктів та позицій Сил оборони України в прикордонних районах на Сіверському напрямку залишалася такою ж, як і в попередньому місяці.

Противник утримувався від формування наступального угруповання на території білорусі, а також Брянської й Курської обл. рф, ймовірно, через нестачу живої сили й військової техніки.

Стійкість оборони Сил оборони покращилася внаслідок нарощення нових оборонних рубежів й нового етапу навчань з бойової підготовки підрозділів.

Авіаційні й ракетні удари з боку противника не завдали суттєвої шкоди пунктам управління та військовим підрозділам, не змогли дезорганізувати діяльність об'єктів критичної інфраструктури та органів державного управління в зоні відповідальності ОСУВ “Північ”.

2.2. У ЗОНІ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ОСУВ “ХОРТИЦЯ”

Загальна характеристика оперативної обстановки у зоні відповідальності ОСУВ “Хортиця”.

У серпні 2023 р. противник продовжував зосереджувати основні зусилля на веденні наступальних дій в смугі відповідальності ОСУВ “Хортиця”*, оперативна обстановка продовжувала характеризуватися високою інтенсивністю бойових дій, залишалася складною, але контрольованою. На Куп'янському, Лиманському та Бахмутському операційних напрямках ворог намагався перехопити раніше втрачену ініціативу. Загальна протяжність активної лінії фронту в зоні відповідальності ОСУВ “Хортиця” відчутно не змінилася і станом на 01 серпня становила близько 290 км (195 км – на Куп'янському та Лиманському напрямках, 95 км – на Бахмутському напрямку)³⁴⁸.

Упродовж першої декади серпня оперативна обстановка на лінії бойового зіткнення в зоні відповідальності ОСУВ “Хортиця” характеризувалась систематичним вогневим ураженням позицій підрозділів ЗС України на лінії фронту, військової та цивільної інфраструктури, веденням наступальних дій противника на трьох операційних напрямках – Куп'янськ, Лиман, Бахмут. Наші війська продовжували вести наступальні дії південніше міста Бахмут, внаслідок яких противник вимушено відійшов з позицій в районі південніше Андріївки. Окупанти безуспішно намагалися відновити втрачене положення північніше та західніше Кліщіївки, а також північно-західніше Курдюмівки³⁴⁹. Водночас, на Куп'янському напрямку противник у перші дні серпня досягнув тактичних успіхів, досягнувши траси Р07 Сватове – Куп'янськ

* Зона відповідальності ОСУВ “Хортиця” охоплює північну частину Східної операційної зони. Загальну характеристику територій, які входять до складу Східної операційної зони (площа, кількість і густота населення, наявність залізниць та автомобільних доріг, географічні зони тощо), див.: Опис воєнних дій за червень 2022 року. С.78 і далі).

³⁴⁸ За матеріалами ресурсу Deepstatemap. – Станом на 01.08.2023. – URL: <https://tinyurl.com/4ekc3nbw>

³⁴⁹ Оперативна інформація станом на 10.00 02.08.2023 щодо російського вторгнення / Генеральний штаб ЗСУ // Facebook. – 2023, 02 серпня 2023 року. – URL: <https://tinyurl.com/3rbcjs5t>

північніше від Новоселівки, а також покращивши своє тактичне положення в районах населених пунктів Вільшани, Першотравневого та Куземівки³⁵⁰.

04 серпня міністр оборони росії с. шойгу відвідав передовий командний пункт угруповання військ рф на Лиманському напрямку. Зокрема, він зустрівся з командувачем Центральним військовим округом (ЦВО) генерал-лейтенантом а. мордвічовим, який також командує Центральним угрупованням зс рф³⁵¹. Вказаний візит був підтвердженням важливості Лиманського операційного напрямку в наступальних планах противника й того значення, яке російське військово-політичне керівництво надавало виходу до бар'єрного рубежу річок Оскіл, Сіверський Донець, Бахмутка й створення загрози оточення українських військ в район Сіверська. Імовірно, під час візиту с. шойгу обговорювалися питання посилення російського угруповання в районі Бахмута з метою сповільнення наступу підрозділів ОТУ "Соледар", адже вже 05 серпня російські війська розгорнули найбільш боєздатні формування та частини для підтримки оборонних операцій навколо Бахмута, включаючи підрозділи 11, 98, 106 пдд, а також 364 бр спецназу головного управління генштабу зс рф³⁵².

Після візиту с. шойгу на окуповані території сходу України, цілком закономірно активізувалися спроби противника проводити наступальні дії. Відтак, з 06 серпня мали місце штурмові дії підрозділів зс рф в районі Вільшани, Петропавлівки, Іванівки, Надії та Синьківки (Куп'янський напрямок), Білогорівки, Спільного та Роздолівки (Лиманський напрямок), Курдюмівки, Богданівки, Андріївки, Дружби, Кліщіївки й Диліївки (Бахмутський напрямок)³⁵³. Проте, всі наступальні дії не принесли противнику оперативного успіху. До закінчення першої декади серпня російське ударне угруповання, сформоване на Куп'янському напрямку, понесло вагомі втрати, не отримавши суттєвих здобутків. При цьому, підрозділи ОТУ "Лиман" вдавались до тактики активної оборони, проводячи постійні контратаки на позиції російських військ на всій ділянці лінії фронту від Синьківки на півночі до Серебрянського лісництва на півдні³⁵⁴, а підрозділи ОТУ "Соледар" продовжували вести власні наступальні дії південніше Бахмута³⁵⁵.

Упродовж другої декади серпня війська противника продовжували проводити безуспішні наступальні дії в районі вказаних вище населених пунктів на Куп'янському, Лиманському й Бахмутському напрямку. Єдиною важливою зміною в тактиці ведення бойових дій ворога в цей період стало суттєве підвищення інтенсивності застосування авіації на лінії бойового зіткнення. Безрезультатно намагаючись прорвати оборону

³⁵⁰ Kateryna Stepanenko, Riley Bailey, Grace Mappes, Christina Harward, George Barros, and Mason Clark Russian Offensive Campaign Assessment, August 3, 2023 // Institute for study of war, August 3, 2023. – URL: <https://tinyurl.com/yz68ny5h>

³⁵¹ Kateryna Stepanenko, Riley Bailey, Angelica Evans, Christina Harward, and Mason Clark Offensive Campaign Assessment, August 4, 2023 // Institute for study of war, August 4, 2023. – URL: <https://tinyurl.com/4uwc79c9>

³⁵² Riley Bailey, Nicole Wolkov, Angelica Evans, George Barros, Kateryna Stepanenko, and Frederick W. Kagan Russian offensive campaign assessment, August 5, 2023 // Institute for study of war, August 5, 2023. – URL: <https://tinyurl.com/2butcvzj>

³⁵³ Оперативна інформація станом на 10.00 та 18.00 06.08. – 10.08. 2023 щодо російського вторгнення / Генеральний штаб ЗСУ // Facebook. – 2023, 06 – 10 серпня 2023 року. – URL: <https://tinyurl.com/3rbcs5t>

³⁵⁴ Nicole Wolkov, Riley Bailey, Grace Mappes, Angelica Evans, Kateryna Stepanenko, and Frederick W. Kagan Russian offensive campaign assessment, August 9, 2023 // Institute for study of war, August 9, 2023. – URL: <https://tinyurl.com/mvzsaj66>

³⁵⁵ Оперативна інформація станом на 10.00 та 18.00 06.08. – 10.08. 2023 щодо російського вторгнення / Генеральний штаб ЗСУ // Facebook. – 2023, 06 – 10 серпня 2023 року. – URL: <https://tinyurl.com/3rbcs5t>

підрозділів ЗС України, противник практично щоденно наносив авіаційні удари по позиціях наших військ³⁵⁶. У той же час, до кінця другої декади серпня підрозділам ОТУ “Соледар” вдалося покращити власне тактичне становище південніше і західніше Андріївки на південному фасі Бахмута³⁵⁷.

Початок третьої декади серпня ознаменувався важкими боями на Куп’янському операційному напрямку. Російські коментатори й військові оглядачі навіть заявили про захоплення Синьківки 21 серпня, проте вже до вечора того ж дня спростували цю інформацію³⁵⁸. Одночасно противник активізувався на Бахмутському напрямку, намагаючись відновити втрачені позиції на північному фланзі Бахмута в районі Залізнянського, Василівки та Богданівки. Інтенсивні бої тривали також на південному фланзі Бахмута в центрі Кліщіївки, на північ і захід від Андріївки, і на північ від Курдюмівки³⁵⁹.

24 серпня противник дещо змістив основний напрямок свої наступальних дій. В районі Куп’янська штурмові дії на деякий час припинилися, а головні зусилля ворога перемістились на Лиманський напрямок у район Новогорівки й Білогорівки. Разом з тим, ворог відчайдушно намагався повернути втрачені позиції навколо Бахмута³⁶⁰. 27-28 серпня, не досягши успіху, противник призупинив наступальні дії для перегрупування й ротації підрозділів, відновивши штурми позицій підрозділів ЗС України 29-31 серпня на Лиманському (Новогорівка й Білогорівка) та Бахмутському операційних напрямках (Кліщіївка, Курдюмівка, Андріївка)³⁶¹.

Узагальнюючи характеристики оперативної обстановки в зоні відповідальності ОСУВ “Хортиця” у серпні 2023 р., слід наголосити, що в її межах висока інтенсивність боїв була на декількох ділянках лінії фронту – північно-східна Харківщина (напрямок Лиман Перший, Синьківка; Вільшана, Петропавлівка; Першотравневе, Петропавлівка), де противник вів наступальні дії з метою вийти до м. Куп’янська з півночі і просунутись вздовж р. Оскіл; західна Луганщина (напрямки Новоселівське, Берестове та Кармазинівка, Новосергіївка), де підрозділи зс рф вели наступ з метою захоплення автомобільної дороги Сватове–Куп’янськ і виходу до р. Оскіл в районі південніше Куп’янська та розширення плацдарму на західному березі р. Жеребець і виходу до р. Оскіл в околицях Борової; район Серебрянського лісництва та Білогорівки (напрямки Кременна, Зарічне; Кременна, Ямпіль; Золотарівка, Білогорівка; Шипилівка, Білогорівка), де противник вів штурмові дії, намагаючись вийти до рубежу річок Жеребець, Сіверський Донець і Бахмутка; центральна частина Донеччини (від Роздолівки до Шумів), де противник намагався зупинити просування підрозділів ОТУ “Соледар” і відновити втрачені раніше позиції, а ЗС України продовжували вести

³⁵⁶ Оперативна інформація станом на 10.00 та 18.00 11.08. – 20.08. 2023 щодо російського вторгнення / Генеральний штаб ЗСУ // Facebook. – 2023, 11 – 20 серпня 2023 року. – URL: <https://tinyurl.com/3rbcjs5t>

³⁵⁷ Grace Mappes, Riley Bailey, Kateryna Stepanenko, Nicole Wolkov, and Frederick W. Kagan Russian Offensive Campaign Assessment, August 20, 2023 // Institute for study of war, August 20, 2023. – URL: <https://tinyurl.com/4c9t7kns>

³⁵⁸ Ibidem. Kateryna Stepanenko, Grace Mappes, Nicole Wolkov, Christina Harward, and Frederick W. Kagan Russian Offensive Campaign Assessment, August 21, 2023 // Institute for study of war, August 21, 2023. – URL: <https://tinyurl.com/nhfr7ad>

³⁵⁹ Ibidem.

³⁶⁰ Оперативна інформація станом на 10.00 та 18.00 24.08. – 26.08. 2023 щодо російського вторгнення / Генеральний штаб ЗСУ // Facebook. – 2023, 24 – 26 серпня 2023 року. – URL: <https://tinyurl.com/3rbcjs5t>

³⁶¹ Оперативна інформація станом на 10.00 та 18.00 27.08. – 31.08. 2023 щодо російського вторгнення / Генеральний штаб ЗСУ // Facebook. – 2023, 27 – 31 серпня 2023 року. – URL: <https://tinyurl.com/3rbcjs5t>

наступальні дії з метою зайняти панівні висоти південніше Бахмуту і взяти під вогневий контроль основні шляхи постачання Бахмутського гарнізону ворога.

Завдання сторін у зоні відповідальності ОСУВ “Хортиця”.

Аналізуючи дії зс рф у зоні відповідальності ОСУВ “Хортиця” впродовж серпня 2023 р. можна припустити, що перед ними ймовірно стояли такі завдання:

вийти на рубіж р. Оскіл північніше від Куп’янська; перерізати автошлях Сватове – Куп’янськ на ділянці Куземівка, Берестове; розвинути успіх на ділянці Райгородка, Новогорівки та вийти до м. Борова на р. Оскіл (на Куп’янському операційному напрямку);

оволодіти районами населених пунктів Білогорівки, Діброви, Торського, Серебрянським лісництвом і м. Сіверськ; вийти на бар’єрний рубіж річок Жеребець і Бахмутка (на Лиманському операційному напрямку);

не допустити втрати панівних висот навколо міста Бахмут і повернути раніше втрачені позиції.

Як впливає з характеру бойових дій у серпні 2023 року, війська ОСУВ “Хортиця” мали такі завдання:

не допустити виходу противника до бар’єрного рубежа р. Оскіл на північ від Куп’янська, втрати контролю над автошляхом Сватове – Куп’янськ та розширення противником плацдарму на західному березі р. Жеребець з подальшим просуванням до н. п. Борова (на Куп’янському операційному напрямку);

втримати рубіж оборони Веселе, Спирне, Верхньокам’янське, Білогорівка, Григорівка, Діброва, Торське не дати противнику вийти на бар’єрний рубіж річок Жеребець і Бахмутка (на Лиманському операційному напрямку);

утримати район оборони на західній околиці м. Бахмут; зупинити спроби противника повернути раніше втрачені позиції; продовжувати власні наступальні дії на флангах Бахмута (на Бахмутському операційному напрямку).

Склад угруповань військ сторін у зоні відповідальності ОСУВ “Хортиця”.

збройні сили російської федерації

На Слобожанському, Куп’янському та Лиманському операційних напрямках росія зосередила: ОГ “Белгород” (Белгородська обл. рф., до 10 тис. військовослужбовців, як резерв діючих на території України військ); Угруповання військ (сил) “Запад” (Куп’янський напрямок) та “Центр” (Лиманський напрямок) у складі 50,7 тис., 495 танків, 441 ББМ, 403 артилерійських систем (калібром від 100-мм і вище), 128 РСЗВ³⁶² та 48 тис. військовослужбовців відповідно, до 550 танків, близько 500 ББМ, до 450 одиниць ствольної артилерії, до 150 РСЗВ³⁶³. На Бахмутському операційному напрямку противник зосередив Угруповання військ “Юг”, чисельністю 50-60 тис. особового складу, понад 300 танків та 330 різних артсистем³⁶⁴.

Оперативна група “Белгород” включала підрозділи: 69 обрп; 245 гмсп; 752 мсп; 53 обр ППО; 448 орбр; 237 тп.

Угруповання військ “Запад” зс рф включало підрозділи: 2 мсд 1 ТА; 138 омсбр 6 ЗВА; 144 мсд 20 ЗВА; 25 омбр 6 ЗВА; підрозділи “Шторм-Z” (чисельністю до

³⁶² Машовець К. Росіяни нарощують сили на Куп’янському напрямку, ЗСУ готують зустріч // Інформаційний спротив, 14 серпня 2023. – URL: <https://tinyurl.com/2x2vwr9s>

³⁶³ Корогодський Ю. На Лимано-Куп’янському напрямку діють майже 110 тис. окупантів // Лівий Берег, 27 серпня 2023. – URL: <https://tinyurl.com/bdhdv92>

³⁶⁴ Битва за Бахмут: все про атаки, бої та ситуацію в місті з 5 березня по 21 серпня 2023 року // Суспільне. Новини, 12 серпня 2023. – URL: <https://tinyurl.com/mr3a2br2>

бригади); 26 тп 47 тд 1 ТА; 27 омсбр; 7 мп 18 мсд 11 АК; 5 загін БАРС, 423 мсп 1 ТА; 4 тд 1 ТА; 2 омбр 2 АК; 21 омбр 2 АК; 272 мсп; 30 омсбр.

Угрупування військ “Центр” зс рф включало підрозділи: 3 мсд; 74 омбр; 55 омгсбр; 234 дшп 76 дшд; 35 омбр; 331 пдп 96 аемд; 90 тд; 104 дшп 76 дшд; 237 дшп 76 дшд; 13 і 7 загони БАРС; підрозділи “Шторм-Z” (чисельністю до бригади); 123, 385 арбр; 127 омсбр; 14 обр тервійськ “Призрак” “лнр”; 237, 80 тп; 752 мп; 108 дшп; 56 дшп.

Угрупування військ “Юг” зс рф включало підрозділи: 6 окремого козачого мехполка; 98 пдд; 4 омсбр “лнр”; 68 тп; 39, 57, 72, 123, 200 омбр; 3 омбр “Беркут” “днр”; 60 омбр “Ветерани”; 10 оарбр “днр”; 137, 51 пдп 106 пдд; 83 одшбр; 7 дшд; підрозділи “росгвардії” (“Ахмат”); 346 обр спецназу гру гш зс рф.

Сили оборони України

У зоні відповідальності ОСУВ “Хортиця” (командувач генерал-полковник О. Сирський) впродовж серпня 2023 р. бойові дії вели з’єднання і частини зі складу:

ОУВ “Харків” (зона відповідальності: Слобожанський напрямок; командувач: бригадний генерал А. Грицьков) – включало підрозділи зі складу 101 обрО ГШ, 60, 88 омбр, 105, 107, 128 обр ТрО, 15 обр ар, 27 реабр, 1 обрСпП НГУ, 5 обр УДА, РДК, Іноземний легіон.

ОТУ “Лиман” (зона відповідальності: Куп’янський і Лиманський напрямки; командувач: бригадний генерал В. Шворак) – включало підрозділи зі складу 25 опдбр, 92 ошбр, 10 огшбр, 81 оаембр, 68 оебр, 14, 21, 41, 42, 54, 63, 66, 66, 67, 115 омбр, 100, 103, 125 обр ТрО, 4 і 5 обр НГУ.

ОТУ “Соледар” (зона відповідальності: Бахмутський напрямок, командувач: бригадний генерал А. Богомолів) – включало підрозділи зі складу ОПбр, 77, 79 оаембр, 80, 95 одшбр, 17 отбр, 3, 5, 92 ошбр, 22, 24, 28, 30, 60, 93 омбр, 57 омпбр, 109, 116, 241 обр ТрО, 210 осб “Берлінго”³⁶⁵.

Характер воєнних дій на операційних напрямках у зоні відповідальності ОСУВ “Хортиця”

В офіційних повідомленнях Генерального штабу ЗС України, опублікованих упродовж серпня 2023 р., в зоні відповідальності ОСУВ “Хортиця” виділялося чотири операційні напрямки: Слобожанський (від адміністративної межі Сумської та Харківської обл. до Тополь), Куп’янський (від Тополь до Кармазинівки), Лиманський (від Кармазинівки до Веселого), Бахмутський (від Роздолівки до Шумів).

Як і в попередньому місяці, на всіх зазначених операційних напрямках війська противника здійснювали постійне вогневе ураження позицій українських військ, об’єктів військової та цивільної інфраструктури, на Куп’янському, Лиманському та Бахмутському напрямку противник вів активні наступальні дії, намагався контратаками зупинити просування підрозділів ОТУ “Соледар” та повернути собі тактичну ініціативу.

Підрозділи Сил оборони України на Слобожанському, Куп’янському та Лиманському напрямках вели оборонну операцію на визначених рубежах, а на Бахмутському – проводили наступальні дії на південному фланзі Бахмутського угруповання противника.

³⁶⁵ Подано за матеріалами аналітичних ресурсів: Military Land, Ukraine Control Map; Deep State map; Армія Inform та офіційного інтернет-представництва Президента України Володимира Зеленського (president.gov.ua).

Слобожанський операційний напрямок.

Воєнні дії на Слобожанському операційному напрямку в серпні 2023 р. характеризувалися систематичним вогневим ураженням місць дислокації та районів оборони підрозділів ОУВ “Харків”, військової і цивільної інфраструктури вздовж усього ДКУ в межах Харківської обл. Найчастіше від вогню противника страждали населені пункти, які перебували в зоні ураження польової артилерії, мінометів та ударних БПЛА близького і середнього радіусу дії (до 15 км від державного кордону). Більшість населених пунктів, які на Слобожанському напрямку обстрілювались противником з артилерії та мінометів, піддавались вогневному впливу від 1 до 12 разів протягом місяця. Тридцять три рази ворог завдавав авіаційних і ракетних ударів по населених пунктах на Слобожанському напрямку³⁶⁶.

Дата	Населені пункти по яких завдано авіаційних ударів	Населені пункти, обстріляні мінометами й артилерією
1.08	Уди	Уди, Ветеринарне, Стариця, Вовчанськ, Нестерне, Бударки, Козача Лопань, Петропавлівка
2.08	Козача Лопань	Уди, Козача Лопань, Петропавлівка, Нестерне, Строївка, Тимофіївка, Ветеринарне, Охрімівка
3.08	Козача Лопань, Ветеринарне, Харків, Веселе	Тимофіївка, Ветеринарне, Охрімівка, Петропавлівка, Уди, Тернова, Плетенівка, Вільхуватка
4.08	Ветеринарне, Харків, Веселе	Гур'їв Козачок, Висока Яруга, Вовчанськ, Варварівка, Бологівка, Гатище, Бочкове
5.08	Одноробівка, Стрілеча, Гатище	Козача Лопань, Мала Вовча, Амбарне, Бологівка, Верхня Писарівка, Гатище, Варварівка
6.08	Одноробівка, Стрілеча, Гатище	Караїчне, Бударки, Землянки, Одноробівка, Козача Лопань, Огірцеве, Варварівка, Хатне
7.08	_____	Гур'їв Козачок, Стрілеча, Гатище, Потихонове, Одрадне, Бологівка, Уди, Охрімівка, Нескучне
8.08	_____	Уди, Охрімівка, Нескучне, Бочкове, Амбарне, Стрілеча, Пильна, Гатище
9.08	_____	Стрілеча, Пильна, Гатище, Бударки, Бологівка, Уди, Соснівка, Гранів, Стариця, Вовчанськ, Нестерне
10.08	_____	Червона Зоря, Малі Проходи, Гатище, Варварівка, Рублене, Одрадне, Уди, Гур'їв Козачок, Одноробівка, Стрілеча, Охрімівка
11.08	_____	Уди, Гур'їв Козачок, Одноробівка, Стрілеча, Охрімівка, Строївка, Уди
12.08	Гур'їв Козачок	Окіп, Ветеринарне, Стрілеча, Гатище, Вовчанські Хутори, Охрімівка, Уди
13.08	Гур'їв Козачок	Уди, Стрілеча, Глибоке, Охрімівка, Бударки, Огірцеве, Окіп, Бударки
14.08	_____	Огірцеве, Окіп, Бударки, Уди, Стрілеча, Лук'янці
15.08	_____	Огірцеве, Гатище, Плетенівка, Ветеринарне, Вовчанськ, Крейдянка, Амбарне
16.08	_____	Грані, Плетенівка, Охрімівка, Крейдянка, Вільхуватка, Одноробівка, Стогнії, Уди, Зелене, Гатище
17.08	_____	Вовчанськ, Вовчанські Хутори, Охрімівка, Потихонове, Чугунівка, Огірцеве, Гатище, Покаляне
18.08	Червона Зоря, Ветеринарне	Охрімівка, Мала Вовча, Бударки, Строївка, Червона Зоря, Гатище, Вовчанські Хутори, Бударки

³⁶⁶ Оперативна інформація станом на 10.00 і 18.00 01 - 31.08.2023 щодо російського вторгнення / Генеральний штаб ЗСУ // Facebook. – 2023, 01-31 серпня 2023 року. – URL: <https://tinyurl.com/3rbcjs5t>

19.08	Червона Зоря, Ветеринарне	Стрілеца, Вовчанськ, Красний Яр, Землянки, Вільча, Лошакове, Гатище, Охрімівка
20.08	_____	Вільча, Зибине, Караїчне, Лошакове, Гатище, Охрімівка, Ветеринарне, Ізбицьке, Вовчанськ
21.08	_____	Варварівка, Бударки, Землянки, Комісарове, Червона Зоря, Ветеринарне, Козача Лопань, Стрілеца
22.08	_____	Червона Зоря, Ветеринарне, Козача Лопань, Стрілеца, Плетенівка, Вовчанськ, Чугунівка
23.08	Довжик, Чугунівка	Плетенівка, Вовчанськ, Вовчанські Хутори, Чугунівка, Огірцеве, Гатище, Красний Яр
24.08	Довжик, Чугунівка	Огірцеве, Гатище, Красний Яр, Уди, Гранів, Огірцеве, Бочкове, Бударки
25.08	_____	Червона Зоря, Стрілеца, Гатище, Мала Вовча, Тополі, Гатище, Вовчанськ, Синельникове
26.08	Уди	Зибине, Охрімівка, Варварівка, Грачовка, Амбарне, Плетенівка, Кругле, Бударки
27.08	_____	Рублене, Амбарне, Бологівка, Окіп, Стрілеца, Олійникове, Гатище, Нестерне
28.08	_____	Ветеринарне, Красне, Огірцеве, Бударки, Колодязне, Мала Вовча, Охрімівка, Ветеринарне
29.08	Ветеринарне, Уди, Зибине	Мала Вовча, Зибине, Охрімівка, Вільхуватка, Ветеринарне, Огірцеве, Караїчне, Охрімівка, Мала Вовча, Нестерне
30.08	Уди, Зибине, Потихонове	Мала Вовча, Нестерне, Одрадне, Строївка, Красне Перше, Гранів, Плетенівка, Балка, Одрадне, Лиман Другий
31.08	Потихонове	Гатище, Вовчанські Хутори, Григорівка, Одрадне, Дворічанське, Вовчанськ, Хрипуни, Караїчне, Мала Вовча, Бударки

Інформація про бойові зіткнення на Слобожанському напрямку впродовж серпня 2023 р. в донесеннях ГШ ЗС України про оперативну обстановку не фігурувала. Разом з тим, противник здійснив нарощення ОВТ своїх територіальних військ у суміжній з Харківщиною Белгородській обл., вказуючи, що це здійснюється “на тлі обстрілів з території України”³⁶⁷. Війська рф також збільшували щільність міно-вибухових загороджень уздовж державного кордону в Белгородській обл., остерігаючись рейдів російських добровольців з території України³⁶⁸. У цьому ж контексті варто відмітити, що на території Белгородської обл. рф 13 і 20 серпня були зафіксовані потужні вибухи невідомого походження³⁶⁹.

Куп'янський операційний напрямок.

Оперативна обстановка на Куп'янському операційному напрямку впродовж першої декади серпня 2023 р. характеризувалася інтенсивними бойовими діями в районі сіл Вільшанка, Синьківка, Куземівка, Райгородка, Першотравневе, Кармазинівка, Новоселівське, Берестове, де противник вів наступальні дії, намагаючись просунутись на захід з метою взяти під контроль автомобільну дорогу Сватове–Куп'янськ, обійти українські укріплення в Новоселівському і вийти до

³⁶⁷ Karolina Hird, Grace Mappes, Angelica Evans, Nicole Wolkov, Christina Harward, and Frederick W. Kagan. Russian Offensive Campaign Assessment, August 2, 2023 // Institute for study of war, August 2, 2023. – URL: <https://tinyurl.com/mr3sm4t7>

³⁶⁸ Ibidem. Kateryna Stepanenko, Grace Mappes, Nicole Wolkov, Christina Harward, and Mason Clark. Russian Offensive Campaign Assessment, August 14, 2023. – URL: <https://tinyurl.com/yz58vm4e>

³⁶⁹ Атака "українського безпілотної" на Белгородщину та вибухи в Олешках: головні новини ночі 13 серпня 2023 року // ТСН, 13 серпня 2023. – URL: <https://tinyurl.com/2j3adaze>; У Белгороді було чути вибухи, окупанти заявили про атаку БпЛА // Факти, 20 серпня 2023. – URL: <https://tinyurl.com/pratfunh>

бар'єрного рубежу р. Жеребець³⁷⁰. Найвища активізація штурмової активності підрозділів противника відмічалася спостерігачами 3-4³⁷¹ й 8-10 серпня³⁷², коли російські війська безуспішно намагалися перехопити ініціативу на Куп'янському напрямку. Проте, їм не вдалося суттєво покращити власне тактичне становище, а підрозділи ОТУ "Лиман" суттєво наростили свої оборонні спроможності в регіоні і завдали противнику відчутних втрат.

Одночасно зі штурмовими діями, ворожі війська вели постійний артилерійський обстріл сіл і міст уздовж лінії бойового зіткнення (Дворічна, Западне, Петропавлівка, Подоли, Красне, Куп'янськ Вузловий, Фиголівка, Новомлинськ, Куп'янськ, Кислівка, Берестове, Масютівка, Петропавлівка тощо), а також завдавали авіаційних ударів у районах Синьківки, Котлярівки, Новоселівського Кругляківки, Кучерівки тощо³⁷³. Прагнучи максимально убезпечити цивільне населення, Харківська ВЦА оголосила 09 серпня про обов'язкову евакуацію мирного населення з 53 населених пунктів Куп'янського р-ну Харківської обл. через посилення обстрілів і авіаційних ударів зс рф по прифронтових населених пунктах³⁷⁴.

Упродовж 11-20 серпня противник продовжував нарощувати свої наступальні зусилля на північну ділянку фронту в межах Куп'янського операційного напрямку, намагаючись з півночі прорватись в напрямку на Куп'янськ від Лиману Першого, Синьківки, Іванівки, Вільшани, Кислівки, Андріївки³⁷⁵ та зі сходу від Орлівки³⁷⁶. В районі східніше Синьківки, 12 серпня, ввівши на ділянці своєї 25 омсбр додатково підрозділи 1427 та 347 мсп ТрВ, противник мав частковий успіх, просунувшись на 1,5 км. Проте, змушений був зупинитися, досягнувши укріплених позицій підрозділів ОТУ "Лиман" (тактична група "Куп'янськ"), які закріпились на панівних висотах північно-східніше від с. Петропавлівка³⁷⁷. Одночасно, противник вів безуспішні наступальні дії в районі Першотравневого, Надії та південніше Новоселівського Луганської обл.³⁷⁸ Судячи з характеру бойових дій, командування противника в другій декаді серпня перенесло основні свої наступальні зусилля на Куп'янський напрямок, намагаючись реалізувати поетапний план виходу на ближні підступи до Куп'янська і Куп'янська-Вузлового. При цьому ставало очевидним, що ворог прагнув просуватись

³⁷⁰ Оперативна інформація станом на 10.00 і 18.00 01 - 10.08.2023 щодо російського вторгнення / Генеральний штаб ЗСУ // Facebook. – 2023, 01-10 серпня 2023 року. – URL: <https://tinyurl.com/3rbcs5t>;

³⁷¹ Kateryna Stepanenko, Riley Bailey, Angelica Evans, Christina Harward, and Mason Clark Russian Offensive Campaign Assessment, August 4, 2023 // Institute for study of war, August 4, 2023. – URL: <https://tinyurl.com/4uwc79c9>

³⁷² Ibidem. Karolina Hird, Angelica Evans, Nicole Wolkov, Christina Harward, and Frederick W. Kagan Russian Offensive Campaign Assessment, August 8, 2023 // Institute for study of war, August 8, 2023. – URL: <https://tinyurl.com/hdfsx4j7>; Riley Bailey, Grace Mappes, Angelica Evans, Christina Harward, and Frederick W. Kagan Russian Offensive Campaign Assessment, August 10, 2023 // Institute for study of war, August 10, 2023. – URL: <https://tinyurl.com/hebv3vus>

³⁷³ Оперативна інформація станом на 10.00 і 18.00 01 - 10.08.2023 щодо російського вторгнення / Генеральний штаб ЗСУ // Facebook. – 2023, 01-10 серпня 2023 року. – URL: <https://tinyurl.com/3rbcs5t>;

³⁷⁴ Riley Bailey, Grace Mappes, Angelica Evans, Christina Harward, and Frederick W. Kagan Russian Offensive Campaign Assessment, August 10, 2023 // Institute for study of war, August 10, 2023. – URL: <https://tinyurl.com/hebv3vus>

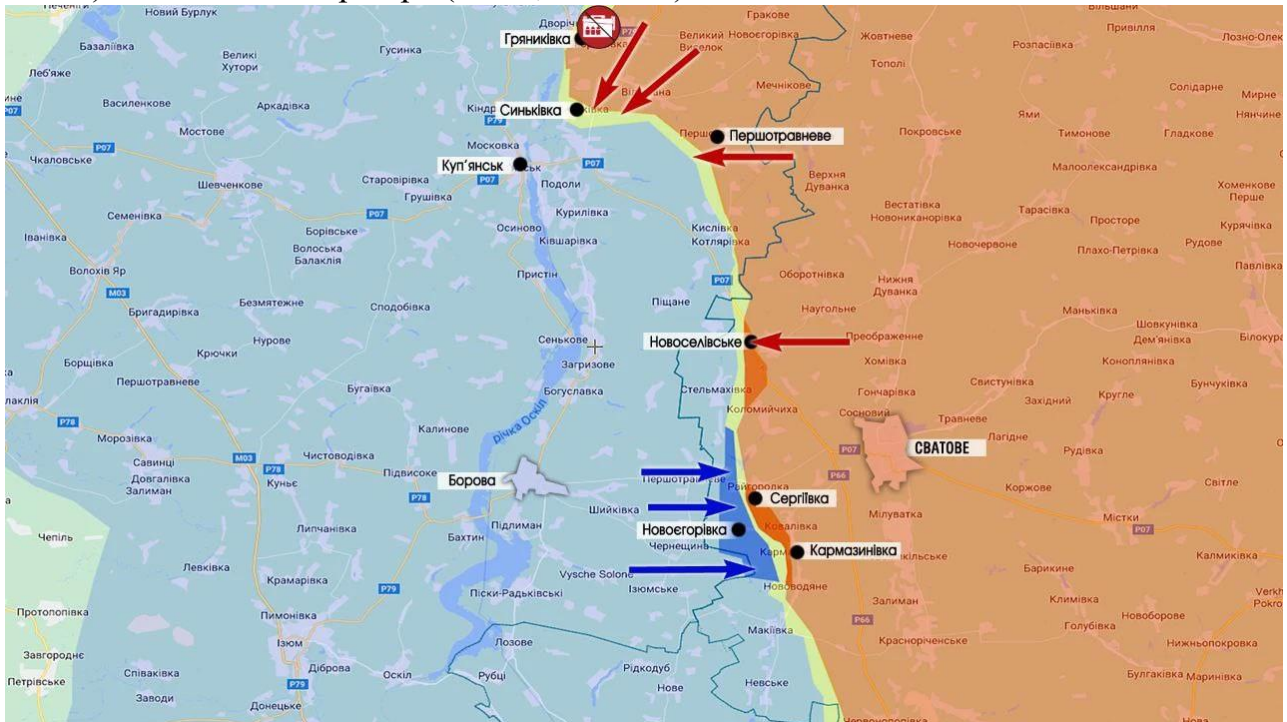
³⁷⁵ Оперативна інформація станом на 10.00 та 18.00 11 – 15.08.2023 щодо російського вторгнення / Генеральний штаб ЗСУ // Facebook. – 2023, 11 – 15 серпня 2023 року. – URL: <https://tinyurl.com/3rbcs5t>

³⁷⁶ Kateryna Stepanenko, Grace Mappes, Nicole Wolkov, Christina Harward, and Mason Clark. Russian Offensive Campaign Assessment, August 14, 2023. – URL: <https://tinyurl.com/yz58vm4e>

³⁷⁷ Машовець К. Росіяни нарощують сили на Куп'янському напрямку, ЗСУ готують зустріч // Інформаційний спротив, 14 серпня 2023. – URL: <https://tinyurl.com/2x2vwt9s>

³⁷⁸ Оперативна інформація станом на 10.00 11.08.2023 щодо російського вторгнення / Генеральний штаб ЗСУ // Facebook. – 2023, 11 серпня 2023 року. – URL: <https://tinyurl.com/3rbcs5t>;

одночасно з двох напрямків – північного і східного, де було сформовано ударні тактичні угруповання (північне – з підрозділів 6 ЗВА і східне – з підрозділів 1 ТА й 11 АК) та відповідний резерв (2 мсд, 4 і 47 тд)³⁷⁹.

З метою зірвати наступальні плани противника, підрозділи тактичної групи “Куп’янськ” (ОТУ “Лиман”) 15-16 серпня контратакували ворожі позиції поблизу Вільшани, Синьківки, Новоселівського, Новогорівки, Кармазинівки. Найзапекліші бої точились в околицях Синьківки, де ворог безуспішно намагався досягнути нових тактичних успіхів³⁸⁰. Станом на 17 серпня навіть російські пропагандисти (т. зв. “воєнкори”) змушені були визнати, що з 12 серпня зс рф не мали жодних успіхів на Куп’янському напрямку³⁸¹. Втративши первісний наступальний запал, противник упродовж 18-21 серпня намагався продовжувати безуспішно атакувати в районі Сеньківки³⁸².

Початок останньої декади серпня на Куп’янському напрямку був позначений оперативною паузою, яку противник використав для підтягування резервів, перегрупування і ротації своїх підрозділів, посилюючи вогневе ураження оборонних позицій українських військ вогнем артилерії та авіації³⁸³. В другій половині дня 23 серпня ворог поновив наступальні дії, змістивши їхній напрямок дещо південніше від Куп’янська – в район Новогорівки. В цьому напрямку штурмові дії зс рф безуспішно тривали до 25 серпня³⁸⁴. Того самого дня була зафіксована передислокація

³⁷⁹ Машовець К. Росіяни нарощують сили на Куп’янському напрямку, ЗСУ готують зустріч // Інформаційний спротив, 14 серпня 2023. – URL: <https://tinyurl.com/2x2vwt9s>

³⁸⁰ Angelica Evans, Nicole Wolkov, Riley Bailey, Kateryna Stepanenko, and Mason Clark. Russian Offensive Campaign Assessment, August 16, 2023. – URL: <https://tinyurl.com/5fk9y3wt>

³⁸¹ Ibidem. Riley Bailey, Grace Mappes, Angelica Evans, Christina Harward, and Frederick W. Kagan. Russian Offensive Campaign Assessment, August 17, 2023. – URL: <https://tinyurl.com/yckhffhh>

³⁸² Оперативна інформація станом на 10.00 та 18.00 18 – 21.08.2023 щодо російського вторгнення / Генеральний штаб ЗСУ // Facebook. – 2023, 18 – 21 серпня 2023 року. – URL: <https://tinyurl.com/3rbcs5t>

³⁸³ Оперативна інформація станом на 10.00 та 18.00 22 – 23.08.2023 щодо російського вторгнення / Генеральний штаб ЗСУ // Facebook. – 2023, 22 – 23 серпня 2023 року. – URL: <https://tinyurl.com/3rbcs5t>

³⁸⁴ Оперативна інформація станом на 10.00 та 18.00 23 – 25.08.2023 щодо російського вторгнення / Генеральний штаб ЗСУ // Facebook. – 2023, 23 – 25 серпня 2023 року. – URL: <https://tinyurl.com/3rbcs5t>

на Куп'янський напрямок окремих новосформованих частин зс рф³⁸⁵, які, очевидно, були покликані замінити підрозділи, що втратили боєздатність через високий рівень втрат особового складу та військової техніки.

До кінця серпня, за офіційною інформацією ГШ ЗС України, противник не вів наступальних дій на Куп'янському оперативному напрямку, продовжуючи систематичне завдання авіаударів та артилерійських обстрілів по населених пунктах уздовж лінії бойового зіткнення³⁸⁶.

Аналізуючи оперативну обстановку на Куп'янському напрямку слід підкреслити, що противнику вдалося досягти лише обмежених тактичних успіхів попри нарощення бойових спроможностей і наступальної активності угруповання військ зс рф на цьому напрямку. Отже, противнику так і не вдалося перехопити ініціативу на Куп'янській ділянці лінії фронту.

Лиманський операційний напрямок.

Лиманський операційний напрямок у серпні 2023 р. залишався зоною активних бойових дій. При цьому слід підкреслити, що інтенсивність атак зс рф у регіоні була дещо нижчою, ніж у липні поточного року. Противник проводив наступальні дії західніше Діброви, в Серебрянському лісництві, у напрямку на Білогорівку, Веселе, Спірне, Торське, Невське. За оперативною інформацією ГШ ЗС України, противник вів наступальні дії на Лиманському операційному напрямку 5-6, 17-18 та 24-31 серпня³⁸⁷. Тобто, наступальні дії на Лиманському напрямку противник вів загалом 12 днів у серпні, тоді як у липні атаки ворога були зафіксовані протягом 22 днів³⁸⁸. Разом з тим, противник суттєво наростив інтенсивність авіаційних ударів. Упродовж останнього місяця літа тільки один день (4 серпня) ворог не використовував авіацію на Лиманському напрямку. Загалом було завдано 158 авіаударів (в районі 24-х місцевостей і населених пунктів). Найбільш інтенсивному ураженню з повітря піддавався район Білогорівки (38 авіаударів), Спірного (30 авіаударів), Серебрянки та Серебрянського лісництва (18 авіаударів)³⁸⁹.

Аналіз бойових дій упродовж першої половини серпня 2023 р. дозволяє стверджувати, що противник без успіху намагався наступати вже традиційними напрямками – на Григорівку, Серебрянку та Торське³⁹⁰. При цьому підрозділи ОТУ “Лиман” вели активну оборону, покращуючи своє тактичне положення на окремих відрізках фронту. Так, 05 серпня повідомлялось: “Геолокаційні кадри, опубліковані 04 серпня, показують, що українські війська просувалися на схід від Верхньокам'янського”³⁹¹. 05-07 серпня особливо запеклі бої точилися в Серебрянському лісництві, де обидві сторони намагалися покращувати своє тактичне

³⁸⁵ Grace Mappes, Riley Bailey, Angelica Evans, Christina Harward, and Frederick W. Kagan. Russian Offensive Campaign Assessment, August 25, 2023. – URL: <https://tinyurl.com/4hmj6x39>

³⁸⁶ Оперативна інформація станом на 10.00 та 18.00 26 – 31.08.2023 щодо російського вторгнення / Генеральний штаб ЗСУ // Facebook. – 2023, 26 – 31 серпня 2023 року. – URL: <https://tinyurl.com/3rbcsj5t>

³⁸⁷ Оперативна інформація станом на 10.00 та 18.00 01 – 31.08.2023 щодо російського вторгнення / Генеральний штаб ЗСУ // Facebook. – 2023, 01 – 31 серпня 2023 року. – URL: <https://tinyurl.com/3rbcsj5t>

³⁸⁸ Оперативна інформація станом на 06.00 і 18.00 01 - 31.07.2023 щодо російського вторгнення / Генеральний штаб ЗСУ // Facebook. – 2023, 01-31 липня 2023 року. – URL: <https://tinyurl.com/3rbcsj5t>

³⁸⁹ Оперативна інформація станом на 10.00 та 18.00 01 – 31.08.2023 щодо російського вторгнення / Генеральний штаб ЗСУ // Facebook. – 2023, 01 – 31 серпня 2023 року. – URL: <https://tinyurl.com/3rbcsj5t>

³⁹⁰ Riley Bailey, Nicole Wolkov, Angelica Evans, George Barros, Kateryna Stepanenko, and Frederick W. Kagan. Russian offensive campaign assessment, August 5, 2023. – URL: <https://tinyurl.com/2butcvzj>

³⁹¹ Ibidem.

положення³⁹². В ході цих боїв, а також бойових дій на Куп'янському напрямку, зс рф несли надзвичайно високі втрати. ГШ ЗС України знаку 07 серпня повідомив: “На тлі успішних бойових дій Сил оборони України, значно збільшилась кількість втрат в підрозділах російських окупаційних військ. Зокрема, різко збільшилася кількість поранених та загиблих військовослужбовців російських окупаційних військ на Сватівсько-Кремінському напрямку. З метою організації евакуаційних заходів поранених до росії, в місто Сватове Луганської області прибули медичні працівники загону спеціального призначення 442 окружного військового клінічного госпіталю міністерства оборони рф. Зокрема, у період з 1 по 7 серпня з вище зазначеного напрямку в шпиталь міста Белгород було відправлено близько 500 окупантів з вогневидами пораненнями різного ступеня тяжкості”³⁹³. Непрямим підтвердженням високого рівня втрат у противника стали екстрені мобілізаційні заходи на окупованих територіях Луганської обл. Так, наприклад, у Міловому було здійснено заходи з військового обліку громадян. Окупанти змушували керівників підприємств до 18 серпня 2023 р. надати списки чоловіків 1996-2005 рр. народження³⁹⁴.

Понесені високі втрати змусили противника здійснювати перегрупування й ротацію своїх військ, суттєво обмеживши свої наступальні дії на Лиманському напрямку до 17–18 серпня, коли мала місце чергова спроба окупантів наступати в напрямку на Білогорівку³⁹⁵, гіпотетичне захоплення якої відкривало їм можливість до захоплення плацдармів на лівому березі Сіверського Дінця. Після масованих атак на вказане село ворожі війська не мали жодного навіть тактичного успіху³⁹⁶. При цьому підрозділи ОТУ “Лиман” 19 серпня провели локальні наступальні дії східніше від Торського та в Серебрянському лісництві³⁹⁷, які завдали противнику чергових суттєвих втрат і змусили взяти оперативну паузу до 24 серпня.

Останній тиждень серпня на Лиманському операційному напрямку ознаменувався черговою хвилею безуспішних наступальних зусиль зс рф в районі Білогорівки на півдні та Новогорівки на півночі³⁹⁸. Західні аналітики припускали, що “відновлення локалізованих російських наступальних дій”, ймовірно, мало на меті “відтягнути українські сили” від більш критичних ділянок фронту³⁹⁹.

Варто підкреслити, що впродовж всього серпня на Лиманському напрямку підрозділи ОТУ “Лиман” (81 оамбр, 92 ошбр, 68 оєбр, 25 опдбр), у рамках ведення оборонної операції, також постійно переходили до наступальних дій, які дозволяли відновлювати

³⁹² Ibidem. Karolina Hird, Grace Mappes, Nicole Wolkov, Christina Harward, and Mason Clark. Russian Offensive Campaign Assessment, August 7, 2023. – URL: <https://tinyurl.com/ywcvhrdm>

³⁹³ Оперативна інформація станом на 10.00 07.08.2023 щодо російського вторгнення / Генеральний штаб ЗСУ // Facebook. – 2023, 07 серпня 2023 року. – URL: <https://tinyurl.com/3rbcs5t>

³⁹⁴ Оперативна інформація станом на 10.00 11.08.2023 щодо російського вторгнення / Генеральний штаб ЗСУ // Facebook. – 2023, 11 серпня 2023 року. – URL: <https://tinyurl.com/3rbcs5t>

³⁹⁵ Оперативна інформація станом на 10.00 та 18.00 17 – 18.08.2023 щодо російського вторгнення / Генеральний штаб ЗСУ // Facebook. – 2023, 17 – 18 серпня 2023 року. – URL: <https://tinyurl.com/3rbcs5t>

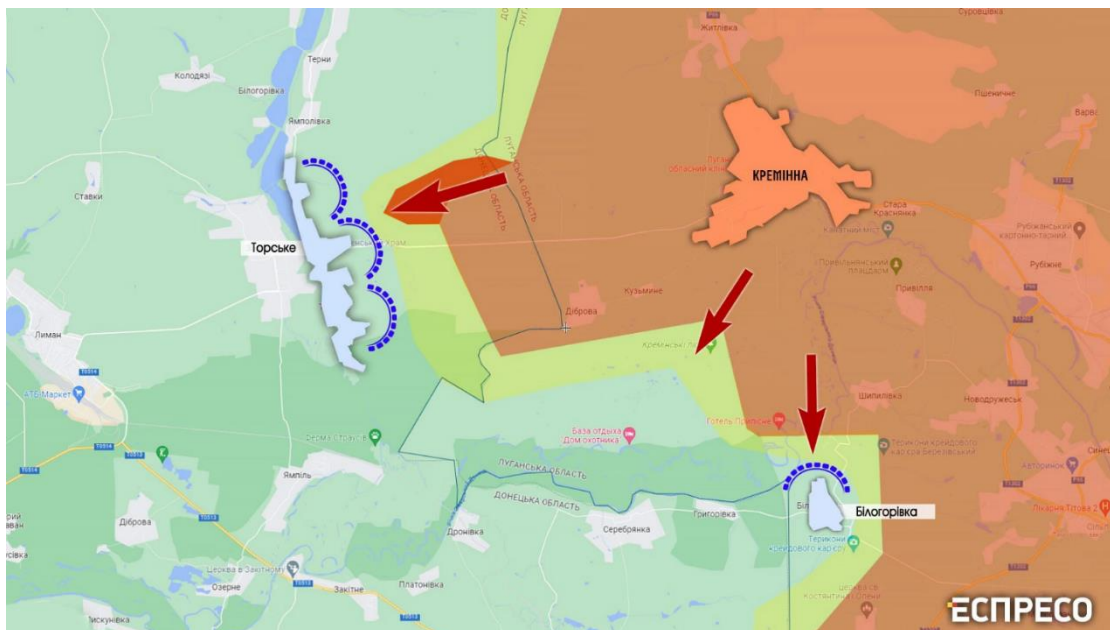
³⁹⁶ Там само.

³⁹⁷ Nicole Wolkov, Angelica Evans, Christina Harward, Kateryna Stepanenko, and Frederick W. Kagan. Russian Offensive Campaign Assessment, August 19, 2023. – URL: <https://tinyurl.com/yem94mn8>

³⁹⁸ Оперативна інформація станом на 10.00 та 18.00 24 – 31.08.2023 щодо російського вторгнення / Генеральний штаб ЗСУ // Facebook. – 2023, 24 – 31 серпня 2023 року. – URL: <https://tinyurl.com/3rbcs5t>

³⁹⁹ Riley Bailey, Nicole Wolkov, Grace Mappes, Christina Harward, and Mason Clark. Russian Offensive Campaign Assessment, August 26, 2023. – URL: <https://tinyurl.com/5n8avskj>

тимчасово втрачені позиції та змушували противника переходити до оборони й вводити у бій резерви.

Як і в попередні місяці, упродовж серпня, противнику не вдалося досягнути будь-яких успіхів вище від тактичного рівня в жодному з районів ведення активних бойових дій на Лиманському операційному напрямку. З РФ, ціною високих втрат, вдалось просунути на трьох напрямках на 0,1-1,3 км. (Серебрянське лісництво, східніше від Білогорівки та західніше і південніше від Діброви). На всіх інших ділянках Лиманського напрямку лінія фронту в липні залишилася незмінною⁴⁰⁰.

Бахмутський операційний напрямок.

Оперативна обстановка на Бахмутському операційному напрямку в серпні 2023 р. характеризувалася високим рівнем інтенсивності бойових зіткнень та вогневого ураження противником позицій підрозділів ОТУ “Соледар”, об’єктів військової та цивільної інфраструктури. Українські війська зі складу 80, 95 одшбр, 3, 5 ошбр, 22, 24, 30, 60, 93, 93 омбр, 57 омсбр, підрозділів ССО, ГУР та ін. продовжували вести наступальні дії з метою захоплення панівних висот на флангових районах оборони Бахмутського угруповання військ противника, яке намагалось утримати раніше зайняті позиції у межах міста Бахмут і на його околицях. Намагаючи повернути собі ініціативу на Бахмутському напрямку, противник активно застосовував ракетні війська, артилерію й авіацію, щоденно проводив штурмові дії позицій підрозділів ОТУ “Соледар”. Відтак, типові інформаційні повідомлення ГШ ЗС України в серпні 2023 р. щодо Бахмутського напрямку виглядало таким чином: “...Сили оборони продовжують вести наступальні дії південніше міста Бахмут, закріплюються на досягнутих рубежах. Тривають важкі бої. (...) противник завдав авіаційних ударів в районах Васюківки, Кліщіївки, Андріївки та Північного Донецької області. Від ворожих артилерійських обстрілів постраждали понад 15 населених пунктів, серед них Міньківка, Григорівка, Бахмут, Іванівське, Предтечине та Диліївка Донецької області”⁴⁰¹.

⁴⁰⁰ Аналітичний ресурс Deepstatemap за 01 – 31 серпня 2023 р. – URL: <https://tinyurl.com/5f3xxa3u>

⁴⁰¹ Оперативна інформація станом на 10.00 16.08.2023 щодо російського вторгнення / Генеральний штаб ЗСУ // Facebook. – 2023, 16 серпня 2023 року. – URL: <https://tinyurl.com/3rbcs5t>

У перший день серпня підрозділи 72 та 57 омсбр противника під тиском нашої 3 ошбр відступили за залізничну лінію між Бахмутом і Курдюмікою. Тобто, села Кліщіївка та Андріївка опинилися в т. зв. “сірій зоні”. 02 серпня командування противника безуспішно намагалося повернути втрачені позиції⁴⁰², ввівши в бій резерви зі складу 1307 мсп ТрВ та 141 спецмоторизованого полку внг “россгвардия” ім. а. кадірова⁴⁰³. У той же час, підрозділи ЗС України продовжували наступальні дії в напрямку Андріївка, Курдюмівка і просунулися на північ від Курдюмівки⁴⁰⁴.

Остерігаючись різкого погіршення обстановки на Бахмутському напрямку (оточення Соледарського угруповання зс рф і прорив підрозділів ОТУ “Соледар” на оперативний простір в напрямку Світлодарська та Попасної), вороже командування 03-04 серпня, залучивши резерви (11, 31, 83 одшбр⁴⁰⁵), черговий раз зробило невдалі спроби повернути втрачені позиції, атакуючи одразу на декількох напрямках – західніше Курдюмівки, південніше Андріївки і західніше Кліщіївки, південніше та південно-східніше Іванівського, а також наносячи авіаційні удари в районі Часового Яру, Дружби й Іванівського⁴⁰⁶. Важливу роль у стримуванні атак противника відіграли артилеристи 60 омбр⁴⁰⁷. Збройним Силам України, попри натиск противника, вдалося втримати ініціативу й продовжувати витіснити противника із займаних ним позицій, просунувшись до 200 м в районі Кліщіївки⁴⁰⁸.

Важкі бої в районі Берхівки (північний фас Бахмуту) та Кліщіївки (південний фас Бахмуту) тривали 05 серпня. Підрозділам 3 ошбр вдалося просунутись на 1 км південніше від Кліщіївки. На всьому Бахмутському відрізку лінії фронту війська ОТУ “Соледар” завдали противнику вагомих втрат, знищивши протягом доби 60 і поранили 140 окупантів, 2 БМП, 6 артсистем, 5 автомобілів, 2 склади з боєприпасами, станцію РЕБ, комплекс спостереження⁴⁰⁹ тощо.

Західні оглядачі, характеризуючи оперативну обстановку навколо Бахмута впродовж перших днів серпня зазначали: “Українські сили продовжують відтягувати російські війська в район Бахмута та утримувати їх там, незважаючи на нижчий темп українських операцій. Українські наступальні операції на південному та північному флангах Бахмута сповільнилися останніми днями... Українські операції навколо Бахмута відтягнули додаткові російські частини та утримали російські сили в цьому районі, що, ймовірно, було однією з їхніх головних цілей. російські війська розгорнули елітні формування та частини для підтримки оборонних операцій навколо Бахмута, включаючи підрозділи 98-ї гв дпдв, 11-ї обрпдв, 106-ї дпдв та 364-ї бригади спецназу (гру зс рф). (...) Прибуття цих підрозділів і з’єднань у район Бахмута означає

⁴⁰² РФ намагається відновити втрачені позиції навколо Бахмута // Суспільне, 02 серпня 2023. – URL: <https://tinyurl.com/mr3a2br2>

⁴⁰³ Машовець К. Росіяни намагаються створити ударне угруповання на Бахмутському напрямку // Інформаційний спротив, 2 серпня 2023. – URL: <https://tinyurl.com/ycckfnn86>

⁴⁰⁴ Karolina Hird, Grace Mappes, Angelica Evans, Nicole Wolkov, Christina Harward, and Frederick W. Kagan. Russian Offensive Campaign Assessment, August 2, 2023. – URL: <https://tinyurl.com/mr3sm4t7>

⁴⁰⁵ Машовець К. Ситуація у Східній операційній зоні // Інформаційний спротив, 3 серпня 2023. – URL: <https://tinyurl.com/2mww8j7z>

⁴⁰⁶ Оперативна інформація станом на 10.00 та 18.00 03–04.08.2023 щодо російського вторгнення / Генеральний штаб ЗСУ // Facebook. – 2023, 3–4 серпня 2023 року. – URL: <https://tinyurl.com/3rbcs5t>

⁴⁰⁷ Українські бійці розгромили на Бахмутському напрямку мінометний розрахунок армії рф // Суспільне, 04 серпня 2023. – URL: <https://tinyurl.com/mr3a2br2>

⁴⁰⁸ На флангах навколо Бахмута Сили оборони продовжують просуватися // Суспільне, 04 серпня 2023. – URL: <https://tinyurl.com/mr3a2br2>

⁴⁰⁹ За добу на Бахмутському напрямку армія рф втратила понад 200 своїх солдатів // Суспільне, 05 серпня 2023. – URL: <https://tinyurl.com/mr3a2br2>

використання значної бойової сили, яку російські війська могли б використати для підтримки наступальних операцій у Луганській та Харківській областях або для посилення оборонних операцій росії на півдні України”⁴¹⁰.

06-08 серпня противник намагався повернути втрачені позиції та покращити своє тактичне положення в районі Кліщіївки, Диліївки, Андріївки, Дружби й Курдюмівки. Проте, на жодному з напрямків успіху не мав⁴¹¹. Українське командування повідомляло про надзвичайно високу інтенсивність застосування противником артилерії (626 обстрілів протягом доби 08 серпня) та високий рівень втрат ворога в районі Бахмуту. Так, за одну добу ворог втратив 140 військовослужбовців убитими, 232 – пораненими, по три танки і БМП, дві РСЗВ й дві САУ, одну станцію РЕБ тощо⁴¹².

09-10 серпня підрозділи ОТУ “Соледар” продовжували вести наступ поблизу Кліщіївки, Андріївки та Курдюмівки і закріплення на досягнутих рубежах⁴¹³, одночасно стримуючи контратаки противника на Кліщіївку та північно-східніше від Дружби⁴¹⁴.

Упродовж усієї другої декади серпня підрозділи ОТУ “Соледар” продовжували володіти ініціативою, ведучи наступальні дії, насамперед, південніше від Бахмута й закріплюючись на досягнутих рубежах⁴¹⁵. 11-12 серпня, незважаючи, на високу інтенсивність застосування артилерії противником (близько 500 обстрілів українських позицій на добу), війська ОТУ “Соледар” здійснювали безперервний тиск на ворога. 13 серпня повідомлялося про просування біля Кліщіївки підрозділів 109 обр ТрО⁴¹⁶. Стримуючи наступ українських сил, противник застосовував тактику постійних контратак на раніше втрачені позиції. Для підтримки піхоти активно задіявав ударні вертольоти. 14 і 17 серпня зенітники ПС ЗС України зуміли знищити два російські ударні вертольоти Ка-52⁴¹⁷, змусивши противника на деякий час знизити свою повітряну підтримку сухопутних підрозділів.

15 серпня лінію бойового зіткнення в районі Бахмуту відвідав Президент України В. Зеленський. Нагороджуючи найкращих воїнів, він підкреслив: “Наші воїни на Донбасі потужно б’ються заради України та знищують окупантів. І дають нашій державі саме той результат, який потрібен: наш рух уперед. Дякую за це кожному й кожній, хто зараз у бою, на бойових позиціях і на бойових постах! 5-та окрема штурмова бригада захищає Україну надзвичайно відважно. (...) Один із прикладів звитяги 24-го окремого штурмового батальйону “Айдар”: відкинули ворога на 6 кілометрів, і під час бою воїни батальйону знищили до двох рот противника.

⁴¹⁰ Riley Bailey, Nicole Wolkov, Angelica Evans, George Barros, Kateryna Stepanenko, and Frederick W. Kagan. Russian offensive campaign assessment, August 5, 2023. – URL: <https://tinyurl.com/2butcvzj>

⁴¹¹ Оперативна інформація станом на 10.00 та 18.00 06–08.08.2023 щодо російського вторгнення / Генеральний штаб ЗСУ // Facebook. – 2023, 6–8 серпня 2023 року. – URL: <https://tinyurl.com/3rbcjs5t>

⁴¹² За добу російські військові обстріляли Бахмутський напрямок 626 разів // Суспільне, 09 серпня 2023. – URL: <https://tinyurl.com/mr3a2br2>

⁴¹³ Nicole Wolkov, Riley Bailey, Grace Mappes, Angelica Evans, Kateryna Stepanenko, and Frederick W. Kagan. Russian Offensive Campaign Assessment, August 9, 2023. – URL: <https://tinyurl.com/mvzsaj66>

⁴¹⁴ Оперативна інформація станом на 10.00 та 18.00 09–10.08.2023 щодо російського вторгнення / Генеральний штаб ЗСУ // Facebook. – 2023, 9–10 серпня 2023 року. – URL: <https://tinyurl.com/3rbcjs5t>

⁴¹⁵ Оперативна інформація станом на 10.00 та 18.00 11–20.08.2023 щодо російського вторгнення / Генеральний штаб ЗСУ // Facebook. – 2023, 11–20 серпня 2023 року. – URL: <https://tinyurl.com/3rbcjs5t>

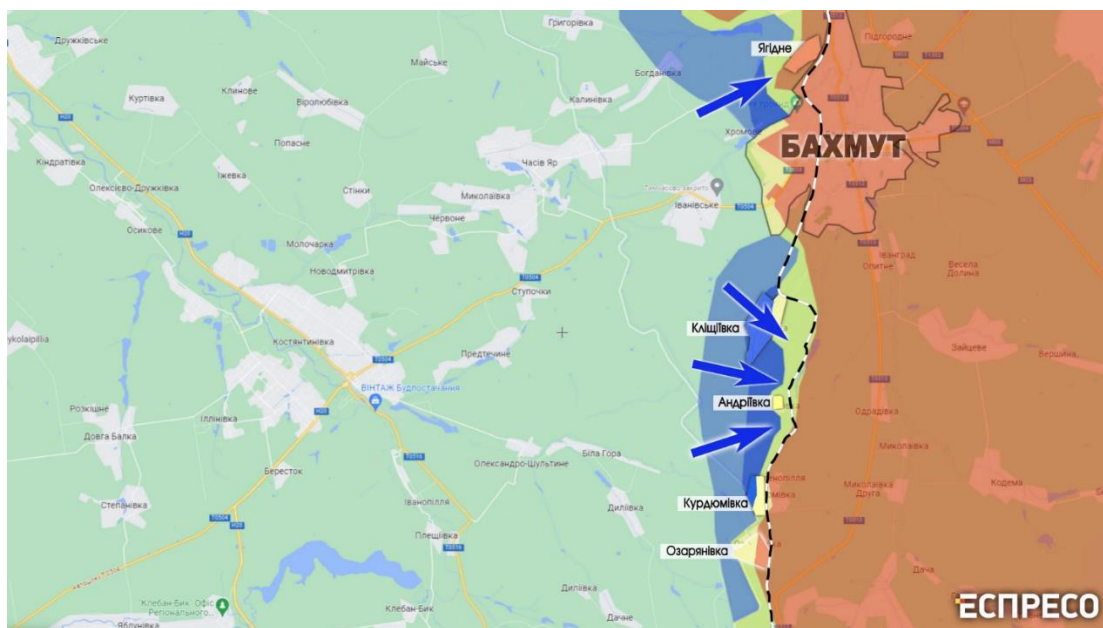
⁴¹⁶ Зміни на фронті даються складно, та є успіхи поблизу Кліщіївки // Суспільне, 13 серпня 2023. – URL: <https://tinyurl.com/mr3a2br2>

⁴¹⁷ Оперативна інформація станом на 10.00 14.08.2023 щодо російського вторгнення / Генеральний штаб ЗСУ // Facebook. – 2023, 14 серпня 2023 року. – URL: <https://tinyurl.com/3rbcjs5t>; Українські військові знищили російський вертоліт на Бахмутському напрямку // Суспільне, 17 серпня 2023. – URL: <https://tinyurl.com/mr3a2br2>

Підрозділи 3-ї окремої штурмової бригади міцно б'ються та, зокрема, цими днями не дали ворогу вийти в напрямку Костянтинівки й відкинули окупантів до 8 кілометрів у глибину їхніх позицій. Воїни взводу “Десептикони” взяли в боях важливі об’єкти та панівні висоти, що дало змогу успішно продовжувати наші активні дії та просуватися вперед на Бахмутському напрямку. 92-га окрема штурмова бригада успішно веде наступальні дії, знищуючи ворога, займаючи панівні райони, від яких залежить стійкість оборони противника, і створює умови для успішного просування наших військ та звільнення української землі”⁴¹⁸.

17-19 серпня противник вкотре намагався атакувати українські позиції в районі Кліщіївки, Богданівки та Білої Гори⁴¹⁹. Проте, підрозділи ОТУ “Соледар” не тільки зуміли зупинити наступаючого ворога, але й з важкими боями 20 серпня просунулися на 300-400 м західніше і північніше від Андріївки⁴²⁰. Звільнивши за тиждень ще 3 км² української території⁴²¹.

Упродовж 21-25 серпня українські підрозділи (3, 5, 92 ошбр, 80 одшбр, 45 оабр) вели бої біля Берхівки, Залізнянського, Кліщіївки, Андріївки, Мінківки, Курдюмівки, досягаючи тактичних успіхів на окремих ділянках фронту, зокрема в південній частині Кліщіївки⁴²².

⁴¹⁸ Володимир Зеленський. Офіційна сторінка. 15 серпня 2023 // facebook. – URL: <https://tinyurl.com/ymx76ntk>

⁴¹⁹ Оперативна інформація станом на 10.00 та 18.00 17–19.08.2023 щодо російського вторгнення / Генеральний штаб ЗСУ // Facebook. – 2023, 17–19 серпня 2023 року. – URL: <https://tinyurl.com/3rbcsj5t>

⁴²⁰ Grace Mappes, Riley Bailey, Kateryna Stepanenko, Nicole Wolkov, and Frederick W. Kagan. Russian Offensive Campaign Assessment, August 20, 2023. – URL: <https://tinyurl.com/4c9t7kns>

⁴²¹ Українські війська за минулий тиждень звільнили 3 квадратних кілометри біля Бахмута Донецької області// Суспільне, 21 серпня 2023. – URL: <https://tinyurl.com/mr3a2br2>

⁴²² Riley Bailey, Nicole Wolkov, Grace Mappes, Christina Harward, and Mason Clark. Russian Offensive Campaign Assessment, August 26, 2023. – URL: <https://tinyurl.com/5n8avskj>

Як і раніше, противник намагався стримувати просування підрозділів ОТУ “Соледар”, головним чином, за рахунок масованого застосування артилерії, яка виконувала понад 500 вогневих завдань кожної доби⁴²³.

Останніми днями серпня оперативна ініціатива на Бахмутському напрямку залишалась складною, але була цілком контрольованою підрозділами ОТУ “Соледар”, які з важкими боями просувалися на південному фланзі Бахмутського оборонного району противника. До кінця літа українські війська (3, 5, 92 ошбр, 77, 80 одшбр, 28, 30, 93 омбр) просунулись на окремих ділянках фронту південного фасу бахмутського угруповання росіян на глибину до 2 км, звільнивши близько 4 км² території навколо міста-фортеці⁴²⁴.

Результати.

Обстановка у зоні відповідальності ОСУВ “Хортиця” в серпні 2023 р. залишалася напруженою, але контрольованою.

На Куп’янському операційному напрямку противнику вдалося захопити 10 км² території та частково виконати поставлені завдання, розширивши плацдарм на західному березі р. Жеребець на напрямках Райгородка, Надія; Кармазинівка, Новосергіївка; наблизившись до автошляху Сватове–Куп’янськ в напрямку на Берестове. Водночас, він не зумів вийти до м. Борова на р. Оскіл і просунутись до р. Оскіл в районі Масютівки і Сеньківки (північніше від Куп’янська).

На Лиманському операційному напрямку, проводячи наступальні дії, противник мав частковий успіх в Серебрянському лісництві, східніше від Білогорівки та західніше і південніше Діброви (захопивши 6 км²), але не зумів оволодіти районами населених пунктів Білогорівки, Діброви, Торського, Сіверська і Серебрянським лісництвом, а також широким фронтом вийти на бар’єрний рубіж річок Жеребець, Сіверський Донець, Бахмутка.

На Бахмутському операційному напрямку, попри постійні атаки та масоване застосування артилерії, противник не зумів захопити оперативну ініціативу, запобігти наступальним діям українських військ на флангах власного Бахмутського угруповання й утратив низку панівних висот південніше від міста (район населених пунктів Кліщіївка, Андріївка, Курдюмівка). Проте, за рахунок підтягнутих резервів, противник суттєво загальмував просування підрозділів ОТУ “Соледар” на флангах Бахмуту.

Отже, противнику не вдалось повністю виконати жодного із поставлених завдань, а його окремі тактичні успіхи на Куп’янському та Лиманському напрямках суттєво не змінили загальної обстановки на лінії бойового зіткнення.

Орієнтовні втрати противника в зоні відповідальності ОСУВ “Хортиця” протягом серпня 2023 року становили понад 10 тис. військовослужбовців убитими, 112 танків, 201 ББМ, 324 артилерійські системи, 14 РСЗВ.

Сили оборони України в зоні відповідальності ОСУВ “Хортиця” у серпні 2023 р.:

на Куп’янському операційному напрямку не допустили виходу противника до бар’єрного рубежа р. Оскіл на північ від Куп’янська та запобігли просуванню противника в напрямку н. п. Борова з плацдарму на західному березі р. Жеребець;

⁴²³ На Бахмутському напрямку армія РФ вела безуспішні наступальні дії в районі Кліщіївки // Суспільне, 21 серпня 2023. – URL: <https://tinyurl.com/mr3a2br2>

⁴²⁴ Аналітичний ресурс Deepstatemap за 01 – 31 серпня 2023 р. – URL: <https://tinyurl.com/5f3xxa3u>

на Лиманському операційному напрямку втримали рубіж оборони Веселе, Спірне, Верхньокам'янське, Білогорівка, Григорівка, Діброва, Торське не дали противнику оволодіти Сіверськом і широким фронтом вийти на бар'єрний рубіж річок Жеребець та Бахмутка;

на Бахмутському операційному напрямку підрозділи ОТУ “Соледар” виконали поставлені завдання, продовжували вести наступальні дії на флангах Бахмутського угруповання противника, скували суттєве угруповання сил противника, оволоділи частиною домінуючих висот в районі населених пунктів Кліщіївка, Андріївка, Курдюмівка, звільнили від противника 4 км² території; не допустили повернення противником раніше втрачених ним позицій.

Висновки

Упродовж серпня 2023 р. оперативна обстановка в зоні відповідальності ОСУВ “Хортиця” продовжувала характеризуватися високим рівнем інтенсивності бойових дій. Противник зробив спробу захопити ініціативу та вів наступальні дії одразу на трьох напрямках – Куп'янському, Лиманському та Бахмутському. Проте, попри те, що ворог сконцентрував потужне наступальне угруповання, йому не вдалося повністю реалізувати жодного зі своїх завдань. Обмежені тактичні успіхи на Куп'янському напрямку противник не зумів розвинути до оперативного рівня і до кінця серпня дещо сповільнив інтенсивність наступальних дій. Тобто, у Слобожанському операційному районі угруповання ЗС РФ, незважаючи на наявну суттєву перевагу в силах і засобах, як і в попередні місяці 2023 року, не зуміло виконати поставлених задач і не досягнуло оперативного успіху в західній частині Луганської та північно-східній частині Харківської областей.

Наступ угруповання військ противника на Лиманському операційному напрямку дозволили ворожим військам лише дещо покращити своє тактичне положення на окремих ділянках лінії фронту, але не дали можливості завдати поразки оперативно-тактичним угрупованням ЗС України в Донецькому операційному районі. Малоефективними залишалися також наступальні зусилля ворожих підрозділів і на Бахмутському напрямку, де ворог змушений був концентрувати свої зусилля на обороні району Бахмуту, а підрозділи ОТУ “Соледар”, як і раніше, проводили наступальні дії на флангах.

Упродовж серпня 2023 р., завдяки активній обороні та локальним наступальним діям підрозділів ОТУ “Лиман” і “Соледар” в зоні відповідальності ОСУВ “Хортиця” не лише вдалося в основному утримати лінію фронту на всій її протяжності, сковувати великі угруповання сил ворога, але й відбити у противника низку важливих для подальшого успішного наступу висот в районі Бахмуту. Одночасно, ЗС України нанесли ворогу високі втрати в живій силі, озброєнні та військовій техніці.

2.3. У ЗОНІ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ОСУВ “ТАВРІЯ”

Загальна характеристика оперативної обстановки у зоні відповідальності ОСУВ “Таврія”

Оперативна обстановка у зоні відповідальності ОСУВ “Таврія”^{*} у серпні була складною, але контрольованою. Вона характеризувалась високою інтенсивністю бойових дій, як і протягом червня-липня. Загальна протяжність лінії фронту в зоні відповідальності ОСУВ “Таврія” станом на 1 серпня становила 419 км (180 км – північно-східна частина в зоні відповідальності ОТУ “Донецьк” і 239 км – південно-західна частина в зоні відповідальності ОУВ “Запоріжжя”).

У Донецькому операційному районі противник систематично здійснював наступальні дії високої інтенсивності на Авдіївському та Мар’їнському операційних напрямках. В оперативних зведеннях ГШ ЗС України за серпень вони постійно згадувались серед операційних напрямків усієї лінії фронту, де зс рф зосереджували головні наступальні зусилля. На Мар’їнському операційному напрямку регулярно відбувалась найбільша кількість зіткнень за добу. Противник щодня здійснював штурмові дії в районі Мар’їнки та майже кожного дня завдавав авіаудари в районі Красногорівки.

На Шахтарському операційному напрямку противник намагався повернути втрачені у червні-липні позиції та зупинити подальший наступ ОСУВ “Таврія”. Зокрема, зс рф у першій декаді серпня здійснили штурмові дії в районах Благодатного та Старомайорського, а в другій декаді серпня, з подальшим просуванням ОТУ “Донецьк”, противник прагнув повернути втрачені позиції в районі Урожайного.

На Запорізькому операційному напрямку зс рф зосередили основні зусилля на недопущенні подальшого просування ОСУВ “Таврія”. Противник опирався в оборонних діях на систему мінно-вибухових загороджень та ударні БпЛА⁴²⁵. Зокрема, після початку наступу українських військ у червні 2023 р. інженерні підрозділи зс рф намагались збільшили глибину мінно-вибухових загороджень з 120 до 500 метрів⁴²⁶, використовували кластерне та дистанційне мінування. Також противник збільшив кількість ПТРК на передньому краю оборони. Крім того, ПКС зс рф значно посилили інтенсивність завдання ракетних ударів по ОСУВ “Таврія” та застосування тактичної й армійської авіації. Також противник використовував хімічну зброю (хлорпікринові боєприпаси)⁴²⁷. Російські війська наносили контрудари в районах Новопокровки, Роботиного та Новоданилівки у першій декаді серпня й Малої Токмачки і Вербового у третій декаді серпня.

Підрозділи ОТУ “Донецьк” на Авдіївському та Мар’їнському операційних напрямках оборонялись. На Мелітопольському та Бердянському операційних напрямках ОСУВ “Таврія” володіло тактичною ініціативою та продовжило ведення наступальної операції. На Бердянському операційному напрямку ОТУ “Донецьк” у

^{*} ОСУВ “Таврія” оперує в Східній та Південно-Західній ОЗ. Загальну характеристику територій, які входять до складу Східної ОЗ (площа, кількість і густота населення, наявність залізниць та автомобільних доріг, географічні зони тощо), див.: Опис воєнних дій за червень 2022 року. (С.70 і далі). Загальну характеристику територій, які входять до складу Південно-Західної ОЗ, див.: Опис воєнних дій за червень 2022 року. (С.86 і далі).

⁴²⁵ Harmash O., Balmforth T. Ukraine's Counteroffensive To Continue After Onset of Bad Weather, Spy Chief Says // Reuters. – 2023, 09 вересня. – URL: <https://tinyurl.com/5n8y83kp>

⁴²⁶ Watling J., Reynolds N. Stormbreak: Fighting Through Russian Defences in Ukraine's 2023 Offensive // RUSI. – 2023, 04 вересня. – URL: <https://tinyurl.com/2xfvujw5>

⁴²⁷ На Таврійському напрямку росіяни застосували боєприпаси із хлорпікрином – військові // Укрінформ. – 2023, 08 серпня. – URL: <https://tinyurl.com/mrt7c3rr>

перших двох декадах серпня наступало, звільнило село Урожайне та відкинуло противника на південь від Старомайорського. Атаки на схід від Урожайного у напрямку Новодонецького у другій декаді серпня не мали успіху. У третій декаді наступ на Бердянському операційному напрямку припинився. Востаннє про наступ на цьому операційному напрямку у оперативних зведеннях ГШ ЗС України та

Приклад так званого “кластерного” мінування з використанням протитанкової міни мін ТМ-62 і фугасних протипіхотних мін ПМН-4⁴²⁸

Об’єднаного пресцентру Сил оборони таврійського напрямку згадувалося 21 серпня.

З 22 серпня Бердянський операційний напрямок не вказувався серед напрямків, де велась наступальна операція чи наступальні дії⁴²⁹. Командувач ОСУВ “Таврія” бригадний генерал О. Тарнавський зазначив, що головна мета наступу південніше Великої Новосілки мала іншу ціль⁴³⁰, ймовірно – відвернути увагу противника від наступу на Мелітопольському операційному напрямку.

На Мелітопольському операційному напрямку ведення наступальної операції продовжилось. Головні зусилля українські

війська зосередили в районі Роботиного. Для прориву смуги забезпечення та першої лінії оборони противника були застосовані нові з’єднання та частини. Також значні зусилля були спрямовані на створення проходів у мінно-вибухових загородженнях та виснаженні сил противника. У перших двох декадах наступальні дії здійснювались між селами Роботине та Вербове. У третій декаді серпня ОСУВ “Таврія” вдалося взяти Роботине та прорвати першу смугу оборони противника. Наступ розгорнувся на напрямках Новоданилівка, Новопркопівка та Мала Токмачка, Вербове.

Отже, стан оперативної обстановки у серпні був схожим з червнем-липнем, коли ОСУВ “Таврія” вело оборонні бої у північно-східній частині зони відповідальності (від Юрівки до Новомихайлівки) та наступало у південно-західній частині (від Новомихайлівки до Кам’янського).

Завдання сторін у зоні відповідальності ОСУВ “Таврія”.

Аналіз дій зс рф у серпні, які протистояли ОСУВ “Таврія”, засвідчив, що перед ними стояли такі завдання:

на Авдіївському операційному напрямку – оточити та знищити підрозділи ОТУ “Донецьк” в Авдіївці, захопити місто;

на Мар’їнському операційному напрямку – прорвати район оборони біля м. Мар’їнки й вийти до м. Курахове;

⁴²⁸ Трохи фактів про контрнаступ, або "чого так довго, ми вже втомились чекати" / Щоденники Тренера // Telegram. – 2023, 18 серпня. – URL: <https://tinyurl.com/2s36h6az>

⁴²⁹ Оперативна інформація станом на 06.00 22.08.2023 щодо російського вторгнення Генеральний штаб ЗСУ // facebook. – 2023, 22 серпня. – URL: <https://tinyurl.com/mrx8fwrh>

⁴³⁰ Graham-Harrison E. “Everything is ahead of us”: Ukraine Breaks Russian Stronghold’s First Line of Defence // The Guardian. – 2023, 02 вересня. – URL: <https://tinyurl.com/44sppc74>

на Шахтарському операційному напрямку – відкинути підрозділи ОТУ “Донецьк” та оволодіти м. Вугледар; не допустити прориву рубежу оборони Приютне, Урожайне, Новодонецьке, Новомайорське, Павлівка, Микільське;

на Запорізькому операційному напрямку – утримати рубіж оборони Кам’янське, Жереб’янки, Нестерянка, Копані, Роботине, Новопокровка, Лугівське, Мирне, Дорожнянка, Марфопіль, Новозлатопіль;

не допустити втрати Запорізької АЕС.

Характер бойових дій у серпні дозволив узагальнити, що ОСУВ “Таврія”, мало такі завдання:

на Авдіївському операційному напрямку – не допустити захоплення або оточення м. Авдіївки;

на Мар’їнському операційному напрямку – відбити наступ противника в районі Мар’їнки, не допустити прориву в напрямку на Курахове;

на Шахтарському операційному напрямку – не допустити захоплення противником м. Вугледар;

на Мелітопольському та Бердянському операційних напрямках – прорвати оборону противника на напрямках Оріхів, Токмак і Велика Новосілка, Азов;

нанести ураження по місцях зосередження особового складу, складах БК, ПММ, командних пунктах та логістичних маршрутах забезпечення противника.

Склад угруповань військ сторін у зоні відповідальності ОСУВ “Таврія”.

збройні сили російської федерації

ОСУВ “Таврія” протистояло 2 угруповання військ противника: “Юг” і “Восток”. До їх складу входили частини сухопутних військ, морської піхоти, ПКС, підрозділи СпП, ПДВ, війська протиповітряної та протиракетної оборони, БАРС, “штурм з” та розгвардії. Найбільш боєздатні механізовані, мотопіхотні підрозділи та морська піхота застосовувалась для утримання оборонних рубежів. Підрозділи “штурм з” рівня роти надавались механізованим частинам та застосовувались для ведення штурмових дій. Спецпідрозділи використовувались для надання цілевказівок артилерії та посилення протитанкових спроможностей⁴³¹. У критичних ситуаціях спецпідрозділи та пдв також застосовувались для утримання оборонних рубежів і здійснення контратак.

Угруповання військ “Восток” діяло у смузі від Кам’янського Запорізької області до Володимирівки Донецької області. До його складу входили 58, 5, 35 та 36 ЗВА. У розпорядженні угруповання військ “Восток” перебувало близько 105 тисяч особового складу, 470 танків, 1410 ББМ, 710 одиниць ствольної артилерії, 230 РСЗВ, 12 ПУ ТРК.⁴³²

У третій декаді серпня противник почав перекидати на Запорізький операційний напрямок резерви, зокрема підрозділи 7 та 76 пдд⁴³³, які вели воєнні дії до серпня на Херсонському та Лиманському операційних напрямках.

Угруповання військ “Юг” діяло від Володимирівки на північ. У зоні відповідальності ОСУВ “Таврія” угруповання військ “Юг” діяло на Мар’їнському та

⁴³¹ Kofman M., Lee R. Perseverance and Adaptation: Ukraine’s Counteroffensive at Three Months // War on The Rocks. – 2023, 4 вересня. – URL: <https://tinyurl.com/mucs9rje>

⁴³² “КАЛідорні війська...” // Костянтин Машовець // facebook. – 2023, 19 серпня. – URL: <https://tinyurl.com/3c9ub3va>

⁴³³ Kofman M., Lee R. Perseverance and Adaptation: Ukraine’s Counteroffensive at Three Months // War on The Rocks. – 2023, 4 вересня. – URL: <https://tinyurl.com/mucs9rje>

Авдіївському операційних напрямках. Станом на 1 серпня на вищевказаних операційних напрямках зафіксовані такі підрозділи: 150 мсд, 114 мсбр, 2 б ТрО т. зв. “днр”, 110 мсбр т. зв. “днр”, ошб “пяташка” т. зв. “днр”, 111 осп, 87 сп, 1 мсбр, 117 мсп т. зв. “днр”, 11 омсп, 33 мсп, 225 мсп, 9 опмп, 238 абр, 136 мсбр, 109 сп т. зв. “днр”, 132 мсбр, 20 мсд, 1 АК т. зв. “днр”⁴³⁴.

Як зазначив заступник командувача ОСУВ “Таврія” полковник Сергій Кузьмін, угруповання противника, що протистояло ОСУВ “Таврія”, нараховувало близько 150 тисяч військовослужбовців⁴³⁵.

ОСУВ “Таврія”

ОСУВ “Таврія” (командувач – бригадний генерал Олександр Тарнавський) складалось з таких угруповань: ОУВ “Запоріжжя” (командувач – генерал-майор Сергій Літвінов), що діяло на Запорізькому операційному напрямку та ОТУ “Донецьк” (командувач – генерал-лейтенант Юрій Содоль), що діяло на Авдіївському, Мар’їнському та Шахтарському операційних напрямках. Також у складі ОСУВ “Таврія” воєнні дії вели 9 і 10 АК⁴³⁶ та ОТУ “Марун” (командувач – генерал-майор Максим Миргородський)⁴³⁷.

В оперативному підпорядкуванні ОСУВ “Таврія” перебували такі частини та підрозділи:

на Авдіївському та Мар’їнському операційних напрямках 109 обр ТрО, 110 омбр, 59 омппр, 53 омбр, 79 одшбр⁴³⁸, 5 загін ЦСП “Омега” НГУ⁴³⁹;

на Шахтарському операційному напрямку 72 омбр⁴⁴⁰, 35 обрмп⁴⁴¹, 36 обрмп⁴⁴², 37 обрмп⁴⁴³, 38⁴⁴⁴ обрмп, 31 омбр⁴⁴⁵, 110 бр ТрО⁴⁴⁶, ОПбр⁴⁴⁷, 1 отбр, 128 та 129 обр ТрО⁴⁴⁸, 710 бр ДССТ, 4 отбр, 27 осб,⁴⁴⁹;

⁴³⁴ Інформація узагальнена на основі даних з аналітичного ресурсу DeepState. – 2023, 1 серпня. – URL: <https://tinyurl.com/33k55pp6>

⁴³⁵ “Їх дуже багато”. На півдні Росія зосередила чотири армії – наступу ЗСУ протистоять 150 000 // ЛІГА.net. – 2023, 8 серпня. – URL: <https://tinyurl.com/yc2dfu9k>

⁴³⁶ Kofman M., Lee R. Perseverance and Adaptation: Ukraine’s Counteroffensive at Three Months // War on The Rocks. – 2023, 4 вересня. – URL: <https://tinyurl.com/mucs9rje>

⁴³⁷ Володимир Зеленський відвідав бойові бригади, які беруть участь у відбитті російської агресії на Запорізькому напрямку // Президент України Володимир Зеленський. Офіційне інтернет-представництво. – 2023, 4 вересня. – URL: <https://tinyurl.com/4fpx8f2f>

⁴³⁸ Зеленський відвідав військових у Донецькій та Запорізькій областях // Українська правда. – 2023, 4 вересня. – URL: <https://tinyurl.com/yc3vjjsj8>

⁴³⁹ Репортаж про щоденну боротьбу за кожен метр нашої землі воїнами 5 загону ЦСП НГУ “Омега” на Авдіївському напрямку! / Центр спеціального призначення НГУ “Омега” // facebook. – 2023, 31 серпня. – URL: <https://tinyurl.com/3dar29z9>

⁴⁴⁰ Інформаційна робота Міноборони та ЗСУ щодо теми війни має свою специфіку / Ганна Маляр // Telegram. – 2023, 31 серпня. – URL: <https://tinyurl.com/yv4z5vm>

⁴⁴¹ Урожайне звільнено! / 35 окрема бригада морської піхоти ім. контр-адмірала Михайла Остроградського // facebook. – 2023, 16 серпня. – URL: <https://tinyurl.com/yvsv5kcy>

⁴⁴² Бійці 1 окремого батальйону морської піхоти успішно провели штурмові дії та зачистили позиції противника на околицях Урожайного / 1 окремих батальйон морської піхоти // facebook. – 2023, 17 серпня. – URL: <https://tinyurl.com/3mesznpw>

⁴⁴³ Верховний головнокомандувач Збройних Сил України Володимир Зеленський у рамках робочої поїздки на Донеччину відвідав 37 окрему бригаду морської піхоти / 37 окрема бригада морської піхоти // facebook. – 2023, 4 вересня. – URL: <https://tinyurl.com/3sjc2b2s>

⁴⁴⁴ Морпіхи звільнили населений пункт Урожайне / 38 окрема бригада морської піхоти // facebook. – 2023, 16 серпня. – URL: <https://tinyurl.com/4wk9f32j>

⁴⁴⁵ Кращі з кращих / 31 окрема механізована бригада // facebook. – 2023, 9 вересня. – URL: <https://tinyurl.com/3ttaw6x>

⁴⁴⁶ Д-30 окупантів / 31 окрема механізована бригада // facebook. – 2023, 7 серпня. – URL: <https://tinyurl.com/yv85audz>

⁴⁴⁷ Дві знищені БМП, ПТКР та ворожий бліндаж / Окрема президентська бригада імені гетьмана Богдана Хмельницького // facebook. – 2023, 17 серпня. – URL: <https://tinyurl.com/mk4uwyt>

⁴⁴⁸ Інформація взята з аналітичного ресурсу MILITARYLAND. – 2023, 1 серпня. – URL: <https://tinyurl.com/2rfrup5m>

⁴⁴⁹ Зведення на фронті станом на кінець доби 16 серпня 2023 року / DeepState // Telegram. – 2023, 17 серпня. – URL: <https://tinyurl.com/3f8k5d8d>

на Запорізькому операційному напрямку 116 омбр, 117 омбр, 118 омбр (входили до складу 10 АК)⁴⁵⁰, 73 мц СпП ССО⁴⁵¹, 8 п СпП ССО⁴⁵², 11 бригади НГУ⁴⁵³, 47 омбр, 3 та 15 броп НГУ, 33 омбр⁴⁵⁴, 65 омбр, 46 оаембр⁴⁵⁵, 55 оабр, 808 оп підтримки, 48 ібр, 143 об'єднаний навчальний центр сил підтримки⁴⁵⁶, 87 оаемб 80 одшбр, 128 огшбр⁴⁵⁷, 78 п СпП⁴⁵⁸, 44 оабр⁴⁵⁹, 12 броп НГУ⁴⁶⁰, 14 броп НГУ⁴⁶¹, 102 обр ТрО⁴⁶².

У серпні воєнні дії на Запорізькому операційному напрямку почало вести ОТУ “Марун”, в оперативному підпорядкуванні якого перебували 148 оабр, 82 одшбр та 71 оєбр⁴⁶³. Також ОСУВ “Таврія” було посилено підрозділами 46 оаембр.

Характер воєнних дій у зоні відповідальності ОСУВ “Таврія”.

У серпні противник щодня здійснював наступальні дії. У середньому за добу їх було 18. У порівнянні з липнем цей показник дещо зменшився, коли становив 19 на добу. Найбільша наступальна активність противника фіксувалась 12 та 25 серпня – по 27 боєзіткнень. Це пов'язано з спробами зс рф повернути контроль над районами Урожайного та Роботиного. Противник в середньому за добу здійснював 655 обстрілів. Ця кількість на 15% перевищила аналогічний показник за липень, тобто противник збільшив інтенсивність здійснення артилерійських обстрілів. Противник щодня завдавав авіаційні удари. Середня їх кількість за добу становила 19 та майже у двічі перевищувала середню кількість авіаударів за липень по позиціях підрозділів ОСУВ “Таврія”. Також ПКС зс рф протягом 19 днів у серпні завдавали ракетних ударів по позиціях підрозділів ОСУВ “Таврія”. Всього було завдано 60 ракетних ударів, що у 15 разів більше ніж у липні. Тобто, противник у серпні в рази посилив інтенсивність

⁴⁵⁰ Kofman M., Lee R. Perseverance and Adaptation: Ukraine's Counteroffensive at Three Months // War on The Rocks. – 2023, 4 вересня. – URL: <https://tinyurl.com/mucs9rje>

⁴⁵¹ Роботине / 73 морський центр СпП ім кошового отамана Антіна Головатого // facebook. – 2023, 7 серпня. – URL: <https://tinyurl.com/37hjt3k7>

⁴⁵² Воїн ССО знищує російського окупанта із близької відстані // Цензор.Нет. – 2023, 03 вересня. – URL: <https://tinyurl.com/4wfkmv6m>

⁴⁵³ Влучно працюють нацгвардійці на Запорізькому напрямку / МВС України // Telegram. – 2023, 21 серпня. – URL: <https://tinyurl.com/43yfzyvu>

⁴⁵⁴ Бійці 33-ї окремої механізованої бригади танком Leopard 2 розбили позиції окупантів біля села Новопокровка Оріхівського району Запорізької області / Військовий кур'єр // Telegram. – 2023, 21 серпня. – URL: <https://tinyurl.com/ycxj4eru>

⁴⁵⁵ Президент відвідав 8 бригад, які ведуть наступальні дії на Мелітопольському напрямку // LB.ua. – 2023, 15 серпня. – URL: <https://tinyurl.com/y4x8feya>

⁴⁵⁶ Звернення Володимира Зеленського наприкінці 533-го дня війни / Офіс Президента // Telegram. – 2023, 21 серпня. – URL: <https://tinyurl.com/yckeu39y>

⁴⁵⁷ Важка артилерія: “боги війни” та їхні бойові подруги “Афіна” і “Анюта” // Укрінформ. – 2023, 21 серпня. – URL: <https://tinyurl.com/yzktkj56>

⁴⁵⁸ Інформація взята з аналітичного ресурсу MILITARYLAND. – 2023, 1 серпня. – URL: <https://tinyurl.com/2rfrup5m>

⁴⁵⁹ Бійці 44-ї артилерійської бригади рознесли вщент піда***ку колону вантажівок з піхотою на південь від Вербоного / DeepState // Telegram. – 2023, 3 вересня. – URL: <https://tinyurl.com/ythvwb3k>

⁴⁶⁰ Артилеристи “Азову” відпрацьовують по ворожим позиціям на Запорізькому напрямку / Азов // facebook. – 2023, 21 серпня. – URL: <https://tinyurl.com/mvw6r4nt>

⁴⁶¹ Президент України Володимир Зеленський нагородив бійців бригади НГУ “Червона Калина” державними нагородами / Червона Калина – 14 Штурмова бригада НГУ // facebook. – 2023, 8 вересня. – URL: <https://tinyurl.com/2kku839d>

⁴⁶² Російську БМП уразили за допомогою FPV дрона бійці групи “Кобза” 75 батальйону 102-ої бригади ТрО на Запорізькому напрямку / 102 окрема бригада Сил територіальної оборони ЗСУ Івано-Франківщини // facebook. – 2023, 25 серпня. – URL: <https://tinyurl.com/4p5e3ax5>

⁴⁶³ Володимир Зеленський відвідав бойові бригади, які беруть участь у відбитті російської агресії на Запорізькому напрямку // Президент України Володимир Зеленський. Офіційне інтернет-представництво. – 2023, 4 вересня. – URL: <https://tinyurl.com/4fpx8f2f>

вогневого ураження засобами повітряного нападу, натомість зменшив інтенсивність штурмових дій⁴⁶⁴.

Авдіївський операційний напрямок. На Авдіївському операційному напрямку у першій декаді серпня противник майже кожної доби (окрім 2 серпня) здійснював наступальні дії. Зокрема, 1 серпня здійснив штурмові дії в районі Авдіївки, 3 серпня атакував на північ та південний схід від Авдіївки, намагаючись охопити місто, з 4 по 7 серпня здійснював штурмові дії в районі Авдіївки, 8 серпня атакував позиції ОТУ “Донецьк” в районі Авдіївки, Новокалинового та Северного, 9 серпня здійснив штурмові дії в районі Авдіївки та південно-східніше Северного, 10 серпня атакував Авдіївку⁴⁶⁵. Фронтальні штурму Авдіївки не принесли противнику результату, тому він 8-9 серпня вів наступальні дії на південь від міста в районі Северного та на північ в районі Новокалинового з метою оточення підрозділів, що обороняли Авдіївський виступ, але не мав успіху. Противник наносив вогневе ураження за допомогою авіації в районах Авдіївки (2, 3 та 9 серпня), Новокалинового, Северного (8 та 10 серпня) і Первомайського (8 серпня). Регулярних артилерійських обстрілів зазнали Авдіївка, Первомайське, Сєверне, Невельське, Карлівка, Ласточкине, Новокалинове, Керамік та інші населені пункти, що перебували вздовж лінії фронту.

У другій декаді серпня противник зберіг інтенсивність наступальних дій, зосередивши основні зусилля в районі Авдіївки. Підрозділи ОТУ “Донецьк”, що обороняли місто, відбили штурми противника 10-16 та 18 серпня. 17 серпня противник здійснив невдалі наступальні дії в районі Кераміка. ПКС ЗС РФ зменшили інтенсивність завдання авіаударів у порівнянні з першою декадою серпня. Зокрема, 13, 15, 17 серпня противник наносив ураження в районах Авдіївки, 15 серпня в районі Невельського, 17 серпня в районі Новокалинового. Російська артилерія продовжувала здійснювати обстріли населених пунктів вздовж лінії фронту⁴⁶⁶.

У третій декаді серпня ЗС РФ зменшили інтенсивність наступальних дій. Вони велись з 21 по 26 серпня в районах Авдіївки (з 21 по 24 серпня), Первомайського (25 серпня), та Степового (26 серпня). З 27 по 31 серпня противник не здійснював штурмових дій. Також російська авіація значно зменшила інтенсивність нанесення повітряних ударів (вони наносились 28-29 серпня в районі Авдіївки)⁴⁶⁷. Ймовірно, противник перекинув частину сил та засобів на більш загрозливі для нього ділянки фронту, з чим пов'язано зменшення інтенсивності наступальних дій та нанесення вогневого ураження в останні дні серпня.

Підрозділи ОТУ “Донецьк” здійснювали контрнаступальні дії тактичного характеру. Зокрема, командир одного з підрозділів 53 омбр зазначив, що ввірені йому сили та засоби вели рейдові дії та робили засідки проти наступаючого противника,

⁴⁶⁴ Підрахунки зроблені на основі зведень Об'єднаного пресцентру Сил оборони таврійського напрямку з 2 серпня по 1 вересня 2023 року / Об'єднаний пресцентр Сил оборони таврійського напрямку // facebook. – 2023, 2 серпня; 2023, 1 вересня. – URL: <https://tinyurl.com/3nyhxx79>; <https://tinyurl.com/y88crmk7>

⁴⁶⁵ Інформація узагальнена на основі оперативної інформації ГШ ЗС України станом на 06.00 з 02 по 11 серпня 2023 року / Генеральний штаб ЗСУ // facebook. – 2023, 2 серпня; 2023, 11 серпня. – URL: <https://tinyurl.com/sfswy5kk>; <https://tinyurl.com/8av6vp7y>

⁴⁶⁶ Інформація узагальнена на основі оперативної інформації ГШ ЗС України станом на 06.00 з 12 по 21 серпня 2023 року / Генеральний штаб ЗСУ // facebook. – 2023, 12 серпня; 2023, 21 серпня. – URL: <https://tinyurl.com/4udhyspp>

⁴⁶⁷ Інформація узагальнена на основі оперативної інформації ГШ ЗС України станом на 06.00 з 22 серпня по 1 вересня 2023 року / Генеральний штаб ЗСУ // facebook. – 2023, 22 серпня; 2023, 1 вересня. – URL: <https://tinyurl.com/8caamcbm>; <https://tinyurl.com/ukbtc8x2>

діючи малими штурмовими групами⁴⁶⁸. 2 серпня речник ГШ ЗС України полковник Павло Ковальчук повідомив про успішні штурмові дії південніше Авдіївки та відступ противника⁴⁶⁹. 3 серпня зафіксовано просування підрозділів ОТУ “Донецьк” східніше Опитного, 6 серпня південніше Веселего, 9 серпня західніше Красногорівки, 27 серпня північніше Красногорівки та 30 серпня східніше Невельського⁴⁷⁰. У веденні контрнаступальних дій також відзначились підрозділи 59 омпбр⁴⁷¹.

Мар’їнський операційний напрямок. У серпні противник здійснив найбільшу кількість наступальних дій у зоні відповідальності ОСУВ “Таврія” на Мар’їнському операційному напрямку. У першій декаді серпня зс рф щодня здійснював наступальні дії в районі Мар’їнки⁴⁷². Противник володів тактичними висотами навколо міста, що у випадку Мар’їнки були териконами, і мав сприятливі умови для наступу в цьому районі. Через це підрозділи 79 одшбр, що обороняли місто, не мали змоги використовувати танки чи ББМ. Військовослужбовці під час ротацій діставались до позицій пішки малими групами⁴⁷³. Незважаючи на перевагу в силах, засобах і тактичному положенні противник не мав успіху.

Окрім штурмів Мар’їнки, 4 серпня зс рф атакували в районі Красногорівки та Старомихайлівки, намагаючись обійти Мар’їнку з півночі, а 8 серпня здійснили штурмові дії в районі Новомихайлівки з метою виходу до Костянтинівки та ускладнення постачання підрозділів ОТУ “Донецьк” південніше, успіху не мав.

Противник завдавав інтенсивного вогневого ураження по позиціях ОТУ “Донецьк” в районі Красногорівки, застосовуючи тактичну авіацію (1, 3, 4, 6, 8, 9 серпня) та щодня обстрілював місто артилерією. Також російські війська здійснили обстріли близько 15 населених пунктів вздовж лінії фронту.

У другій декаді серпня противник продовжив щодня здійснювати штурмові дії в районі Мар’їнки та активізувався в районі Красногорівки, атакувавши позиції ОТУ “Донецьк” в районі останньої 14-15 та 17-18 вересня, успіху не мав. Також противник щодня завдавав авіаударів в районі Красногорівки. Крім Красногорівки російська авіація завдавала удари 11 серпня по Мар’їнці та 14, 16 і 20 серпня по Новомихайлівці⁴⁷⁴.

У третій декаді серпня противник, крім щоденних боєзіткнень в районі Мар’їнки, активізував наступальні дії в районі Новомихайлівки, здійснюючи штурмові дії 21, 23, 24, 29 та 31 серпня. Зс рф не змогли зайняти позиції ОТУ “Донецьк” на цьому операційному напрямку. Противник продовжив завдавати щоденного інтенсивного

⁴⁶⁸ 170 метрів від ворога. Робота танком по посадкам росіян. ПІХОТА ЗСУ. Місто Авдіївка / Ramina // YouTube. – 2023, 04 вересня. – URL: <https://tinyurl.com/yh52upzx>

⁴⁶⁹ Українські війська вибили росіян з позицій біля Авдіївки / Military Media Center // Telegram. – 2023, 02 серпня. – URL: <https://tinyurl.com/mwtcja3x>

⁴⁷⁰ Інформація взята з аналітичного ресурсу DeepState. – 2023, 30 серпня. – URL: <https://tinyurl.com/42mj25j2>

⁴⁷¹ За 59-ою бригадою – ще одна відвойована позиція / 59 окрема мотопіхотна бригада імені Якова Гандзюка // facebook. – 2023, 28 серпня. – URL: <https://tinyurl.com/4zh8u35u>

⁴⁷² Інформація узагальнена на основі оперативної інформації ГШ ЗС України станом на 06.00 з 02 по 11 серпня 2023 року / Генеральний штаб ЗСУ // facebook. – 2023, 2 серпня; 2023, 11 серпня. – URL: <https://tinyurl.com/sfswy5kk>; <https://tinyurl.com/8av6vp7y>

⁴⁷³ Днями у впливовій французькій газеті “Le Monde” вийшла стаття, присвячена місту Мар’їнка, яке 79 ОДШБр захищає вже рік / 79 окрема десантно-штурмова бригада Миколаїв facebook. – 2023, 31 серпня. – URL: <https://tinyurl.com/3rpdynkj>

⁴⁷⁴ Інформація узагальнена на основі оперативної інформації ГШ ЗС України станом на 06.00 з 12 по 21 серпня 2023 року / Генеральний штаб ЗСУ // facebook. – 2023, 12 серпня; 2023, 21 серпня. – URL: <https://tinyurl.com/4udhyspp>

вогневого ураження по Красногорівці за допомогою авіації (окрім 21 та 30 серпня) та артилерії⁴⁷⁵.

Шахтарський операційний напрямок. На Шахтарському операційному напрямку бойові дії відзначились динамічністю та високою інтенсивністю, особливо у перших двох декадах серпня. У першій декаді противник намагався повернути втрачені у червні-липні позиції. Зокрема, 1 серпня противник невдало атакував на схід від Старомайорського (зс рф втратили контроль над ним 27 липня). 2-3 серпня противник здійснив наступальні дії західніше Старомайорського та північніше Урожайного. Успіху не мав. Вірогідно, атаки противника мали на меті зупинити просування підрозділів ОТУ “Донецьк”. Штурмові дії супроводжувалась авіаударами в районі Старомайорського 1-2 серпня та Макарівки 2-3 серпня. 4 серпня противник здійснив штурмові дії в районі Благодатного. 5 та 8-10 серпня зс рф знову намагалися повернути втрачені позиції в районі Старомайорського із паралельним завданням авіаударів, успіху не мав. Варто зазначити, що в районі здійснення контрударів на Бердянському напрямку російська авіація постійно завдавала удари.

Російські війська регулярно наносили інтенсивне вогневе ураження тактичною авіацією й артилерією по Золотій Ниві. Ймовірно, противник мав за мету перешкодити просуванню підрозділів ОТУ “Донецьк” на південь у напрямку Новодонецького. Майже щоденно (окрім 3 серпня) противник обстрілював Вугледар та звільнені у червні-липні Благодатне, Рівнопіль, Старомайорське та Левадне⁴⁷⁶.

У другій декаді серпня противник сконцентрував зусилля на стримуванні просування українських військ в районі Урожайного, завдаючи контрударів в цьому районі 11, 12, 15, 17 та 19 серпня, але не зумів утримати вказаний населений пункт. Також противник 13 серпня здійснив невдалі спроби повернути втрачене положення в районі Старомайорського та 17 серпня в районі Новодарівки.

Починаючи з 14 серпня ПКС зс рф завдавали регулярних авіаударів в районі Урожайного, очевидно з метою зупинити наступ підрозділів ОТУ “Донецьк”. Також авіаудари завдавались по Старомайорському, Макарівці та Великій Новосілці. Інтенсивні артилерійські обстріли здійснювалися противником по Водяному, Вугледару, Богоявленці, Золотій Ниві та Пречистівці.

У третій декаді серпня інтенсивність наступальних чи контрнаступальних дій значно зменшилась. Вірогідно, це було пов’язано з припиненням наступальних дій ОСУВ “Таврія” на Бердянському операційному напрямку та перекидання сил і засобів противника на Мелітопольський напрямок. Зс рф сконцентрували свої зусилля в районі Вугледару. Зокрема, противник здійснив штурмові дії в районі вказаного міста 25 серпня, завдав авіаційних ударів 25, 26, 30 та 31 серпня й вчинив артилерійські обстріли міста 21-23, 25, 26, 28, 29 та 31 серпня.

Також противник 30 серпня здійснив безуспішні наступальні дії в районі Старомайорського та завдав інтенсивних авіаударів в районі вказаного населеного пункту 21, 24-26, 27, 29 й 31 серпня. Крім того, противник регулярно завдавав

⁴⁷⁵ Інформація узагальнена на основі оперативної інформації ГШ ЗС України станом на 06.00 з 22 серпня по 1 вересня 2023 року / Генеральний штаб ЗСУ // facebook. – 2023, 22 серпня; 2023, 1 вересня. – URL: <https://tinyurl.com/8caamcbm>; <https://tinyurl.com/ukbtc8x2>

⁴⁷⁶ Інформація узагальнена на основі оперативної інформації ГШ ЗС України станом на 06.00 з 02 по 11 серпня 2023 року / Генеральний штаб ЗСУ // facebook. – 2023, 2 серпня; 2023, 11 серпня. – URL: <https://tinyurl.com/sfswy5kk>; <https://tinyurl.com/8av6vp7y>

авіаударів в районі Благодатного, Золотої Ниви й Урожайного та здійснював регулярні артилерійські обстріли вказаних сіл⁴⁷⁷.

Підрозділи ОТУ “Донецьк” на Шахтарському операційному напрямку (у випадку наступу українських військ у зведеннях ГШ ЗС України його називали Бердянським) продовжили ведення наступальної операції та зосередили зусилля на прориві оборонного рубежу противника в районі Урожайного. 1-2 серпня ОТУ “Донецьк” вело успішні наступальні дії західніше та північніше Урожайного, а 3 серпня атакували село зі сходу. 9-11 серпня підрозділи ОТУ “Донецьк” мали успіх в районі Урожайного, атакувавши позиції противника з Старомайорського у південно-східному напрямку. 13 серпня українські війська мали успіх західніше Старомайорського, розширивши по фронту вклинення в оборонні рубежі противника. 14 серпня противник вперше завдав авіаудар в районі Урожайного та здійснив артилерійський обстріл вказаного населеному пункту, що свідчило про успіхи підрозділів ОТУ “Донецьк” в районі та безпосередньо в самому Урожайному⁴⁷⁸. 16 серпня було офіційно повідомлено про звільнення Урожайного. У прориві оборонних рубежів противника в районі Урожайного та взятті цього населеного пункту брали участь підрозділи 35 обрмп, 1 обмп 38 обрмп⁴⁷⁹, 1 обмп 36 обрмп⁴⁸⁰, 37 обрмп⁴⁸¹, 3 омб ОПбр⁴⁸², 4 отбр, 27 осб, 710 бр ДССТ⁴⁸³.

16, 17 серпня згадані підрозділи мали успіх у просуванні південніше Урожайного⁴⁸⁴. У третій декаді серпня ОТУ “Донецьк” не вело наступальних дій на Бердянському напрямку, проводило перегрупування та відновлення боєздатності підрозділів, що брали участь у наступі.

У районі Вугледара на початку серпня ОТУ “Донецьк” мало тактичні успіхи. Зокрема, 2 серпня були проведені успішні наступальні дії в районі Микільського та вибито противника з Микільських дач на південь від Вугледара⁴⁸⁵. Також підрозділи 72 омбр та 79 одшбр провели успішні наступальні дії на північ від Солодкого.

Запорізький операційний напрямок. На Запорізькому операційному напрямку противник оборонявся та зосередив основні зусилля на недопущенні просування українських військ. Під час ведення оборонної операції зс рф опирались на добре

⁴⁷⁷ Інформація узагальнена на основі оперативної інформації ГШ ЗС України станом на 06.00 з 22 серпня по 1 вересня 2023 року / Генеральний штаб ЗСУ // facebook. – 2023, 22 серпня; 2023, 1 вересня. – URL: <https://tinyurl.com/8caamcbm>; <https://tinyurl.com/ukbtc8x2>

⁴⁷⁸ Оперативна інформація станом на 06.00 15.08.2023 щодо російського вторгнення / Генеральний штаб ЗСУ // facebook. – 2023, 15 серпня. – URL: <https://tinyurl.com/2r64n5vp>

⁴⁷⁹ Урожайне звільнено! / 35 окрема бригада морської піхоти ім. контр-адмірала Михайла Остроградського // facebook. – 2023, 16 серпня. – URL: <https://tinyurl.com/yvsv5kcy>

⁴⁸⁰ Бійці 1 окремого батальйону морської піхоти успішно провели штурмові дії та зачистили позиції противника на околицях Урожайного / 1 окремих батальйон морської піхоти // facebook. – 2023, 17 серпня. – URL: <https://tinyurl.com/3mesznpw>

⁴⁸¹ Морпіхи звільнили населений пункт – Урожайне / 38 окрема бригада морської піхоти // facebook. – 2023, 16 серпня. – URL: <https://tinyurl.com/4wk9f32j>

⁴⁸² Дві знищені БМП, ПТКР та ворожий бліндаж / Окрема президентська бригада імені гетьмана Богдана Хмельницького // facebook. – 2023, 17 серпня. – URL: <https://tinyurl.com/mk4uwtgт>

⁴⁸³ Зведення на фронті станом на кінець доби 16 серпня 2023 року / DeepState // Telegram. – 2023, 17 серпня. – URL: <https://tinyurl.com/3f8k5d8d>

⁴⁸⁴ Оперативна інформація станом на 06.00 17.08.2023 щодо російського вторгнення / Генеральний штаб ЗСУ // facebook. – 2023, 17 серпня. – URL: <https://tinyurl.com/4sscy58p>

⁴⁸⁵ Українські захисники мають успіхи на Вугледарському напрямку – DeepState / Остров. – 2023, 17 серпня. – URL: <https://tinyurl.com/44pvjs6a>

підготовлену багатоешелоновану систему інженерних загороджень, перевагу в авіації та БпЛА і постійне введення в бій нових резервів.

ОСУВ “Таврія” продовжило ведення наступальної операції (в оперативних зведеннях ГШ ЗС України та Об’єднаного пресцентру Сил оборони таврійського напрямку цей операційний напрямок у випадку наступальних дій мав назву Мелітопольський). Наступ здійснювався переважно силами малих штурмових груп чисельністю до відділення з мінімальним застосуванням техніки, оскільки розвідка противника швидко її виявляла. Наступ мав характер послідовного оволодіння оборонних рубежів противника, що зазвичай проходили по лісосмугах та пануючих висотах⁴⁸⁶. Паралельно, РВіА ОСУВ “Таврія” разом з ПС ЗС України виснажували та дезорганізували оборону противника шляхом нанесення ураження по складах БК, командних пунктах і логістичних маршрутах.

У першій декаді серпня противник наносив систематичне вогневе ураження з використання тактичної та армійської авіації й артилерії по ОСУВ “Таврія”. Більшість авіаційних ударів противник завдав в районі напрямку головного удару українських військ південніше Оріхова. Зокрема, 1-4 серпня ПКС зс рф завдали авіаударів в районах Малої Токмачки, Новоданилівки, Оріхова, Гуляйполя та Успенівки. 4 серпня противник завдав невеликого контрудару в районі Новопокровки, атакувавши східний фланг ударного угруповання ОСУВ “Таврія”⁴⁸⁷.

5-7 серпня противник вів безуспішні контрнаступальні дії в районі Роботиного із завданням авіаударів⁴⁸⁸. Очевидно це була реакція на вдаль просування підрозділів ОСУВ “Таврія”. Район Роботиного був одним із ключових опорних пунктів першої лінії оборони противника. 8 серпня заступник командувача ОСУВ “Таврія” полковник Сергій Кузьмін заявив, що підпорядковані йому підрозділи ведуть бойові дії на першій лінії оборони противника⁴⁸⁹. 9 серпня противник здійснив безуспішні наступальні дії південніше Новоданилівки, атакувавши західний фланг ударного угруповання ОСУВ “Таврія”. ПКС зс рф продовжили завдавати авіаудари в районах Малої Токмачки, Новоданилівки та Оріхова.

Окрім напрямку головного удару ОСУВ “Таврія”, що чітко виділився південніше Оріхового, російські війська продовжили наносити вогневе ураження по інших зонах Запорізького напрямку. Зокрема, 2 серпня противник завдав авіаудару в районі П’ятихаток та здійснив регулярні артилерійські обстріли П’ятихаток, Лобкового і Кам’янського. Нанесення вогневого ураження в районі та по вказаних населених пунктах, ймовірно, здійснювалось з метою недопущення проведення наступальних дій у напрямку Василівки. На схід від Оріхова противник здійснив регулярні обстріли Левадного, Рівнополя, Новодарівки та Ольгівського, вірогідно, з метою не допустити просування підрозділів ОСУВ “Таврія” в район Приютного.

⁴⁸⁶ Kofman M., Lee R. Perseverance and Adaptation: Ukraine’s Counteroffensive at Three Months // War on The Rocks. – 2023, 4 вересня. – URL: <https://tinyurl.com/mucs9rje>

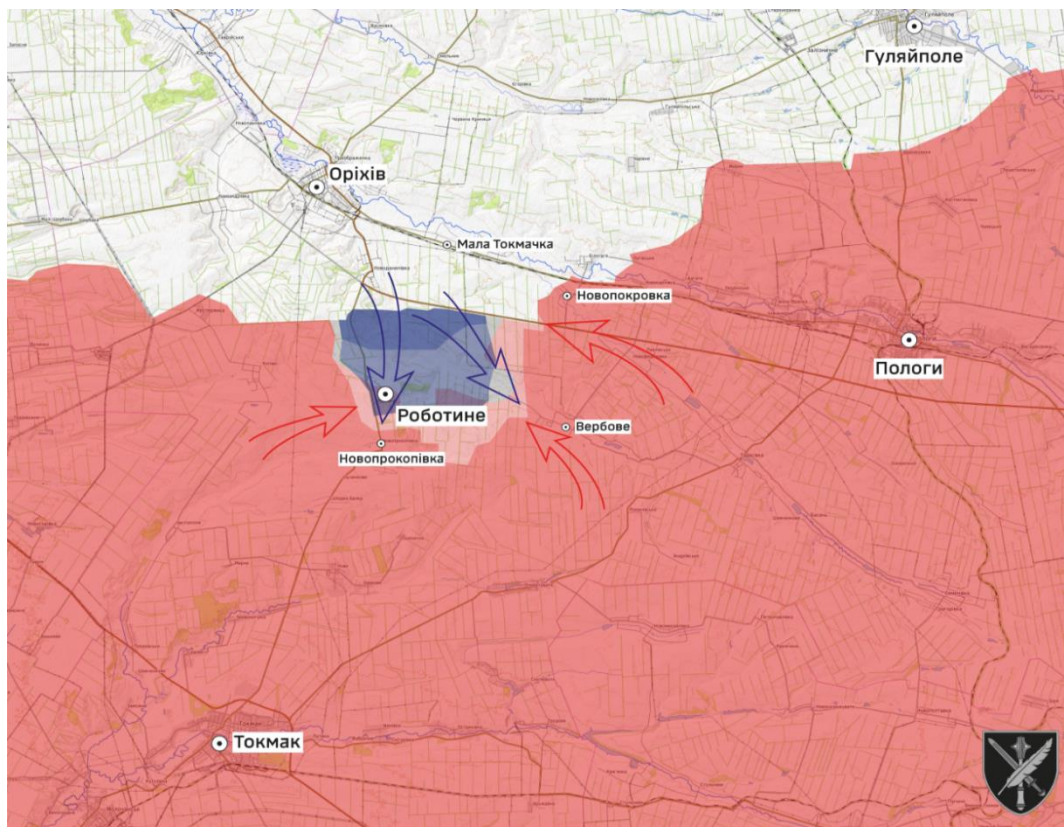
⁴⁸⁷ Інформація узагальнена на основі оперативної інформації ГШ ЗС України станом на 06.00 з 02 по 05 серпня 2023 року / Генеральний штаб ЗСУ // facebook. – 2023, 2 серпня; 2023, 5 серпня. – URL: <https://tinyurl.com/sfswy5kk>; <https://tinyurl.com/3wdza4p4>

⁴⁸⁸ Інформація узагальнена на основі оперативної інформації ГШ ЗС України станом на 06.00 з 06 по 08 серпня 2023 року / Генеральний штаб ЗСУ // facebook. – 2023, 6 серпня; 2023, 8 серпня. – URL: <https://tinyurl.com/msepa2s6>; <https://tinyurl.com/4cd728ey>

⁴⁸⁹ Українські військові зайшли на першу лінію оборони окупантів на Півдні // Українська правда. – 2023, 17 серпня. – URL: <https://tinyurl.com/ycxtzt7j>

У другій декаді серпня противник продовжив наносити інтенсивне вогневе ураження по позиціях ОСУВ “Таврія”. Система використання засобів ураження залишилась така ж, як і у першій декаді серпня: на напрямку головного удару ОСУВ “Таврія” на південь від Оріхова противника завдавав переважно авіаційні удари, на схід та захід від району Оріхова наносив вогневе ураження артилерією. Ймовірно, це було пов’язано зі значними втратами артилерії противника, ураженням складів з бк та логістичних маршрутів забезпечення на Оріхівському напрямку, відведенням артилерійських підрозділів в глибину оборони з метою не допустити їх виявлення та ураження далекобійною артилерією українських артилерійських підрозділів.

У другій декаді серпня командування ОСУВ “Таврія” ввело в район на південь від Оріхова 46 оаебр та 82 одшбр⁴⁹⁰. Підрозділи вказаних бригад мали успіх в районі Роботиного 12 серпня. 13 серпня противник безуспішно намагався відновити втрачене положення на схід від Роботиного⁴⁹¹. З 15 по 28 серпня противник щоденно завдавав авіаудари в районі вказаного села, вірогідно з метою ускладнити просування наступаючого угруповання ОСУВ “Таврія”. 17 серпня військовослужбовці 47 омбр уразили з ПЗРК RBS-70 ворожий Ка-52⁴⁹².

Напрямок головного удару ОСУВ “Таврія” та Мелітопольському напрямку

У третій декаді серпня противник постійно завдавав авіаударів в районах Роботиного, Малої Токмачки, Новоданилівки та Оріхового. 20, 21 серпня ОСУВ “Таврія” вело успішні наступальні дії в районі Роботиного та увійшло в

⁴⁹⁰ Kofman M., Lee R. Perseverance and Adaptation: Ukraine’s Counteroffensive at Three Months // War on The Rocks. – 2023, 4 вересня. – URL: <https://tinyurl.com/mucs9rje>

⁴⁹¹ Оперативна інформація станом на 06.00 14.08.2023 щодо російського вторгнення / Генеральний штаб ЗСУ // facebook. – 2023, 14 серпня. – URL: <https://tinyurl.com/3sp8teeb>

⁴⁹² Ранок воїнів 47 окремої механізованої бригади розпочався зі знищення російського вертольоту Ка-52 в районі Роботиного, що на Запоріжжі / 47 окрема механізована бригада // facebook. – 2023, 17 серпня. – URL: <https://tinyurl.com/5bf86p5r>

населений пункт⁴⁹³. Розвиваючи успіх 22-23 серпня ОСУВ “Таврія” вело успішні наступальні дії на напрямку Новоданилівка, Новопрікопівка, обійшовши Роботине зі сходу. 23 серпня військовослужбовці 47 омбр підняли держаний прапор над цим населеним пунктом⁴⁹⁴, а серед населених пунктів, які обстріляв противник, вперше було Роботине, що опосередковано свідчить про контроль над ним українськими військами. Офіційне підтвердження звільнення Роботиного відбулось 28 серпня⁴⁹⁵. У прориві оборонних рубежів противника в районі Роботиного та звільненні цього села брали участь підрозділи 47 омбр, 65 омбр, 116 омбр, 117 омбр, 118 омбр, 78 п СпП, 73 мц СпП ССО, 46 оаеомбр, 82 одшбр, 71 оебр, 3 брп НГУ, 14 брп НГУ, 33 омбр, 1 отбр, 425 осб, 12 бр СпП НГУ, 15 брп НГУ, 11 брп НГУ⁴⁹⁶.

23 серпня противник вів безуспішні наступальні дії в районі Малої Токмачки, намагаючись завдати удару у східний фланг наступаючому угрупованню ОСУВ “Таврія”. 24 серпня ОСУВ “Таврія” вело успішні наступальні дії на напрямках Новоданилівка, Новопрікопівка та Мала Токмачка, Вербове, розширивши вклинення у ворожі оборонні рубежі в глибину та по фронту. 28, 29 серпня підрозділи ОСУВ “Таврія” продовжили вести успішні наступальні дії на напрямках Новоданилівка, Новопрікопівка та Мала Токмачка, Вербове. Противник 29, 30 серпня завдав авіаударів в районі Вербоного та 30, 31 серпня перейшов до контрнаступальних дій біля цього села. Шляхом введення в бій підрозділів 7 пдд та 76 пдд противник зумів призупинити просування українських військ у районі Вербоного. У ці дні ОСУВ “Таврія” продовжувало вести наступальні дії на напрямку Новоданилівка, Новопрікопівка⁴⁹⁷.

У результаті успішних дій ОСУВ “Таврія” було прорвано першу лінію оборони противника, що підтвердили речник Об’єднаного пресцентру Сил оборони таврійського напрямку полковник Олександр Штупун⁴⁹⁸ та командувач ОСУВ “Таврія” бригадний генерал Олександр Тарнавський⁴⁹⁹.

У серпні РВіА ОСУВ “Таврія” і ПС ЗС України продовжували завдавати удари в оперативно-тактичній глибині противника. Зокрема, 2 серпня було нанесено ураження по авіабазі в Гвардійському на ТОТ АР Крим⁵⁰⁰. 6 серпня було нанесено чергове ураження по Чонгарському та Генічеському автомобільних мостах⁵⁰¹. Ці об’єкти відігравали важливу роль у забезпеченні угруповання військ “Восток”, а противник змушений був використовувати довший маршрут через Перекопський перешийок, що мав меншу пропускну здатність. Наступного дня на ділянці залізниці між Волновахою

⁴⁹³ СХІД / Ганна Маляр // Telegram. – 2023, 17 серпня. – URL: <https://tinyurl.com/yhe23nbz>

⁴⁹⁴ Роботине / 47 окрема механізована бригада // facebook. – 2023, 23 серпня. – URL: <https://tinyurl.com/5bx7jkr7>

⁴⁹⁵ ЗСУ звільнили Роботине на південному фронті – Ганна Маляр // АрміяInform. – 2023, 2 серпня. – URL: <https://tinyurl.com/mstcu393>

⁴⁹⁶ Зведення на фронті станом на кінець доби 23 серпня 2023 року / DeepState // Telegram. – 2023, 23 серпня. – URL: <https://tinyurl.com/4fnubp5p>

⁴⁹⁷ Інформація узагальнена на основі оперативної інформації ГШ ЗС України станом на 06.00 з 24 серпня по 1 вересня 2023 року / Генеральний штаб ЗСУ // facebook. – 2023, 24 серпня; 2023, 1 вересня. – URL: <https://tinyurl.com/ytrp478yd>; <https://tinyurl.com/ukbtc8x2>

⁴⁹⁸ З’явилась можливість маневрувати: У ЗСУ прокоментували прорив першої лінії російської оборони на Запоріжжі // Суспільне новини. – 2023, 3 вересня. – URL: <https://tinyurl.com/mr3p8ur6>

⁴⁹⁹ Graham-Harrison E. “Everything is ahead of us”: Ukraine Breaks Russian Stronghold’s First Line of Defence // The Guardian. – 2023, 02 вересня. – URL: <https://tinyurl.com/44sppc74>

⁵⁰⁰ Гвардійське у Криму успішно атаковано: що використали та чому це дійсно вкрай “смачна ціль” // Defense Express. – 2023, 02 вересня. – URL: <https://tinyurl.com/2s3mm63w>

⁵⁰¹ Уражено / Стратком ЗСУ // Telegram. – 2023, 9 серпня. – URL: <https://tinyurl.com/55bznktn>

та Мелітополем був уражений бронепοїзд “Волга”, що забезпечував оборону цієї ділянки⁵⁰². Згадана ділянка залізниці також відігравала важливу роль у забезпеченні сил противника. 14 серпня був нанесений удар по одному з командних пунктів противника в селі Юр’ївка поблизу Мелітополя. У цей же день було уражено нафтобазу в Феодосії⁵⁰³. 23 серпня в районі села Оленівка на мисі Тарханкут було знищено ЗРК С-400 “Триумф”, що зменшило спроможності противника обороняти стратегічно важливі об’єкти на території ТОТ АР Крим⁵⁰⁴. 25 серпня було завдано удару по 126 окремій гвардійській базі бригади берегової охорони ЧФ у селі Перевальне⁵⁰⁵. Зазначені удари зменшили спроможність зс рф прикривати ключові шляхи забезпечення угруповань військ на ТОТ півдня України та ускладнили їх управління та постачання.

Результати

У серпні противник мав такі результати:

на Авдіївському операційному напрямку – не зміг оточити та знищити підрозділи ОТУ “Донецьк” в Авдіївці й захопити місто;

на Мар’їнському операційному напрямку – не прорвав оборону українських військ в районі м. Мар’їнки;

на Шахтарському операційному напрямку – не оволодів м. Вугледар; не зумів утримати рубіж оборони Приютне, Урожайне, Новодонецьке, Новомайорське, Павлівка, Микільське та змушений був покинути Урожайне;

на Запорізькому операційному напрямку – не зумів утримати рубіж оборони Кам’янське, Жереб’янки, Нестерянка, Копані, Роботине, Новопокровка, Лугівське, Мирне, Дорожнянка, Марфопіль, Новозлатопіль і змушений був покинути Роботине;

противник зберіг контроль над Запорізькою АЕС.

ОСУВ “Таврія” у серпні досягло таких результатів:

на Авдіївському операційному напрямку – не допустили оточення та захоплення м. Авдіївки;

на Мар’їнському операційному напрямку – відбили усі наступальні дії противника в районі Мар’їнки, не допустили прориву в напрямку на Курахове;

на Шахтарському операційному напрямку – не дозволили противнику захопити м. Вугледар;

на Мелітопольському та Бердянському операційних напрямках – деокупували два населені пункти (село Урожайне Донецької області та село Роботине Запорізької області). У районі Роботиного було прорвано першу лінію оборони противника;

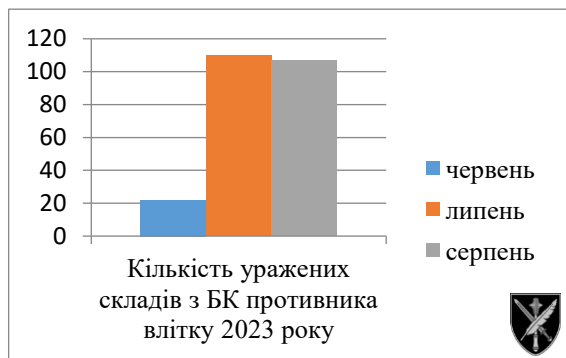
у серпні РВіА ОСУВ “Таврія”, виконали в середньому 1388 вогневих завдань щодоби, що співмірно з аналогічним показником липня (у липні 1336). Було уражено

⁵⁰² Як окупанти на бронепοїзді між Мелітополем та Волновахою потрапили під удар ЗСУ // Defense Express. – 2023, 02 вересня. – URL: <https://tinyurl.com/bddznfmf>

⁵⁰³ ЗСУ вдарили по командному пункту росіян поблизу Маріуполя / Військовий кур’єр // Telegram. – 2023, 14 серпня. – URL: <https://tinyurl.com/2p98yp4m>

⁵⁰⁴ Болочий удар по ППО окупантів: у Криму знищили російський комплекс С-400 // Слово і діло. – 2023, 23 серпня. – URL: <https://tinyurl.com/4v96c738>

⁵⁰⁵ В ГУР підтвердили удар по 126-й гвардійській бригаді рф Криму: є загиблі та поранені окупанти // Слово і діло. – 2023, 23 серпня. – URL: <https://tinyurl.com/2jmx9pb5>

657 одиниць ворожої ОВТ (на 8 % менше, ніж у липні), 107 складів з БК та ПММ (у липні 110) та 13 пунктів управління різного рівня. Противник втратив 7427 військовослужбовців убитими та пораненими (на 12 % більше, ніж у липні) й 68 військовослужбовців полоненими (на 10 % більше, ніж у липні)⁵⁰⁶. Були уражені та тимчасово виведені з

експлуатації стратегічно важливі Чонгарський та Генічевський мости.

Висновки

Воєнні дії у серпні в зоні відповідальності ОСУВ “Таврія” засвідчили, що противник зберіг потенціал для наступальних дій на Авдіївському та Мар’їнському операційних напрямках. Але зс рф не мали спроможностей для прориву підготовлених оборонних рубежів українських військ.

Зс рф не допустили виходу на оперативний простір ОСУВ “Таврія” на Запорізькому операційному напрямку за рахунок переваги в авіації й БпЛА, масового застосування мінно-вибухових загороджень та введення резервів.

ОСУВ “Таврія” зосередило зусилля на нанесенні головного удару на Мелітопольському напрямку та спромоглось досягти часткового успіху у прориві багатоешелонованої оборони противника за рахунок виснаження його сил масованим артилерійським вогнем (“вогневий вал”) та дій малими штурмовими групами.

2.4. У ЗОНІ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ОСУВ “ОДЕСА”

Загальна характеристика оперативної обстановки у зоні відповідальності ОСУВ “Одеса”

Оперативна обстановка в зоні відповідальності ОСУВ “Одеса”⁵⁰⁷ в серпні була напруженою, але контрольованою. Протяжність лінії фронту в зоні відповідальності ОСУВ “Одеса” залишилась незмінною і становила 362 км. Найбільш інтенсивні бойові дії велись на Херсонському операційному напрямку. Особливістю лінії фронту на цьому напрямку було її проходження вздовж бар’єрного рубежу – р. Дніпро. Біля узбережжя Чорного моря (окрім акваторії Дніпровсько-Бузького лиману) та на Бессарабському напрямку бойові дії не велись.

На Херсонському операційному напрямку основною формою застосування військ для обох сторін була контрбатарейна боротьба та диверсійно-розвідувальні дії малими групами на нижньодніпровських островах і узбережжі річки. Природне середовище вказаного району бойових дій, а саме: ширина Дніпра від 700 м до 2 км, швидка течія річки, малі острови та плавні з великою кількістю водних перешкод і

⁵⁰⁶ Підрахунки зроблені на основі зведень Об’єднаного пресцентру Сил оборони таврійського напрямку з 2 серпня по 1 вересня 2023 року / Об’єднаний пресцентр Сил оборони таврійського напрямку // facebook. – 2023, 2 серпня; 2023, 1 вересня. – URL: <https://tinyurl.com/3nyhxy79>; <https://tinyurl.com/y88crnkt>

⁵⁰⁷ ОСУВ “Одеса” оперує в Південно-Західній ОЗ. Загальну характеристику територій, які входять до складу Південно-Західної ОЗ (площа, кількість і густота населення, наявність залізниць та автомобільних доріг, географічні зони тощо), див.: Опис воєнних дій за червень 2022 року. (С.86 і далі).

заболочена лісиста місцевість⁵⁰⁸ не дозволяли застосовувати військову техніку для здійснення маневрів.

На Херсонському операційному напрямку противник оборонявся й активно застосовував для стримування українських військ артилерійські обстріли, удари тактичної авіації і БпЛА. Зс рф у першій декаді серпня помітно зменшили інтенсивність артилерійських обстрілів, але значно наростили цей показник у другій та третій декадах. Авіаційними ударами противник намагався компенсувати зменшення артилерійських обстрілів.

Фактором, який загострював оперативну обстановку були МРАУ, що продовжили завдавати ПКС зс рф. Їх головною ціллю залишалась портова інфраструктура міст півдня України.

ОСУВ “Одеса” успішно здійснювало контрбатарейну боротьбу та рейдові дії на східному узбережжі Дніпра, змогло утримати й розширити плацдарми на східному березі річки.

Завдання сторін у зоні відповідальності ОСУВ “Одеса”

Аналіз дій зс рф у серпні засвідчив, що перед ними стояли такі завдання:

на Херсонському операційному напрямку – утримати рубіж оборони Покровське (Кінбурнська коса), Рибальче, Гола Пристань, Олешки, Нова Каховка, східний берег Каховського водосховища;

вибити українські підрозділи з островів Білогрудий, Великий Потьомкінський, Круглик та Козацький;

нанести ураження інфраструктурі українських портів.

Як впливає з характеру бойових дій, ОСУВ “Одеса” у серпні мало такі завдання: зайняти та утримати плацдарми на східному узбережжі р. Дніпро;

зберегти контроль над островам Білогрудий, Великий Потьомкінський, Круглик та Козацький;

відбити удари противника з повітря.

Склад угруповань військ сторін у зоні відповідальності ОСУВ “Одеса”

збройні сили російської федерації

У серпні склад військ противника, що протистояли ОСУВ “Одеса” суттєво не змінився. Ознак формування наступального угруповання не було. ОСУВ “Одеса” протистояло угруповання військ “Днепр”, до складу якого входили частини сухопутних військ, пкс, підрозділи СпП, пдв, війська протиповітряної та протиракетної оборони, підрозділи ракетних військ, визначені сили та засоби чорноморського флоту рф.

У складі угруповання військ противника станом на 1 серпня були зафіксовані такі частини та підрозділи: 385 мсп, 227 абр, 439 грабр, 126 обр берегової охорони, 205 омсбр, 227 абр, 10 обр СпП, 7 дшд, 22 ак, 49 зва, БАРС “Херсон” та підрозділи ростгвардії⁵⁰⁹. Разом з тим, із загостренням оперативної обстановки на Мелітопольському операційному напрямку, противник перекинув у серпні на вказаний операційний напрямок найбільш боєздатні підрозділи 7 дшд⁵¹⁰.

⁵⁰⁸ Кириленко О. Битва за острови. В чому особливість фронту на Херсонщині та як виглядають тамтешні спецоперації // Українська правда. – 2023, 27 вересня. – URL: <https://tinyurl.com/eev5e46p>

⁵⁰⁹ Інформація узагальнена на основі даних з аналітичного ресурсу DeepState. – 2023, 1 серпня. – URL: <https://tinyurl.com/2nw9e33t>

⁵¹⁰ Kofman M., Lee R. Perseverance and Adaptation: Ukraine’s Counteroffensive at Three Months // War on The Rocks. – 2023, 4 вересня. – URL: <https://tinyurl.com/mucs9rje>

ОСУВ “Одеса”

ОСУВ “Одеса” (командувач – генерал-майор Едуард Москальов) складалось з наступних угруповань: Херсонський напрямок – ОУВ “Херсон” (командувач – бригадний генерал Михайло Драпатий), Одеський і Миколаївський напрямки – ОУВ “Дунай” (командувач – бригадний генерал Володимир Отрощенко), Бессарабський напрямок – ТГр “Вінниця”, окремо – Угруповання різнорідних сил.

В оперативному підпорядкуванні ОСУВ “Одеса” перебували підрозділи СпП, РВіА, сили ТрО, НГУ та НП, зокрема: 131 орб⁵¹¹, 406 оабр⁵¹², 73 мц СпП ССО⁵¹³, ОЗСП “Любарт”⁵¹⁴, 112 обр ТрО, 121 обр ТрО⁵¹⁵, 122 обр ТрО⁵¹⁶, 123 обр ТрО⁵¹⁷, 124 обр ТрО, 126 обр ТрО⁵¹⁸, батальйони “Шаман”⁵¹⁹ і “Артан”⁵²⁰ ГУР МО, 11 бр НГУ⁵²¹, КОРД НП⁵²².

Характер воєнних дій у зоні відповідальності ОСУВ “Одеса”

Характер воєнних дій у серпні не зазнав суттєвих змін. На Херсонському операційному напрямку зс рф вели розвідку місцевості за допомогою БпЛА, завдавали вогневого ураження з використанням тактичної авіації, БпЛА й артилерії та намагалися вибити українські війська з островів у гирлі Дніпра та східного узбережжя річки. Противник продовжив наносити МРАУ в оперативній глибині ОСУВ “Одеса”, переважно по об’єктах портової інфраструктури та зерносховищах. ОСУВ “Одеса” здійснювало контрбатареїну боротьбу, наносило ураження по складах з БК, пунктах управління та вогневих позиціях противника, утримувало плацдарми на східному узбережжі річки та вело активніші, ніж у липні, рейдові дії на східному березі Дніпра.

У першій декаді серпня на Херсонському операційному напрямку противник майже щодня, окрім 1 та 4 серпня, наносив авіаудари та щодня здійснював артилерійські обстріли. Інтенсивність авіаударів за добу коливалась від 1 до 4 із застосуванням від 2 до 7 КАБ. Найчастіше противник завдавав удари по

⁵¹¹ 131 ОРБ та 406 АОРБ ефектно накрыли кацапські гаубиці “Мста-Б” в полях на лівому березі Херсонщини / DeepState // Telegram. – 2023, 6 вересня. – URL: <https://tinyurl.com/ht97pmmw>

⁵¹² Понад сто снарядів щодоби: розрахунок М777 нищить окупантів на Херсонщині // АрміяInform. – 2023, 6 вересня. – URL: <https://tinyurl.com/ycx9z9sx>

⁵¹³ З цивільної на військову: Гарний пейзаж – місцевість, район виконання завдань. / 73 морський центр СпП ім. кошового отамана Антіна Головатого // facebook. – 2023, 30 серпня. – URL: <https://tinyurl.com/3bzmwxwub>

⁵¹⁴ Кириленко О. Битва за острови. В чому особливість фронту на Херсонщині та як виглядають тамтешні спецоперації // Українська правда. – 2023, 27 вересня. – URL: <https://tinyurl.com/eev5e46p>

⁵¹⁵ Situational report from the war in Ukraine – 19 August – 25 August 2023 // RochanConsulting. – 2023, 25 серпня. – URL: <https://tinyurl.com/mva9r92j>

⁵¹⁶ Шановні воїни-розвідники нашої бригади! / 122 окрема бригада територіальної оборони ЗСУ // facebook. – 2023, 7 вересня. – URL: <https://tinyurl.com/3krrz2vx>

⁵¹⁷ Ось так Сили оборони півдня України нищать боєзапас ворога. Воїни 123 обр ТРО зразково відпрацювали по польовому пункту боєпостачання окупантів на лівому березі Дніпра / Сили оборони півдня України // Telegram. – 2023, 17 серпня. – URL: <https://tinyurl.com/35k44e26>

⁵¹⁸ Наші захисники кожного дня мінусують окупантів / 126 окрема бригада територіальної оборони м.Одеса // facebook. – 2023, 12 вересня. – URL: <https://tinyurl.com/2s4zvy39>

⁵¹⁹ Спецпризначенці ГУР МО України проводять успішні операції на лівобережжі Херсонщини / Головне управління розвідки МО України // Telegram. – 2023, 7 серпня. – URL: <https://tinyurl.com/26tmxxa9>

⁵²⁰ Касумова Р. “Сідаємо в човни по 10 чоловік. А над нами літають російські СУшки”. Командир спецпідрозділу ГУР Торкотюк про операції в Чорному морі // Українська правда. – 2023, 30 серпня. – URL: <https://tinyurl.com/r3aasexu>

⁵²¹ Гвардійцями 11 бригади ім. М. Грушевського Південного ОТО НГУ було знищено ворожий комплекс спостереження Муром-М на Херсонському напрямку / 11 бригада імені Михайла Грушевського Національної гвардії України // facebook. – 2023, 5 вересня. – URL: <https://tinyurl.com/45hdpny>

⁵²² За ніч окупанти втратили 2 склади і базу у Олешках на Херсонщині / Військовий кур’єр // Telegram. – 2023, 13 серпня. – URL: <https://tinyurl.com/yc4khs83>

Одрадокам'янці (4 рази), Ольгівці, Козацькому (по 2 рази), Антонівці, Дачах, Зміївці, Томариному (по одному разу).⁵²³ Ймовірно, найінтенсивніше нанесення авіаударів по Одрадокам'янці, Ольгівці та Козацькому пов'язано з намаганнями противника стримати підрозділи ОУВ “Херсон” від активних дій на островах Козацький та Круглик і східному узбережжі Дніпра. Згадані села знаходяться на західному березі Дніпра та могли використовуватися в якості базових місць для переправ через річку. Вірогідно, ціллю ударів по Антонівці та Дачах було ураження українських військ під час ротації, забезпечення чи евакуації з позицій на східному узбережжі річки. Зростання інтенсивності авіаударів противника, ймовірно, пов'язано з необхідністю компенсувати втрати в артилерійських засобах ураження або ж їх відведенням вглиб оборонних порядків з метою забезпечення живучості⁵²⁴.

Інтенсивність артилерійських обстрілів противника становила від 44 до 70 та в середньому дорівнювала 59 обстрілам за добу. Противник використовував від 180 до 385 снарядів⁵²⁵, або ж у середньому 287 боєприпасів за добу. У порівнянні з третьою декадою липня інтенсивність артилерійських обстрілів зменшилась з 69 до 59⁵²⁶ в середньому за добу із зменшенням середньої кількості використаних снарядів з 444 до 287. Ймовірно, це пов'язано з ефективною контрбатареюною боротьбою українських артилеристів. Як зазначила речниця ОК “Південь” капітан першого рангу Наталя Гуменюк, контрбатареюна активність української артилерії була у півтора рази вища⁵²⁷ за противника. Основною ціллю російських обстрілів продовжували залишатись населені пункти на західному узбережжі Дніпра, які можна було використати у якості вихідних точок для переправ та постачання плацдармів (як то Антонівка, Садове, Придніпровське, Токарівка, Львове та ін.) і Херсон як обласний центр⁵²⁸.

У зоні відповідальності ОУВ “Дунай” противник здійснив обстріли Очакова (5 разів), Дмитрівки та Куцураба (по 1 разу). У порівнянні з третьою декадою липня зросла інтенсивність обстрілів Очакова та навколишніх сіл, що, вірогідно, пов'язано з прагненням противника не дозволити використовувати порти Дніпровсько-Бузького лиману (у першу чергу Миколаєва).

ПКС зс рф продовжили наносити повітряні удари по портах півдня України. Зокрема, у ніч на 3 серпня противник атакував Ізмаїл. 11 БпЛА “Шахед” уражено силами та засобами ППО, але були влучання по портовій інфраструктурі, складах та зерновому терміналові⁵²⁹.

⁵²³ Інформація узагальнена на основі оперативної інформації ГШ ЗС України станом на 06.00 з 02 по 11 серпня 2023 року / Генеральний штаб ЗСУ // facebook. – 2023, 2 серпня; 2023, 11 серпня. – URL: <https://tinyurl.com/sfswy5kk>; <https://tinyurl.com/8av6vp7y>

⁵²⁴ Про створення плацдарму для контрнаступу наразі не йдеться – ОК “Південь” // Укрінформ. – 2023, 21 серпня. – URL: <https://tinyurl.com/8fjpnx3d>

⁵²⁵ Інформація узагальнена на основі оперативних зведень Сил оборони півдня України з 3 по 11 серпня / Сили оборони півдня України // Telegram. – 2023, 3 серпня; 11 серпня. – URL: <https://tinyurl.com/2hyh4dwz>; <https://tinyurl.com/jpppzsss>.

⁵²⁶ За третю декаду липня відома інформація про кількість обстрілів та використаних снарядів лише за 22 липня.

⁵²⁷ У Херсонській області ЗСУ знищили три російські склади з боєприпасами та пункт управління БпЛА // Дзеркало тижня. – 2023, 21 серпня. – URL: <https://tinyurl.com/mwxy9z7v>

⁵²⁸ Інформація узагальнена на основі оперативної інформації ГШ ЗС України станом на 06.00 з 02 по 11 серпня 2023 року / Генеральний штаб ЗСУ // facebook. – 2023, 2 серпня; 2023, 11 серпня. – URL: <https://tinyurl.com/sfswy5kk>; <https://tinyurl.com/8av6vp7y>

⁵²⁹ Атака на Одещину: в ОВА розповіли про руйнування в Ізмаїлі // Слово і діло. – 2023, 21 серпня. – URL: <https://tinyurl.com/wpanx5yz>

Знищено термінал з 40 тис тонн зерна⁵³⁰. У ніч на 6 серпня було уражено 2 КРМБ “Калибр” та 8 БпЛА “Шахед”, влучань не допущено⁵³¹.

Підрозділи ОУВ “Херсон” продовжували утримувати плацдарм на східному узбережжі Дніпра в районі Дач, свідчення чого були авіаудари по цьому населеному пункту та Антонівці на протилежному березі Дніпра. Водночас, ОУВ “Херсон” активізувало рейдові дії на східному узбережжі річки. Зокрема, 7 серпня стало відомо про успішні дії на лівобережжі Херсонської області батальйону “Шаман” ГУР МО України, у результаті яких було знищено підрозділ ракетних військ противника⁵³². Ймовірно, саме тоді сталася резонансна в українському медійному просторі подія, коли в районі Козачих Лагерів була знищена група спецпризначенців зс рф на чолі з майором Томовим⁵³³. Останній потрапив у полон. Саме 7 серпня противник поніс найбільші за серпень втрати – 100 військовослужбовців⁵³⁴, які у рази перевищують середньодобові втрати за серпень. Спецпризначенці ГУР МО для здійснення рейдових дій використали ротацію військ зс рф та відведення більш досвідчених підрозділів 7 дшд на Запорізький напрям. На думку західних аналітиків результатом цих дій було створення плацдарму українських військ в районі Козачих Лагерів, хоча офіційні речники Сил оборони України та вітчизняні аналітичні ресурси не підтвердили це. Ймовірно, йдеться про диверсійні дії, проведені з метою знищення важливих засобів ураження противника. Варто зазначити, що успішні дії в районі Козачих Лагерів були можливі лише за умови контролю підрозділами ОУВ “Херсон” довколишніх островів.

У першій декаді серпня ОСУВ “Одеса” нанесло противнику такі втрати⁵³⁵: не менше, ніж 390 військовослужбовців убитими, пораненими та полоненими, 82 одиниці ОВТ (серед яких 16 гармат, 9 човнів, 5 станції РЕБ), 4 польових пункти боєпостачання, 1 склад МТЗ, 1 пункт управління БпЛА та 2 ротних КСП⁵³⁶.

У другій декаді серпня противник зменшив інтенсивність завдання авіаударів до 4 днів (у першій декаді 8 днів) з використанням у середньому 2 КАБів на добу (у першій декаді 5). Окрім сіл, по яких завдавались удари у першій декаді (Одрадокам’янка – 1 раз, Ольгівське – 2 рази) ПКС ЗС рф завдали ударів по Садовому (2 рази), Зеленому Гаю, Білозерці, Миколаївці (по 1 разові). Усі вони, крім Зеленого Гаю, знаходились на західному березі Дніпра. Ймовірно, противник продовжив намагання уразити місця зосередження сил та засобів ОСУВ “Одеса” у місцях переправ через річку. Натомість зс рф значно посилили інтенсивність артилерійських обстрілів. Якщо у першій декаді серпня зс рф у середньому за добу здійснювали 59 обстрілів, то у другій 76. Відповідно, середня кількість використаних снарядів за добу зросла з 286 до 375. Ймовірно, зростання нанесення вогневого ураження за допомогою артилерії пов’язано з

⁵³⁰ В Ізмаїлі ворог пошкодив майже 40 тисяч тонн зерна: фото наслідків атак Росії // 24 канал – 2023, 21 серпня. – URL: <https://tinyurl.com/2p9eyase>

⁵³¹ Звечора і в ніч ворог здійснив кілька хвиль мішаних ракетно-дронових атак / Оперативне командування “Південь” // facebook. – 2023, 6 серпня. – URL: <https://tinyurl.com/36k2r39j>

⁵³² Спецпризначенці ГУР МО України проводять успішні операції на лівобережжі Херсонщини / Головне управління розвідки МО України // Telegram. – 2023, 7 серпня. – URL: <https://tinyurl.com/26tmxxa9>

⁵³³ Епопея майора Томова. Як ЗСУ захопили у полон комбата // BBC News Україна. – 2023, 15 серпня. – URL: <https://tinyurl.com/mud22d9z>

⁵³⁴ Сили оборони півдня продовжують ведення контрбатареїної боротьби // Сили оборони півдня України // Telegram. – 2023, 8 серпня. – URL: <https://tinyurl.com/yck242ch>

⁵³⁵ Сили оборони півдня України не опублікували втрати противника за 1, 3 та 6 серпня.

⁵³⁶ Інформація узагальнена на основі оперативних зведень Сил оборони півдня України з 3 по 11 серпня / Сили оборони півдня України // Telegram. – 2023, 3 серпня; 11 серпня. – URL: <https://tinyurl.com/2hyh4dwz>; <https://tinyurl.com/jpppzssz>.

намаганням зупинити диверсійно-розвідувальні дії ОУВ “Херсон” на східному березі Дніпра. Противник продовжив здійснювати обстріли прибережних міст та сіл, як то Херсон (6 разів), Антонівка, Велетенське (5 разів), Кізомис, Токарівка (4 рази), Золота Балка, Комишани, Дніпровське (3 рази), Берислав, Михайлівка (2 рази), Садове Зеленівка, Берегове та ін. (1 раз). У зоні відповідальності ОУВ “Дунай” противник збільшив інтенсивність ураження Очакова до 6 разів та обстріляв сусіднє село Куцуруб⁵³⁷. У результаті обстрілів були жертви серед цивільного населення та руйнування приватної та комунальної власності.

Військовослужбовці батальйону “Шаман” ГУР МО під час рейдових дій на лівобережжі Херсонщини⁵³⁸

Зс рф здійснили спроби облаштувати позиції на островах у гирлі Дніпра. У ході однієї з таких спроб оператори 73 мц СпП ССО вразили човен противника FPV-дроном⁵³⁹.

ПКС зс рф продовжили завдавати повітряних ударів в оперативній глибині ОСУВ “Одеса”. Зокрема, у ніч на 12 серпня противник завдав удару балістичною ракетою по Кривому Розі⁵⁴⁰. У ніч на 14 серпня противник атакував БпЛА “Шахед”. Усі 15 баражуючих боєприпасів та 8 КРМБ “Калибр” були уражені ППО, однак уламками було пошкоджено житлові будинки в Одесі⁵⁴¹. У ніч на 16 серпня противник вчергове застосував БпЛА “Шахед”, 13 з них було уражено, 1 влучив по портовій інфраструктурі м. Рені⁵⁴².

ОУВ “Херсон” подовжило утримувати позиції в районі Дач і зайняло позиції на захід від Підстепного⁵⁴³ на східному узбережжі Дніпра. Російські джерела згадували про дії українських підрозділів в районі Козаких Лагерів⁵⁴⁴ та Голої Пристані.

У другій декаді серпня ОСУВ “Одеса” нанесло противнику такі втрати⁵⁴⁵: не менше, ніж 365 військовослужбовців убитими, пораненими та полоненими,

⁵³⁷ Інформація узагальнена на основі оперативних інформації ГШ ЗС України станом на 06.00 з 12 по 21 серпня 2023 року / Генеральний штаб ЗСУ // facebook. – 2023, 12 серпня; 2023, 21 серпня. – URL: <https://tinyurl.com/4udhyspp>

⁵³⁸ Спецпризначенці ГУР МО України проводять успішні операції на лівобережжі Херсонщини / Головне управління розвідки МО України // Telegram. – 2023, 7 серпня. – URL: <https://tinyurl.com/26tmxxa9>

⁵³⁹ FPV-дрон воїнів ССО України нищить катер з російськими окупантами / 73 морський центр СпП ССО України нищить катер з російськими окупантами // facebook. – 2023, 12 серпня. – URL: <https://tinyurl.com/24vmurvc>

⁵⁴⁰ Росіяни завдали ракетного удару по Кривому Розу // ТСН. – 2023, 12 серпня. – URL: <https://tinyurl.com/zmxpyfzp>

⁵⁴¹ Ворог тричі атакував вночі Одещину, застосувавши дві хвилі ударних дронів, загальною кількістю 15 штук, та 8 ракет морського базування типу “Калібр” / Сили оборони півдня України // Telegram. – 2023, 14 серпня. – URL: <https://tinyurl.com/bdhhzmd3>

⁵⁴² Удари по портах Рені та Ізмаїл: з’явилося відео моменту атаки // Апостроф. – 2023, 16 серпня. – URL: <https://tinyurl.com/3xnc9ar9>

⁵⁴³ Інформація взята з аналітичного ресурсу DeepState. – 2023, 17 серпня. – URL: <https://tinyurl.com/3bprpnbr>

⁵⁴⁴ Stepanenko K., Mappes G., Wolkov N., Harward C., Clark M. Russian Offensive Campaign Assessment. August 14, 2023 // Institute for the Study of War. – 2023, 14 серпня. – URL: <https://tinyurl.com/sw5t6ajc>

⁵⁴⁵ “Сили оборони півдня України” не опублікували втрати противника за 11 серпня.

163 одиниці ОВТ (серед них 32 гармати, 30 човнів, 4 станції РЕБ), 5 польових пунктів боєпостачання, 3 пункти управління БпЛА⁵⁴⁶.

У третій декаді серпня противник збільшив інтенсивність завдання авіаударів у порівнянні з другою декадою. ПКС зс рф застосовували від 2 до 4 КАБів на добу. Противник завдав авіаударів в районах Томариного, Дач, Зимівника, Ромашкового, Берислава, Одрадокам'янки, Тягинки, Наддніпрянського (по 1 разу), Микільського, Антонівки, Ольгівки (по 2 рази), Миколаївки (3 рази). Кількість артилерійських обстрілів залишилась майже такою, як у другій декаді – у середньому 72 обстріли за добу із використанням 363 снарядів. Найінтенсивніше противник наносив вогневе ураження 23 серпня, завдавши авіаудари в районах 5 населених пунктів та здійснивши 100 обстрілів. Більшість міст та сіл, по чи в районі яких наносилось ураження, перебували у прибережній зоні Дніпра і, ймовірно, здійснювалось з метою недопущення дій ОУВ “Херсон” в районі острові гирла Дніпра та східного берегу річки.

У зоні відповідальності ОУВ “Дунай” противник здійснив обстріли Очакова (3 рази) та Солончаків (1 раз). У третій декаді серпня противник зменшив інтенсивність обстрілів прибережних районів Дніпровсько-Бузького лиману.

ПКС зс рф продовжили завдавати повітряних ударів в оперативні глибини ОСУВ “Одеса”. Зокрема, у ніч на 22 серпня противник наніс ракетний удар по Кривому Розі. У результаті було пошкоджено понад 20 будинків⁵⁴⁷. У ніч на 23 серпня противник атакував портові міста Одещини, 9 БпЛА “Шахед” було уражено силами ППО, однак було влучання по виробничо-перевантажувальному комплексі в Ізмаїлі⁵⁴⁸. У ніч на 25 серпня ПКС зс рф випустили 2 ракети Х-35/59 у напрямку портів Подунав'я, які були успішно збиті силами ППО. У ніч на 28 серпня противник застосував 2 КРМБ “Калибр” та 2 ракети Х-35/59, які були знищені в районі Кривого Рогу. У ніч на 30 серпня ПКС зс рф використали 5 БпЛА “Шахед” та 8 ракет, усі були уражені силами ППО⁵⁴⁹.

У третій декаді серпня ОУВ “Херсон” продовжило утримувати позиції в районі Дач на східному узбережжі Дніпра, свідченням чого був авіаудар противника в цьому районі 21 серпня. 29 серпня українські військовослужбовці підняли державний прапор над Дачами⁵⁵⁰ та розширили плацдарм у цьому районі⁵⁵¹. Російські джерела фіксували диверсійні дії ОУВ “Херсон” на східному березі річки⁵⁵².

У третій декаді серпня ОСУВ “Одеса” завдало противнику таких втрат: 433 військовослужбовці були убиті, поранені та полонені, уражено 184 одиниці ОВТ

⁵⁴⁶ Інформація узагальнена на основі оперативних зведень Сил оборони півдня України з 12 по 21 серпня / Сили оборони півдня України // Telegram. – 2023, 12 серпня; 21 серпня. – URL: <https://tinyurl.com/yra7c5s3>; <https://tinyurl.com/35xb5sca>

⁵⁴⁷ В зоні відповідальності Сил оборони півдня ситуація стабільно напружена / Сили оборони півдня України // Telegram. – 2023, 22 серпня. – URL: <https://tinyurl.com/2s3vjpah>

⁵⁴⁸ Протягом ночі ворог здійснив чергову атаку на цивільну інфраструктуру / Сили оборони півдня України // Telegram. – 2023, 23 серпня. – URL: <https://tinyurl.com/2p9hv9rr>

⁵⁴⁹ Вночі ворог здійснив чергову масовану атаку по Україні / Сили оборони півдня України // Telegram. – 2023, 23 серпня. – URL: <https://tinyurl.com/227yzv86>

⁵⁵⁰ Українські воїни на Херсонщині підняли прапор над дачами на лівому березі Дніпра // Мост. – 2023, 23 серпня. – URL: <https://tinyurl.com/vfydzuz>

⁵⁵¹ Інформація взята з аналітичного ресурсу DeepState. – 2023, 29 серпня. – URL: <https://tinyurl.com/2492u7vk>

⁵⁵² Evans A., Stepanenko K., Mappes G., Harward C., Kagan F. W. Russian Offensive Campaign Assesment. August 30, 2023 // Institute for the Study of War. – 2023, 30 серпня. – URL: <https://tinyurl.com/3yy6j7fn>

(серед них 49 гармати, 39 човнів, 4 танки, 6 станцій РЕБ), 9 польових пунктів боєпостачання, 1 пункт управління БпЛА, 6 СП, 1 склад МТЗ, 1 КСП роти⁵⁵³.

Результати

У ході бойових дій у серпні зс рф, що протистояли ОСУВ “Одеса”, мали такі результати:

на Херсонському операційному напрямку – утримали рубіж оборони Покровське (Кінбурнська коса), Рибальче, Гола Пристань, Олешки, Нова Каховка, східний берег Каховського водосховища;

не змогли вибити українські підрозділи з островів Білогрудий, Великий Потьомкінський, Круглик та Козацький в гирлі р. Дніпро;

нанесли суттєвого ураження портовій інфраструктурі Одеси, Ізмаїла та Рені.

ОСУВ “Одеса” досягло таких результатів:

на Херсонському напрямку – утримали та розширили плацдарм на східному узбережжі Дніпра в районі Дач та зайняли плацдарм на захід від Підстепного;

зберегли контроль над островами Білогрудий, Великий Потьомкінський, Круглик та Козацький в гирлі Дніпра;

під час відбиття ударів противника, нанесених засобами повітряного нападу, було знищено 24 ракети та 61 БпЛА “Шахед”;

противнику було завдано таких втрат: 1188 військовослужбовців загинуло, поранено й потрапили в полон, уражено 429 одиниць ОВТ та 18 польових пунктів боєпостачання.

Висновки

Воєнні дії у серпні в зоні відповідальності ОСУВ “Одеса” показали, що противник опирається у обороні східного берега Дніпра на вогневу перевагу в тактичній авіації та БпЛА, але не спроможний проводити успішні наступальні дії в районі островів у гирлі річки. Зс рф змогли завдати суттєвої шкоди експортним спроможностям аграрної продукції України.

ОСУВ “Одеса” засвідчило здатність успішно вести бойові дії в особливих умовах островів у гирлі Дніпра, проводити рейдові дії та розширювати присутність на контрольованому противником східному березі Дніпра в ізоляції від решти сил. Але ОСУВ “Одеса” не мало достатньо сил і засобів для вигнання противника з лівобережної частини Херсонської області.

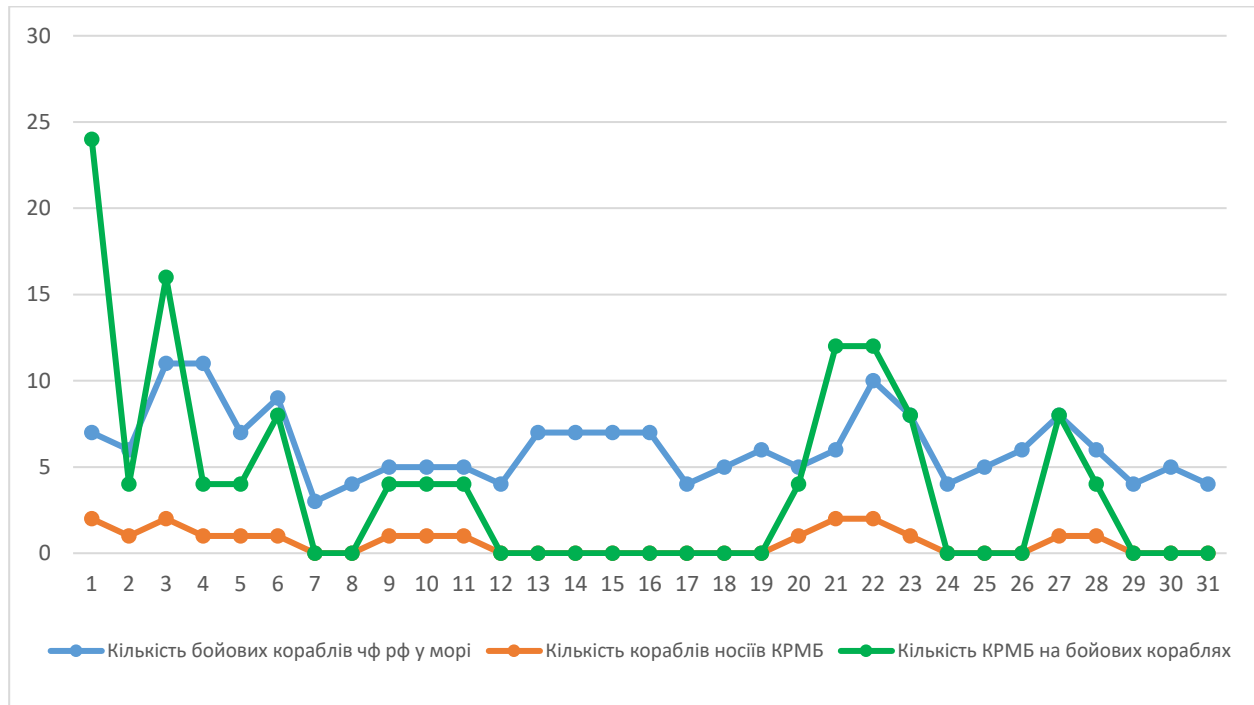
2.5. ДІЇ ВІЙСЬКОВО-МОРСЬКИХ СИЛ СТОРІН У ЧОРНОМОРСЬКІЙ ТА АЗОВСЬКІЙ ОПЕРАЦІЙНИХ ЗОНАХ

Характеристика морської обстановки

У серпні 2023 р. військово-географічні умови акваторії Чорного й Азовського морів суттєво не впливали на ведення бойових дій протиборчими сторонами. В серпні у порівнянні з липнем була зафіксована висока температура вода на півночі Чорного моря до +20°C. Бойові кораблі чф рф як основну базу для виконання завдань використовували Севастополь.

⁵⁵³ Інформація узагальнена на основі оперативних зведень Сил оборони півдня України з 22 серпня по 1 вересня / Сили оборони півдня України // Telegram. – 2023, 22 серпня; 1 вересня. – URL: <https://tinyurl.com/2s3vjpah>; <https://tinyurl.com/3mpdsh5x>

Бойові дії у Чорноморській операційній зоні в серпні розвивались під впливом політичного рішення рф про вихід із “зернової угоди” в липні 2023 р. З метою припинення функціонування українських портів, противник організував чергування бойових кораблів у західній частині Чорного моря. До середини місяця на бойове чергування у визначені райони виходило від 10 до 14 російських кораблів⁵⁵⁴. В другій половині серпня на бойове чергування виходило від чотирьох до 10 кораблів.

Кількість бойових кораблів чл рф, у тому числі кораблів-носіїв КРМБ з ракетами у залпі, розгорнутих в акваторії Чорного моря у серпні 2023 року (за матеріалами ВМС України)

Мінна небезпека у Чорному морі в серпні була складною. В ньому залишалось 30-40 тис. морських мін ще з часів Першої та Другої світових війн. З початку широкомасштабного вторгнення рф Україна виставила в межах територіальних вод мінні загородження і проінформувала в установленому порядку мореплавців. Це був важливий спосіб захисту нашого узбережжя. Після підриву 06 червня противником греблі Каховської ГЕС та змиву значної кількості мін з р. Дніпро у північно-західну частину Чорного моря, мінна небезпека значно ускладнилась. Тому розчищення шляхів для судноплавства з українських портів в цій частині моря займе декілька місяців, а поглиблений пошук і знищення мін – декілька років після закінчення війни. Розвиток морської обстановки вимагає посилення ВМС ЗС України тральщиками. На думку українських експертів для розмінування в ближній морській зоні потрібно використовувати безпілотні протимінні системи⁵⁵⁵.

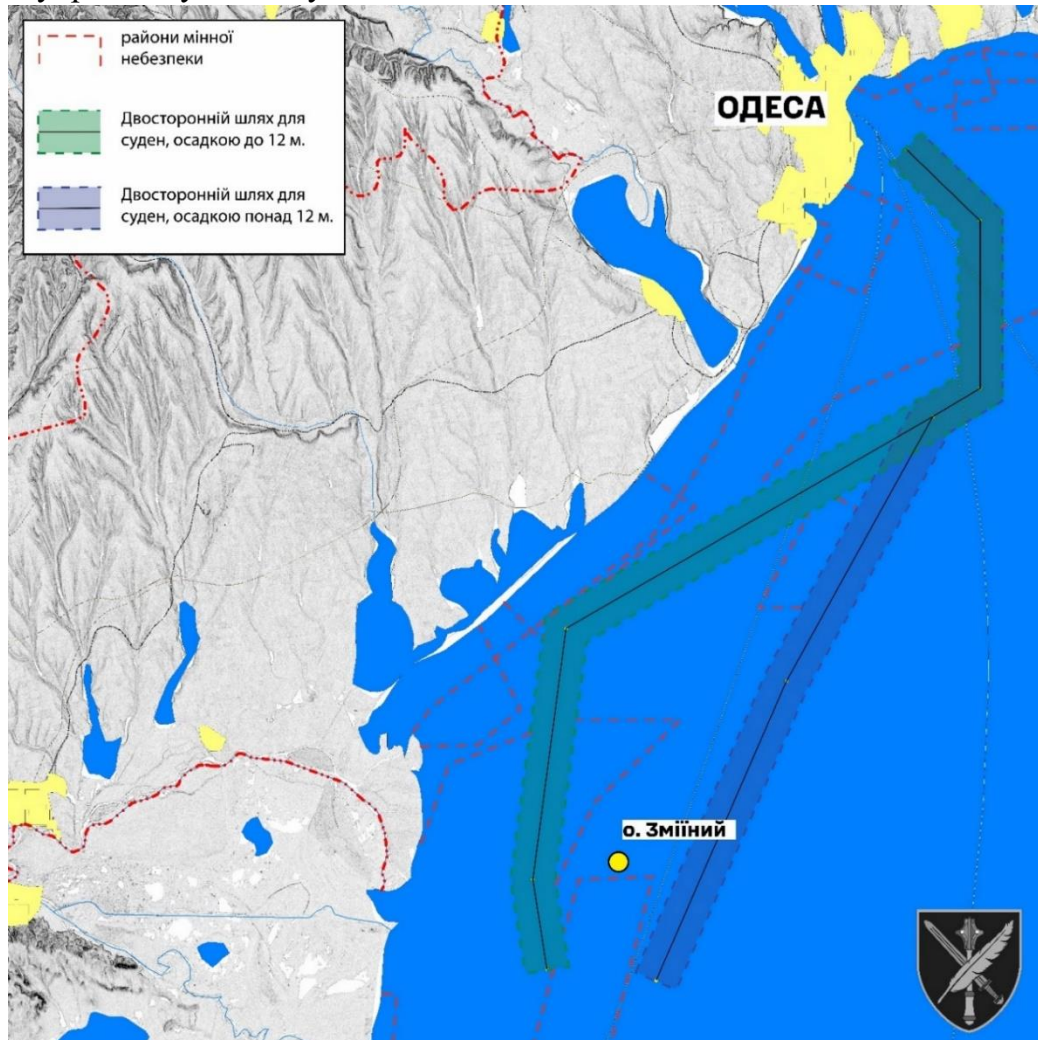
На ТОТ Криму зс рф продовжили активно будувати фортифікаційні споруди та розгортати протидесантну оборону. Мета – протидія можливим висадкам морських десантів ЗС України.

В Азовській операційній зоні значних змін не відбувалось. Противником там розгорнутий Азовський воєнно-морський район зі штабом у Маріуполі. В бойовому

⁵⁵⁴ Гамалій І. Росія збільшила корабельне угруповання у Чорному морі / LB.ua. – 2023, 14 серпня. – URL: <https://tinyurl.com/zesyzyfy>

⁵⁵⁵ Чалий Д. Розмінування Чорного моря можливе лише після перемоги України – Андрій Риженко / АрміяInform. – 2023, 19 серпня. – URL: <https://tinyurl.com/55zfv3kd>

складі були носії КРМБ “Калібр” – малі ракетні кораблі “Циклон” і “Аскольд” (кораблі з серії “Каракурт”, які є удосконаленою версією “Буян-М”)⁵⁵⁶. У серпні ворог виводив на бойове чергування в Азовському морі від одного до трьох бойових кораблів. За даними ВМС ЗС України, з 22 по 26 серпня в море виходив ворожий бойовий корабель-носій КРМБ з сукупним залпом у вісім ракет. Ці виходи ракетносія в Азовському морі свідчили про те, що противник вів пошук нової тактики і нових напрямків, щоб ракети обходили українську систему ППО.

Тимчасові маршрути руху цивільних суден до/з чорноморських морських портів України

Українські ВМС, плануючи зірвати організовану чф рф морську блокаду транспортних коридорів, в ніч на 01 серпня за 340 км від Севастополя атакували безпілотними дронами два російські патрульні кораблі – “Сергей Котов” та “Василий Биков”⁵⁵⁷. Ця атака стала продовженням реалізації стратегії України щодо створення “зернового коридору” без участі росії. Карта можливих маршрутів з відповідними документами наша країна надала Міжнародній морській організації (далі – ІМО) ще у середині липня 2023 р. Україна знайшла й, відповідно, промаркувала безпечний маршрут, яким могли проходити з і до українських портів цивільні судна. Про це була поінформована міжнародна спільнота. Маршрут мав два рукави: один для кораблів з

⁵⁵⁶ Бударський Є. Пірати ХХІ століття. Що собою являє Чорноморський флот Росії та що від нього чекати / Українська правда. – 2023, 31 серпня. – URL: <https://tinyurl.com/3cf42c9x>

⁵⁵⁷ Лисогор І. РФ заявила про спробу атаки на два її кораблі в Чорному морі / LB.ua. – 2023, 01 серпня. – URL: <https://tinyurl.com/bdp48rrh>

12-ма метрами осадки, другий – для кораблів із 8-ма. Цьому передувало: по-перше, передача карти в ІМО, по-друге, створення Україною гарантійного фонду в розмірі близько 500 млн. доларів, котрий гарантував можливі втрати або пошкодження суден і вантажів, загибелі або поранення моряків. Цей фонд був важливим кроком, адже міжнародні морські страхові компанії не ризикували страхувати морські судна в умовах війни на морі⁵⁵⁸.

Забезпечуючи захист цивільного судноплавства у своїх водах, Сили оборони України здійснили комплекс протимінних заходів та підсилили протиповітряну оборону портів на Дунаї – Рені, Кілія та Ізмаїл. Згідно з навігаційним дорученням ВМС ЗС України №6, тимчасові маршрути руху цивільних суден до/з чорноморських морських портів України (Чорноморськ, Одеса та Південний) почали діяти з 08 серпня 2023 р. Вже 16 серпня з одеського порту вийшло перше судно після зриву росією “зернової угоди”. Це був 300-метровий німецький контейнеровоз “Joseph Schulte” (прапор Гонконгу). На борту – понад 30 тис. т вантажу – 2 114 контейнерів, зокрема з продовольством⁵⁵⁹. 27 серпня балкер “Primus” став другим судном, що в серпні скористалось новим навігаційним маршрутом. Але все ж Україна визнавала, що протягом всіх маршрутів зберігалася військова загроза та мінна небезпека з боку рф. Безпека судноплавства в Чорному морі залишалась ключовим питанням не лише економічної безпеки України, а й глобального продовольчого ринку⁵⁶⁰.

Завдання сторін

У серпні 2023 року противник основні зусилля на морі зосереджував на:

припиненні морської діяльності України;

нанесенні ракетних та авіаційних ударів з морського напрямку по важливих об'єктах і населених пунктах України;

охороні та обороні районів базування сил та районів виконання бойових завдань.

ВМС ЗС України у серпні 2023 року здійснювали:

захист судноплавства і портової діяльності;

спостереження за надводною обстановкою у північно-західній частині Чорного моря;

нанесення ураження по кораблях противника та інфраструктурі чф рф на ТОТ Криму;

участь у відбитті повітряного нападу противника та протиракетної оборони України з морського напрямку;

охорону та оборону районів базування сил та районів виконання бойових завдань.

Склад угруповань ВМС

Чф зс рф. В серпні противник у Чорному морі мав до 50 бойових кораблів, частина з яких перебувала на доковому ремонті. По місцях базування знаходилося до 80 бойових одиниць (враховуючи бойові катери) в Азово-Чорноморській акваторії. Третина з бойових кораблів розташовувалась у Новоросійську, дві третини – у Севастополі. Носії КРМБ: два фрегати, три корвети “Буян-М”, чотири підводні човни.

⁵⁵⁸ Поліщук В. На наших очах реалізується українська стратегія щодо створення “зернового коридору” без росії – Андрій Клименко / АрміяInform. – 2023, 16 серпня. – URL: <https://tinyurl.com/fb8sc6udu>

⁵⁵⁹ Перший пішов: з Одеси вийшов контейнеровоз з зерном / Українська служба інформації. – 2023, 16 серпня. – URL: <https://tinyurl.com/4kn6zjpp>

⁵⁶⁰ Юрченко О. Судноплавство в Чорному морі й агресія Росії: можливості та ризики для торгових суден / Крим. Реалії. – 2023, 31 серпня. – URL: <https://tinyurl.com/6v2tvz2f>

В наявності було декілька бойових кораблів старих версій, що мали на озброєнні надзвукові крилаті протикорабельні ракети “Москіт”⁵⁶¹.

ВМС ЗС України. Морська і річкова складова: два дивізіони надводних кораблів, два дивізіони кораблів охорони рейду, дивізіон допоміжних суден, дивізіон суден забезпечення, окремий дивізіон річкових катерів. Морська піхота ВМС ЗС України. Окрема морська авіаційна бригада. Берегові ракетно-артилерійські війська.

У серпні було сформовано 385-ту окрему бригаду морських безпілотних комплексів спеціального призначення у складі ВМС ЗС України. 24 серпня Президент В. Зеленський вручив новоствореній бригаді бойовий прапор. Ця бригада, оснащена надводними безекіпажними апаратами, стала першим у світі підрозділом такого типу⁵⁶².

Особливості виконання завдань ВМС у Чорноморській оперативній зоні.

Оперативна обстановка у Чорному морі в серпні розвивалась під впливом як політичних (вихід росії з “зернової угоди”), так і військових (морська блокада України) чинників. 02 серпня противник завдав удару БпЛА “Герань” (“Shahed”) по портовій інфраструктурі м. Ізмаїл. 3 вечора 05 серпня, з Чорноморського напрямку, ворог атакував територію України, застосувавши 14 КРМБ “Калибр” та три аеробалістичні ракети Х-47 “Кинджал”. 12 із 14 КРМБ “Калибр” були знищені протиповітряною обороною. У ніч на 06 серпня ворог атакував ударними БпЛА “Герань” з південно-східного напрямку (Приморсько-Ахтарськ, східний берег Азовського моря), КРМБ “Калибр” – з акваторії Чорного моря та крилатими ракетами Х-101/Х-555 – з літаків стратегічної авіації Ту-95МС з району Каспію⁵⁶³.

Загалом, за кілька хвиль атак з вечора 05 по ранок 06 серпня 2023 р. противник застосував 70 ЗПН. Силами та засобами ПС ЗС України у взаємодії із протиповітряною обороною інших складових Сил оборони України було знищено 57 засобів повітряного нападу. Зокрема, наші військові успішно ліквідували: 17 КРМБ “Калібр”; 13 крилатих ракет Х-101/Х-555; 27 ударних БпЛА “Герань”⁵⁶⁴.

Противник у першій декаді серпня прагнув максимально використати морські шляхи у Чорноморській оперативній зоні. Так з 31 липня по 11 серпня в інтересах рф прохід Керч-Снікальською протокою здійснили: до Чорного моря – 210 суден, з них 36 продовжили рух у напрямку протоки Босфор; до Азовського моря – 222 суден, з них 44 рухались з протоки Босфор. Зазначені судна здійснювали рух із порушенням Міжнародної конвенції з охорони людського життя на морі (SOLAS), вимикаючи системи автоматичної ідентифікації⁵⁶⁵.

Прагнучи реалізувати погрози щодо блокади транспортних коридорів, чф рф 13 серпня влаштував провокацію з турецьким суховантажним судном “Şükrü Okan” (під прапором Палау), яке йшло в український порт Ізмаїл. Російський бойовий

⁵⁶¹ Будерацький Є. Пірати XXI століття. Що собою являє Чорноморський флот Росії та що від нього чекати / Українська правда. – 2023, 31 серпня. – URL: <https://tinyurl.com/3cf42c9x>

⁵⁶² У ВМС України створили бригаду морських дронів // Militarnyi. – 2023, 26 серпня. – URL: <https://tinyurl.com/37489dem>

⁵⁶³ Квасневська Д. Масований удар по Україні 5-6 серпня: Повітряні сили знищили 57 цілей / 24 канал. – 2023, 06 липня. – URL: <https://tinyurl.com/577tdcnh>

⁵⁶⁴ Командування Повітряних Сил ЗС України. Знищено 30 крилатих ракет та 27 ударних дронів / facebook. – 2023, 06 серпня. – URL: <https://tinyurl.com/ra2mpdf4>

⁵⁶⁵ Тиждень зведення Військово-Морських Сил Збройних Сил України 31 липня – 4 серпня / facebook. – 2023, 04 серпня. – URL: <https://tinyurl.com/546zu5k5>; Тиждень зведення Військово-Морських Сил Збройних Сил України 5-11 серпня / facebook. – 2023, 11 серпня. – URL: <https://tinyurl.com/y9n3be6x>

корабель “Василий Биков” відкрив попереджувальний вогонь та після зупинки турецького судна висадив оглядову групу. Турецька влада відреагувала на подію та попередила РФ про неприпустимість ескалації напруги в Чорному морі⁵⁶⁶.

У ніч 16 серпня російські війська знову атакували з приморського напрямку Одеську обл. Пошкоджень зазнали зерносховища в українських портах “Рені” й “Ізмаїл”. Українськими засобами ППО було знищено 11 російських ударних БпЛА. В зоні ураження російських БпЛА, на протилежному березі р. Дунай, знаходились румунські населені пункти. Міністерка закордонних справ Румунії Л. Одобеску засудила дії РФ. “Я рішуче засуджую продовження ударів Росії по невинних людях, цивільній інфраструктурі, включно із зерносховищами в українських портах “Рені” й “Ізмаїл”. Цими кричущими порушеннями міжнародного права Росія продовжує ставити під загрозу глобальну продовольчу безпеку і безпеку судноплавства в Чорному морі”, – зазначила вона 16 серпня⁵⁶⁷.

Україна 16 серпня продемонструвала, що ЧФ РФ не спроможний блокувати нашу морську діяльність. В цей день з порту “Одеса” вийшов контейнеровоз “Joseph Schulte” та встановленим для цивільних суден тимчасовим коридором попрямував до Босфору, де без жодних перешкод опинився наступного дня⁵⁶⁸.

У другій декаді серпня ЧФ РФ, після серії успішних ударів ВМС ЗС України безпечними дронами на початку серпня, розпочав заходи щодо оборони морських баз боновими загородженнями (буї діаметром від 1,5 метра, які мають створювати перешкоди для рухомих об’єктів). Також противником було посилено патрулювання акваторії Чорноморської оперативної зони⁵⁶⁹.

*Наслідки удару Росії по ангару для зберігання зерна в Одеській області,
16 серпня 2023 року (фото – Крим. Реалії)*

У другій декаді серпня ворог знизив інтенсивність морських перевезень. 12-18 серпня в інтересах РФ прохід Керч-Єнікальською протокою здійснили: до Чорного

⁵⁶⁶ Свиридюк Ю. Туреччина відреагувала на інцидент із вантажним судном у Чорному морі / Суспільне. Новини. – 2023, 17 серпня. – URL: <https://tinyurl.com/4fzyzpp9>

⁵⁶⁷ Голова МЗС Румунії засудила удари Росії по зерносховищах у портах України / Радіо Свобода. – 2023, 16 серпня. – URL: <https://tinyurl.com/5cr9xbwa>

⁵⁶⁸ Перший пішов: з Одеси вийшов контейнеровоз з зерном / Українська служба інформації. – 2023, 16 серпня. – URL: <https://tinyurl.com/4kn6zjpp>

⁵⁶⁹ Будацький Є. Пірати ХХІ століття. Що собою являє Чорноморський флот Росії та що від нього чекати / Українська правда. – 2023, 31 серпня. – URL: <https://tinyurl.com/3cf42c9x>

моря – 155 суден, з них 23 продовжили рух у напрямку протоки Босфор; до Азовського моря – 116 суден, з них 17 рухались з протоки Босфор⁵⁷⁰.

У третій декаді серпня противник посилив свою присутність в Чорноморській оперативній зоні, виводив в море від двох до п'яти кораблів-носіїв КРМБ. Так, 22 серпня в море вийшли три кораблі такого типу. Серед них з'явився прийнятий у 2023 р. до складу чф рф ракетний корабель “Циклон” (проект “Каракурт”). Однак цей корабель вийшов у море, не пройшовши повний цикл випробувань і ракетних пусків не здійснював⁵⁷¹.

Особливістю третьої декади серпня стало посилення рф тиску на портову інфраструктуру України. Так, у ніч на 23 серпня противник завдав ударів по портах у південно-західній частині Одеської обл. Було пошкоджено виробничо-перевантажувальний комплекс в порту “Ізмаїл”. Українськими системами ППО уражено 9 БпЛА “Shahed”⁵⁷². У ніч на 25 серпня ворог завдав удару з акваторій Чорного та Азовського морів. із літаків Су-34 росіяни випустили дві керовані авіаційні ракети Х-59 з Чорного моря та дві КРМБ “Калибр” із малого ракетного корабля з Азовського моря. Сили та засоби ППО Сил оборони України знищили усі цілі ворога⁵⁷³. У ніч на 28 серпня ворог застосував дві КРМБ “Калибр” та дві ракети Х-35/59, які були знищені в районі м. Кривий Ріг. У ніч на 30 серпня ПКС зс рф застосував п'ять БпЛА “Герань” та вісім ракет, усі були уражені українською ППО⁵⁷⁴.

Сили оборони України в серпні 2023 р., попри обмежені можливості для стримування та нейтралізації російських атак в Чорноморській операційній зоні, завдали противнику відчутних ударів. В ніч на 04 серпня СБУ провела спецоперацію в бухті Новоросійська. Безекіпажний дрон пошкодив великий десантний корабель “Оленегорський горняк”, який був побудований у польському Гданську в 1976 р. Хоча судно не затонуло, однак потребувало тривалого ремонту⁵⁷⁵. В ніч на 05 серпня в Керченській протоці український безекіпажний дрон атакував російський танкер-хімовоз “SIG” – внаслідок вибуху у танкера було пошкоджено машинне відділення та суднову надбудову. Для порятунку танкера противник був змушений відправити два буксири з Новоросійська⁵⁷⁶.

Державна гідрографічна служба України з 12:00 04 серпня 2023 р., на підставі наказу ВМС ЗС України, офіційно оголосила зоною воєнної загрози акваторії шести російських портів – Анапа, Новоросійськ, Геленджик, Туапсе, Сочі та Тамань. Оголошення воєнної загрози у Чорному морі вплинуло на морські перевезення рф через проблему страхування суден⁵⁷⁷.

⁵⁷⁰ Тиждневне зведення Військово-Морських Сил Збройних Сил України 12-18 серпня / facebook. – 2023, 18 серпня. – URL: <https://tinyurl.com/4w8hxpzmz>

⁵⁷¹ Росіяни вивели на бойове чергування в Чорне море новий корабель «Циклон» – Гуменюк // Слово і діло. Аналітичний портал. – 2023, 22 серпня. – URL: <https://tinyurl.com/mr2vaw8y>

⁵⁷² Протягом ночі ворог здійснив чергову атаку на цивільну інфраструктуру / Сили оборони півдня України // Telegram. – 2023, 23 серпня. – URL: <https://tinyurl.com/2p9hv9rt>

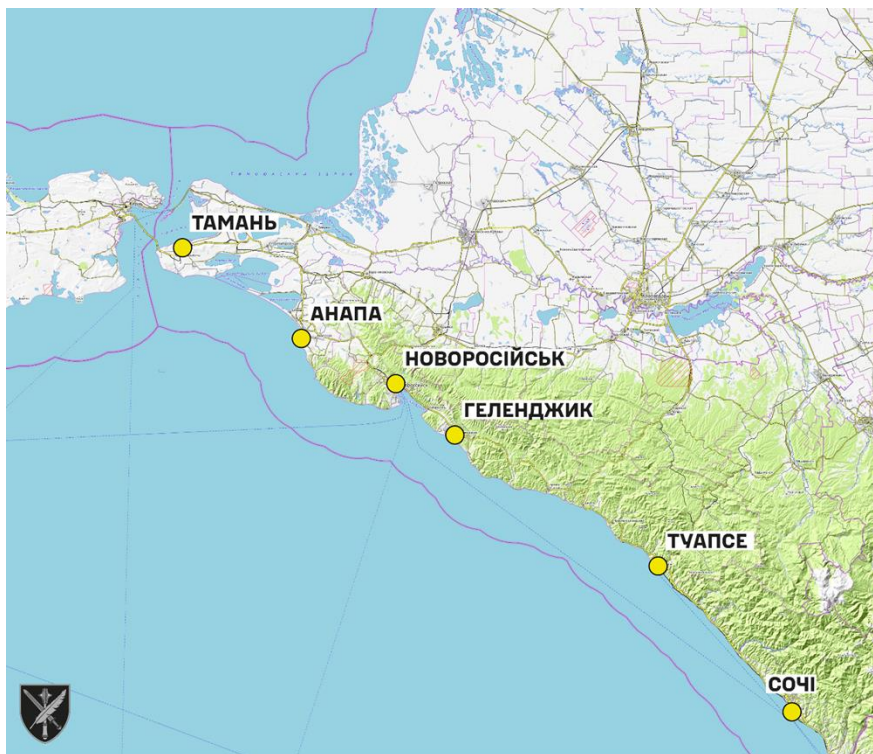
⁵⁷³ Гамалій І. В Азовському морі залишається ворожий ракетноносіє з 8 “Калібрами” / LB.ua. – 2023, 25 серпня. – URL: <https://tinyurl.com/mrx474xz>

⁵⁷⁴ Вночі ворог здійснив чергову масовану атаку по Україні / Сили оборони півдня України // Telegram. – 2023, 23 серпня. – URL: <https://tinyurl.com/227yzv86>

⁵⁷⁵ Гончаренко А. Вибухи в Новоросійську: морські дрони атакували базу флоту РФ, всі подробиці / ТСН. – 2023, 05 серпня. – URL: <https://tinyurl.com/shmj6xvt>

⁵⁷⁶ Морський дрон атакував російський танкер у Керченській протоці: подробиці / Рубрика.com. – 2023, 05 серпня. – URL: <https://tinyurl.com/37mfbvtr>

⁵⁷⁷ Коргородський Ю. Україна оголосила зоною воєнної загрози акваторії шести портів РФ / LB.ua. – 2023, 05 серпня. – URL: <https://tinyurl.com/2p95zx29>

Зона воєнної загрози акваторії шести російських портів

Україна, успішно провівши 04-05 серпня атаки проти кораблів чф рф в північно-східній частині Чорного моря, дала дзеркальну відповідь рф її ж інструментами. І для росії це було вкрай болісно – адже її торгівля через чорноморські порти оцінювалася в 100 мільярдів доларів на рік⁵⁷⁸.

У третій декаді серпня ситуація в Чорноморській оперативній зоні набула відмінних рис у порівнянні з першою декадою. Сили оборони України, не маючи у своєму складі фрегатів і корветів, асиметричними діями змусили противника вирішувати в Чорному морі протилежні задачі. Ворог мав або продовжувати морську блокаду транспортних шляхів до українських портів, втрачаючи бойові кораблі в боях з українськими безпечними дронами, наражаючи власні комунікації в морі на дзеркальну відповідь Сил оборони України, або відвести бойові кораблі ближче до східного узбережжя Чорного моря (пункти базування). Командування чф рф обрало другий сценарій дій. Кораблі-носії КРМБ чф рф суттєво зменшили власну зону безпеки, здійснюючи пуски крилатих ракет з акваторії поблизу російських ВМБ.

Нівелювання кількісної і якісної переваги чф дозволило Силам оборони України провести успішну спецоперацію на газовидобувних платформах (так звані “вишки Бойка”) в північно-західній частині Чорного моря та рейдові дії на ТОТ Крим. Так 22-24 серпня підрозділ ГУР МО України “Артан” за підтримки ВМС України захопив газовидобувні платформи у Чорному морі, очистив об’єкти та демонтував засоби розвідки противника. В ході проведення операції відбулась сутичка з ворожим літаком, який українським спецпризначенцям вдалося пошкодити вогнем ПЗРК⁵⁷⁹.

⁵⁷⁸ Скляренко Н. Морська пастка. Що не так з зерновою угодою і чому Україні потрібне розблокування портів / РБК-Україна. – 2023, 07 серпня. – URL: <https://tinyurl.com/3xe27s6z>

⁵⁷⁹ Рощина О. Захисники з катера підбили російський винишувач під час бою біля Зміїного – ГУР / Українська правда. – 2023, 23 серпня. – URL: <https://tinyurl.com/33mrbzcd>; Хомуляк Г. Провів 14 годин у відкритому морі: у ГУР МО показали кадри порятунку розвідника / Стопкор. – 2023, 29 вересня. – URL: <https://tinyurl.com/5d9uk7wv>

Фото щодо спецоперації на газовидобувних платформах у Чорному морі. Джерело: ГУР

24 серпня ГУР у взаємодії з ВМС ЗС України біля н. п. Маяк на мисі Тарханкут (Крим) атакував базу 3-го радіотехнічного полку ПКС зс рф у селі Маяк. В тому ж районі розташований радіолокаційний вузол РЛК “Небо-М” та РЛС “Каста-2Е2”. В результаті спецоперації українські воїни пошкодили чотири швидкохідні катери та знищили щонайменше 30 військовослужбовців противника⁵⁸⁰.

Серпень 2023 року пройшов у жорстокому протистоянні. Зокрема підрозділами морської піхоти, артилерії, флотилій, оборони портів та морської авіації ВМС ЗС України у складі угруповань було знищено: 502 окупанти, 878 квадрокоптерів, 40 одиниць автомобільної техніки, 15 бойових броньованих машин, 22 сховища з боєприпасами, сім тактичних БпЛА, 17 артилерійських систем, 10 мінометів, 18 плавзасобів, два танки, вісім одиниць спеціальної техніки, шість пунктів управління, чотири поста спостереження, п’ять засобів ППО та один ПТРК⁵⁸¹.

Результати.

Аналіз дій протиборчих сторін у Чорноморській оперативній зоні показав, що противнику вдалося:

- призупинити морську економічну діяльність України;
- ускладнити функціонування об’єктів інфраструктури України.

Сили оборони України вели пошук асиметричної протидії ескалації протистояння на морі з боку рф. Проведені атаки безекіпажних дронів проти російських кораблів та оголошення морських портів рф (на східному узбережжі Чорного моря) небезпечними для судноплавства продемонструвала противнику вразливість не тільки його транспортних комунікацій, а хибність обраної морської стратегії.

Розвиток в серпні бойової обстановки показав, що Сили оборони України потребують допомоги у створенні ефективної системи багаторівневої протиповітряної та протиракетної оборони навколо портів у північно-західній частині Чорного моря та в гирлі р. Дунай.

⁵⁸⁰ Присяжнюк В. Під час спецоперації ГУР в Криму українські військові ліквідували особовий склад та пошкодили техніку окупантів / Суспільне. Новини. – 2023, 24 серпня. – URL: <https://tinyurl.com/h8bp5xnr>

⁵⁸¹ Звіт ВМС ЗС України за серпень 2023 року / Офіційна сторінка ВМС ЗС України // facebook. – 2023, 01 вересня. – URL: <https://tinyurl.com/muxbmb63>

Сили оборони України в серпні змінили оперативно-тактичну картину морського протиборства. Атаками безекіпажних дронів позбавили чф можливості контролювати морську ситуацію у північно-західній частині Чорного моря. Здійснювали рейдові дії на ТОТ Крим.

Крім того ВМС ЗС України в серпні:

здійснювали охорону районів базування сил та районів виконання бойових завдань;

забезпечували захист цивільного судноплавства в українських територіальних водах;

відбивали повітряні атаки противника з морського напрямку.

Висновки

Противнику вдалося в серпні частково блокувати економічну морську логістику України.

чф рф в умовах асиметричного протиборства не зміг використати чисельну і якісну перевагу в надводних і підводних силах для контролю морської обстановки в Чорному морі.

Сили оборони України продемонстрували творчий розвиток тактики застосування безекіпажних дронів у збройній боротьбі за контроль над акваторією Чорного моря.

Для угруповання різнорідних сил ВМС ЗС України в серпні пріоритетом був захист портової діяльності та судноплавства, протидія морському угрупованню противника в Чорноморській операційній зоні.

ВМС ЗС України, в умовах війни на морі, здійснили структурні зміни створивши підрозділ морських безпілотних комплексів спеціального призначення.

2.6. ДІЇ АВІАЦІЇ ТА ПРОТИПОВІТРЯНОЇ ОБОРОНИ

Це лише моя робота, я для цього тренувався. Я був готовий до цієї війни, як і мої колеги. Кожен із нас готовий боротись – чи на літаках, чи у полі з автоматом. Наш народ готовий давати відсіч росіянам і захищати країну в будь-який спосіб.

Майор Андрій “Juice” Пільщиков, 40 БрТА

Характеристика повітряної обстановки.

Загальна характеристика повітряної обстановки. У серпні 2023 р. ворог продовжував силами стратегічної, оперативно-тактичної, армійської авіації завдавати удари по об’єктах на території України. Виконуючи завдання з нанесення ураження важливим об’єктам військової та цивільної інфраструктури, противник масував засоби повітряного нападу: крилаті, балістичні ракети, ударні БпЛА.

Повітряні Сили ЗС України у взаємодії із зенітними ракетними військами Сухопутних Військ ЗС України та підрозділами протиповітряної оборони інших складових сил безпеки і оборони продовжували ведення протиповітряної оборони по всій території України з метою відбиття ворожих ракетних і авіаційних ударів. Тактична авіація Повітряних Сил, армійська авіація Сухопутних військ ЗС України

виконували завдання з авіаційної підтримки угруповань наземних військ, що вели оборонні й наступальні дії на різних ділянках лінії фронту.

Противник також продовжував завдавати щоденних ракетних і авіаційних ударів по позиціях наших військ та об'єктах у прифронтових населених пунктах.

ГУР МО України підтвердило факт розміщення росіянами ЯЗ на території білорусі. З підрозділами білоруських збройних сил, призначеними для експлуатації зброї масового ураження були проведені спеціалізовані навчання, які мали перевірити їхню здатність застосовувати такий вид озброєння. В результаті, зафіксовано низький рівень опанування білорусами ОТРК “Искандер-М”, та високий рівень володіння ракетним комплексом “Точка-У”⁵⁸². Варто відзначити, що первинні навчання по застосуванню ОТРК “Искандер-М” з ядерними боєприпасами білоруські військовослужбовці проходили у квітні 2023 р.⁵⁸³

Особливості російсько-української війни стимулювали інші держави до підвищення обороноздатності – зокрема, нарощування протиракетної оборони і авіаційної компоненти збройних сил. Так, Фінляндія розпочала процес купівлі в Ізраїлю системи ПРО “Праца Давида”⁵⁸⁴. Німеччина та Ізраїль домовились про укладання угоди на закупівлю першою системи ПРО “Arrow 3”⁵⁸⁵. Польща погодила купівлю у США 96 од. ударних вертольотів АН-64 “Apache”⁵⁸⁶. Румунія розпочала розгортання будівництва підприємства з виготовлення ракет для ЗРК “Patriot”⁵⁸⁷.

Повітряна обстановка у районі відповідальності ОСУВ “Північ”. Противник продовжував у серпні 2023 р. використовувати повітряний простір республіки білорусь у своїх інтересах. Зокрема, в ході завдання МРАУ по об'єктах на території України 05 серпня, маршрут слідування російських ракет проходив через білорусь⁵⁸⁸. Дії збройних сил білорусі призводили до загострення обстановки на її західних кордонах. Так, 01 серпня білоруські бойові вертольоти порушили повітряний простір Польщі⁵⁸⁹. А вже 07 серпня у Гродненській обл. білорусі, що межує з Польщею і Литвою, розпочались КШН 6 омбр із широким застосуванням БпЛА⁵⁹⁰. Як наслідок, Польща посилила прикриття державного кордону, наростивши угруповання військ на межі з білоруссю до 10 тис. чоловік⁵⁹¹.

⁵⁸² До Білорусі доставили російські ядерні боеголовки – Буданов // Мілітарний. – 2023, 31 серпня. – URL: <https://tinyurl.com/2243u5he>

⁵⁸³ Військові Білорусі завершили навчання на комплексах “Искандер-М” // Мілітарний. – 2023, 23 квітня. – URL: <https://tinyurl.com/29vna9z4>

⁵⁸⁴ США схвалили продаж Фінляндії протиракетного комплексу “Праца Давида” // Мілітарний. – 2023, 03 серпня. – URL: <https://tinyurl.com/y5su5erx>

⁵⁸⁵ Nedwick, T. Germany buying Arrow 3 missile defence system is Israel's biggest weapons deal ever // The War Zone. – 2023, August 17. – URL: <https://tinyurl.com/5n9465xr>

⁵⁸⁶ США схвалили продаж Польщі 96 ударних гелікоптерів Apache // Мілітарний. – 2023, 22 серпня. – URL: <https://tinyurl.com/yc79xptw>

⁵⁸⁷ Румунія розбудовує завод з виробництва ракет до Patriot // Мілітарний. – 2023, 03 серпня. – URL: <https://tinyurl.com/2p9sbkwr>

⁵⁸⁸ Ракети – із білорусі / Повітряні Сили ЗС України // Telegram. – 2023, 05 серпня. – URL: <https://t.me/kpszs/3957>

⁵⁸⁹ Білоруські гелікоптери порушили повітряний простір Польщі // Мілітарний. – 2023, 01 серпня. – URL: <https://tinyurl.com/mvzenxxk>

⁵⁹⁰ Білорусь розпочала військові навчання біля кордонів Литви і Польщі // Слово і діло. – 2023, 07 серпня. – URL: <https://tinyurl.com/3yda9rys>

⁵⁹¹ Перун В. Польща створює оперативне угруповання на кордоні з Білоруссю // LB. – 2023, 12 серпня. – URL: <https://tinyurl.com/yc3u7n9e>

Російська оперативно-тактична авіація завдавала поодинокі та групові авіаційні удари по позиціях наших військ вздовж державного кордону України в Чернігівській та Сумській обл.

Повітряна обстановка у районі відповідальності ОСУВ “Хортиця” в серпні 2023 р. характеризувалася інтенсивним застосуванням авіації. Основні зусилля бойова авіація противника зосереджувала на підтримці угруповань наземних військ, що вели наступальні і штурмові дії на Куп’янському і Лиманському напрямках, оборонні – на Бахмутському.

Повітряна обстановка у районі відповідальності ОСУВ “Таврія” в серпні 2023 р. визначалася веденням протиборчими сторонами наступальних і оборонних операцій. Основні зусилля бойова авіація противника продовжувала зосереджувати на авіаційній підтримці угруповань наземних військ, які вели наступальні й штурмові дії на Авдіївському і Запорізькому напрямках, оборонні дії – на Мелітопольському і Бердянському.

Повітряна обстановка у районі відповідальності ОСУВ “Одеса” в серпні 2023 р. залишалася напруженою. Противник регулярно завдавав ударів БпЛА по об’єктах портової інфраструктури в Миколаївській та Одеській обл.

Завдання авіації та ППО сторін.

Хід та особливості ведення бойових дій продемонстрували, що противник у серпні 2023 року виконував такі завдання:

авіаційна підтримка наступальних і оборонних дій наземних військ, на чому зосереджувались основні зусилля;

ураження важливих об’єктів на території України.

Сили безпеки і оборони України у серпні 2023 року виконувати такі завдання:

забезпечення прикриття об’єктів критичної інфраструктури України засобами протиповітряної та протиракетної оборони;

авіаційна підтримка наземних військ, які вели оборонні й наступальні дії;

зрив тилового і логістичного забезпечення угруповань військ противника;

нанесення ураження об’єктам противника в оперативній і стратегічній глибині.

Особливості виконання завдань авіації та протиповітряної оборони.

Дії російської авіації з підтримки наземних військ. У серпні 2023 р. російська бойова авіація зосереджувала основні зусилля на авіаційній підтримці наземних військ, що вели наступальні й оборонні дії на різних напрямках. Всього за липень противник завдав щонайменше 1683 авіаційних ударів⁵⁹² по пунктах управління і позиціях українських військ.

На Херсонському операційному напрямку ворог завдавав регулярних авіаційних ударів по об’єктах і населених пунктах на західному березі Дніпра. Поодинокі удари завдавалися по об’єктах у районах Ромашкового, Білозерки, Херсону, Антонівки, Садового, Микільського, Тягинки, Львового. Двічі ворожа авіація наносила ураження по позиціях українських військ в районі населеного пункту Дачі. З метою придушення українських військ, які вели бойові дії за контроль над островами у північній частині дельти Дніпра, авіація противника завдавала зосереджених ударів у районах Миколаївки, Одрадокам’янки, Козацького.

⁵⁹² Обліковано на основі добових зведень Генерального штабу ЗС України.

На *Запорізькому операційному напрямку* противник завдавав нерегулярних авіаційних ударів у районах населених пунктів П'ятихатки, Лобкове, Павлівка з метою нанести ураження підрозділам наших військ.

На *Мелітопольському напрямку наступу* ворог завдавав зосереджених авіаційних ударів у районах Оріхова, Новодарівки, Роботиного, Вербового, Малої Токмачки, Чарівного Запорізької обл. – намагаючись цим зірвати наступальну операцію угруповання українських військ у складі 3 брп НГУ, 65 омбр, 117, 118 омбр⁵⁹³, 47⁵⁹⁴, 116 омбр⁵⁹⁵, 82 одшбр⁵⁹⁶, 15 брп НГУ⁵⁹⁷, 46 оаембр⁵⁹⁸.

На *Бердянському напрямку наступу* противник завдавав інтенсивних авіаційних ударів по об'єктах у районах Великої Новосілки, Благодатного, Макарівки, Старомайорського, Урожайного Донецької обл. – з метою зірвати наступ угруповання українських військ у складі 35, 36, 37, 38 обрмп⁵⁹⁹, ОПБр⁶⁰⁰, 2 обр, 12 брп, 32 п НГУ, 31 омбр⁶⁰¹. Крім того, для зриву пересування підрозділів українських військ, авіація противника завдавала ударів по логістичній лінії, що проходила рокадною дорогою Оріхів – Велика Новосілка: ураження наносилось ворогом в районах Омельника, Єгорівки, Гуляйпільського, Залізничного, Гуляйполя, Успенівки Запорізької обл., Новосілки Донецької обл.

На *Шахтарському операційному напрямку* ворог завдавав поодиноких авіаційних ударів в районах Золотої Ниви, Павлівки, Вугледара, намагаючись уразити позиції підрозділів 72 омбр⁶⁰² і 128 обр ТрО⁶⁰³, які вели оборонні дії.

На *Мар'їнському операційному напрямку* авіація противника здійснювала авіаційну підтримку штурмових дій своїх наземних військ, завдаючи зосереджених ударів у районах Новомихайлівки, Мар'їнки і Красногорівки – намагаючись уразити позиції частин ОТУ “Донецьк” ОСУВ “Таврія”, зокрема підрозділи 79 одшбр⁶⁰⁴.

На *Авдіївському операційному напрямку* авіація противника здійснювала авіаційну підтримку угруповань своїх наземних військ, які вели наступальні й

⁵⁹³ Відгуки наших комбатів про бойове застосування техніки та зброї – це те, про що говоритимемо з лідерами держав-партнерів – звернення Президента України // Міністерство оборони України. – 2023, 15 серпня. – URL: <https://tinyurl.com/3dktrv5s>

⁵⁹⁴ Черниш О. ЗСУ зайшли в село Роботине. Чому це село таке важливе? // BBC News Україна. – 2023, 22 серпня. – URL: <https://tinyurl.com/msz5vjn3>

⁵⁹⁵ 116-та окрема механізована бригада, яка захищає нашу державу в складі ОСУВ “Таврія” на Оріхівському напрямку / Zelenskiy – Official // Telegram. – 2023, 15 серпня. – URL: https://t.me/V_Zelenskiy_official/7393

⁵⁹⁶ Axe, D. Ukraine's powerful 82nd brigade, once held in reserve, has finally joined the counteroffensive // Forbes. – 2023, August 15. – URL: <https://tinyurl.com/2p8bm6jn>

⁵⁹⁷ Штурм ворожих позицій. Бригада “Кара-Даг” Гвардії наступу. Запорізький напрямок / МВС України // facebook. – 2023, 30 липня. – URL: <https://tinyurl.com/mw9zmb7t>

⁵⁹⁸ Президент відвідав передовий пункт управління 46-ї окремої аеромобільної бригади ДШВ ЗСУ / Ukrinform // YouTube. – 2023, 15 серпня. – URL: <https://tinyurl.com/kxwccub8>

⁵⁹⁹ Козлова Д. Сили оборони звільнили Урожайне на Донеччині // Суспільне. Новини. – 2023, 16 серпня. – URL: <https://tinyurl.com/5t2jpwzz>

⁶⁰⁰ Втрата громади: під час виконання бойових завдань загинув стрілець-санітар із Вараша // Володимирець. City. – 2023, 22 серпня. – URL: <https://tinyurl.com/mrye2m73>

⁶⁰¹ Легендарна бригада “Азов” відновила виконання завдань на фронті // Рубрика. – 2023, 17 серпня. – URL: <https://tinyurl.com/mpbprxx8>

⁶⁰² Командир кулеметного підрозділу 72 омбр розповів про ситуацію біля Вугледара // Київ 24.news. – 2023, 06 серпня. – URL: <https://tinyurl.com/48by8v3k>

⁶⁰³ Григоров А. Закопана в землю фортеця: як захисники живуть та воюють на нулі // 24 канал. – 2023, 07 серпня. – URL: <https://tinyurl.com/yeunayfb>

⁶⁰⁴ Поя А. “Чим швидше виб'ємо, тим швидше я повернуся до сім'ї”: історія військових на Мар'їнському напрямку // Українська правда. – 2023, 07 серпня. – URL: <https://tinyurl.com/ysxtanwt>

штурмові дії в районі Авдіївки. Авіаційні удари ворогом завдавалися по позиціях 53 омбр⁶⁰⁵, 59 омпбр⁶⁰⁶, 110 омбр⁶⁰⁷, які вели оборонні дії на цьому напрямку.

На *Бахмутському операційному напрямку* ворожа бойова авіація продовжувала здійснювати авіаційну підтримку наступальних і оборонних дій наземних військ. Продовжувалось ураження вогнем авіації позицій підрозділів 24 омбр⁶⁰⁸ в районах Нью-Йорка, Південного, Північного і Дружби Донецької обл. Найбільше авіаційних ударів було завдано противником на цьому напрямку в районах Білої Гори, Диліївки, Андріївки і Кліщіївки – таким чином ворог намагався зупинити наступ угруповання українських військ, до складу якого входили 3, 5 ошбр, 92 омбр, шб “Лють”⁶⁰⁹, 80 одшбр⁶¹⁰, 54 омбр⁶¹¹.

Як і попереднього місяця, найбільш інтенсивне застосування противником авіації спостерігалось на *Лиманському операційному напрямку*, зокрема в районі Веселого, Спінного, Білогорівки, Серебрянки, Тернів і Невського, де вели оборонні дії підрозділи частин ОТУ “Лиман” ОСУВ “Хортиця” зі складу 68 оебр, 12 брорп НГУ⁶¹², 63 омбр⁶¹³. З метою ураження об’єктів у оперативній глибині, противник завдавав ударів в районах Сіверська, Рай-Олександрівки, Діброви, Ямполь.

На *Куп’янському операційному напрямку* авіація противника здійснювала авіаційну підтримку наземних угруповань військ, що вели наступальні дії з метою захоплення Куп’янська⁶¹⁴. Російська авіація завдавала ударів по об’єктах у тактичній глибині в районах Синьківки, Петропавлівки, Першотравневого, Іванівки, Кислівки, Котлярівки Харківської обл., Стельмахівки, Куземівки, Надії та Твердохлібового Луганської обл. – намагаючись нанести ураження позиціям частин ОТУ “Лиман”, до складу якого входили 95 одшбр, 67 омбр⁶¹⁵, 1 обрСпП⁶¹⁶, 14 омбр⁶¹⁷.

В зоні відповідальності ОУВ “Харків” противник завдавав регулярних авіаційних ударів по об’єктах в районах населених пунктів уздовж ДКУ: Одноробівки, Гур’їв Козачок, Уди, Ветеринарне, Козача Лопань, Вовчанськ Харківської обл.

⁶⁰⁵ Протягом тижня будуть рішення, які дадуть нам змогу ще посилити наших воїнів – звернення Президента України // Міністерство оборони України. – 2023, 27 серпня. – URL: <https://tinyurl.com/y7hscwmww>

⁶⁰⁶ Завдання – максимальне наближення моменту, коли F-16 допоможуть нам тривати якнайдалі російських терористів – звернення Президента України // Президент України. – 2023, 25 серпня. – URL: <https://tinyurl.com/2p9tksju>

⁶⁰⁷ Гамалій І. Збройні сили вибили росіян з позицій біля Авдіївки // LB. – 2023, 02 серпня. – URL: <https://tinyurl.com/f3r9yunn>

⁶⁰⁸ Нью-Йорк рівняють із землею. Лінію фронту тримає 24-та бригада ім. Короля Данила / Новинарня // YouTube. – 2023, 05 серпня. – URL: <https://tinyurl.com/45vwswwz>

⁶⁰⁹ Кожен, хто бере окупантів у полон на фронті, пришвидшує свободу для українців – звернення Президента Володимира Зеленського // Президент України. – 2023, 07 серпня. – URL: <https://tinyurl.com/bdn7xt26>

⁶¹⁰ Завдання – максимальне наближення моменту, коли F-16 допоможуть нам тривати якнайдалі російських терористів...

⁶¹¹ Україна має реалізувати свій історичний шанс на розвиток, здобутий сміливістю наших людей – звернення Президента Володимира Зеленського // Президент України. – 2023, 10 серпня. – URL: <https://tinyurl.com/3v2fzn5t>

⁶¹² Завдання – максимальне наближення моменту, коли F-16 допоможуть нам тривати якнайдалі російських терористів...

⁶¹³ “Складніше, ніж Бахмутський напрямок”: росіяни наступають на Лимані / hromadske // YouTube. – 2023, 15 серпня. – URL: <https://tinyurl.com/yc7vhkmw>

⁶¹⁴ Саєнко В. Бої за Куп’янськ: росіяни кидають на штурм загони в’язнів // УНІАН. – 2023, 16 серпня. – URL: <https://tinyurl.com/mr3pcfj6>

⁶¹⁵ Російські терористи повинні відчувати одне: їх буде знищено – звернення Президента України // Президент України. – 2023, 13 серпня. – URL: <https://tinyurl.com/5a74vyuz>

⁶¹⁶ “Як під Верденом”. Репортаж з Куп’янська, де Росія посилює атаки // BBC News Україна. – 2023, 30 серпня. – URL: <https://tinyurl.com/3zpv4ps9>

⁶¹⁷ Щільність прильотів – кожні дві хвилини: показали, як воюють воїни волинської бригади на Куп’янському напрямку // Волинська Служба Новин. – 2023, 16 серпня. – URL: <https://tinyurl.com/2h9wew4w>

Так само, в зоні відповідальності ОТУ “Суми” під вогневе ураження ворожої авіації потрапляли позиції українських військ в районах прикордонних населених пунктів Сумської обл.: Сопич, Бобилівка, Атинське, Іскрисківщина, Волфине, Павлівка, Яструбине, Степне, Костянтинівка, Журавка, Олександрівка, Славгород.

В зоні відповідальності ОУВ “Чернігів” інтенсивність застосування противником бойової авіації була найнижчою, порівняно з іншими напрямками – окупант завдав поодиноких ударів в районах Грем’ячки, Леонівки і Костобоброва Чернігівської обл.

Ураження важливих об’єктів на території України. У серпні 2023 р. противник продовжував вести операцію з нанесення ракетно-авіаційних ударів по об’єктах портової інфраструктури і аграрних підприємствах півдня України. Зокрема, 02 серпня росіяни завдали удару БпЛА по об’єктах портової і промислової інфраструктури Ізмайльського морського торговельного порту. Ударами пошкоджено елеватор, зернові ангари, резервуари вантажного терміналу, виробничі, складські й адміністративні приміщення, а також знищено 40 тис. тонн зерна⁶¹⁸.

16 серпня ворог атакував порт Рені, в наслідок чого пошкоджень і руйнувань зазнали елеватор, зерносховища, склади, знищено сільськогосподарську техніку й до 5 тис. тонн аграрної продукції⁶¹⁹.

23 серпня росіяни повторно атакували порт Ізмаїл, завдавши руйнувань і пошкоджень зерносховищу і виробничо-перевантажувальному комплексу. В цілому, у результаті цього удару експортна потужність порту Ізмаїл упала на 15%⁶²⁰.

Удари противника по об’єктах портової і аграрної інфраструктури півдня України			
№	Дата	Застосовані ЗПН	Цілі удару
1	02 серпня	БпЛА “Герань” (“Shahed”)	Об’єкти промислової і портової інфраструктури Ізмайльського порту, Одеська обл.
2	14 серпня	КРМБ “Калибр” БпЛА “Герань” (“Shahed”)	Інфраструктура Одеського порту.
3	16 серпня	БпЛА “Герань” (“Shahed”)	Інфраструктура порту Рені, Одеська обл.
4	23 серпня	БпЛА “Герань” (“Shahed”)	Об’єкти портової інфраструктури Одеської обл.
5	25 серпня	КР Х-59 КРМБ “Калибр”	Об’єкти портової інфраструктури на Одещині.

Дії української авіації з підтримки наземних військ. Упродовж серпня 2023 р. тактична авіація ПС ЗС України завдала по об’єктах противника 344 удари, з них – 284 по районах зосередження особового складу і ОВТ, 55 – по позиціях ворожих засобів протиповітряної оборони, 5 – по пунктах управління військами противника. Додатково, підрозділи українських ракетних військ і артилерії уразили 26 засобів протиповітряної оборони, 6 радіолокаційних станцій, 20 засобів РЕБ противника.

Нанесення ураження об’єктам противника в оперативній і стратегічній глибині. У серпні 2023 р. українські розвідувальні служби здійснили декілька операцій, покликаних знизити спроможності противника по застосуванню стратегічної, оперативно-тактичної, транспортної авіації.

⁶¹⁸ Львов І. Продовольчий терор: хроніка обстрілів зернової портової інфраструктури Одеської області // Інтеніт. – 2023, 25 серпня. – URL: <https://tinyurl.com/yc63tery>

⁶¹⁹ Там само.

⁶²⁰ Там само.

19 серпня було завдано удару малим БпЛА (коптерного типу) по російських літаках стратегічної авіації на військовому аеродромі “Сольці”, що у Новгородській обл.⁶²¹ В результаті удару, один літак Ту-22МЗ було повністю знищено і щонайменше два – пошкоджено. Імовірно, ця атака була здійснена агентами з числа російських громадян або мігрантів із Центральної Азії, завербованими ГУР МО України⁶²². 21 серпня аналогічного удару було завдано по російській військовій авіабазі “Шайковка”, що в Калузькій обл. В результаті росіяни втратили ще один Ту-22МЗ⁶²³.

27 серпня СБУ спільно з РДК завдала удару БпЛА по аеродрому в Курську – всього було застосовано 16 апаратів, з яких росіяни спромоглися збити лише 3. В наслідок цієї атаки противник втратив Су-30, МиГ-29, ЗРГК “Панцирь-С1”, ЗРК С-300⁶²⁴.

30 серпня підрозділ ГУР МО України провів операцію з нанесення ураження по військовому аеродрому “Крести”, що поблизу Пскова. В наслідок завданого удару росіяни втратили 4 літаки Ил-76 (2 знищеними, 2 пошкодженими) зі складу 334 втап, що діяла в інтересах 76 дшд. Імовірно, пошкоджень зазнав і літак Ту-22МЗ⁶²⁵.

*Знищений Ту-22МЗ на аер. “Сольці-2”
Фото – Twitter*

*Нанесення ураження Ил-76 на аер. “Крести”
Фото – The War Zone*

Результати.

В ході бойових дій упродовж серпня 2023 р. протиборчі сторони досягли таких результатів.

⁶²¹ У РФ заявили про атаку БпЛА на військовий аеродром: пошкоджені літаки // Мілітарний. – 2023, 19 серпня. – URL: <https://tinyurl.com/4yx2xnt3>

⁶²² Altman, H. Ukraine situation report: spy agency takes credit for strikes on Russian airbases // The War Zone. – 2023, August 21. – URL: <https://tinyurl.com/4ws374es>

⁶²³ Пошкоджено як мінімум один Ту-22МЗ: операцію на авіабазі “Шайковка” проведено у координації з ГУР МОУ // Defense Express. – 2023, 21 серпня. – URL: <https://tinyurl.com/2mcb4hra>

⁶²⁴ Рашисти вже ниніють, що авіабазу в Курську атакували картонні дрони з Австралії // Defense Express. – 2023, 27 серпня. – URL: <https://tinyurl.com/2mez6jvy>

⁶²⁵ Оголошено кількість знищених Ил-76 під Псковом та чому це трохи більше за просто знищені літаки // Defense Express. – 2023, 30 серпня. – URL: <https://tinyurl.com/9h2zxksk>

Як і в попередній місяць, ворог завдав чотирнадцять МРАУ по важливих об'єктах на території України, п'ять із яких припали на об'єкти портової інфраструктури півдня України.

Динаміка застосування противником засобів повітряного нападу в ході завдання масованих ракетно-авіаційних ударів				
Тип ЗПН	Травень (кількість)	Червень (кількість)	Липень (кількість)	Серпень (кількість)
БпЛА “Герань” (“Shahed”)	387	195	218	171
КР/БР “Искандер”	18	18	14	0
КР Х-101 / 555 / 55	114	134	36	76
КРМБ “Калибр”	29	19	49	38
КР Х-22	13	18	15	4
БР Х-47 “Кинжал”	7	9	4	7
П-800 “Оникс”	0	0	18	0

В ході відбиття повітряних нападів противника тактична авіація, зенітні ракетні війська Повітряних Сил, війська ППО Сухопутних військ ЗС України у взаємодії з підрозділами ППО інших складових Сил безпеки і оборони знищили: 142 од. БпЛА “Герань” (“Shahed”), 33 од. КРМБ “Калибр”, 57 од. КР Х-101 / 555 / 55, 4 од. КР Х-59, 1 од. БР “Кинжал”. Крім того, у серпні 2023 р. ворог втратив 38 засобів ППО, 5 вертольотів, 98 крилатих ракет, 394 БпЛА оперативно-тактичного рівня.

В результаті проведених операцій українських розвідувальних служб, ворог втратив на своїх аеродромах щонайменше 1 літак Ту-22М3 повністю знищеним і 3 – пошкодженими, 4 літаки Ил-76 та декілька одиниць ОВТ інших зразків.

Висновки

Аналіз повітряної обстановки і ведення бойових дій у серпні 2023 р. дозволяє зробити такі висновки:

противник зберіг інтенсивність завдання МРАУ, однак застосував суттєво меншу кількість ЗПН – імовірно, продовжував їх накопичення для повітряних операцій осінньо-зимового періоду;

ворог продовжував наносити ураження об'єктам портової інфраструктури півдня України, маючи на меті завадити експорту української агропродукції після одностороннього виходу росії із “зернової угоди”;

знищення ворожих літаків стратегічної авіації на військових аеродромах в глибині російської території продемонструвало здатність України застосовувати тактику ведення асиметричної війни.

ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ

У серпні 2023 року пріоритетними напрямками зовнішньополітичної діяльності України були: отримання додаткової зовнішньої військово-технічної допомоги для опору російській збройній агресії; формування широкої міжнародної антипутінської коаліції держав; забезпечення зовнішньої фінансової допомоги для стабілізації внутрішньої соціально-економічної ситуації та відновлення України; сприяння процесу міжнародної ізоляції путінського режиму; зміцнення і розширення міжнародного санкційного фронту проти держави-агресора.

Держави Заходу (США, Велика Британія та Канада) розпочали процес інституціоналізації своєї підтримки України шляхом укладання двосторонніх договорів про довгострокові зобов'язання у сфері безпеки, які мали допомогти нашій державі стримувати російську агресію. Завдяки зусиллям керівництва України, вдалося розблокувати процес підготовки передачі американських винищувачів F-16 для посилення Повітряних Сил ЗС України. Лідерами “авіаційної коаліції” стали Нідерланди, Данія та Норвегія, які ухвалили всі необхідні рішення за підтримки Сполучених Штатів Америки.

Важливим етапом консолідації міжнародної спільноти навколо української Формули миру та формування воєнно-політичних умов для проведення Глобального саміту миру стало Проведення саміту у Джиді (5-6 серпня 2023 року). Участь КНР у цьому саміті, дає підстави стверджувати, що, дотримуючись і надалі проросійського нейтралітету, Пекін втратив сподівання на реалізацію попереднього сценарію, який передбачав перемогу росії у війні проти України, розкол серед європейських держав та зменшення впливу США на міжнародній арені.

Геополітичні події місяця продемонстрували зростання політичної ваги країн Глобального Півдня, а також їх значення з точки зору впливу на російсько-українську війну загалом і позицію росії зокрема.

У серпні 2023 року в системі світової економіки спостерігались інфляційні процеси, які негативно впливали на економічний розвиток більшості держав світу.

Незважаючи на те, що світова економіка знаходилась стадії рецесії вона знайшла новий драйвер для зростання у вигляді активного розвитку новітніх технологій. Скористатися можливостями, що відкривалися, змогли тільки США, як світовий лідер в галузі інновацій, продемонструвавши в серпні зростання ВВП. Тоді як країни ЄС балансували на межі рецесії. Економіка Китаю ще більше уповільнила своє зростання.

Ситуація на світовому ринку енергоносіїв характеризувалась як динамічна рівновага. Витіснення рф з європейських ринків нафти та газу компенсувалося розвитком альтернативних джерел енергії та атомної енергетики. Газові сховища країн ЄС були заповнені на 92,65%, що було найвищим показником за весь час існування європейської газової інфраструктури.

У серпні спостерігалася підвищена ділова активність у сфері новітніх технологій, особливо у сегменті розвитку штучного інтелекту. Лідером процесів виступали США, де провідні компанії в цій сфері впроваджували нові моделі штучного інтелекту. Тривала технологічна війна у сфері напівпровідників та мікрочіпів. Основна міждержавна конкуренція проявлялась у виробництві та технологіях, що використовувались у сфері національної оборони країн. Така ситуація позитивно вплинула на створення нових технологічних підприємств.

Міжнародні санкції і далі поступово впливали на економіку країни-агресора, змушуючи її відмовитись від низки амбітних проєктів в галузі авіабудування та новітніх технологій. В той же час, завдяки допомозі деяких країн в обході санкцій та тіньовим схемам постачання сучасних комплектуючих, рф вдавалось зберегти свої спроможності в сфері ОПК.

В серпні українська економіка стабільно функціонувала в умовах війни. Уряду вдалося утримати економічну ситуацію в державі. За умови міжнародної підтримки держав-партнерів, економіка України продовжувала відновлюватись. Приріст реального ВВП України в серпні залишився близьким до 8% у порівнянні з серпнем 2022 року, інфляція сповільнилась до 8,6%. В умовах стабілізації української економіки НБУ знов перейшов до більшої гнучкості валютного ринку, відмовившись від фіксованого курсу. Внаслідок успішних дій ЗС України в акваторії Чорного моря вдалось розблокувати прохід кораблів в чорноморські порти. В результаті в серпні 2023 року державі вдалось експортувати 4,3 млн т продукції АПК, що було на 16% більше аналогічного показника минулого місяця.

Протягом серпня 2023 року стратегічними цілями рф в Україні залишалися – утримання окупованих та захоплення нових територій, як мінімум в межах адміністративних кордонів Луганської і Донецької областей.

Партнери продовжували надавати Україні військову допомогу за “наростаючою шкалою”, що, ймовірно, пов’язано з пересторогою Заходу не допустити аби війна розширилася і перетворилася на пряме протистояння рф з НАТО.

Упродовж серпня Сили оборони України володіли ініціативою та здобували невеликі тактичні перемоги, роблячи основний акцент на виснаження найбільш боєздатних підрозділів противника, порушення його системи управління та знищення логістики у тилкових районах ТОТ. Доводилося здійснювати атаки на добре підготовлені позиції ешелонованої оборони противника, але зазначені дії проводилися без належної підтримки авіації та достатньої кількості засобів далекобійної артилерії, контрбатарейних систем та систем РЕБ, що дещо сповільняло темп наступальних дій.

Перебіг бойових дій вказував на те, що влада рф не готова у близькій перспективі припинити війну. Після жахливого її початку, коли було втрачено багато ресурсів, перш за все людських, російські воєначальники зробили висновки. Зокрема, це відмова від БТГр, активне застосування штурмових загонів із в’язнів і т. зв. “м’ясні штурми”, досить швидке впровадження новацій і тактик, у т.ч. українських, зокрема широке застосування ударних дронів, ведення маневреної оборони, наступ малими групами, мобільність артилерії.

В ОСУВ “Хортиця” обстановка залишалася доволі динамічною і напруженою. На Бахмутському напрямку Сил оборони України проводили активні наступальні дії, витісняючи противника з панівних висот з метою оперативного оточення Бахмута.

На ділянці фронту Куп’янськ-Лиман ворог перебував в обороні, періодично намагаючись покращити своє тактичне положення. Поряд з цим, на Куп’янському та Сватівському напрямках тривало накопичення резервів.

Формування угруповання військ, ймовірно, свідчило про наміри російського командування у близькій перспективі спробувати відновити ініціативу шляхом збільшення інтенсивності штурмових дій одразу на кількох оперативних напрямках з виходом на стратегічно вигідні рубежі, перш за все річки Оскіл, Чорний Жеребець та Сіверський Донець.

У зоні відповідальності ОСУВ “Таврія” в рамках наступальної операції виконувалися завдання з виснаження сил противника за допомогою артилерії та ракет дальньої дії, прориву першої лінії його оборони, розширення смуги вклинення та створення плацдарму для розвитку подальшого наступу. Основні просування відбувалися на Запорізькому напрямку в межах ділянки фронту – Роботине, Новопротокопівка, Вербове та Старомайорське, Завітне Бажання, Урожайне. Темпи наступу були сповільнені добре вибудованими лініями оборони, щільною замінованістю території та постійним посиленням угруповань військ противника стратегічними резервами.

Водночас в зоні відповідальності ОТУ “Донецьк” за рахунок успішних оборонних дій українських військ вдалося вже тривалий час утримати ділянку фронту, не задіявши додаткових сил.

У зоні відповідальності ОСУВ “Одеса”, сконцентрувавши головні сили в районі Гола Пристань – Нова Каховка, російське командування готувалося до ймовірного масштабного форсування р. Дніпро штурмовими підрозділами ЗС України, посилювало оборонні рубежі та проводило підготовку резервів для посилення угруповання. В той же час, противник намагався усунути плацдарм Сил оборони України на правобережжі Дніпра. Однак, через щільний вогонь української артилерії та злагоджені дії передових підрозділів ЗС України, а також контрбатарею та радіоелектронну боротьбу, дії ворога успіху не мали.

У межах ОСУВ “Північ” обстановка суттєвих змін не зазнала. Основним завданням угруповання ЗС РФ та ЗС РБ залишалося утримання частини наших військ поза зоною активних бойових дій. Сили оборони України вживали додаткових заходів щодо зміцнення охорони та оборони ДКУ та недопущення проникнення ДРГ. Загроза повторного вторгнення з території РБ залишалась мінімальною.

У повітряному просторі України ворог продовжував утримувати певний пріоритет, враховуючи кількість авіаційного паку бойових літаків. Наносив групові (2-3 літальних апарати) розосереджені (2-3 напрямки одночасно) авіаційні удари, практично не входячи в зону ураження українських засобів ППО вздовж всієї лінії фронту. Нанесення ударів БпЛА-камікадзе здійснювалося з ретельним прорахуванням маршрутів через “сліпі” ділянки для наших засобів ППО та по руслах річок, що у більшості випадків досягало успіху. Зменшення кількості ракетних ударів, ймовірно, свідчило про їх накопичування для чергової спроби руйнування критичної інфраструктури в зимовий період, а також об’єктів Сил оборони у тилowych районах.

ПС ЗС України спрямовували основні зусилля на прикриття українських підрозділів і важливих об’єктів від ударів засобів повітряного нападу противника та нанесенні ударів по пріоритетних цілях противника в оперативно-тактичній глибині.

Велика кількість змін у законодавстві РФ з питань мобілізації та військової служби, при постійних запевненнях влади про відсутність потреби в проведенні чергової або повної мобілізації, свідчили про наміри кремля продовжувати війну в Україні, роблячи основну ставку на перевазі в живій силі на полі бою.

ВТРАТИ ЗБРОЙНИХ СИЛ РФ У СЕРПНІ 2023 РОКУ

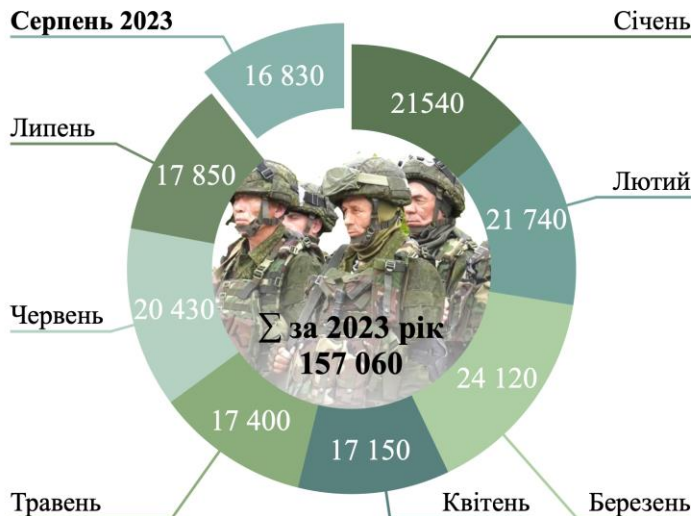

Втрати особового складу рф склали:

а) за серпень 2023 року — **16 830** осіб

б) за 2023 рік — **157 060** осіб

Підсумкові втрати з початку широкомасштабного вторгнення — біля 263 020 осіб

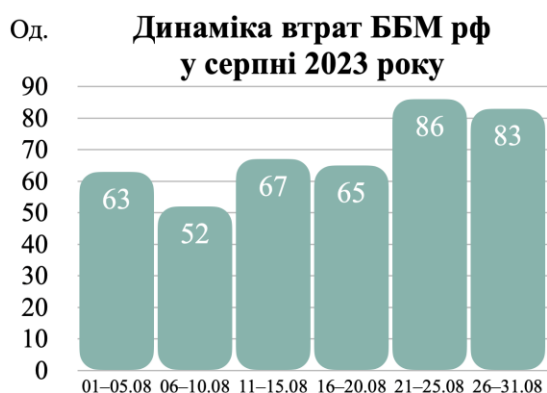

Втрати танків рф склали:

а) за серпень 2023 року — **225** одиниць

б) за 2023 рік — **1 407** одиниць

Підсумкові втрати з початку широкомасштабного вторгнення — 4 436 од.

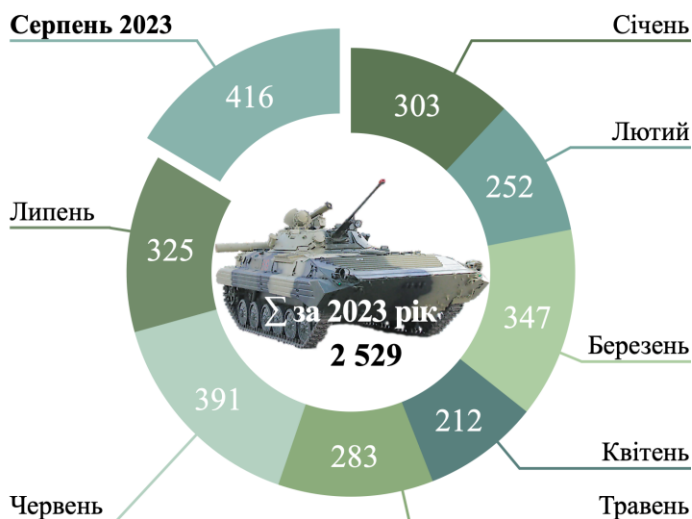

Втрати особового складу рф склали:

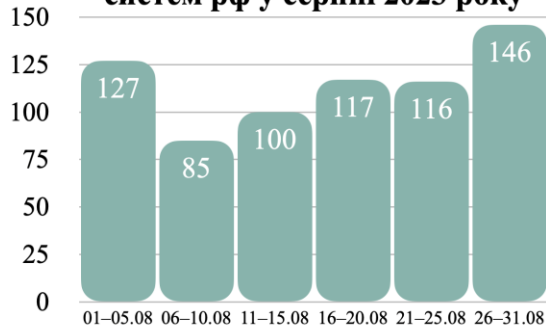
а) за серпень 2023 року — **416** одиниць

б) за 2023 рік — **2 529** одиниць

Підсумкові втрати з початку широкомасштабного вторгнення — 8 604 од.

Од. **Динаміка втрат артилерійських систем рф у серпні 2023 року**

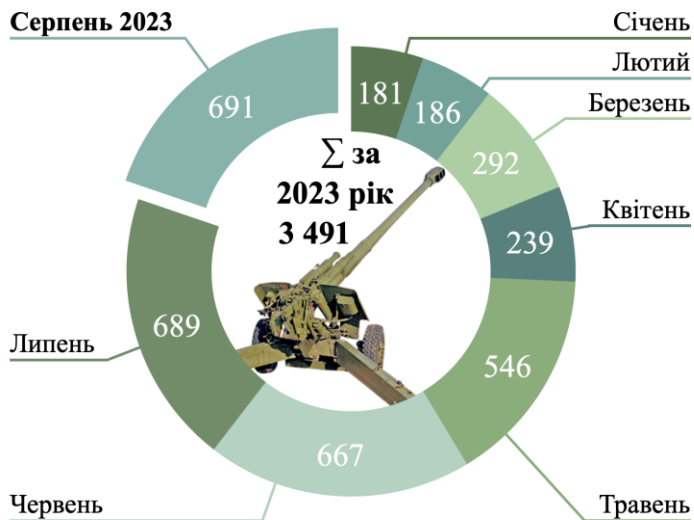

Втрати артсистем рф склали:

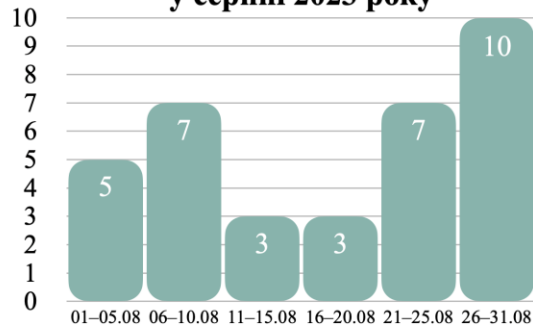
- а) за серпень 2023 року — **691** одиницю
 б) за 2023 рік — **3 491** одиницю

Підсумкові втрати з початку широкомасштабного вторгнення — 5 507 од.

Серпень 2023

Од. **Динаміка втрат РСЗВ рф у серпні 2023 року**

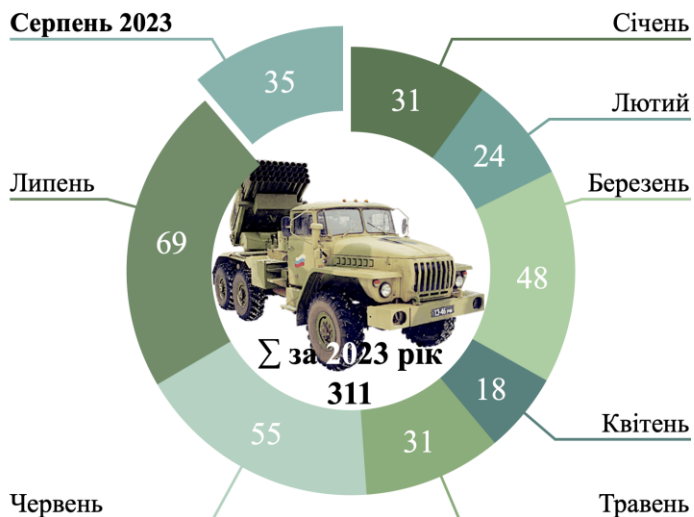

Втрати РСЗВ рф склали:

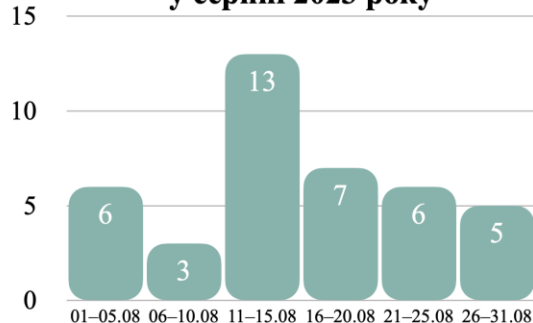
- а) за серпень 2023 року — **35** одиниць
 б) за 2023 рік — **311** одиниць

Підсумкові втрати з початку широкомасштабного вторгнення — 734 од.

Серпень 2023

Од. **Динаміка втрат засобів ППО рф у серпні 2023 року**

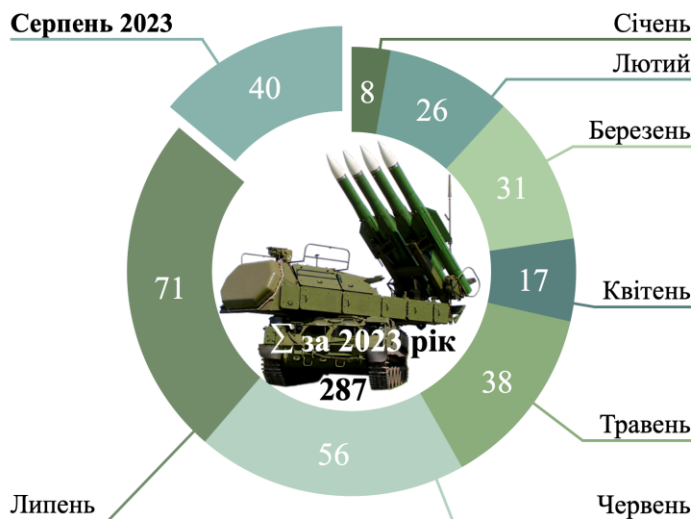

Втрати засобів ППО рф склали:

- а) за серпень 2023 року — **40** одиниць
 б) за 2023 рік — **287** одиниць

Підсумкові втрати з початку широкомасштабного вторгнення — 500 од.

Серпень 2023

Од. **Динаміка втрат літаків рф у серпні 2023 року**

1

0

01–05.08 06–10.08 11–15.08 16–20.08 21–25.08 26–31.08

Втрати літаків рф склали:

а) за серпень 2023 року втрати відсутні

б) за 2023 рік — 32 одиниці

Підсумкові втрати з початку широкомасштабного вторгнення — 315 од.

Червень 2023

Травень

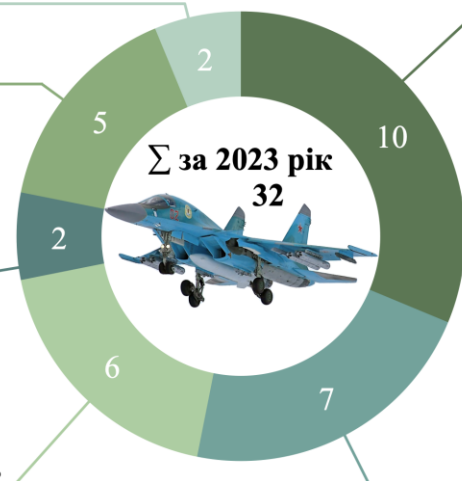
Квітень

Березень

Січень

Березень

Лютий

Од. **Динаміка втрат гелікоптерів рф у серпні 2023 року**

2

1

0

01–05.08 06–10.08 11–15.08 16–20.08 21–25.08 26–31.08

Втрати гелікоптерів ППО рф склали:

а) за серпень 2023 року — 5 одиниць

б) за 2023 рік — 47 одиниць

Підсумкові втрати з початку широкомасштабного вторгнення — 316 од.

Серпень 2023

Липень

Червень

Травень

Січень

Лютий

Од. **Динаміка втрат БПЛА ОТР рф у серпні 2023 року**

100

80

60

40

20

0

01–05.08 06–10.08 11–15.08 16–20.08 21–25.08 26–31.08

Втрати засобів БПЛА ОТР рф склали:

а) за серпень 2023 року — 400 одиниць

б) за 2023 рік — 2 658 одиниць

Підсумкові втрати з початку широкомасштабного вторгнення — 4 417 од.

Серпень 2023

Липень

Червень

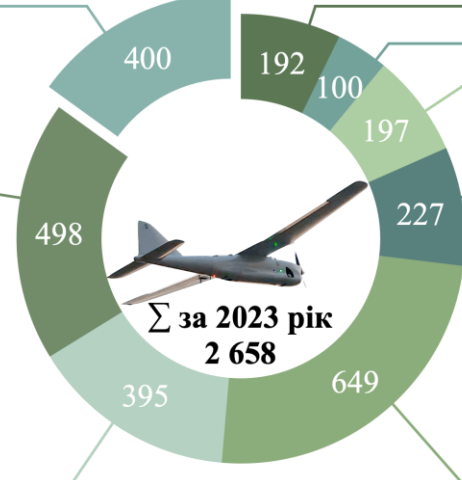
Січень

Лютий

Березень

Квітень

Травень

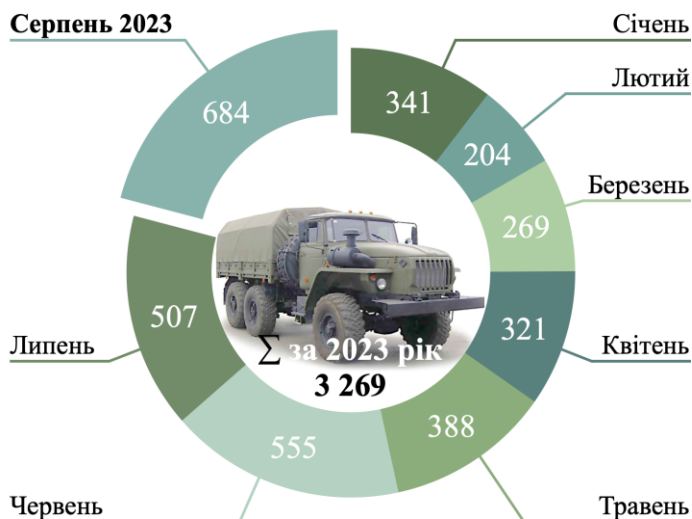
Втрати крилатих ракет рф збитими склали:
 а) за серпень 2023 року — **98** одиниць
 б) з 24.02.2022 по 31.08.2023 — **1 445** од.

Втрати кораблів та катерів рф склали:
 а) за серпень 2023 року втрати відсутні
 б) з 24.02.2022 по 31.08.2023 — **18** одиниць

Втрати автотехніки рф склали:

а) за серпень 2023 року — **684** одиниць
 б) за 2023 рік — **3 269** одиниць

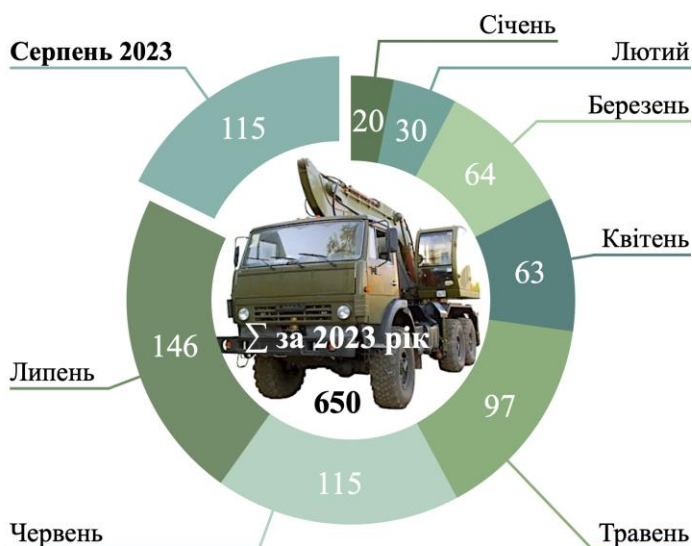

Підсумкові втрати з початку широкомасштабного вторгнення — 7 976 од.

Втрати спецтехніки рф склали:

а) за серпень 2023 року — **115** одиниць
 б) за 2023 рік — **650** одиниць

Підсумкові втрати з початку широкомасштабного вторгнення — 830 од.

ЗВЕДЕНА СТАТИСТИКА РАКЕТНИХ І АВІАЦІЙНИХ УДАРІВ ЗА СЕРПЕНЬ 2023 РОКУ

№	Дата	Тип ЗПН	Кількість ЗПН		Примітка
			Запущено	Знищено	
1	<u>02.08</u>	БпЛА “Герань” (“Shahed”)	37	23	Пуски БпЛА з північного (Курськ), південного (Чауда) і південно-східного напрямків (Приморсько-Ахтарськ).
2	<u>03.08</u>	БпЛА “Герань” (“Shahed”)	15	15	Запуск БпЛА з північного напрямку (Брянська обл.).
3	<u>05-06.08</u>	КРМБ “Калибр”	20	17	Запуски здійснювалися з надводних носіїв у Чорному морі в дві хвили – 14 і 6 ракет. Об’єкт нанесення ураження – комплекс АТ “Мотор Січ” у Запоріжжі.
		Х-47 “Кинжал”	3	0	Пуски з літаків МиГ-31К в районі Тамбова, рф. Об’єкт нанесення ураження – аеродром Старокосятинів у Хмельницькій області.
		Х-101 / 555 / 55	20	13	Запущені з літаків Ту-95МС над Каспійським морем.
		БпЛА “Герань” (“Shahed”)	27	27	Пуски БпЛА з південно-східного напрямку (Приморсько-Ахтарськ).
4	<u>10.08</u>	БпЛА “Герань” (“Shahed”)	10	7	Пуски БпЛА з північно-східного напрямку (Курськ). Уражено об’єкти у Рівненській обл.
5	<u>11.08</u>	Х-47 “Кинжал”	4	1	Пуски здійснено з 4-х літаків МиГ-31К у повітряному просторі Тульської і Липецької обл. рф. Одну ракету знищено над Київською обл. Інші уразили аеродром Коломия Івано-Франківської обл.
6	<u>14.08</u>	КРМБ “Калибр”	8	8	Пуски з надводного носія в районі Ялти.
		БпЛА “Герань” (“Shahed”)	15	15	Пуски з південно-східного напрямку (Приморсько-Ахтарськ).
7	<u>15.08</u>	КРМБ “Калибр”	4	16	Пуски з надводного носія в районі Ялти.
		Х-101 / 555 / 55	20		Пуски з 11 літаків дальньої авіації.
		Х-22	4	0	Пуски з 6 літаків дальньої авіації Ту-22МЗ.
		С300 / С-400	8	0	Пуски по об’єктах у Дніпропетровській та Запорізькій обл.
8	<u>16.08</u>	БпЛА “Герань” (“Shahed”)	>13	13	Пуски здійснювались у три хвили з південного напрямку (Приморсько-Ахтарськ, Чауда). Уражено портову інфраструктуру на півдні Одеської обл.
9	<u>19.08</u>	БпЛА “Герань” (“Shahed”)	17	15	Пуски дронів з північного напрямку (Курськ).
10	<u>23.08</u>	БпЛА “Герань” (“Shahed”)	20	11	Пуски дронів з південного напрямку (Приморсько-Ахтарська і полігону Чауда в Криму). 9 од. знищено над Одеською обл., 2 од. – над Запорізькою.
11	<u>25.08</u>	КРМБ “Калибр”	2	2	Пуски з МРК пр. 21631 “Буян-М” в Азовському морі.
		КАР Х-59	2	2	Пуски з 2-х літаків Су-34 над Чорним морем.
		БпЛА “Герань” (“Shahed”)	1	1	Пуск із південного напрямку (Приморсько-Ахтарськ).
12	<u>27.08</u>	Х-101 / 555 / 55	8	4	Випущені з 5 літаків дальньої авіації в районі м. Енгельс. Знищені у центральних та північних областях України. 4 ракети, імовірно, були хибними цілями.

13	28.08	КРМБ “Калибр”	4	2	Пуски з надводного носія поблизу Феодосії. Уражено цивільний промисловий об’єкт у Полтавській обл.
		КАР Х-59	2	2	Запуски з 2-х літаків Су-34 з повітряного простору тимчасово окупованої Херсонської обл.
14	30.08	Х-101 / 555 /55	28	28	Випущені з 11 літаків дальньої авіації Ту-95МС над Каспійським морем і в районі м. Енгельс.
		БпЛА “Герань” (“Shahed”)	16	15	Запущені з південного і північного напрямків (Приморсько-Ахтарськ, Курськ).
ВСЬОГО		БпЛА “Герань” (“Shahed”)	>171	142	
		КРМБ “Калибр”	38	33	
		КР Х-101 / 555 / 55	76	57	
		БР Х-47 “Кинжал”	7	1	
		КР Х-22	4	0	
		КР Х-59	4	4	

**Міжнародні санкції та воєнна, економічна і політична підтримка України
з боку країн-партнерів**

Назва заходу, дата	Зміст воєнно-політичного заходу (рішення)	Характеристика заходу	Очікуваний результат
Заходи санкційного характеру			
Велика Британія			
Додатковий пакет санкцій, 01.08.2023 р.	Уряд Великої Британії запровадив додаткові санкції пов'язані зі справами проти російських опозиціонерів В. Кара-Мурзи та І. Яшина. До санкційного списку увійшли: прокурори Б. Локтіонов та Г. Потичко, судді В. Білицький, К. Дорохіна, Н. Дудар та судовий експерт Д. Міхєєв.	Рішення Уряду Великої Британії	Санкції, мають створити умови, при яких, ведення бойових дій для країни-агресора буде економічно несприятливим тягарем та мають призвести до їх припинення.
Додатковий пакет санкцій, 08.08.2023 р.	Уряд Великої Британії оголосив про включення до санкційного списку 22 фізичних і юридичних осіб за межами росії, які підтримують незаконне вторгнення рф в Україну. До списку увійшли: турецькі компанії Turkik Union і Azu International за експорт мікроелектроніки до росії та компанія Aeromotus Unmanned Aerial Vehicles Trading LLC за постачання дронів і компонентів для дронів до росії, а також громадянин Словаччини Ашот Мкртичев за участь у спробі військової угоди між КНДР і росією та громадянин Швейцарії Ансельм Оскар Шмукі за надання фінансових послуг, у т. ч., голову московського офісу DuLac Capital Ltd.	Рішення Уряду Великої Британії	Санкції, мають створити умови, при яких, ведення бойових дій для країни-агресора буде економічно несприятливим тягарем та мають призвести до їх припинення.
Європейський Союз			
Додатковий пакет санкцій, 03.08.2023 р.	ЄС ухвалив рішення про введення нових санкцій проти білорусі у відповідь на вторгнення росії в Україну та участь мінська в агресивних діях рф. Санкції розширяють заборону на експорт до білорусі товарів і технологій, які сприяють військовому та технологічному розвитку країни.	Рішення Європейського Союзу	Санкції, мають створити умови, при яких, ведення бойових дій для країни-агресора буде економічно несприятливим тягарем та мають призвести до їх припинення.
Сполучені Штати Америки			
Додатковий пакет санкцій, 09.08.2023 р.	Державний департамент США оголосив про введення додаткових санкцій проти фізичних та юридичних осіб білорусі. Під обмеження потрапили двоє синів і дружина білоруського бізнесмена о. олексіна та його компанії, гендиректор ВАТ "Білоруський металургійний завод", представники	Рішення Державного департаменту США	Санкції, мають створити умови, при яких, ведення бойових дій для країни-агресора буде економічно несприятливим тягарем та мають призвести до їх припинення.

	департаменту фінансових розслідувань комітету держконтролю білорусі та відділу фінансових розслідувань комітету держконтролю білорусі, керівництво білоруської державної авіакомпанії “Белавія” та ВАТ “Мінського заводу цивільної авіації № 407”.		
Додатковий пакет санкцій, 11.08.2023 р.	Міністерство фінансів США оголосило про запровадження персональних санкцій проти засновників російської “Альфа-Груп” п. авена і м. фрідмана (під його контролем залишаються підприємства з виробництва води “Моршинська”, “Миргородська” та компанія “Альфа Страхування”), г. хана (акціонера “Альфа-Груп”, засновника LetterOne і голови інвестиційної компанії L1 Energy) і о. кузьмічова. Під санкції потрапив російський союз промисловців та підприємців.	Рішення Державного департаменту США	Санкції, що накладаються, мають створити умови, при яких, ведення бойових дій для країни-агресора буде економічно несприятливим тягарем та мають призвести до їх припинення.
Додатковий пакет санкцій, 18.08.2023 р.	Міністерство фінансів США запровадило додаткові санкції проти трьох компаній з росії, Казахстану та Словаччини. До списку санкцій увійшли російське ТОВ “Верус”, казахстанська Defence Ingeneering і словацька Versor, власником яких є словацький бізнесмен А. Мкртичев, що забезпечив переговори з російськими представниками про постачання зброї з КНДР.	Рішення Державного департаменту США	Санкції, що накладаються, мають створити умови, при яких, ведення бойових дій для країни-агресора буде економічно несприятливим тягарем та мають призвести до їх припинення.
Додатковий пакет санкцій, 18.08.2023 р.	Управління з контролю над іноземними активами (ОФАС) міністерства фінансів США запровадило санкції щодо оперативників Інституту криміналістики при Федеральній службі безпеки рф о. александрова, к. кудрявцева, і. осипова та оперативника ФСБ в. паняєва, причетних до отруєння російського опозиціонера О. Навального. Санкції включають візові обмеження щодо александрова, кудрявцева, осипова і паняєва та членів їх сімей, які не мають права на в'їзд до США.	Рішення Державного департаменту США	Санкції, що накладаються, мають створити умови, при яких, ведення бойових дій для країни-агресора буде економічно несприятливим тягарем та мають призвести до їх припинення.
Чехія			
Додатковий пакет санкцій, 17.08.2023 р.	Уряд Чехії ухвалив рішення про включення до національного санкційного списку Бориса Обносова – генерального директора російської корпорації “Тактичне ракетне озброєння” (КТРВ), розробки якої використовуються для обстрілів України, а також його доньки О. Зорікової та її чоловіка Ростислава.	Рішення Уряду Чехії	Санкції, мають створити умови, при яких, ведення бойових дій для країни-агресора буде економічно несприятливим тягарем та мають призвести до їх припинення.

Швейцарія			
Додатковий пакет санкцій, 16.08.2023 р.	Федеральний уряд Швейцарії оголосив про введення додаткових санкцій проти 100 фізичних і 87 юридичних осіб, на яких розповсюджується заборона на експорт товарів подвійного призначення і товарів військово-технічного вдосконаленню росії. Обмеження поширюються на електронні компоненти і прекурсори хімічної зброї. У фінансовому секторі розширено чинну заборону на продаж громадянам і організаціям росії цінних паперів, номінованих у швейцарських франках або в офіційній валюті держави-члена ЄС.	Рішення Уряду Швейцарії	Санкції, що накладаються, мають створити умови, при яких, ведення бойових дій для країни-агресора буде економічно несприятливим тягарем та мають призвести до їх припинення.
Канада			
Додатковий пакет санкцій, 09.08.2023 р.	Уряд Канади, з нагоди третьої річниці протестів проти результатів сфальсифікованих виборів президента у Білорусі, оголосив про запровадження санкцій проти дев'яти фізичних та семи юридичних осіб, як відповідь на репресії білоруського режиму. Санкції введено до урядовців, суддів й соратників режиму: у т.ч. голова білоруського державного телебачення іван ейсмонт, а також до міністерства оборони, внутрішніх військ МВС білорусі та військових виробничих компаній.	Рішення Уряду Канади	Санкції, що накладаються, мають створити умови, при яких, ведення бойових дій для країни-агресора буде економічно несприятливим тягарем та мають призвести до їх припинення.
Японія			
Додатковий пакет санкцій, 09.08.2023 р.	Уряд Японії, синхронно із США і ЄС розширив список заборонених до експорту в росію автомобілів відповідно до рішення лідерів країн "Великої сімки" про посилення санкційного тиску на росію, прийнятого на саміті G7 у Хіросімі у травні. 9 серпня набули чинності нові санкції Японії проти росії через її вторгнення в Україну. Під заборону експорту до країни-агресорки потрапили 758 товарів, включаючи найпопулярніші в рф нові і вживані японські авто та обладнання до них.	Уряд Японії	Санкції, що накладаються, мають створити умови, при яких, ведення бойових дій для країни-агресора буде економічно несприятливим тягарем та мають призвести до їх припинення.
Заходи, направлені на заморожування активів країни-агресора			
Допомога в рамках підтримки України, 09.08.2023 р.	Служба розслідування фінансових злочинів (FNTT) повідомила, що санкції, запроваджені проти росії і білорусі Литва дозволила заморозити активи на понад 103 млн. євро.	За інформацією FNTT Литви	Загальна сума заморожених російських активів з початку війни складає понад 69,505 млн. євро та понад 810 тисяч

	Кошти вдалося заморозити в результаті замороження активів 15 юридичних та однієї фізичної особи, а саме: дев'яти юридичних осіб із росії та шести юридичних і однієї фізичної особи з білорусі.		доларів. Сума заблокованих активів білоруських компаній складає 23,71 млн. євро та 7,68 млн. доларів однієї фізичної особи. Додатково блокування зазнали фінансові кошти осіб, котрі потрапили під санкції ЄС, що намагалися перевести у Литву. Загальна сума складає: 1,583 млн. євро та 215 тис. російських рублів.
Заходи економічної та політичної підтримки України			
Військова допомога від країн-учасниць контактної групи у форматі “Рамштайн” в рамках “Авіаційної коаліції”			
“Авіаційна коаліція”: Данія та Нідерланди, які у співпраці з США досягли домовленостей щодо схвалення відправки в Україну американських винищувачів F-16: Велика Британія, Норвегія, Бельгія, Швеція, Португалія, Польща, Чехія, Канада, Люксембург та Україна.			
Допомога в рамках домовленостей контактної групи, 06.08.2023 р.	Чехія передала симулятори роботи на літаках західного виробництва F-16 для підготовки українських пілотів до. На цьому симуляторі 8 українських пілотів зможуть вивчати особливості сучасної техніки та її можливості.	Рішення Урядів країн авіаційної коаліції	Пакет допомоги передбачає підготовку українських пілотів на винищувачах F-16.
Допомога в рамках домовленостей контактної групи, 18.08.2023 р.	США на запит Данії і Нідерландів, які очолюють авіаційну коаліцію, офіційно схвалили відправку в Україну американських винищувачів F-16 після завершення підготовки українських пілотів. “Державний секретар Ентоні Блінкен надіслав Данії та Нідерландам офіційні запевнення, що США прискорять затвердження необхідних запитів на передачу F-16 Україні, щоб вони отримали винищувачі, після закінчення підготовки пілотів”.	Рішення Урядів країн авіаційної коаліції	Рішення США передбачає поставку Україні винищувачів F-16 після завершення підготовки українських пілотів.
Допомога в рамках домовленостей контактної групи, 20.08.2023 р.	Уряд Данії оголосив про передачу Україні авіаційної техніки в рамках досягнутих домовленостей.	Рішення Уряду Данії	Пакет допомоги передбачає передачу 19 винищувачів F-16.
Допомога в рамках домовленостей контактної групи, 20.08.2023 р.	Уряд Нідерландів оголосив про передачу Україні авіаційної техніки в рамках досягнутих домовленостей.	Рішення Уряду Нідерландів	Пакет допомоги передбачає передачу 42 винищувачів F-16.
Допомога в рамках	Уряд Норвегії оголосив про передачу Україні авіаційної техніки в рамках досягнутих домовленостей.	Рішення Уряду	Передача 12 винищувачів F-16, а також системи ППО

домовленостей контактної групи, 20.08.2023 р.		Норвегії	IRIS-T і обладнання для розмінування.
Військово-технічна та гуманітарна допомога Україні			
Сполучені Штати Америки			
Допомога в рамках підтримки України, 01.08.2023 р.	США в рамках проекту “Підтримка державних видатків для забезпечення сталого державного управління в Україні” (PEACE in Ukraine), що підтримує видатки, не пов’язані з оборонною сферою забезпечено передачу Україні гранту у розмірі 1,25 млрд. доларів.	Рішення Державного департаменту США	Допомога буде спрямована на заробітну платню працівників державних органів, виплати за окремими програмами державної соціальної допомоги внутрішньо переміщеним особам, особам з інвалідністю, малозабезпеченим сім’ям, виплати житлово-комунальних субсидій та інші соціальні виплати.
Допомога в галузі безпеки та оборони, 09.08.2023 р.	Сполучені Штати оголосили про надання 200 млн. доларів Україні додаткової військової допомоги. Пакет допомоги виділений за процедурою Presidential Drawdown та стане початком використання 6,2 млрд. доларів, що є залишком коштів з пакета у 25,5 млрд. доларів з переоцінки вартості раніше наданої Україні допомоги, які Конгрес дозволив використовувати для допомоги Україні із запасів США через інструмент Presidential Drawdown Authority.	Рішення Державного департаменту США	Передача зенітних ракет для ЗРК Patriot, ракети для РСЗВ HIMARS, 155-мм і 105-мм артилерійських снарядів, 120-мм танкових снарядів, ПТРК TOW та Javelin, засобів розмінування, 37 автомобілів для буксирування техніки та 58 причепів, понад 12 млн. набоїв для стрілецької зброї, запасні частини та обладнання для ремонту техніки.
Європейський Союз			
Допомога в рамках підтримки України, 22.08.2023 р.	Європейський Союз прийняв рішення про виділення 1,5 млрд. євро Україні в якості третьої частини 18 млрд. євро пакету екстренної фінансової допомоги.	Рішення Європейського Союзу	Наданий пакет спрямовано на фінансування першочергових потреб України.
Литва			
Допомога в галузі безпеки та оборони, 05.08.2023 р.	Уряд Литви оголосив про надання Україні додаткової військової допомоги. Крім військової складової, пакет допомоги передбачає навчання українських військовослужбовців та організовує консультаційні зустрічі з експертами, а також допомога постраждалим на фронті, лікування та реабілітацію.	Рішення Уряду Литви	Передача протидронових установок, боєприпасів та установок для протиповітряної оборони американсько-норвезького виробництва NASAMS.

Допомога в галузі безпеки та оборони, 14.08.2023 р.	Уряд Литви оголосив про надання Україні додаткової військової допомоги.	Рішення Уряду Литви	Передача боєприпасів до протитанкового гранатомета Carl Gustaf, гвинтівок, комплекти морських оглядових радарів, боєприпасів калібру 5,56-мм, генераторів та антидронів.
Організація Об'єднаних Націй			
Допомога в рамках підтримки України, 01.08.2023 р.	В рамках Програми розвитку ООН у м. Одеса проводиться реалізація проекту для посилення потужності енергетичної інфраструктури міста на загальну суму 50 млн. доларів.	Рішення ООН	В рамках спільного проекту офісів шести агенцій ООН з підтримки українського Уряду і місцевих органів розроблено проект зі встановлення газових турбін, трансформаторів потужністю 80 МВт, компресорів, дев'яти газогенераторів і станцій управління у м. Одеса.
Великої Британії			
Допомога в галузі безпеки та оборони, 17.08.2023 р.	Міністерство оборони Великої Британії повідомило про укладання з Міністерством оборони України трьох контрактів на суму понад 90 млн. фунтів стерлінгів (115 млн. доларів) щодо постачання Україні засобів протиповітряної оборони.	Рішення Уряду Великої Британії	Контракт 56 млн. фунтів стерлінгів уклало з норвезькою компанією Kongsberg, яка передбачає постачання систем протидії БПЛА. в межах Міжнародного фонду для України (IFU), який наразі зібрав понад 770 млн. фунтів стерлінгів для надання летальної та нелетальної військової підтримки Україні.
Нідерланди			
Допомога в галузі безпеки та оборони, 23.08.2023 р.	Уряд Нідерландів оголосив про надання Україні додаткової військової допомоги.	Рішення Уряду Нідерландів	Передача тисячі переносних пристроїв для дистанційного розмінування, які можуть проробляти проходи в інженерних загородах.
Словаччина			
Допомога в галузі безпеки та оборони, 01.08.2023 р.	За фінансової підтримки Данії, Норвегії та Німеччини у розмірі 685 млн. крон (92 млн. євро) Урядом Словаччини прийнято рішення про надання Україні додаткової військової допомоги.	Рішення Уряду Словаччини	Передача двох САУ Zuzana 2, в рамках раніше досягнутих домовленостей щодо передачі 16-ти САУ.

Хорватія			
Допомога в галузі гуманітарної допомоги, 01.08.2023 р.	Уряд Хорватії оголосив про надання Україні додаткової гуманітарної допомоги.	Рішення Уряду Хорватії	За підтримки міжнародного фонду UNICEF Хорватія передала Гостомелю потужний генератор, для забезпечення роботи котельні з обслуговування будинків у гостомельському мікрорайоні Склозавод.
Чехія			
Допомога в галузі безпеки та оборони, 17.08.2023 р.	Уряд Чехії оголосив про надання Україні додаткової військової допомоги.	Рішення Уряду Чехії	Пакет допомоги передбачає передачу 40-а ударних гелікоптерів Mi-24/35.
Латвія			
Допомога в галузі безпеки та оборони, 25.08.2023 р.	Уряд Латвії оголосив про надання Україні військової допомоги.	Рішення Уряду Латвії	Пакет допомоги передбачає передачу гелікоптера MI-17.
Франція			
Допомога в рамках підтримки України, 07.08.2023 р.	Уряд Франції оголосив про надання додаткової військової допомоги Україні.	Рішення Уряду Франції	Пакет допомоги передбачає передачу далекобійні крилаті ракети класу “повітря-земля” SCALP/Storm Shadow.
Німеччина			
Допомога в рамках підтримки України, 10.08.2023 р.	Урядом Німеччини прийнято рішення про надання Україні додаткової військової допомоги.	Рішення Уряду Німеччини	Передача додатково 25 танків Leopard 1A5, п'яти броньованих ремонтно-евакуаційних машин та двох навчальних танків.
Допомога в галузі безпеки та оборони, 14.08.2023 р.	Міністр фінансів Німеччини Крістіан Лінднер під час свого візиту в Україну, підписав з міністром фінансів України Сергієм Марченком декларацію про наміри посилити співпрацю між країнами у рамках програми щорічного фінансування допомоги Україні, яка складатиме 5 млрд. євро допомоги Україні.	Рішення Уряду Німеччини	Наданий пакет буде спрямовано на підтримку витрат Уряду України.
Допомога в галузі безпеки та оборони, 15.08.2023 р.	Рішенням керівництва компанії Rheinmetall прийнято рішення про надання Україні додаткової військової допомоги з додаткового постачання військової техніки та обладнання.	Рішення компанії Rheinmetall	Пакет допомоги передбачає передачу безпілотників Luna New Generation, які використовуються для виявлення, класифікування та розпізнавання об'єктів на полі бою.

Допомога в галузі безпеки та оборони, 17.08.2023 р.	Урядом Німеччини прийнято рішення про надання Україні додаткової військової допомоги.	Рішення Уряду Німеччини	Передача двох пускових установок ЗРК IRIS-T SLS, 4539 димових боєприпасів, 10 переносних радарів Ground Observer 12 (компактний радар великої та середньої дальності для наземного спостереження із високою швидкістю сканування, який може використовуватися для коригування вогню із закритих позицій), 4 сідельних тягачів 8x8 HX81 та 5 напівпричепів до них, 8 навантажувачів.
Допомога в галузі безпеки та оборони, 24.08.2023 р.	Урядом Німеччини прийнято рішення про надання Україні додаткової військової допомоги.	Рішення Уряду Німеччини	Передача ракети до ЗРК Patriot, 10 систем для виявлення БПЛА, 40 розвідувальних безпілотників RQ-35 HEIDRUN, 16 ваговозів Zetros та 510 тис. набоїв до стрілецької зброї. Крім того, проводиться підготовка до передачі Україні 90 систем виявлення дронів, 42 вантажівки Zetros, 31 млн. набоїв до вогнепальної зброї.
Україна - Платформа United24			
Допомога в галузі безпеки та оборони, 17.08.2023 р.	Платформа United24, фонд “Повернись живим” і monobank за три доби (14-17 серпня) зібрали 235 млн. грн. на закупівлю 10 тис. FPV-дронів у рамках кампанії “Операція “Єдність”.	Рішення Платформи United24, фонду “Повернись живим” і monobank	57 млн. грн. будуть витрачені на обладнання FPV-дронів кумулятивно-осколковими і термобаричними боєприпасами українського виробництва.
Швеція			
Допомога в галузі безпеки та оборони, 15.08.2023 р.	Уряд Швеції прийняв рішення про надання Україні 3,4 млрд. крон (313,5 млн. доларів) військової допомоги.	Рішення Уряду Швеції	Пакет допомоги передбачає передачу боєприпасів для систем ППО, бойової техніки, транспортних засобів, аварійно-рятувальних засобів та обладнання для розмінування.

Допомога в галузі безпеки та оборони, 17.08.2023 р.	Парламент Швеції своїм рішенням схвалив безоплатну передачу оборонної техніки Україні на суму 3,25 млрд крон (298,9 млн. доларів).	Рішення Уряду Швеції	Передача запасних частин та деталей для ремонту систем: Stridsfordon 90 і Archer, на суму не більш як 1,1 млрд. шведських крон (101,2 млн. доларів), боєприпасів, обладнання для розмінування та транспортних засобів на суму 2,15 млрд. швейцарських крон (197,8 млн доларів).
Норвегія			
Допомога в галузі безпеки та оборони, 14.08.2023 р.	Урядом Норвегії оголосив про надання, через очолюваний Великою Британією Міжнародний фонд (IFU), основним донором якого є Норвегія, 740 млн. норвезьких крон (понад 71 млн. доларів) військової допомоги Україні.	Рішення Уряду Норвегії	Передача системи протидії безпілотникам CORTEX Typhon C-UAS (компанії Kongsberg DA).
Допомога в галузі безпеки та оборони, 17.08.2023 р.	Урядом Норвегії оголосив про надання Україні додаткової військової допомоги.	Рішення Уряду Норвегії	Передача ракет для систем IRIS-T та техніку для розмінування, а також забезпечать поставки газу та електроенергії.
Проектні заходи, що передбачають надання воєнної допомоги			
Хорватія			
Допомога в галузі безпеки та оборони, 22.08.2023 р.	Урядом Хорватії проводиться підготовка до надання Україні додаткового пакету військової допомоги.	Рішення Уряду Норвегії	Передача військової техніки та озброєння на загальну суму 30 млн. євро.
Європейський Союз			
Допомога в рамках підтримки України, 23.08.2023 р.	ЄС проводить підготовку багаторічного плану фінансової підтримки України вартістю понад 50 млрд. євро. Про це заявив президент Євроради Шарль Мішель, виступаючи відеозв'язком на третьому саміті Кримської платформи 23 серпня	Рішення Європейського Союзу	Наданий пакет буде спрямовано на підтримку витрат Уряду України.
Японія			
Допомога в рамках підтримки України, 24.08.2023 р.	Урядом Японії проводиться підготовка плану фінансової підтримки України вартістю понад 7 млрд. доларів.	Рішення Уряду Японії	Наданий пакет буде спрямовано на підтримку витрат Уряду України.
Греція			
Допомога в галузі безпеки та оборони, 25.08.2023 р.	Урядом Греції проводиться підготовка 21 од. самохідних ЗРК TOP-M1 та 38 самохідних комплексів ОСА-АКМ для передачі Україні.	Рішення Уряду Греції	Наданий пакет буде спрямовано до підрозділів ЗС України.

РІШЕННЯ

керівництва України, направлені на підтримання функціонування держави в умовах воєнного стану

Назва документу	Зміст воєнно-політичного рішення	Очікуваний результат виконання воєнно-політичного рішення
Рішення Президента України		
Указ Президента України від 17 серпня 2023 року № 491/2023 “Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 11 серпня 2023 року “Про результати перевірки територіальних центрів комплектування та соціальної підтримки Збройних Сил України”	Указом Президента вводяться в дію рішення Ради національної безпеки і оборони України від 11 серпня 2023 року “Про результати перевірки територіальних центрів комплектування та соціальної підтримки Збройних Сил України”.	Прийняти рішення щодо ситуації з перебуванням на посадах керівників обласних ТЦК та СП ЗС України, припинивши практику їх ротацій. Призначати на їх посади осіб офіцерського складу за рекомендаціями командувачів (командирів) ОТУ, ОСУВ(с), які брали безпосередню участь у бойових діях, за умови проходження ними перевірки СБ України.
Законодавчі ініціативи Верховної Ради України		
Постанова Верховної Ради України від 09 серпня 2023 року № 3306-IX “Про Звернення Верховної Ради України до парламентів та урядів іноземних держав, міжнародних організацій та їх парламентських асамблей щодо намірів російської федерації провести незаконні вибори на тимчасово окупованих територіях Донецької, Луганської, Запорізької та Херсонської областей України”	Постановою Верховної Ради України схвалено Заяву щодо намірів російської федерації провести незаконні вибори на тимчасово окупованих територіях Донецької, Луганської, Запорізької і Херсонської областей України та забезпечено невідкладне направлення її тексту до парламентів та урядів іноземних держав, міжнародних організацій та їх парламентських асамблей.	Заява Верховної Ради України має на меті донести необхідність засудження дій країни-агресора направлені на проведення незаконних виборів на тимчасово окупованих територіях Донецької, Луганської, Запорізької та Херсонської областей України.
Постанова Верховної Ради України від 23 серпня 2023 року № 3333-IX “Про Заяву Верховної Ради України про пріоритетні напрями державної політики України у сфері деокупації, реінтеграції і відновлення Автономної Республіки Крим та міста Севастополя”	Постановою Верховної Ради України схвалено Заяву та забезпечено невідкладне направлення її тексту до парламентів та урядів іноземних держав, міжнародних організацій та їх парламентських асамблей про пріоритетні напрями державної політики України у сфері деокупації, реінтеграції і відновлення Автономної Республіки Крим та міста Севастополя.	Невідкладне направлення тексту Заяви Верховної Ради України має на меті донести сутність та пріоритетні напрями державної політики України у сфері деокупації, реінтеграції і відновлення Автономної Республіки Крим та міста Севастополя до парламентів та урядів іноземних держав, міжнародних організацій та їх парламентських асамблей.

Постанова Верховної Ради України від 24 серпня 2023 року № 3355-IX “Про утворення Тимчасової спеціальної комісії Верховної Ради України з питань підготовки проекту основних засад державної політики України щодо взаємодії з національними рухами малих та корінних народів Російської Федерації”	Постановою Верховної Ради України схвалено утворення Тимчасової спеціальної комісії Верховної Ради України з питань підготовки проекту основних засад державної політики України щодо взаємодії з національними рухами малих та корінних народів російської федерації.	Прийняття постанови Верховною Радою України забезпечує, через утворення Тимчасової спеціальної комісії Верховної Ради України, опрацювання основних засад державної політики України щодо взаємодії з національними рухами малих та корінних народів російської федерації.
Закон України від 27 серпня 2023 року № 3275-IX “Про затвердження Указу Президента України “Про продовження строку дії воєнного стану в Україні”	Законом України введено в дію Указ Президента від 26 липня 2023 року № 451/2023 “Про продовження строку дії воєнного стану в Україні”.	Законом України продовжено строк дії воєнного стану в Україні з 18 серпня 2023 року строком на 90 діб.
Закон України від 27 серпня 2023 року № 3276-IX “Про затвердження Указу Президента України “Про продовження строку проведення загальної мобілізації”	Законом України введено в дію Указ Президента від 26 липня 2023 року № 452/2023 “Про продовження строку проведення загальної мобілізації”.	Законом України продовжено строк проведення загальної мобілізації з 18 серпня 2023 року строком на 90 діб.
Постанова Верховної Ради України від 09 серпня 2023 року № 3306-IX “Про Звернення Верховної Ради України до парламентів та урядів іноземних держав, міжнародних організацій та їх парламентських асамблей щодо намірів російської федерації провести незаконні вибори на тимчасово окупованих територіях Донецької, Луганської, Запорізької та Херсонської областей України”	Постановою Верховної Ради України схвалено Звернення та забезпечено невідкладне направлення її тексту до парламентів та урядів іноземних держав, міжнародних організацій та їх парламентських асамблей щодо намірів російської федерації провести незаконні вибори на тимчасово окупованих територіях Донецької, Луганської, Запорізької та Херсонської областей України.	Невідкладне направлення тексту Звернення Верховної Ради України має на меті донести необхідність засудження дій країни-агресора направлені на проведення незаконних виборів на тимчасово окупованих територіях Донецької, Луганської, Запорізької та Херсонської областей України.
Акти Кабінету Міністрів України		
Розпорядження Кабінету Міністрів України від 04 серпня 2023 р. № 674-р “Про подання до Верховної Ради України проекту Закону України “Про припинення дії Угоди між Урядом України і Урядом Ісламської Республіки Іран про уникнення подвійного оподаткування та попередження податкових ухилень стосовно податків на доход і на майно”	У зв’язку з докорінною зміною обставин Кабінетом Міністрів України підготовлено та подається на розгляд Верховної Ради України проект Закону України “Про припинення дії Угоди між Урядом України і Урядом Ісламської Республіки Іран про уникнення подвійного оподаткування та попередження податкових ухилень стосовно податків на доход і на майно”.	Прийняття підготовленого Кабінетом Міністрів України проекту Закону України затвердить на законодавчому рівні рішення про припинення дії Угоди між Урядом України і Урядом Ісламської Республіки Іран про уникнення подвійного оподаткування та попередження податкових ухилень стосовно податків на доход і на майно.

Постанова Кабінету Міністрів України від 08 серпня 2023 р. № 826 “Про припинення дії Угоди між Урядом України і Урядом Російської Федерації про співробітництво в сфері охорони промислової власності від 30 червня 1993 року”	У зв’язку з докорінною зміною обставин Кабінетом Міністрів України затверджено рішення про припинення дії Угоди між Урядом України і Урядом російської федерації про співробітництво в сфері охорони промислової власності від 30 червня 1993 року.	Постановою проводяться заходи щодо припинення дії Угоди між Урядом України і Урядом російської федерації про співробітництво в сфері охорони промислової власності від 30 червня 1993 року.
Розпорядження Кабінету Міністрів України від 08 серпня 2023 р. № 690-р “Про подання до Верховної Ради України проекту Закону України “Про припинення дії Угоди між Урядом України і Урядом Російської Федерації про міжнародне автомобільне сполучення та Протоколу про застосування Угоди між Урядом України і Урядом Російської Федерації про міжнародне автомобільне сполучення”	У зв’язку з докорінною зміною обставин Кабінетом Міністрів України підготовлено та подається на розгляд Верховної Ради України проект Закону України “Про припинення дії Угоди між Урядом України і Урядом російської федерації про міжнародне автомобільне сполучення та Протоколу про застосування Угоди між Урядом України і Урядом російської федерації про міжнародне автомобільне сполучення”.	Прийняття проекту Закону України затвердить на законодавчому рівні рішення про припинення дії Угоди між Урядом України і Урядом рф про міжнародне автомобільне сполучення та Протоколу про застосування Угоди між Урядом України і Урядом рф про міжнародне автомобільне сполучення.
Постанова Кабінету Міністрів України від 11 серпня 2023 р. № 847 “Про припинення дії Угоди між Урядом України і Радою Міністрів – Урядом Російської Федерації про координацію діяльності залізничного транспорту”	У зв’язку з докорінною зміною обставин Кабінетом Міністрів України затверджено рішення про припинення дії Угоди між Урядом України і Радою Міністрів – Урядом російської федерації про координацію діяльності залізничного транспорту.	Припинення дії Угоди між Урядом України і Радою Міністрів – Урядом рф про координацію діяльності залізничного транспорту.
Постанова Кабінету Міністрів України від 23 серпня 2023 р. № 900 “Про зупинення дії Виконавчого протоколу про порядок реалізації Угоди між Кабінетом Міністрів України та Урядом Російської Федерації про реадмісію”	У зв’язку з докорінною зміною обставин Кабінетом Міністрів України затверджено рішення про призупинення дії Виконавчого протоколу про порядок реалізації Угоди між Кабінетом Міністрів України та Урядом російської федерації про реадмісію.	Зупинення дії Виконавчого протоколу про порядок реалізації Угоди між Кабінетом Міністрів України та Урядом російської федерації про реадмісію.
Розпорядження Кабінету Міністрів України від 23 серпня 2023 р. № 736-р “Про подання до Верховної Ради України проекту Закону України “Про зупинення дії Виконавчого протоколу про порядок реалізації Угоди між Кабінетом Міністрів України та Урядом Російської Федерації про реадмісію”	У зв’язку з докорінною зміною обставин Кабінетом Міністрів України підготовлено та подається на розгляд Верховної Ради України проект Закону України “Про зупинення дії Виконавчого протоколу про порядок реалізації Угоди між Кабінетом Міністрів України та Урядом російської федерації про реадмісію”.	Прийняття проекту Закону України затвердить на законодавчому рівні рішення про призупинення дії Виконавчого протоколу про порядок реалізації Угоди між КМ України та урядом рф про реадмісію.

Розпорядження Кабінету Міністрів України від 23 серпня 2023 р. № 737-р “Про подання до Верховної Ради України проекту Закону України “Про вихід з Угоди про співробітництво держав – учасниць СНД у створенні, використанні та розвитку міждержавної мережі інформаційно-маркетингових центрів для просування товарів і послуг на національні ринки”	У зв’язку з докорінною зміною обставин Кабінетом Міністрів України підготовлено та подається на розгляд Верховної Ради України проект Закону України “Про вихід з Угоди про співробітництво держав – учасниць СНД у створенні, використанні та розвитку міждержавної мережі інформаційно-маркетингових центрів для просування товарів і послуг на національні ринки”.	Прийняття проекту Закону України затвердить на законодавчому рівні рішення про вихід з Угоди про співробітництво держав – учасниць СНД у створенні, використанні та розвитку міждержавної мережі інформаційно-маркетингових центрів для просування товарів і послуг на національні ринки.
Розпорядження Кабінету Міністрів України від 23 серпня 2023 р. № 738-р “Про подання до Верховної Ради України проектів Законів України “Про вихід з Угоди про надання медичної допомоги громадянам держав — учасниць СНД та Протоколу про механізм реалізації Угоди про надання медичної допомоги громадянам держав — учасниць СНД у частині порядку надання медичних послуг”, “Про вихід з Угоди про співробітництво у розв’язанні проблем ВІЛ-інфекції” та “Про припинення дії Угоди між Кабінетом Міністрів України та Урядом Російської Федерації про співробітництво в галузі попередження розповсюдження хвороби, що спричиняється вірусом імунодефіциту людини (ВІЛ-інфекції)”	У зв’язку з докорінною зміною обставин Кабінетом Міністрів України підготовлено та подається на розгляд Верховної Ради України проекти Законів України “Про вихід з Угоди про надання медичної допомоги громадянам держав – учасниць СНД та Протоколу про механізм реалізації Угоди про надання медичної допомоги громадянам держав – учасниць СНД у частині порядку надання медичних послуг”, “Про вихід з Угоди про співробітництво у розв’язанні проблем ВІЛ-інфекції” та “Про припинення дії Угоди між Кабінетом Міністрів України та Урядом російської федерації про співробітництво в галузі попередження розповсюдження хвороби, що спричиняється вірусом імунодефіциту людини (ВІЛ-інфекції)”.	Прийняття проекту Закону України затвердить на законодавчому рівні рішення про вихід з Угоди про надання медичної допомоги громадянам держав – учасниць СНД та Протоколу про механізм реалізації Угоди про надання медичної допомоги громадянам держав – учасниць СНД у частині порядку надання медичних послуг, з Угоди про співробітництво у розв’язанні проблем ВІЛ-інфекції” та припинення дії Угоди між Кабінетом Міністрів України та Урядом російської федерації про співробітництво в галузі попередження розповсюдження хвороби, що спричиняється вірусом імунодефіциту людини (ВІЛ-інфекції).
Розпорядження Кабінету Міністрів України від 23 серпня 2023 р. № 739-р “Про подання до Верховної Ради України проекту Закону України “Про вихід з деяких міжнародних договорів України, укладених у рамках СНД”	У зв’язку з докорінною зміною обставин Кабінетом Міністрів України підготовлено та подається на розгляд Верховної Ради України проект Закону України “Про вихід з деяких міжнародних договорів України, укладених у рамках Співдружності Незалежних Держав”.	Прийняття підготовлених Кабінетом Міністрів України проектів Закону України затвердить на законодавчому рівні рішення про вихід з деяких міжнародних договорів України, укладених у рамках Співдружності Незалежних Держав.
Постанова Кабінету Міністрів України від 23 серпня 2023 р. № 903 “Про припинення дії Угоди між Урядом України і Урядом Російської Федерації про співробітництво в галузі переробки ртутьвмісних відходів”	У зв’язку з докорінною зміною обставин Кабінетом Міністрів України затверджено рішення про припинення дії Угоди між Урядом України і Урядом російської федерації про співробітництво в галузі переробки ртутьвмісних відходів.	Постановою проводяться заходи щодо припинення дії Угоди між Урядом України і Урядом російської федерації про співробітництво в галузі переробки ртутьвмісних відходів.

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ТА ОСНОВНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ ЗАСОБІВ РАДІОЕЛЕКТРОННОЇ БОРОТЬБИ ПОВІТРЯНОГО, КОСМІЧНОГО ТА МОРСЬКОГО БАЗУВАННЯ, ЯКІ ЗАСТОСОВУВАЛИСЬ ПРОТИБОРЧИМИ СТОРОНАМИ

Під час широкомасштабного вторгнення рф в Україну радіоелектронна боротьба (далі – РЕБ) стала одним з провідних елементів та визначальних факторів ефективності дій військ (сил) протиборчих сторін під час ведення бойових дій. Засоби РЕБ, крім наземного базування, широко застосовувались на літаках, вертольотах та БпЛА.

Завоювання переваги в електромагнітному просторі стало в один ряд з прагненням протиборчих сторін до панування на землі, морі чи в повітряному просторі, де РЕБ стала одним з ключових факторів. Електромагнітне середовище стало не тільки джерелом інформації, але й ареною боротьби, де протистояння велось в електромагнітному спектрі, засобами РЕБ різного призначення.

Бортові системи РЕБ повітряного базування були представлені двома типами: системи самозахисту, системи спостереження та постановки перешкод для підтримки дій інших літаків. Станції індивідуального захисту здійснювали захист літальних апаратів шляхом створення перешкод радіоелектронним засобам (далі – РЕЗ) наведення зенітно-ракетних комплексів, ракетам з радіолокаційними та інфрачервоними головками самонаведення. Такі станції входили до складу бортового комплексу оборони (далі – БКО) літального апарату. Конструктивно вони монтувались у фюзеляжі або у вигляді підвісних контейнерів⁶²⁶.

Співвідношення засобів РЕБ повітряного базування ЗС України та зс рф напряму залежало від співвідношення парку пілотованих авіаційних та безпілотних засобів протиборчих сторін. Станом на 24.02.2022 р. співвідношення наявних пілотованих авіаційних засобів України та рф становило 1 до 13 відповідно (Україна – 202 літаки та 122 вертольоти; рф – 2543 літаки та 1665 вертольотів)⁶²⁷.

Довідково: Готуючись до агресивної війни проти України, рф приділяла значну увагу й зосереджувала основні зусилля на модернізації застарілих зразків і виробництві нових сучасних засобів радіоелектронної боротьби. Розробкою РЕБ повітряного базування у рф займалися три центри: Калузький науково-дослідний радіотехнічний інститут (м. калуга), Центральний науково-дослідний радіотехнічний інститут імені академіка А. І. Берга (м. москва) та Концерн «Радіоелектронні технології» (м. москва). Більшість систем РЕБ повітряного базування рф, які розроблені й впроваджені з 1960-х рр. і до сьогодні мають найменування за черговістю впровадження, наприклад СПС-01 (де СПС, рос. – “самолётная помеховая станция”).

Засоби радіоелектронної боротьби достатньо різноманітні, що ускладнює в певному сенсі їх класифікацію. Єдиної стандартизованої класифікації засобів РЕБ в різних країнах не існує, проте, з деякими відмінностями, засоби РЕБ в країнах НАТО та рф мають схожі критерії класифікації за своїм функціональним призначенням. З метою уніфікації та зведення даних про різноманітні засоби РЕБ авіаційного,

⁶²⁶ Сучасне озброєння і військова техніка Збройних сил російської федерації. Довідник учасника ООС / за заг. ред. С. П. Корнійчука. Харків, 2020. С. 674.

⁶²⁷ World Air Forces 2022. S. 28, 32. URL: <https://www.flightglobal.com/download?ac=83735>

морського та космічного базування відповідно до призначення, в додатку представлена класифікація засобів РЕБ, що застосовувались протиборчими сторонами в ході ведення бойових дій під час широкомасштабного вторгнення рф в Україну (Таблиця 1).

Таблиця 1

Класифікація засобів радіоелектронної боротьби повітряного і морського базування що застосовувались протиборчими сторонами

№ з/п	Клас засобів	Базування	Тип	К-сть типів	Зразки, що застосовувались		К-сть типів
					Силами оборони України	Збройними формуваннями рф	
1	Радіоелектронного подавлення	повітряне	станції	—	—	“Гардения 1 ФУЕ”, МСП-418-К	2
			літаки	—	—	Ан-12ПП, Су-24МП	2
			гелікоптери	1	на базі Ми-8	Ми-8СМВ, Ми-8ППА, Ми-8МТПБ	3
						Ми-8МТПР-1, Ми-8АМТШ-1, Ми-17ПГЕ	3
			БпЛА	—	—	“Строй-ПМ”	1
						“Мошкара”, “Мошкарець”	2
2	Оптико-електронної протидії	повітряне	станції випромінювання	1	“АДРОС”	“Защита-ИК”	1
		морське	комплекси вистрілюваних перешкод	—	—	ПК-2(М), ПК-16, ПК-10	4
3	Ракети	повітряне	протирадіолокаційні	1	AGM-88 HARM	Х-25МП, Х-31П(Д), Х-58(У)	5
4	Радіоелектронної підтримки	космічне	оптико-електронної розвідки	—	—	“Персона”	1
			радіолокаційної розвідки	1	ICEYE	“Кондор”	1
			радіотехнічної розвідки	—	—	“Лотос-С1”	1
		морське	розвідки	1	“Мельхіор”	—	—
5	Багатофункціональні	повітряне	станції індивідуального захисту	1	“Омут-27КМ”	“Карпати”, “Хибины”, “Сорбция”	3
						“Витебск”, “Сирень-Ф”, “Герань”	3
			літаки	—	—	Ил-22ПП “Порубщик”	1
		морське	системи радіотехнічної обстановки і перешкод	—	—	МП-401С, МП-405(-1)	3
						ТК-25(-1/-2/Э)	4

Примітка до таблиці 1: Колір клітинок позначає походження засобів РЕБ: ○ – отримані в рамках міжнародної військової МТД від країн-партнерів, ○ – виготовлені в Україні, ○ – виготовлені в СРСР, ○ – виготовлені в рф.

Відповідно до зазначеного поділу, засоби РЕБ космічного, повітряного та морського базування мають подібну до засобів РЕБ наземного базування класифікацію, відповідно функціональному призначенню: засоби радіоелектронного подавлення (РЕП) (НАТО – радіоелектронної атаки, Electronic Attack (EA); рос. – радиоэлектронного поражения (РЭПр)); засоби радіоелектронної підтримки (РЕПт) (НАТО – радиоэлектронно-

інформаційного забезпечення, Electronic Warfare Support (EWS); рос. – радиоэлектронно-информационного обеспечения (РИО)); *багатофункціональні засоби РЕБ (БФЗ РЕБ)*.

Засоби РЕБ трьох класів (РЕП, РЕПт, БФЗ РЕБ) застосовувались протиборчими сторонами під час проведення заходів радіоелектронного захисту (РЕЗ) (НАТО – радіоелектронного захисту, Electronic Protect (EP); рос. – радиоэлектронной защиты (РЭЗ)), як відповідь в умовах, коли противник проводив радіоелектронне подавлення. Радіоелектронний захист охоплював всі методи, відносно радіоелектроніки, включно із заходами щодо забезпечення скритності дій радіо- та радіолокаційних систем, методів комплексування, дублювання та спеціальних методів перешкодостійкої обробки сигналів.

Актуальність розроблення і виробництва, забезпечення Сил оборони України засобами та комплексами РЕБ (особливо багатофункціональними) під час відсічі широкомасштабного вторгнення рф в Україну полягала у необхідності вирішення завдань індивідуального та групового захисту зразків озброєння повітряного і морського базування, їх захисту від засобів вогневого ураження, а також дезорганізації управління військами та зброєю противника шляхом подавлення його радіоелектронних засобів.

Розроблення та прийняття на озброєння сучасних високоефективних багатофункціональних засобів і комплексів РЕБ потребувало проведення безперервного моніторингу сучасного стану розвитку засобів РЕБ у ЗС передових країн світу та роботи українського оборонно-промислового комплексу щодо забезпечення Сил оборони України відповідними засобами. В той же час, російські засоби РЕБ повітряного базування являлись потужним чинником бойової підтримки, а повітряний сегмент нових засобів РЕБ був представлений, в основному, технологічно близькими до наземних станцій “Красуха-20” та “Красуха-С4” (постановка потужних вузькосмугових направлених перешкод) – комплексами “Рычаг-АВ” та “Хибины”. Для придушення цілей в радіусі кількох сотень кілометрів призначалась апаратура РЕБ “Рычаг-АВ”. Для ведення радіотехнічної розвідки, здійснення індивідуального та групового захисту шляхом постановки потужних шумових перешкод, використовувався комплекс РЕБ “Хибины”. Для захисту авіатехніки від зенітних ракет з інфрачервоними, радіолокаційними або комбінованими головками самонаведення, повітряний сегмент РЕБ був представлений комплексом індивідуального захисту на принципах радіоелектронної боротьби – “Витебск”⁶²⁸.

На кінець серпня 2023 року, в Україні засоби РЕБ продовжували активно розвиватися і вдосконалюватися, особливо зважаючи на появу нових технологій, таких як штучний інтелект, квантова інформатика, нанотехнології, досвіду набутого в ході ведення бойових дій з 2014 року по 2023 рік.

За досвідом ведення російсько-української війни з лютого 2022 року, розглянуто основні тактико-технічні характеристики засобів радіоелектронної боротьби, що застосовувались Силами оборони України та військовими формуваннями рф за їх основними класами та типами (Таблиця 2).

⁶²⁸ Радіоелектронна боротьба: аналіз арсеналу Росії: Сильні та слабкі сторони російських засобів РЕБ // Defense express. – 202, 13 травня. – URL: <https://tinyurl.com/mudtjpm8>

Засоби радіоелектронної боротьби повітряного та морського базування що застосовувались протиборчими сторонами

1. Засоби радіоелектронного подавлення

1.1. Засоби радіоелектронного подавлення повітряного базування що застосовувались збройними формуваннями рф

1.1.1. Комплекси та станції радіоелектронного подавлення російського виробництва

Станція постановки перешкод літаків фронтової авіації “Гарденія 1 ФУЕ” (рік виготовлення: невідомий)

Країна виробник	Літальний апарат	Робоча довжина хвиль, см	
 рф	різні типи ЛА	3	
Сектор захисту, град.	у передній або задній півсферах	360 × 90	
	за азимутом	120	
	за кутом місця	60	
Пропускна спроможність, сигналів		2-4	
Максимальна потужність, Вт		65	
Робочий діапазон температур, °C		± 60	
Маса, кг		≥ 70	

Станція постановки перешкод МСП-418-К (рік виготовлення невідомий)

Країна виробник	Літальний апарат			
 рф	МиГ-29, МиГ-35			
Габарити контейнера, мм		230×225×3800		
Маса контейнера, кг		150	Час готовності до роботи, хв	≥ 5
Сектор створення перешкод, град	за азимутом	± 45	Споживча потужність, Вт	≤ 500
	за кутом місця	± 30	Чутливість приймача, дБ/Вт	55–86

1.1.2. Літаки постановники перешкод радянського виробництва

Постановник перешкод Ан-12ПП (рік виготовлення: 1971)

Країна виробник	Крейсерська швидкість, км/год	Практична дальність, км		Максимальна висота польоту, м	
 СРСР	560	5 700		10200	
Маса корисного навантаження, кг		20000	Екіпаж, осіб	5/2-3	
Станції РЕБ ПП	“Фасоль” (СПС-5, СПС-5М)	“Букет” (СПС-22, СПС-33, СПС-44, СПС-55)		“Сирень-Д” (СПС-151, СПС-152, СПС-153)	
Діапазон робочих частот, ГГц	0,14-0,225	1-3,75		10	
Потужність передавача, Вт	30	20		30	
Вид перешкоди	прямошумова загороджувальна	прямошумова загороджувальна, прицільна по частоті		відвідна за швидкістю, прицільна по частоті, ковзна по частоті, імпульсна, поляризаційна, блимаюча	
Дальність дії перешкоди, км	—	45		—	

Постановник перешкод Су-24МП
(рік виготовлення: 1983)

Країна виробник	Екіпаж, осіб	Практична дальність, км	Максимальна висота польоту, м	
 СРСР	2	3800	11500	
Максимальна швидкість, км/год			1700	
Маса корисного навантаження, кг			7500	
Комплекс РЕБ ПП		СПС-91	СПС-92	СПС-93
Діапазон робочих частот, ГГц		5	3	1,3
Вид перешкоди		прямошумова загороджувальна, прицільна по частоті		

1.1.3. Гелікоптери постановники перешкод

**Постановники перешкод Ми-8СМВ; Ми-8ППА; Ми-8МТПБ;
Ми-8МТПР-1; Ми-8АМТШ-1; Ми-17ПГЕ**

Ми-8СМВ/ППА/МТПБ		 СРСР	Країна виробник	 рф	Ми-8МТПР-1/АМТШ-1; Ми-17ПГЕ	
		Максимальна швидкість, км/год		250		
		Практична дальність, км		700		
		Максимальна висота польоту, м		6000		
		Маса корисного навантаження, кг		4000		
		Екіпаж, осіб		3		
Вертоліт	Ми-8СМВ (1971 р.в.)	Ми-8ППА (1982 р.в.)	Ми-8МТПБ “Бизон” (1988 р.в.)	Ми-8МТПР-1 (2015 р.в.)	Ми-8АМТШ-1 (2012 р.в.)	Ми-17ПГЕ
Комплекс РЕБ	“Смальта-В” (СПС-88)	“Азалия” (СПС-61, 62, 63, 64, 65, 66)	“Лось” (СПС-6); “Азалия” (СПС-63, 66)	“Рычаг-АВ”	“Витебск”	+
Діапазон робочих частот, ГГц	10-10,25	1,3-6	0,41-0,48; 1,3-6	1,5-10	4-18	6-20
Вид перешкоди	фазо-модульована шумова	ковзаюча, фазо-модульована шумова	ковзаюча, фазо-модульована шумова, прямошумова загороджувальна	прямошумова, імпульсна у відповідь, прицільна по частоті	загороджувальна, імпульсна у відповідь, прицільна по частоті	прицільні за частотою та напрямом, спряжені за спектром прийнятих сигналів
Одночасне подавлення РЕЗ, од.	—	—	—	—	≤ 4	≥ 8
Дальність подавлення, км	—	—	—	100	—	—

1.1.4. Безпілотні літальні апарати постановники перешкод радянського виробництва

Безпілотний авіаційний комплекс радіоелектронного подавлення “Строй-ПМ” (рік виготовлення: 1990)

Країна виробник	Екіпаж / обслуга, осіб		Радіус дії, км	
 СРСР	—		60	
Складові комплексу	БПЛА “Пчела-1М/П”	наземний ПУ	евакуційно-технологічна машина	АНК-601
Базове шасі	—	БТР-Д	ГАЗ-66	ГАЗ-66
Кількість, од	1	1	1	1
Розміри БПЛА, м	довжина	2,75		
	висота	0,84		
	розмах крил	2,4		
Максимальна злітна маса, кг		102		
Швидкість польоту, км/год		120-180		
Тривалість польоту, год		2		
Кількість пусків, раз		≥ 5		
Діапазон робочих частот, МГц		30-400		
Потужність передавачів перешкод, Вт		≥ 7		

1.1.5. Безпілотні літальні апарати постановники перешкод російського виробництва

Безпілотний авіаційний комплекс радіоелектронного подавлення “Мошکار” (рік виготовлення: невідомий)

Країна виробник	Екіпаж / обслуга, осіб		Тривалість польоту, год	
 РФ	—		2-3	
Складові комплексу	наземний ПУ	ТПУ	АЗПП “Мошکار”	Засоби РЕБ
Базове шасі	УАЗ-3962	УАЗ-3303	БПЛА	—
Кількість, од	1	8	по 4 на 1 ТПУ	—
Радіус дії, км	при прямій видимості АЗПП	50		
	без контролю польоту з ТПУ	≥ 100		
Кількість АЗПП, що одночасно керуються з пересувного ПУ		32		
Діапазон висот застосування, м		0-3000		
Стартова маса АЗПП, кг		20		

Безпілотний авіаційний комплекс радіоелектронного подавлення “Мошкарец” (рік виготовлення: невідомий)

Країна виробник		Екіпаж / обслуга, осіб	
 рф		—	
Складові комплексу		наземний ПУ	АЗПП “Мошкарец”
Базове шасі		носимий	БпЛА
Кількість, од		1	2
радіус дії, км	з поверненням АЗПП		≥ 30
	без повернення АЗПП		≥ 60
Тривалість польоту АЗПП, год			≤ 1
Діапазон робочих частот, МГц			30-1200
Діапазон висот застосування, м			0-1000
Стартова маса АЗПП, кг			3

2. Засоби оптико-електронної протидії

2.1. Засоби оптико-електронної протидії повітряного базування

2.1.1. Випромінюючі станції українського виробництва що застосовувались Силами оборони України

Станція оптико-волоконної протидії “АДРОС” (рік виготовлення: 2005)

Країна виробник	Маса, кг	Літальний апарат	
 Україна	27-35	Мі-24; Мі-8; Мі-17; Ан-24; Ан-26; Ан-30; Ан-32	
Спектральний діапазон випромінювання, мкм		1,8-5,5	
Час повного захоплення, с		0,5-0,8	
Зона захисту, град		180	
Споживча потужність	змінний струм, ВА		4000
	постійний струм, Вт		300
Живлення	змінний струм	трьохфазний	208В 400Гц
		однофазний	115В 400Гц
	постійний струм		+ 27 В

2.1.2. Випромінюючі станції радянського виробництва що застосовувались збройними формуваннями рф

Станція оптико-електронного подавлення “Защита-ИК” (рік виготовлення: невідомий)

Країна виробник	Літальний апарат	Маса, кг	8 0
 рф	різні типи ЛА	Потік інфрачервоного випромінювання, Вт/ср	2 00-4500
Діапазон робочих довжин хвиль, мкм	1-15	Перевищення інтенсивності ІЧ випромінювання перешкоди над власним ІЧ випромінюванням ЛА, раз	2 -10
Модуляція сигналу перешкоди	і мпульсна		

2.2. Засоби оптико-електронної протидії морського базування

2.2.1. Комплекси вистрілюваних перешкод радянського виробництва що застосовувались збройними формуваннями рф

Корабельний комплекс постановки хибних цілей ПК-2 (ПК-2М) (рік виготовлення: 1969)

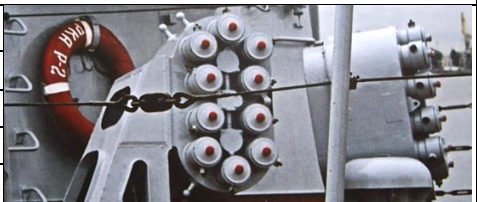
Країна виробник	Корабель	
 СРСР	ракетні крейсери проекту 1164 “Атлант”	
калібр пускової установки, мм	140	
дальність постановки хибних цілей, м	від 500 до 6000	
швидкострільність, пост/хв	30	
маса, кг	незарядженої пускової установки	3600
	приборів управління стрільбою	1800
кут наведення ПУ, град	по вертикалі	по горизонту
	від -12 до +60 (від -12 до +64)	від -177 до +177 (від -170 до +170)
швидкість наведення ПУ, град/с	≥ 30/25	≥ 40/27

Корабельний комплекс постановки вистрілюваних радіолокаційних перешкод **ПК-16** (рік виготовлення: 1971)

Країна виробник	Кораблі / катери	
 СРСР	фрегати проекту 11356Р; великі десантні кораблі проекту 775; сторожові кораблі проекту 1135; сторожові кораблі проекту 11661 "Гепард"; малі протичовнові кораблі проекту 1124 "Альбатрос"; малі ракетні катери проекту 1239 "Сивуч"; ракетні катери проекту 1241 "Молния"	
калібр пускової установки, мм	82	
обслуговуючий персонал, осіб	1	
кількість направляючих, од	16	
дальність постановки хибних цілей радіолокації, м	500-3500	
висота постановки хибних цілей, м	100-1600	

Корабельний комплекс вистрілюваних перешкод **ПК-10** (рік виготовлення: 1985)

Країна виробник	Кораблі / катери	
 СРСР	сторожові кораблі проекту 11661 "Гепард"; фрегати проекту 11356Р; малі артилерійські кораблі проектів 21630 "Буян" та 21631 "Буян-М"; ракетні катери проекту 1241 "Молния"; патрульні кораблі проекту 22160 "Василий Быков"	
калібр пускової установки, мм	120	
обслуговуючий персонал, осіб	2	
кількість направляючих, од	10	
маса, кг	без приводу повороту	205
	з приводом повороту	336

3. Протирадіолокаційні ракети

3.1. Протирадіолокаційні ракети повітряного базування отримані в рамках міжнародної військової МТД від держав-партнерів

Протирадіолокаційна ракета **AGM-88 HARM** (рік виготовлення: 1983)

Країна виробник		Літальні апарати		Система наведення		
 США		МиГ-29; Су-27; F-16		пасивна радіолокаційна ГСН		
Довжина, м		Діаметр, м		Розмах крила, м		
4,17		0,25		1,13		
Маса, кг	загальна		361	Дальність пуску, км	макс.	150
	бойової частини				мінім.	25
Діапазон робочих частот						КВ, УКВ

3.2. Протирадіолокаційні ракети повітряного базування радянського виробництва що застосовувались збройними формуваннями рф

Протирадіолокаційна ракета **Х-25МП** (рік виготовлення: 1978)

Країна виробник		Літальні апарати		Авіаційна пускова установка		
 СРСР		Су-24; Су-25; МиГ-29		АПУ-68 (УМ)		
Довжина, м		Діаметр, м		Розмах крила, м		
4,2		0,276		0,8		
Маса, кг	загальна	320	Дальність пуску, км	макс.	60	
	бойової частини	90		мінім.	2,5	
Швидкість макс./ср, м/с						850/450

Протирадіолокаційна ракета Х-31П (ПД)

(рік виготовлення: 1984)

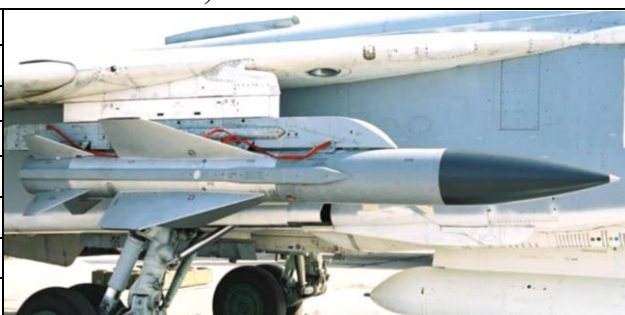
Країна виробник	Літальний апарат		Швидкість мах/ср, м/с			
 СРСР	Су-24; Су-25; МиГ-29		1000/650			
Авіаційна пускова установка			АПУ-58			
Довжина, м		Діаметр, м	Розмах крила, м			
5,3		0,22	0,77			
Маса, кг	загальна		715	Дальність	макс.	250
	бойової частини		105	пуску, км	мінім.	15

Протирадіолокаційна ракета Х-58 (У)

(рік виготовлення: 1980)

Країна виробник	Літальні апарати				
 СРСР	Су-24; Су-25; Су-30; Су-33КУБ; Су-34				
Швидкість, мах		Система наведення			
3,6		пасивна радіолокаційна			
Довжина, м		Діаметр, м	Розмах крила, м		
4,8		0,38	1,17		
Маса, кг	загальна	650	Дальність пуску, км	макс.	250
	бойової частини	150		мінім.	10

4. Засоби радіоелектронної підтримки

4.1. Засоби радіоелектронної підтримки космічного базування

4.1.1. Засоби оптико-електронної розвідки російського виробництва що застосовувались збройними формуваннями РФ

Космічні супутники оптико-електронної розвідки “Персона”

(роки запусків: 2013, 2015)

Країна виробник	Супутникова платформа	Телескоп
 РФ	“Янтарь”, “Ресурс-ДК”	“Ломо” 17В321
Орбіта		Смуга ведення детальної розвідки земної поверхні, км
сонячно-синхронна 732×714 км, кут нахилу 98,3°		1300
Маса, кг	Габарити, м	Роздільна здатність, м
~ 7000	6,3×2,7	0,3-0,5
Термін активного існування, років		7

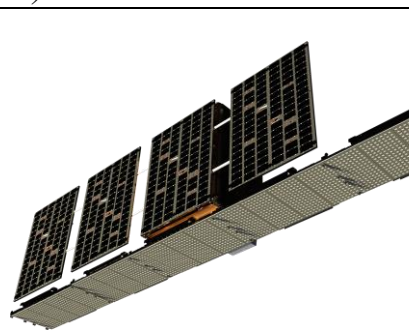

4.1.2. Засоби радіолокаційної розвідки отримані від держав-партнерів

Сузір'я мікросупутників ICEYE

(роки запусків: з 2018 по 2023)

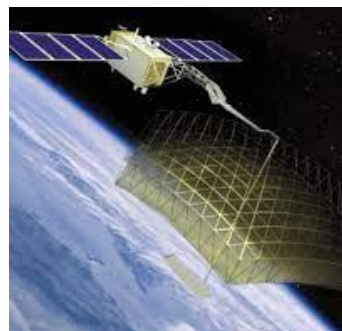
Країна виробник	Тип радару		
 Фінляндія	із синтезованою апертурою		
Орбіта	близько-полярна 574×595 км, кут нахилу 97,7° – апарати Х4, Х5		
	Роздільна здатність, м		
Частотний діапазон		Х (8-12 ГГц)	
Маса, кг		~80-85 – Х2, Х4 і подальші апарати	
Габарити, см		60×70	
Термін активного існування, р	не менше 2 років	Смуга ведення детальної розвідки земної поверхні, км	5-30

4.1.3. Засоби радіолокаційної розвідки російського виробництва що застосовувались збройними формуваннями рф

Космічні супутники радіолокаційної розвідки **“Кондор”**
(роки запусків: 2013, 2014)

Країна виробник		Супутникова платформа
 рф		—
Орбіта	близькоколова 494×503 км, кут нахилу 74,7°	
Смуга ведення детальної розвідки земної поверхні, км		±500
Маса, кг		1150
Частотний діапазон		S (9,5 см)
Роздільна здатність, м		1-2
Термін активного існування, р		5
Швидкість передачі інформації, Мбіт/с		350

4.1.4. Засоби радіотехнічної розвідки російського виробництва що застосовувались збройними формуваннями рф

Космічні супутники радіотехнічної розвідки **“Лотос-С1”**
(роки запусків: 2014, 2017, 2018, 2021, 2022)

Країна виробник		Супутникова платформа
 рф		“Янтарь”
Орбіта	близькоколова 908×916 км, кут нахилу 67,2°	
Смуга ведення детальної розвідки земної поверхні, км		200

4.2. Засоби радіоелектронної підтримки морського базування

4.2.1. Засоби радіотехнічної розвідки українського виробництва що застосовувались Силами оборони України

Автоматизована станція радіотехнічної розвідки **“Мельхіор”**
(рік виготовлення: 2020)

Країна виробник	Корабель	
 Україна	середній розвідувальний корабель пр. “Лагуна” А505 “Сімферополь”	
Діапазон робочих частот		1-18 ГГц
Дальність виявлення		450 км
Кількість відстежуваних цілей		200

5. Багатофункціональні засоби радіоелектронної боротьби

5.1. Багатофункціональні засоби повітряного базування

5.1.1. Станції індивідуального захисту українського виробництва що застосовувались Силами оборони України

Комплекс РЕБ індивідуального радіоелектронного захисту “Омут-27КМ”
(рік виготовлення: 2018)

Країна виробник	Маса, кг	Літальний апарат
 Україна	45	Су-25, Су-27, МиГ-29
Діапазон робочих частот		X, Ka
Потужність передавача, Вт		80
Кількість одночасно подавляємих РЕС, од		20
Кількість програмуємих перешкод, од		200

5.1.2. Станції індивідуального захисту радянського виробництва що застосовувались збройними формуваннями рф

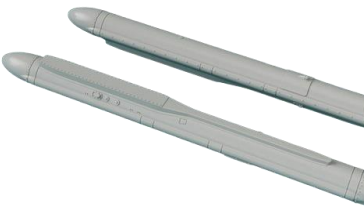
Комплекс РЕБ “Хибины”
(початок виготовлення першої моделі: 1980-ті)

Країна виробник		Літальний апарат	
 СРСР		Су-27, Су-30СМ, Су-34	
Довжина контейнера, мм	4950	Діаметр контейнера, мм	350
Маса контейнера, кг	300	Споживча потужність, Вт	3600
Діапазон робочих частот, см	апаратури РТР		0,7-20
	апаратури ПАП		1,5-7,5
	апаратури активних перешкод		7,5-30
Область покриття в задній і передній півсферах, сектор, град.			± 45

Станція індивідуального захисту ЛА “Сорбция”
(рік виготовлення: 1980)

Країна виробник		Літальний апарат	
 СРСР		Су-27	
Діапазон робочих частот, ГГц		10	
Потужність передавача, Вт		40	
Кількість подавляємих РЕЗ, що працюють в:	імпульсному режимі		2
	квазінеперервному режимі		10

5.1.3. Станції індивідуального захисту російського виробництва що застосовувались збройними формуваннями рф

Комплекс індивідуального захисту ЛА Л-370 “Витебск”
(рік виготовлення: 2010-ті)

Країна виробник	Літальні апарати	
 рф	Су-25, Ил-76, Ми-8, Ми-26, Ми-28, Ми-35, Ка-50, Ка-52	
Діапазон робочих частот, ГГц		
1,6-5		
Діапазон ІЧ випромінювання		
ближнє ІЧ випромінювання		

Сімейство станцій індивідуального захисту ЛА “Сирень-Ф”
(СПС-151, СПС-152, СПС-153)
(рік виготовлення: невідомий)

Країна виробник	Літальний апарат	
 рф	Су-24	
Діапазон робочих частот, ГГц		10
Потужність передавача, Вт		30
Вид перешкоди	відвідна за швидкістю, прицільна по частоті, ковзна по частоті, імпульсна, поляризаційна, блимаюча	

Сімейство станцій індивідуального захисту ЛА “Герань” (СПС-161, СПС-162)
(рік виготовлення: невідомий)

Країна виробник		Літальні апарати
 рф		різні типи ЛА
Діапазон робочих частот, ГГц		10
Потужність передавача, Вт		75-120
Вид перешкоди	відвідна за швидкістю, прицільна по частоті, ковзна по частоті, імпульсна, поляризаційна	

5.1.4. Літаки постановники перешкод російського виробництва що застосовувались збройними формуваннями рф

Постановник перешкод Ил-22ПП
(рік виготовлення: 2017)

Країна виробник	Крейсерська швидкість, км/год	Практична дальність, км	Максимальна висота польоту, м	Маса корисного навантаження, кг	Екіпаж/оператори, осіб
 рф	550	6500	8800	31000	5/2-4
Станція РЕБ ПП Л-415 “Порубщик”					
Діапазон робочих частот, ГГц	Потужність передавача, Вт	Вид перешкоди	Довжина хвиль		
0,03-18	30	прямошумові, прицільні по частоті, відвідні	сантиметрові, метрові		

5.2. Багатофункціональні засоби морського базування що застосовувались збройними формуваннями рф

5.2.1. Системи радіотехнічної обстановки і перешкод радянського виробництва

Корабельна система радіотехнічної обстановки та активних перешкод МП-401С
(рік виготовлення: 2018)

Країна виробник	Корабель	
 СРСР	ракетні крейсери проекту 1164 “Атлант”	
обслуговуючий персонал, осіб		2
маса системи з урахуванням ЗПП, кг		6100
потужність, що споживається, кВт		30
кількість частотних піддіапазонів, літ:	апаратури радіотехнічної обстановки	4
	апаратури перешкод	1
помилка пеленгування опромінюючих РЛЗ, град		7-30

Корабельна система радіотехнічної обстановки та активних перешкод

МП-405, МП-405-1

(рік виготовлення: невідомий)

Країна виробник	Корабель		
 СРСР	малі ракетні кораблі проекту 22800 “Каракурт” (МП-405-1);ракетні катери проекту 1241 “Молния”		
обслуговуючий персонал, осіб		2	
маса системи з урахуванням ЗІП, кг		2000	
сектор огляду апаратури РТО, град		360	
кількість частотних піддіапазонів, літ:	апаратури радіотехнічної обстановки	4	види перешкод
	апаратури перешкод	405-I, 405-II, 405-III	у відповідь, маскуюча, прицільна і загороджувальна
одночасного випромінювання кожної з двох надводних антен АП, град:		за азимутом	15
		за кутом міста	30

5.2.2. Системи радіотехнічної обстановки і перешкод російського виробництва

Комплекси радіоелектронного захисту кораблів ТК-25, ТК-25-1, ТК-25-2, ТК-25Э

(рік виготовлення: невідомий)

Країна виробник	Корабель	
 рф	корвети проекту 20380 “Стерегущий” (ТК-25-2); фрегати проекту 11356Р; сторожові кораблі проекту 11661 “Гепард” (ТК-25Э); патрульні кораблі проекту 22160 “Василь Биков”; малі ракетні кораблі проекту 21631 “Буян-М”	
діапазон частот активних перешкод/потужність, Вт		X-Ku/100-1200
діапазон перехоплення випромінювань РЛС		P-L; S-C; X-Ku
енергетичний потенціал активних перешкод, кВт		8-80
зона виявлення, град	за азимутом	360
	за кутом міста	0-40
кількість одночасно пригнічуваних напрямків		2
кількість цілей, що аналізуються одночасно		≤100
середньоквадратична помилка (СКП) пеленгування, град		2,5-5
потужність, що споживається, кВт		15
час реакції, с		3
СКО вимірювання несучої частоти, %		0,3-0,5

Засоби РЕБ космічного базування, що застосовувались протиборчими сторонами.

Найбільш технологічною лінійкою засобів РЕБ, які застосовували протиборчі сторони в якості засобів радіоелектронної підтримки – були космічні супутники.

Серед засобів РЕБ космічного базування, які використовувались російською стороною слід виокремити три супутники, а саме – “Лотос-С1”, “Персона”, “Кондор”.

Космічний апарат “Лотос-С1” (14Ф145) – російський супутник радіотехнічної розвідки, використовувався для відновлення космічного сегмента радіотехнічної розвідки РФ.

Космічний апарат “Персона” (14Ф137) належить до нової серії російських супутників оптико-електронної розвідки, що мають вбудовану оптичну систему “ЛОМО”, відому під ім’ям 17В321. Особливістю цього супутника стало встановлення на ньому нової системи зв’язку (передачі даних) з використанням лазерної технології. Ця система використовувалась для передачі даних на наземні станції приймання сигналу через військові супутники-ретранслятори на геостаціонарних орбітах.

Космічний апарат “Кондор” (14Ф133) – супутник радіолокаційної розвідки, використовувався для отримання, збереження і передачі на наземні пункти високодетальної інформації в мікрохвильовому діапазоні. Радіолокатор з синтезованою апаратурою забезпечував цілодобову та всепогодну відео зйомку у високій якості.

Не маючи своєї розвиненої мережі супутників Україна активно використовувала супутникові дані, які надавались державами-партнерами. Проте, процес передачі інформації міг займати декілька днів, внаслідок чого вона подекуди могла втрачати свою актуальність. З огляду на це, Україна шукала можливості прискорити процеси отримання розвідувальної інформації. Завдяки купівлі благодійним фондом Сергія Притули супутника (з подальшою передачею МО України) і оренди сузір’я супутників, Україна отримала у власність супутник і доступ до даних сузір’я супутників компанії “ICEYE”.

На відміну від оптичних супутників, які можуть працювати тільки вдень та при чистому небі, у радарного супутника “ICEYE” із синтезованою апертурою (радар SAR) є можливість працювати за принципом ліхтаря – “підсвічувати” поверхню землі власними радіохвилями. Тому застосовуючи SAR супутник Сили оборони України мали можливість оперативно отримувати стійку та якісну розвідувальну інформацію навіть у несприятливих умовах (хмари, дощ, туман, задимленість) і в темний час доби. В той час коли супутник знаходиться в сліпій зоні орбіти, звідки не можливо було вести спостереження за потрібною ділянкою земної поверхні — отримання даних здійснювалось завдяки доступу до сузір’я SAR супутників компанії ICEYE, що забезпечувало безперервність отримання даних. залежно від площі охоплення знімка, а один знімок може. Маріуполь, наприклад, має площу близько 166 кв. км. Характеристики (роздільна здатність – від 0,5 метра до 1 метра та охоплення площі до 225 кв. км) давали можливість вести комплексний моніторинг тилу ворога. Отримані дані дозволяли розрізняти замасковані об’єкти, відрізняти муляжі від реальної техніки, вирізняти окремі штучні об’єкти на ландшафті (техніку чи укриття, укриті густою рослинністю)⁶²⁹.

Засоби РЕБ повітряного базування, що застосовувались військовими формуваннями рф.

Найбільше представництво засобів, серед визначених у додатку засобів РЕБ космічного, авіаційного і морського базування, під час широкомасштабного вторгнення рф в Україну мали засоби РЕБ повітряного базування, які масово застосовувались протиборчими сторонами під час ведення бойових дій.

З початку широкомасштабної агресії військові формування рф активно застосовували спеціалізовані літаки, вертольоти та БпЛА РЕБ, основним завданням яких було радіоелектронне прикриття дій власної авіації та подавлення радіоелектронних засобів противника. Станом на 24.02.2022 р. на озброєнні рф перебували спеціалізовані літальні засоби для ведення радіоелектронної боротьби: літаки Ан-12ПП, Ил-22ПП, Су-24МП; вертольоти Ми-8СМВ, Ми-8ППА, Ми-8МТПБ, Ми-8МТПР, Ми-8АМТШ-1, Ми-17ПГЕ та безпілотні авіаційні комплекси (далі – БпАК) “Строй-ПМ”, “Мошкара”, “Мошкарець”.

⁶²⁹ Ковалевська Є. Супутник ICEYE: що саме купив Притула і як воно допоможе ЗСУ // BBC Україна. – 2022, 19 серпня. – URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/news-62603951>

Літак постановник перешкод Ан-12ПП (по кодифікації НАТО: Cub) використовувався для приховування напрямку польоту, складу і побудови бойових порядків підрозділів військово-транспортної авіації, створення перешкод радіолокаційним станціям зенітних ракетних комплексів, літакам-винищувачам, головкам самонаведення ракет (у тому числі тепловим), мережам радіо і радіорелейного зв'язку противника. У їхньому вантажному відсіку встановлювалися станції: групового захисту літаків сімейства “Фасоль” (СПС-5, СПС-5М); групового захисту літаків з сімейства “Букет” (СПС-22, СПС-33, СПС-44, СПС-55); групового захисту літаків з сімейства “Сирень-Д” (СПС-151, СПС-152, СПС-153). Частина устаткування розміщувалася у зовнішніх контейнерах.

Для створення перешкод системам літаків дальнього радіолокаційного виявлення та управління (по кодифікації НАТО: AWACS), радіотехнічних засобів комплексів ППО типу Patriot і каналам керування військовими БПЛА, військово-космічними силами РФ застосовувався, прийнятий на озброєння у 2017 р. (для заміни Ан-12ПП) – новий спеціалізований літак постановник перешкод – Ил-22ПП “Порубщик”. Даний літак створював прямошумові, прицільні по частоті та відвідні перешкоди у сантиметровому та метровому діапазонах довжин хвиль.

***Довідково:** 24 червня 2023 р. під час заколоту у РФ члени приватної військової компанії “вагнер” збили рідкісний російський військовий літак типу Ил-22 з десятьма офіцерами – членами екіпажу. У квітні 2022 р. такий же літак був вражений українською зенітною ракетою із ЗРК “БУК”, але зміг повернутися на базу (підлягав проведенню відновлювальних робіт). Всього на озброєнні російської армії перебувало не більше 10 таких літаків постановників перешкод типу Ил-22, що також застосовувались для ретрансляції сигналів від літаків далекого радіолокаційного виявлення та управління А-50, які радіолокаційно відстежували повітряний простір⁶³⁰.*

В ході ведення бойових дій військовими формуваннями РФ застосовувався літак постановник перешкод Су-24МП для постановки активних радіоперешкод засобам радіолокації, радіозв'язку та радіонавігації Сил оборони України. Установлена на борту і в підвісних контейнерах спеціальна апаратура постановки перешкод у різних діапазонах довжин хвиль дозволяла використовувати Су-24МП як літак прикриття при організації бойових дій в умовах української ешелонованої системи ППО, хоча і не завжди ефективно. Апаратура РЕБ, встановлена на борту, включала в себе комплекси групового захисту “Фасоль” та “Мимоза” (СПС-91, СПС-92, СПС-93).

Вертоліт постановник перешкод Ми-8СМВ призначався для ведення РЕБ та постановки перешкод наземним РЛС виявлення, наведення й цілевказівки. За початковим призначенням Ми-8СМВ вирішував завдання захисту авіаційних зразків від ураження зенітно-ракетними комплексами. У його вантажній кабіні встановлювався вертолітний варіант комплексу РЕБ “Смальта-В” (СПС-88) з пультом управління, а на фюзеляжі монтувались приймально-передавальні антени.

На вертольоті постановнику перешкод Ми-8ППА встановлювалися комплекси РЕБ групового захисту із сімейства “Азалия” (СПС-61, СПС-62, СПС-63, СПС-64, СПС-65, СПС-66) та “Фасоль”.

Вертоліт постановник перешкод Ми-8МТПБ “Бизон” застосовувався для забезпечення бойових дій авіації шляхом постановки активних перешкод РЛС

⁶³⁰ Кобзар Ю. Ігнат пояснив, чим заколот вагнерівців допоміг Україні // УНІАН. – 27.06.2023, 27 червня. – URL: <https://tinyurl.com/yyc848xr>

дальнього виявлення, наведення та цілевказання із зон баражування над контрольованою окупаційними російськими військами територією. З метою ускладнення обробки інформації від радіоелектронних систем Сил оборони України, його основними завданнями були: виявлення та зниження ефективності дії українських радіоелектронних засобів, які працювали в діапазоні сантиметрових та дециметрових хвиль. Спеціальне обладнання вертольота могло виявляти сигнали РЛС літаків радіолокаційного виявлення та створювати перешкоди роботи РЛС цих літаків. До складу засобів РЕБ Ми-8МТПБ входили комплекси РЕБ “Азаля” (СПС-63, СПС-66) та “Лось” (СПС-6).

Нові спеціалізовані вертольоти РЕБ – Ми-8МТПР, розроблені у 2015 р., застосовувались агресором для подавлення радіоелектронних засобів ЗРК (ЗРС) та авіаційних ракетних комплексів Сил оборони України, забезпечення групового захисту своїх літаків, вертольотів, БпЛА, кораблів й наземних систем у радіусі понад 100 км, ведення радіотехнічної розвідки. Дані вертольоти були обладнані станцією активних перешкод “Ричаг-АВ” (“Ричаг-БВ”) на базі багатопроменевих антенних решіток. При формуванні сигналів використовувалась технологія цифрової обробки та запису радіосигналів, що забезпечувала стійке приймання сигналів радіотехнічних засобів, їх ідентифікацію та підбір оптимальних характеристик сигналів радіоподавлення (сотні кілометрів)⁶³¹.

Довідково: Окупанти мають у своєму розпорядженні до 20 вертольотів даного типу, які рівномірно розподілені між 15-ою бригадою армійської авіації західного військового округу (во), 16-ою бригадою армійської авіації південного во та 18-ою бригадою армійської авіації східного во⁶³². Впродовж російсько-української війни виведені з ладу 5 одиниць таких спеціалізованих вертольотів РЕБ. Зокрема, 13 травня 2023 р. збиті українськими зенітними ракетами над брянською областю рф два Ми-8МТПР-1. Над Луганськом 23 червня 2023 р. збитий найманцями пвк “вагнер” один Ми-8МТПР-1, а під час заколоту 24 червня 2023 р. ними було уражено ще два Ми-8МТПР-1.

Спеціалізовані вертольоти РЕБ — Ми-8АМТШ-1 (з бортовими комплексами оборони ЛЗ70Е8 “Витебск”), окупантами застосовувався для захисту своїх вертольотів від ураження засобами зенітно-артилерійських, зенітно-ракетних, авіаційно-ракетних комплексів із РЛС виявлення й наведення, ракет класів “земля-повітря”, “повітря-повітря” із радіолокаційними головками самонаведення шляхом формування радіоелектронних перешкод у робочому секторі й діапазоні хвиль, а також ведення радіотехнічної розвідки.

Вертолiт постановник перешкод Ми-17ПГЕ застосовувався росіянами для групового захисту своїх літальних апаратів та наземних об’єктів від засобів повітряного нападу та протиповітряної оборони шляхом радіоелектронного подавлення РЕЗ Сил оборони України в зоні баражування (поза зоною ураження українськими ракетами).

Військові формування рф також часто застосовували спеціалізовані БпАК для ведення радіоелектронної боротьби: “Строй-ПМ”, “Мошкара” та “Мошкарец”.

⁶³¹ McDermott R. Report. Russia's Electronic Warfare Capabilities to 2025: Challenging NATO in the Electromagnetic Spectrum. Tallinn, 2017, September. P. 17. – URL: <https://tinyurl.com/y277tabj>

⁶³² Росіяни хизуються “чудо-гвинтокрилом” Ми-8МТПР-1, що має захищати ворожі літаки // Defense express. – 2022, 12 жовтня. – URL: <https://tinyurl.com/3tzhnff7>

“Строй-ПМ” призначався для радіоелектронного подавлення систем управління військами та зброєю Сил оборони України, у діапазоні частот 30 МГц – 400 МГц та у радіусі 35 км від наземного пункту дистанційного управління.

БпАК РЕП ультракороткохвильового радіозв’язку “Мошکار” призначався для радіоелектронного подавлення українських ліній ультракороткохвильового радіозв’язку всіх типів.

БпАК РЕП “Мошкарець” призначався для радіоелектронного подавлення ультракороткохвильових ліній радіозв’язку та використовувався шляхом окремого або групового запуску передавача перешкод, що аеродинамічно закидався у заданий район. Ефективність досягалась шляхом: наближення БпЛА до приймача, що мав подавлятися; підймання БпЛА на висоту близько 1000 м; одночасного подавлення засобами РЕБ усього діапазону частот даного літера (наприклад 30 МГц – 100 МГц, 100 МГц – 200 МГц). Групове застосування БпЛА “Мошкарець”, в окремих випадках, дозволяло військовим формуванням рф перекривати весь діапазон частот, що використовувався Силами оборони у радіозв’язку.

Важливим елементом захисту пілотованих авіаційних засобів повітряно-космічних сил (пкс) зс рф були штатні засоби РЕБ, що є складовою бортового комплексу оборони (далі – БКО), які застосовувались на наступних літаках (їх модифікаціях): винищувачі (МиГ-29, МиГ-31, Су-27, Су-30, Су-35); штурмовики (Су-25); бомбардувальники (Су-24, Су-34); стратегічні бомбардувальники (Ту-22МЗ, Ту-95, Ту-160). До таких засобів РЕБ відносяться різноманітні станції (МСП-418-К, “Гардения 1 ФУЕ”, “Сирень-Ф”, “Герань”, “Витебск”, “Испанка”, “Защита-ИК” та інші), системи (“Ятаган” та подібні) та комплекси (“Карпаты”, “Хибины” та подібні), які монтуються безпосередньо на літальних засобах.

Контейнерна малогабаритна станція перешкод повітряного базування МСП-418-К застосовувалась для індивідуального й індивідуально-взаємного захисту літаків тактичної авіації сімейства МиГ-29 шляхом створення активних перешкод РЕЗ, що входять в зенітно-ракетні, зенітно-артилерійські та авіаційно-ракетні комплекси. Така станція забезпечувала створення маскувальних і імітаційних перешкод, що імітували хибні цілі з різними швидкостями, дальностями та кутовими координатами.

Станція перешкод захисту літаків фронтової авіації “Гардения 1 ФУЕ” встановлювалась на МиГ-29 (або його модифікаціях) та використовувалась для створення активних перешкод бортовим та наземним радіолокаторам, а також радіолокаційним головкам самонаведення ракет. Здатна була створювати такі види перешкод, як: відвідні імпульсні підсилювального і генераторного типів; мерехтливі (при польоті пари літаків); перешкода “антипод” (підсвічування земної/водної поверхні на висоті польоту 50 – 500 м); шумові безперервні; відвідні за дальністю та швидкістю.

На літаках Су-27 застосовувалась бортова система взаємно-групового захисту “Ятаган” (виріб Л-190) для протидії ракетам із напівактивним радіолокаційним наведенням. До складу системи входили станції активних перешкод “Сорбция-С” (модифікації на літаках Су-27, Су-30, Су-33, Су-35), які встановлювались в контейнерах на кінцівках крил літаків, та дві станції групового захисту “Смальта-СК”, які монтувались у підвісних контейнерах літака забезпечення. Система забезпечувала груповий захист літаків шляхом створення великої кількості помилкових позначок на екранах радару. Для створення пасивних перешкод ракетам з тепловим та радіолокаційним наведенням Су-27 оснащувався пристроєм викиду хибних теплових

цілей та дипольних відбивачів АПП-50Р (автомат перешкод піротехнічний). Для ефективного застосування даних засобів захисту, застосовувалась станція попередження про опромінення СПО-15ЛМ “Берега-ЛМ” (модифікації: СПО-15Л “Берега-Л”, СПО-15М “Берега-М”, СПО-15С “Берега-С”), яка дозволяла вести автоматичну оцінку обстановки радіолокації, виявляючи випромінювання і видаючи інформацію про тип РЛС, визначаючи пеленг на неї та режим її роботи.

Комплекс РЕБ повітряного базування “Хибины” (виріб Л-175) у вкс зс рф застосовувався на багатоцільовому винищувачі-бомбардувальнику Су-34 для радіопеленгації зондувального сигналу джерела опромінення з подальшим спотворенням параметрів відбитого сигналу. Варіанти (модифікації) “Хибины” також встановлювались на винищувачі Су-30 і Су-35. Склад типового комплексу “Хибины” включав: систему радіоелектронної розвідки “Проран” або більш сучасні аналоги; систему постановки активних перешкод “Регата” або більш сучасна модифікація (можливість розміщення у контейнері); систему постановки активних перешкод групового захисту (у контейнері); широкосмуговий блок точного запам’ятовування частоти; обчислювальну багатопроцесорну підсистему. В літаках Су-34 разом з багатофункціональним комплексом РЕБ “Хибины” могла застосовуватись станція РЕБ групового захисту САП-14 “Тарантул”, яка мала розширені можливості щодо захисту великої групи літаків⁶³³.

На літаки Су-24 росіянами встановлювались у підвісних контейнерах станції індивідуального захисту літаків “Сирень-Ф” (СПС-151, СПС-152, СПС-153), які створювали активні перешкоди в передній і задній напівсферах літака по дальності, швидкості та наведенню РЛС Сил оборони України. Також, на Су-24 (різних модифікацій) та на літаках Ту-95МС, стаціонарно могли встановлюватись автоматичні станції індивідуального захисту літаків – типу “Герань” (СПС-161 – виріб Л101 та СПС-162 – виріб Л102), з можливістю подавлення частот від 6 до 12 ГГц та вихідною потужністю 100 кВт. За допомогою даних станцій створювались активні перешкоди по дальності та по швидкості українським імпульсним та доплерівським радіолокаційним системам наведення (активний ретранслятор сигналів). Станції мали змогу приймати опромінюваний імпульс, автоматично визначати його параметри й формувати серію аналогічних хибних сигналів відповіді з тимчасовою затримкою, що призводило до зриву наведення українських засобів ураження.

Довідково: У Су-24 та його модифікаціях, крім іншого, встановлювався БКО-2М “Карматы”, до складу якого входили: станція попередження про опромінення СПО-10 “Сирена-3М” або СПО-15 “Берега”; станція перешкод “Сирень-Ф”, нові “Герань” чи “Гардения”; тепlopеленгатор “Мак-УЛ”; автомат постановки перешкод АПП-50; апаратура державного розпізнавання – виріб 62 “Пароль”; апаратура об’єктивного контролю “Тестер-УЗ”⁶³⁴ Починаючи з 2014 р. даний БКО у рф стали ідентифікувати лише за цифровим найменуванням “БКО-2М”, прибравши приставку – “Карматы”, як таку що асоціювалась з Україною. Результативність українських засобів ППО, які за даними Орух знищили 12 Су-24, свідчить про проблеми з ефективністю засобів РЕБ штатного БКО “Карматы”⁶³⁵.

⁶³³ Kjellen J. Russian Electronic Warfare. The role Electronic Warfare in the Russian Armed Forces. 2018, September. P 56–57. URL: <https://www.foi.se/rest-api/report/FOI-R--4625--SE>

⁶³⁴ Фронтальной бомбардировщик Су-24, описание и особенности // army-today. – URL: <https://tinyurl.com/37y63xm2>

⁶³⁵ Attack On Europe: Documenting Russian Equipment Losses During the Russian Invasion of Ukraine. // Oryx. – URL: <https://tinyurl.com/48bh6kp8>

Російськи вертольоти Ми-8, Ми-8АМШТ, Ми-26, Ми-28, Ми-35М, Ка-50 і Ка-52 та літаки Су-25 й Ил-76 оснащувались СПС “Витебск” (виріб Л-370; експортний модернізований варіант – “Президент-С”). Основним призначенням такого комплексу була протидія ракетам з радіолокаційними та інфрачервоними головками самонаведення шляхом їх відводу на хибні цілі. На вертольоти Ми-24 встановлювались станції оптико-електронних перешкод – “Испанка” (Л-166В1А, Л-166В11Е, Л166С1 “Сухогруз”).

Водночас, всі вертольоти серії “Ми” оснащувались станціями оптико-електронного подавлення “Защита-ИК” контейнерного виконання. Такі станції використовувались для подавлення систем наведення ракет з тепловими головками самонаведення та оснащувались інфрачервоними випромінювачами з концентрацією кінетичної й теплової енергії надзвукових газових струменів газодинамічних теплогенераторів. У даному типі станцій оптико-електронного подавлення застосовувалась імпульсна модуляція сигналу, а інтенсивність перешкод інфрачервоного випромінювання у 2-10 разів перевищувала аналогічне значення власного теплового випромінювання літального апарата у відповідному діапазоні довжин хвиль.

Одним з видів засобів РЕБ повітряного базування, які застосовували вкс зс рф під час широкомасштабного вторгнення в Україну – були протирадіолокаційні ракети. На озброєнні зс рф перебувало 8 типів таких ракет: Х-25МП, Х-25МЛ, Х-27ПС, Х31-П, Х-31ПК, Х58, Х58У та КСР-5Р.

Надзвукові авіаційні ракети Х-31П, Х-31ПК з пасивними радіолокаційними головками самонаведення (ПРГС-4ВП, ПРГС-5ВП або ПРГС-6ВП) застосовувались для знищення українських радіолокаційних засобів управління систем ППО, в тому числі РЛС зенітно-ракетних комплексів що працюють у безперервному та імпульсному режимах випромінювання. Від решти протирадіолокаційних ракет попереднього покоління такі ракети відрізнялись більшою дальністю застосування (що дозволяло здійснювати пуск поза межами досяжності українських засобів ППО), високою маршевою швидкістю, стійким наведенням на ціль в умовах інтенсивних перешкод та тимчасового вимкнення радіовипромінюючих цілей.

Пасивна радіолокаційна головка самонаведення (далі – ПРГС) протирадіолокаційної ракети Х-58У (виріб Л-010М1) наводилась на українські радіо-локаційні станції, що працювали в імпульсному режимі та у режимі постійної зміни частот, за цілевказанням авіаційної станції попередження “Пастель” (виріб Л-150). Для протирадіолокаційної ракети Х-58 застосовувалась станція “Фантасмагория-А” (виріб Л-080) та “Фантасмагория-Б” (виріб Л-081).

Для протирадіолокаційних ракет Х-27ПС і Х-25МП ворог використовував ПРГС-1ВП (виріб Л-015) і ПРГС-2ВП (виріб Л-077) у взаємодії зі станцією “Вьюга-17” (виріб Л-086). Така станція по своїй суті являлась підвісною апаратурою управління та цілевказання контейнерного типу, яка при своїй роботі використовувала енергію радіохвиль, для радіопередачі та радіоприймання та використовувалась для цілевказівки для ракет Х-27ПС, Х-25МП. Для наведення протирадіолокаційної ракети КСР-5П використовувалась апаратура “Тайфун” (виріб Л-067).

Для ураження малорозмірних наземних та одиничних надводних цілей: кабін РЛС, пускових установок ракет, літаків на відкритих стоянках, залізничних ешелонів та малотоннажних кораблів та суден Сил оборони України також агресором

застосовувались протирадіолокаційні ракети: Х-25МР (виріб 714) з радіокомандною системою наведення В-500 та Х-25МЛ (виріб 713) з напівактивною лазерною головкою самонаведення 24Н1.

Застосування росіянами ракет з недосконалим класичним радіокомандним способом наведення по перешкодо захищеному каналу, стало необхідним під час ведення бойових дій на території України, з огляду на деякі недоліки під час застосування ракет з лазерною головкою самонаведення та системою підсвічування. Ракети з лазерним наведенням забезпечували достатню дальність пуску лише з великих висот, були чутливі до погодних умов (вологе повітря, серпанок і пил послаблювали лазерний промінь) і вимагали супроводу ракети шляхом пікірування на ціль (при застосуванні систем “Клен” і “Прожектор”), підвищуючи вразливість літака. Можливості сучасного способу радіокомандного наведення дозволяли російським літакам завдавати удару з положення горизонтального польоту, не входячи в зону дії української ППО і не обмежували пілота в маневрі після пуску.

Засоби РЕБ повітряного базування, що застосовувались Силами оборони України

З 24 лютого 2022 р. для відсічі широкомасштабної агресії рф Сили оборони України активно застосовували свою авіацію, залучивши всі роди авіації Повітряних Сил ЗС України відповідно до свого цільового призначення: бомбардувальна – Су-24, Су-24М; штурмова – Су-25; винищувальна – Су-27, МиГ-29; розвідувальна – Су-24МР, Ан-30; транспортна – Іл-76, Ан-12, Ан-24, Ан-26, Ан-30, Ан-32, Ан-70, Ан-73, Ту-134 та гелікоптери Ми-6, Ми-8, Ми-17, Ми-26. Також активно застосовувалась авіація Сухопутних Військ – Ми-24, Ми-8, Ми-2. На усіх із них встановлені засоби радіоелектронної боротьби українського чи закордонного виробництва (надані у рамках військової технічної допомоги). Крім того, на озброєнні Сил оборони України перебували й спеціалізовані літальні апарати радіоелектронної боротьби, по аналогії з військовими формуваннями рф. Такі літальні апарати радянського виробництва (або модернізовані) знаходились на озброєнні протиборчих сторін і виконували аналогічні завдання згідно з призначенням, мали подібний функціонал, але мали принципові відмінності у комплектації самими засобами радіоелектронної боротьби повітряного базування.

Важливим елементом захисту пілотованих авіаційних засобів Сил оборони України, так само як і в агресора були штатні засоби радіоелектронної боротьби, як складова бортового комплексу оборони. До таких засобів радіоелектронної боротьби відносяться різноманітні станції (“Адрас” та інші), системи (“Омут” різних модифікацій, та подібні їм) а також комплекси (типу “Карпати” з відповідною модернізацією та подібні комплекси РЕБ закордонного виробництва), які монтуються безпосередньо на літальних апаратах.

Системи “Омут-25” та “Омут-27КМ” встановлювались на бойові літаки (штурмовики Су-25, важкі багатофункціональні винищувачі Су-27 та легкі МіГ-29) для їхнього захисту від ЗРК противника. Вони виконували завдання з подавлення ворожих радіолокаційних систем зенітно-ракетних комплексів і винищувачів, а також активних і напівактивних головок самонаведення ракет противника. Специфікація “Омут-КМ”, полягала у захисті літаків Су-24 від зенітних ракет шляхом постановки перешкод⁶³⁶.

⁶³⁶ Бадрак В. РЕБ: Чому це важливо для України? // LB.ua. – 2021, 07 липня. – URL: <https://tinyurl.com/w2m8kasz>

“Омут” суттєво впливає на роботу зенітних ракетних комплексів, шляхом постановки завад що перешкоджає захопленню цілі. Залежно від режимів роботи, “Омут” може створювати як окрему хибну ціль з певними характеристиками, так і велику кількість цілей в огляді радіолокаційної станції зенітно-ракетного комплексу. Тим самим ускладнюючи (перешкоджаючи) виявлення реальних цілей. А при захопленні розрахунком зенітно-ракетного комплексу помилкової імітованої цілі системи РЕБ видають характеристики по дальності та кутових координатах, які створюють імітацію реальних цілей.

Для активного захисту вертольотів від керованих ракет з інфрачервоними головками самонаведення на українських гелікоптерах серії “Ми” використовувались станції оптико-електронних перешкод “Адрос КТ-01АВЕ” українського виробництва НВК “Прогрес”, розробки НВФ “Адрон”. Станції даного типу (як і більшість відомих станцій оптико-електронних перешкод) застосовувались для протидії головкам самонаведення ракет шляхом подавлення функціонала інфрачервоних головок самонаведення за допомогою амплітудно-фазової модуляції. При цьому необхідне перевищення сигналу перешкоди над сигналом цілі складало 1,5-2 рази, а в окремих випадках доходило до показників у 20 разів. Такі станції оптико-електронного подавлення могли забезпечувати одночасну протидію ракетам з інфрачервоними головками самонаведення різних типів (з амплітудно-фазовою, частотно-фазовою та частотно-імпульсивною модуляціями) без переналаштування. Станції мали підвищену перешкодозахищеність й перешкоджали роботі таких ракет, як: “Игла”, “Игла-1”, “Р-60”, “Р-60М”, “Р-73” та інших. При цьому енергія випромінювання станцій (сигнал перешкоди) не потребувала значного перевищення над енергією випромінювання двигунів вертольота, який підлягав захисту (сигнал від цілі)⁶³⁷.

На літаках серії “Ан” і вертольотах серії “Ми” використовувався також автоматичний постановник перешкод ASO-2V, ASO-2VM, який застосовувався для постановки перешкод ракетним радіолокаційним системам і головкам самонаведення російських засобів повітряного ураження.

Сили оборони України в ході ведення бойових дій в якості засобів РЕБ повітряного базування, крім інших радянських ракет відповідного призначення, застосовували протирадіолокаційні ракети AGM-88 HARM, які знаходились на їх озброєнні. Ці високошвидкісні протирадіолокаційні ракети американського виробництва застосовувались переважно на дальностях понад 100 км і до 300 км, залежно від модифікацій та умов застосування. Українські військові інженери за допомогою американських фахівців змогли інтегрувати протирадіолокаційні ракети AGM-88 HARM до арсеналу літаків МіГ-29. Внаслідок цього, українські льотчики мали змогу успішно вражати російські РЛС⁶³⁸.

Довідково: 7 серпня 2022 р. на російській стороні були знайдені уламки ракети версії D, яка може наводитись за GPS, тобто, працює навіть при вимиканні ворожої РЛС, відповідно 8 серпня 2022 р. Пентагон підтвердив постачання Україні даних ракет. 30 серпня 2022 р. командування Повітряних сил ЗСУ опублікувало відео бойової роботи льотчика МіГ-29, на якому, серед іншого, в кадр потрапили підвішені ракети AGM-88 та їх пуски в

⁶³⁷ Оружие и технологии России. Энциклопедия. XXI век. Москва, 2006. Т. XIII: Системы управления, связи и радиоэлектронной борьбы. С. 575-576.

⁶³⁸ Trevithick J. Ukrainian MiG-29s Are Firing AGM-88 Anti-Radiation Missiles // The War Zone. The Drive. – 2022, August 19. – URL: <https://tinyurl.com/35bzyv5n>

польоті⁶³⁹. На початку вересня 2022 р. були поширені фотографії українського Су-27 з підвищеною парною протирадіолокаційних ракет AGM-88 HARM⁶⁴⁰.

Ще до початку широкомасштабного вторгнення рф в Україну (2017–2019 рр.), військовим керівництвом ЗС України інтенсивно проводились заходи та комплексна робота з відновлення та модернізації старих, а також розробка новітніх засобів РЕБ повітряного базування в плані індивідуального та групового захисту. Результатом такої роботи було введення до складу авіаційних військових частин вертольотів-постановників перешкод на базі Ми-8, модернізація БКО та заміна їх на більш сучасні закордонні зразки на МіГ-29, Су-27 і Су-25⁶⁴¹. Засоби РЕБ повітряного базування також входили до військово-технічної допомоги від держав-партнерів⁶⁴². У рамках такої допомоги Україна також отримувала і пілотовані літальні апарати. Наприклад, від Словаччини два типи літаків (МіГ-29AS та МіГ-29UBS), які були модернізовані у 2000-х роках та два типи літаків від Польщі (МіГ-29А та МіГ-29UB), які пройшли модернізацію впродовж 2011–2014 років. Бортова апаратура усіх переданих літальних апаратів була адаптована до стандартів НАТО, включаючи й систему РЕБ⁶⁴³.

Засоби РЕБ морського базування, що застосовувались протиборчими сторонами.

Специфікою радіоелектронної боротьби на морі під час широкомасштабного вторгнення рф в Україну стала необхідність захисту об'єктів із високим рівнем фізичних полів та протидії високоточним засобам ураження оснащених головками самонаведення, що працюють по різних параметрах фізичних полів. За час російсько-української війни значення засобів РЕБ та вимоги до них зросли у зв'язку з активним застосуванням протиборчими сторонами БпЛА та морських дронів (безкіпажних підводних і надводних апаратів – БеПА і БеНА).

Перед початком повномасштабного вторгнення в Україну рф створила в Чорному та Азовському морях потужне корабельне угруповання, до якого крім кораблів чорноморського флоту, увійшли також окремі кораблі північного, південного, балтійського флотів вmf рф, регіонального управління берегової охорони прикордонної служби фсб рф та інших підрозділів мо рф. Це дозволило створити співвідношення 12:1 на користь росіян.

Більшість бойових кораблів рф, що входили до даного угруповання, були оснащені щонайменше системами попередження про радіолокаційне опромінення та пусковими установками-пастками. Крім того, певні заходи радіоелектронної боротьби, зокрема, заходи радіоелектронної підтримки здійснювались спеціалізованими розвідувальними кораблями “Приазовье” проекту 864, “Иван Хурс” проекту 18280, “Кильдин” та “Экватор” проекту 861М.

⁶³⁹ Cenciotti D. First Footage of Ukrainian MiG-29 Firing US-delivered Anti-Radiation Missiles Emerges // The Aviationist. – 2022, August 30. – URL: <https://tinyurl.com/2vduvsnr>

⁶⁴⁰ Newdick T. Ukraine's Su-27s Appear to Be Wielding Anti-Radiation Missiles Now Too // The War Zone. The Drive. – 2022, September 9. – URL: <https://tinyurl.com/bdesps6x>

⁶⁴¹ Олехнович О. В Україні активно відновлюють авіаційну систему радіоелектронної боротьби // АрміяInform. – 2019, 27 листопада. – URL: <https://tinyurl.com/43dyv674>

⁶⁴² Demarest C. US sending Ukraine electronic jamming gear in \$150M package // C4ISRNet. – 2022, May 9. – URL: <https://tinyurl.com/y7jvfn9d>

⁶⁴³ Польща має дві “умовні модифікації” МіГ-29, і тут особливо цікаво, яку ж із них отримає Україна // Defence Express. – 2023, 15 березня. – URL: <https://tinyurl.com/yema9k7u>; Час передати МіГ-29 до України нарешті прийшов: міністр оборони Словаччини закликав передати винищувачі ЗСУ // Defence Express. – 2023, 09 березня. – URL: <https://tinyurl.com/43xh48tj>

Засоби РЕБ морського базування, які застосовувались у ході широкомасштабної агресії РФ проти України, складали два класи: засоби радіоелектронного подавлення та засоби радіоелектронної підтримки (радіотехнічної розвідки та радіорозвідки).

Своєю чергою засоби радіоелектронного подавлення були представлені двома основними видами. Перший – це системи радіотехнічної обстановки та активних перешкод (МП-401С, МП-405 з модифікаціями, та ТК-25 з модифікаціями). Зазначені засоби застосовувались для попередження про опромінення корабля сигналами РЛС, створення перешкод, управління постановкою активних та пасивних перешкод радіолокаційних головок самонаведення протикорабельних ракет, а також управління вогнем при використанні боєприпасів перешкод з відповідних корабельних комплексів. Другий тип – корабельні комплекси відстрілюваних перешкод та постановки хибних цілей (ПК-2, ПК-10 та ПК-16). Зазначені комплекси застосовувались для постановки радіолокаційних та оптичних відволікаючих та дезінформуючих хибних цілей з метою забезпечення протидії керованим засобам ураження, оснащених радіолокаційними, тепловими та телевізійними системи самонаведення, а також постановки перешкод радіолокаційним, тепловим, телевізійним та візуально-оптичним засобам.

Комплекс ПК-2 застосовувався для стрільби 140 мм турбореактивними снарядами перешкод та має у своєму складі дві 140 мм пускові установки (ПУ) ЗИФ-121 і систему управління вогнем “Терція”. Комплекс встановлювався на кораблі середньої та великої водотоннажності. Зокрема, він перебував на озброєнні флагмана чорноморського флоту РФ ракетного крейсера “Москва”.

Турбореактивні снаряди перешкод застосовувались для захисту кораблів середньої та великої водотоннажності від високоточних засобів ураження на середніх і великих дальностях для дезінформації систем наведення та самонаведення ракетної зброї шляхом постановки хибних цілей.

Довідково: Снаряд радіолокаційних перешкод ТСП-47 (АЗ-ТСП-47) призначається для постановки дезінформуючих та відволікаючих хибних цілей радіолокації – дипольних відбивачів. Снаряд низькотемпературних перешкод ТСТ-47 (АЗ-ТСТ-47) призначений для постановки відволікаючої низькотемпературної хибної теплової цілі, споряджений інфрачервоними елементами (теповими пастками).

Снаряд телевізійних перешкод ТСТВ-47 (АЗ-ТСТВ-47) призначається для постановки дезінформуючих та відволікаючих хибних телевізійних цілей. Він є снарядом-постановником поплавкового типу. Снаряд виставляє аерозольну завісу (контрастна аерозольна хмара чорно-білого кольору) для ТБ-систем виявлення та наведення та для лазерних головок самонаведення засобів ураження.

Снаряд візуально-оптичних перешкод ТСО-47 (АЗ-ТСО-47) призначається для постановки візуально-оптичних перешкод у вигляді хмари піротехнічних елементів, що горять, і спеціальних світловідбивачів на дальності порядку 500-6000 м від корабля-носія, що забезпечує захист від візуально-оптичних та лазерних систем наведення.

Снаряд ТСТМ-47 (АЗ-ТСТМ-47) призначається для встановлення комбінованих оптико-електронних перешкод. Вони включають перешкоди різного типу (димова, лазерна), які формують складну хмару – хибну ціль, що дозволяє надавати дезінформуючий вплив на візуально-оптичні, оптико-електронні, лазерні, теплові та радіолокаційні засоби виявлення і наведення (самонаведення).

Снаряд ТСП-47 (АЗ-ТСП-47) призначається для встановлення перешкод у радіолокаційному діапазоні, але відрізняється від снаряда типу ТСП-47 (АЗ-ТСП-47) можливістю встановлення радіолокаційних перешкод підвищеної ефективності.

Комплекс ПК-16 застосовувався для стрільби кількома типами снарядів перешкод, розроблених на базі 82 мм турбореактивного осколково-фугасного снаряда ТРОФС-82, та має у своєму складі дві 82 мм пакетні пускові установки ПК-16, пульт управління та випрямляючий пристрій.

***Довідково:** Снаряд АЗ-ТСП-60У призначається для постановки відволікаючої хибної радіолокаційної цілі для відволікання або дезінформації ракет. Снаряд споряджується дипольними відбивачами, які можуть протягом 5-10 хв (залежить від метеоумов) діяти в діапазоні довжин хвиль від 2 до 12 см.*

Снаряд АЗ-ТСТ-60У призначається для постановки відволікаючої низькотемпературної хибної теплової цілі, з метою відволікання або дезінформації ракет. Снаряд споряджений інфрачервоними елементами (факел-парашут), які можуть протягом 50-80 с діяти в діапазоні довжин хвиль 2-5 мкм.

Комплекс ПК-10 використовувався для стрільби снарядами перешкод (радіолокаційні та/або оптичні перешкоди – кількох типів: АЗ-СР-50, АЗ-С0-50, АЗ-СОМ-50, АЗ-СК-50 та АЗ-СМЗ-50), та має у своєму складі: пускові установки КТ-216 з 10 направляючими; пульт дистанційного керування з Приладом 75; виносний пульт управління (якщо кількість пускових установок більше чотирьох); агрегат випрямляючий; прилад сполучення з автоматичною системою керування типу АСОР (рос. автоматическая система обнаружения радиоизлучений) – за її наявності на кораблі. Комплекс застосовувався агресором для підвищення ефективності протиповітряної та протиракетної оборони кораблів на ближніх дистанціях шляхом постановки радіоелектронних і оптико-електронних хибних цілей.

На кораблях середньої та великої водотоннажності ПК-10 застосовувався спільно з аналогічними комплексами, що забезпечували радіоелектронну протидію на середніх і дальніх дистанціях та могли діяти у режимах дезінформації носіїв протикорабельних ракет і відволікання ракет при захваті ними цілі. У процесі бойової роботи ПК-10 забезпечував постановку в безпосередній близькості від корабля-носія хибних цілей з фізичними полями, що перевершували фізичні поля корабля. В більшості випадків це призводило до зриву супроводу системою наведення засобу ракетного ураження.

Більшість засобів РЕБ на кораблях рф це зразки радянського виробництва, розроблені у 70-80-х роках ХХ століття. Зокрема, корабельний комплекс постановки хибних цілей ПК-2 та комплекс відстрілюваних перешкод ПК-10 були прийняті на озброєння відповідно у 1969 та 1971 роках. Аналогічні засоби РЕБ використовувались і на кораблях ВМС Збройних Сил України.

Проте, на російських кораблях переважно нових, збудованих в останні роки (фрегати проєкту 11356Р “Адмирал Григорович”, “Адмирал Эссен” та “Адмирал Макаров” та інші) використовувались і сучасні засоби радіоелектронної боротьби російського виробництва. До таких засобів відноситься комплекс радіоелектронного подавлення ТК-25 та його модифікації ТК-25-1, ТК-25-2, ТК-25Э, що застосовувався для виявлення та аналізу загроз кораблям і протидії будь-яким радіокерованим засобам ураження шляхом постановки активних перешкод.

Окремим напрямом радіоелектронної боротьби на морі під час широкомасштабного вторгнення рф в Україну було виконання завдань радіо- та радіотехнічної розвідки розвідувальними кораблями протиборчих сторін. У складі чорноморського флоту рф – кораблі проєкту 861М “Килдин” та “Екватор” були

оснащені апаратурою радіорозвідки “Ротор-Н”, “Вахта-М”, “Вахта-10”, “Вахта-12”, МРР-1-7, “Виток-АК”, “Визирь-М”, “Узел”, “Кайра” і подібні; у ВМС ЗС України – СРК “Сімферополь”.

На середньому розвідувальному кораблі проєкту 864 “Приазовье” чф вmf росії, застосовувались такі засоби РЕБ, як: автоматичний комплекс виявлення, перехоплення, аналізу радіопередач та пеленгування радіопередаючих засобів у короткохвильовому діапазоні “Профиль-М”; корабельний комплекс пошуково-пеленгаторної радіостанції ультракороткохвильового діапазону “Ротор-С”; комплекс радіоелектронної розвідки електромагнітних полів “Прохлада”.

На новому середньому розвідувальному кораблі проєкту 18280 “Иван Хурс” чф вmf росії, застосовувалась спеціальна сучасна апаратура, яка дозволяла вирішувати широкий спектр завдань, щодо: ведення радіотехнічної розвідки; визначення типу, належності та характеристик джерел радіовипромінювання; радіоперехоплення ефірних радіоповідомлень на всіх частотах; ідентифікації та систематизації джерел різного електромагнітного випромінювання; складання електромагнітних та акустичних профілів плавзасобів Сил оборони України.

У складі ВМС ЗС України виконував завдання з ведення радіо-, радіотехнічної, радіолокаційної та оптико-електронної розвідки спеціалізований середній розвідувальний корабель СРК “Сімферополь” (спущений на воду у 2019 р., збудований на основі корпусу середнього рибальського морозильного траулера проєкту 502ЕМ). Корабель застосовував станцію РТР “Мельхior” (розроблена у 2020 р.), яка діяла за принципом пасивної радіолокації шляхом відстеження та аналізу радіочастотного спектра, що випромінювався об’єктами на дальності до 450 км (завдяки використанню ефектів суперрефракції – відбиття радіолокаційних хвиль від різних шарів атмосфери) та міг одночасно відстежувати до 200 цілей. У складі “Мельхiorу” використовувались: антенний пост, що поєднував в собі дзеркало антени з широкосмуговим приймачем, модулі для обробки сигналів та систему стабілізації антени, а також два робочих місця операторів. У станції була реалізована максимально можлива автоматизація всіх операцій з виявлення та розпізнавання джерел радіовипромінювання⁶⁴⁴.

Значна чисельна та технологічна перевага російського авіаційного та корабельного угруповання в Чорному та Азовському морях суттєво обмежувала можливості застосування українських військових кораблів та засобів РЕБ на їх озброєнні. Окупанти, після виходу з “зернової ініціативи” почали активно використовувати засоби РЕБ для вчинення перешкод функціонуванню українського морського коридору, який проходив в тому числі по територіальних водах країн членів НАТО (Румунія, Болгарія, Туреччина). Росіяни активно і на постійній основі подавляли GPS навігацію та зв’язок цивільних суден, застосовуючи засоби РЕБ повітряного, морського і наземного базування (на палубах своїх кораблів та суден), збільшуючи ризик аварійних ситуацій⁶⁴⁵.

Системи РЕБ, розташовані на кораблях рф, інтенсивно застосовувались для відбиття атак українських БПЛА та крилатих ракет на російські військові кораблі та військові об’єкти рф у прибережній зоні та портах. Станом на серпень, практично

⁶⁴⁴ Згурець С. Чому новий розвідувальний корабель України буде крутіший «Кольчуги» // Defence Express. – 2020, 23 травня. – URL: https://defence-ua.com/news/chomu_novij_rozviduvalnij_korabel_bude_krutishij_kolchugi-802.html

⁶⁴⁵ Tiwari S. Russia ‘Attacks’ NATO Ally with Electronic Warfare; Romania Accuses Moscow of Jamming Its Ships // The EurAsian Times. – 2023, September 29. – URL: <https://tinyurl.com/2yefp9k>

неможливо оцінити ефективність саме корабельних систем РЕБ, оскільки вони як правило, застосовувались спільно із засобами РЕБ наземного базування. Проте, успішність операцій Сил оборони України направлених на ураження російських військових кораблів та військові об'єкти РФ у прибережній зоні та портах, шляхом застосування БпЛА, крилатих ракет та морських безкіпажних керованих катерів, свідчить про недосконалість та вразливість систем РЕБ противника. Надання державами партнерами відповідних зразків РЕБ закордонного виробництва суттєво збільшило бойові спроможності Сил оборони України.

З огляду на ситуацію на фронті, яка склалась станом на кінець серпня 2023 року, існує гостра потреба у протиборчих сторін щодо створення та удосконалення засобів РЕБ авіаційного та морського базування, особливо морських модульних мобільних систем РЕБ контейнерного типу для розташування на палубах кораблів для протидії БпЛА/БЕНА/БЕПА та засобам повітряного нападу. Над цим питанням активно працюють спеціалісти як у РФ, так і в Україні.

Висновки:

Під час широкомасштабного вторгнення РФ в Україну у 2022–2023 рр. радіоелектронна боротьба мала вагоме значення й забезпечувала ефективність дій повітряно-космічних військ ЗС РФ та Сил оборони України. Засоби радіоелектронної боротьби застосовувались у всіх типах пілотованих літальних апаратів (літаки, вертольоти), а також БпЛА (“Строй-ПМ”, “Мошکارа”, “Мошкарець” та інші). Засоби РЕБ повітряного базування застосовувались для створення перешкод радіоелектронним засобам наведення зенітно-ракетних комплексів, ракетами з радіолокаційними та інфрачервоними головками самонаведення, подавлення наземних, морських та авіаційних засобів РЕБ противника.

Станом на серпень 2023 р. повітряно-космічні сили РФ не змогли досягнути панування у повітряному просторі, зазнали численних та вагомих втрат (станом на 31.08.2023 р. орієнтовні втрати: літаки – 315 од., вертольоти – 316 од.), й відповідно, не застосовувались в повітряному просторі України під контролем ППО Сил оборони України. Спеціалізовані постановники перешкод (літаки Ан-12ПП, Ил-22ПП, Су-24МП; вертольоти Ми-8СМВ, Ми-8ППА, Ми-8МТПБ, Ми-8МТПР, Ми-8АМТШ-1, Ми-17ПГЕ) застосовувались з відстаней поза зонами дії українських засобів ураження (з тимчасово окупованих територій України, РФ та території Білорусі). В той же час Сили оборони України активно застосовували свої постановники перешкод на базі вертольотів Ми-8.

Основні втрати спеціалізованої авіаційної техніки РЕБ у агресора припали на квітень 2022 р. (пошкоджений Ил-22), травень 2023 р. (над Брянською обл. РФ знищені два Ми-8МТПР-1), червень 2023 р. (над ТОТ м. Луганська збитий 1 Ми-8МТПР-1) та червень 2023 р. (членами пвк “вагнер” збито два Ми-8МТПР-1 та один Ил-22 на території російської федерації).

Важливим елементом захисту пілотованих авіаційних апаратів були штатні засоби РЕБ інтегровані у бортові комплекси оборони. Під час російсько-української війни пкс ЗС РФ застосовували засоби РЕБ повітряного базування на таких типах літаків, як: винищувачі (або їх модифікації) – МиГ-29, МиГ-31, Су-27, Су-30, Су-35; штурмові – Су-25; бомбардувальники – Су-24, Су-34; стратегічні бомбардувальники – Ту-22М3, Ту-95, Ту-160. Повітряні Сили ЗС України застосовували відповідні засоби

на: бомбардувальниках – Су-24, Су-24М; штурмовиках – Су-25; винищувачах – Су-27, Миг-29; розвідувальних літаках – Су-24МР, Ан-30; транспортних літаках – Ил-76, Ан-12, Ан-24, Ан-26, Ан-30, Ан-32, Ан-70, Ан-73, Ту-134 та гелікоптерах Ми-6, Ми-8, Ми-17, Ми-26. Активно застосовувались засоби РЕБ повітряного базування на вертольотах авіації Сухопутних Військ – Ми-24, Ми-8, Ми-2. На російських літаках та вертольотах установлювались засоби РЕБ російського та радянського виробництва. Підтверджені візуально командою Орух верифіковані втрати рф – 93 літаки та 115 вертольотів, свідчать про недосконалість засобів РЕБ повітряного базування агресора. Натомість Сили оборони України активно використовували засоби РЕБ повітряного базування радянського (глибокої модернізації), українського чи закордонного виробництва (надані у рамках міжнародної військово-технічної допомоги).

Серед засобів радіолокаційної боротьби повітряного базування окремо слід відзначити ефективність ракет з радіолокаційними головками самонаведення, більш відомими як “протирадіолокаційні”. Окупаційні війська рф активно застосовували вісім типів таких ракет (Х-25МП, Х-25МЛ, Х-27ПС, Х31-П, Х-31ПК, Х58, Х58У та КСР-5Р), а Повітряні Сили ЗС України, крім іншого, з високими показниками результативності застосовували американську ракету AGM-88 HARM.

Серед засобів РЕБ космічного базування, які використовувались російською стороною, слід виокремити три супутники, а саме – “Лотос-С1”, “Персона”, “Кондор”. Наявна фрагментарна інформація про тактико-технічні характеристики й способи застосування вказаних засобів (більшість інформації таємна), не дозволяє наразі робити висновки про їх результативність. З початку широкомасштабного вторгнення Сили оборони України отримували розвідувальну інформацію з супутників держав-партнерів (оптичних супутників “Махар”, “GEOSAT 2” та ін.), тривалий час надходження такої інформації деколи призводило до того, що вона втрачала свою актуальність. Завдяки тому, що у серпні 2022 р. в розпорядженні МО України з’явився придбаний благодійним фондом (за кошти українців) супутник “ICEYE” та оренди доступу до інформації бази даних сузір’я супутників компанії “ICEYE” – процес передачі даних став оперативним, а час отримання інформації скоротився до декількох годин, що значною мірою підсилює спроможності Сил оборони України.

В умовах широкомасштабної агресії рф проти України радіоелектронна боротьба на морі набула певної специфіки. Внаслідок абсолютної чисельної та технологічної переваги корабельного угруповання рф, що діяло в Чорному та Азовському морях, над Військово-Морськими Силами України, основними засобами боротьби з російським флотом стало ракетне озброєння та безпілотні літальні і безекіпажні морські апарати. Відповідно, основним завданням російських корабельних засобів РЕБ, основу яких складали радянські розробки – став захист кораблів від повітряних (ракети, БпЛА) і морських (БеПА, БеНА) засобів ураження. Знищення або пошкодження російських кораблів та військових об’єктів морської інфраструктури засвідчили недосконалість, в тому числі і системи російської радіоелектронної боротьби. Це змусило окупантів приділяти значно більше уваги удосконаленню систем радіоелектронної боротьби та підготовці особового складу по протидії безпілотним і безекіпажним апаратам.

ВОЄННО-ІСТОРИЧНИЙ ОПИС
РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ
(серпень 2023 року)

Міністерство оборони України, 2023
Генеральний штаб Збройних Сил України, 2023
Центр досліджень воєнної історії Збройних Сил України, 2023

Надруковано:
Київ, вул. Шолуденка, 27/6
Свідectво про реєстрацію № 38 від 29.04.2016 р.
e-mail: v.a.bidnyi@mil.gov.ua; тел.: (044) 271-34-37

Наклад 120 прим.

www.mil.gov.ua